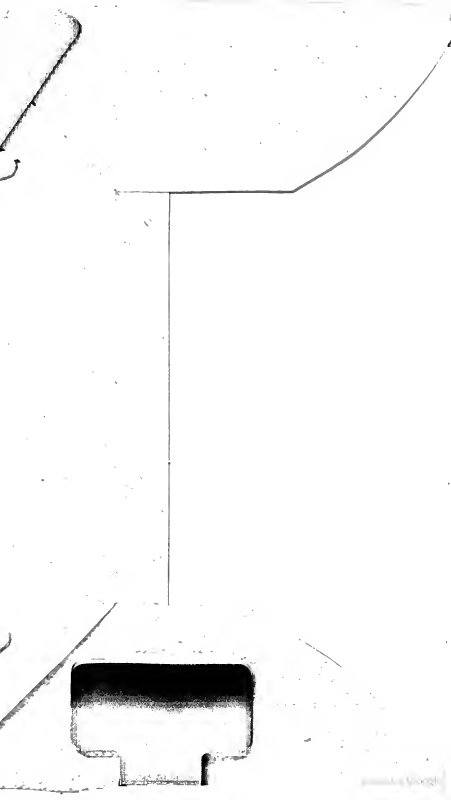
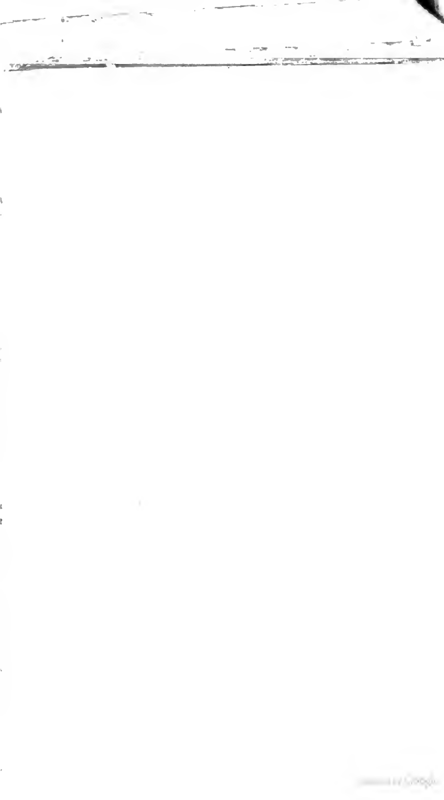
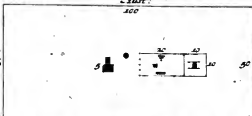

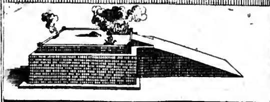

CI

Ex legato D. Equitis Antonij Francisci de Marmij

Ultraject: apud GUILLIELMUM BROEDELET

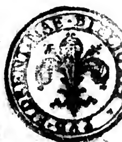
ANTIQUITATES
SACRAE
VETERUM
HEBRAEORUM
BREVITER DELINEATAE

A B

HADRIANO RELANDO.

EDITIO TERTIA.

TRAJECTI BATAVORUM.
Ex Libraria GULIELMI BROEDELET,
Bibliopolae. M D CC XVII.

III

ARGUMENTA CAPITUM
PARTIS PRIMAE
DE
LOCIS SACRIS.

PARTIS SECUNDAE

DE

PERSONIS SACRIS.

PAR-

PARTIS TERTIAE

DE

REBUS SACRIS.

PARTIS QUARTAE

DE

TEMPORIBUS SACRIS.

PARS

PARS PRIMA
DE
LOCIS SACRIS.

CAP. I.

De Terra Sancta.

I. Regio duodecim tribubus Israëliticis a Mose & Josua adsignata appellatur terra Sancta: cujus sanctitatis decem gradus Judaei distinguunt in *Kelim*, *cap.* 1. *misn.* 6. quorum respectu alia ejusdem terrae loca aliis sanctiora censentur. Dicitur etiam terra Dei, *Hos.* 9. 3. & *terra* הארץ καὶ ἐξοχὴν *Ruth.* 1. 1. *Menachoth.* VIII. 1. *Kiddusckin.* 1. 9. terra Israëlitica, 1 *Sam.* 13. 19. *Ezech.* 7. 2. Syria Palaestina, Judaea, Phoenice: quae nomina, pro diversa ratione temporum & auctorum qui iis utuntur, aliquando latius aliquando minus late patent. Sunt etiam qui hanc terram Canaan nuncupent, quum tamen regio trans Jordanem §.I. *Nomina.*

 sita

ſita & inhabitata a tribubus Ruben, Gad, & dimidia Menaſſe pars terrae Canaan non fuerit, & a terra Canaan diſtinguatur *Joſ.* 22. 9. ſic ut illa pars tantum terrae Iſraëliticae, quae cis Jordanem fuit, terra Canaan appellanda ſit. Idem de nomine terrae promiſſae *Heb.* 11. 9. dicendum eſt, quod neutiquam convenit toti illi regioni quam 12 tribus occuparunt, ſed ei tantum quae cis Jordanem fuit. *Num.* 32. 11.

§. II. *Termini.* II. Fines ejus fuerunt, ad auſtrum נחל מצרים *fluvius Aegypti*, quo nomine non Nilus, ſed fluvius ad quem urbs Rhinocolura ſita fuit, intelligendus eſt, & ſolitudo צן *Tzin*, litus auſtrale lacus Aſphaltitis, & in parte transjordanica Arnon. *Joſ.* 15. 4. 47. & *Num.* 13. 22. ad aquilonem regio Sidoniorum, montana Antilibani, & Dan circa ortum Jordanis, a quo oppido usque ad Berſchebam 160 milliarium Romanorum ſpatium eſſe ſcribit Hieronymus. Ad occidentem erat mare magnum, ad orientem Arabia. Fuere tamen in hac regione urbes plurimae, quae ſorte quidem tributae Iſraëlitis nunquam tamen ab iis occupatae fuerunt: & ſtante Templo utroque diverſis temporibus magna pars hujus terrae

rae Gentibus ceſſit.

III. Olim quidem diviſa fuit haec terra in regnum Sichonis & Ogi quod trans Jordanem erat, & regiones gentium Cananaearum, quae ſeptem recenſentur *Act.* 13. 19. *Deut.* 7. 1. Chittaei, Girgaſaei, Emoraei, Cananaei, Perizzaei, Chivvaei & Jebuſaei. Decem vero *Gen.* 15. 19. Deinde in portiones duodecim tribuum diviſa eſt, ſic ut trans Jordanem eſſet regio Rubenis, Gad & dimidiae Menaſſe, cis vero reliquarum novem & dimidiae, quarum termini *Joſ.* 15. *& ſeqq.* deſcribuntur. Tum in regnum Judae, quod duas tribus continebat Judam & Benjaminem, & Iſraëlis quod complectebatur decem, 1 *Reg.* 11. 31. & 2 *Chron.* 15. 9. diſtingui coepit: quae diſtinctio abductis per Salmanaſſarem Iſraëlitis ceſſavit. 2 *Chron.* 34. 6. §.III. *Partitiones veteres.*

IV. Stante Templo ſecundo diviſa eſt in (1) Judaeam, quae complectitur regionem tribuum Judae, Benjaminis, Simeonis & Danis ex parte, (2) Samariam, ſitam in terra Ephraim & dimidiae Menaſſis, (3) Galilaeam, in regione Iiſſaſcar, Zabulon, Aſer & Nephtali: quae in ſuperiorem & inferiorem dividebatur, (4) Peraeam trans Jordanem §. IV. *Et novae.*

 ex-

extensam a Machaerunte Pellam usque; (5) Gaulonitin, Batanaeam, Trachonitin, quibus Auranitis & Ituraea solent adjungi. Denique in toparchias undecim fuit divisa, & in tetrarchias. Vide *Act.* 9. 31. *Math.* 4. 25. *Joseph. Antiq.* XIV. 23. & III. *de bell. Jud. c.* 4. *Plinium l.* V. 14.

§. V. *Syria num pars terrae Israëliticae.*

V. Postquam Samaritani aliis sacris addicti in terra Israëlitarum sedes fixerunt, terra quidem eorum & domus & viae & receptacula aquarum pro mundis habita fuerunt a Judaeis. *Mickvaoth.* VIII. 1. & terra ipsa ob antiquam possessionem & promissionem Abrahamo factam pars terrae Canaan censebatur. Verum incolae ipsi invisi maxime erant Judaeis, & neglecta regione Samaritanorum Judaei terram suam in tres partes diviserunt, יהודה ועבר הירדן והגליל *Judaeam*, *Peraeam*, & *Galilaeam. Scheviith.* IX. 2. *Bava Bathra.* III. 2. *Ketuvoth.* XIII. 10. Unaquaeque harum regionum divisa iterum fuit in ההר שפלה ועמק *montanam*, *campestrem*, & *vallem*.

§. VI. *Samaria an pars terrae Israëliticae.*

VI. Syria, סוריא, quo nomine Judaei comprehendunt terras Mesopotamiae oppositas ad occidentem Euphratis, Syriam Zoba, & Achlab a Davide terrae Israëliticae

ticae adjectas, in quibusdam rebus paris esse conditionis censetur cum terra Israëlis, in quibusdam diversae. Ideo totum terrarum orbem Judaei in tres partes dividunt, in (1) ארץ ישראל *terram Israëlis*, id est, המחלקת בשבטים quae distributa est inter 12 tribus (2) סוריא *Syriam*, & (3) חוצה לארץ *regiones extra terram Israëlis*: sic ut Syria nec terra Israëlis fuerit, a qua distinguitur *Schevüth*. VI. 2. *Bava Kama*. VII. 7. nec tamen regionibus extra eam sitis adscribenda, a quibus distinguitur *Schevüth*. VI. 6. *Orla*. II. 9. *Gem Hieros. Challa*. 58. 3.

§. VII. *Syriae jura qua in re similia terrae Israëliticae.*

VII. In tribus autem Syria similis erat terrae Israëliticae. 1. Qui agrum emerat in Syria habebatur ac si in suburbiis Hierosolymitanis emisset. 2. Agri ejus ad decimas & jura anni Sabbathici obligabantur. 3. Pura habebatur, si quis ex terra Israëlitica eam intrare posset, non tacta terra Gentium. In reliquis similis erat regionibus extra terram: qualia tria a Judaeis notantur. 1. Regio erat immunda si quis eam intrare non posset nisi per intermediam terram gentium. 2. Libellus divortii e Syria allatus habebatur ac si e regionibus extra terram allatus fuisset. 3. Qui servum vendiderat in Syria cense-

sebatur ac si regionibus extra terram vendidisset.

§. VIII. *Regiones extra terram quae.* VIII. Quicquid terrarum erat praeter Israëliticam & Syriam, nuncupatur a Judacis חוצה לארץ *extra terram*, & ארץ העמים *terra Gentium*, *Oholoth*. II. 3. *Nazir*. VII. 3. *Gem. Hier. Schabbath*. 3. 3. *Gem. Hier. Jevamoth*. 8. 1. *Gem. Hier. Scheviith*. 36. 2. unde gentes vicissim dictae עמי הארצות *Ezr*. 9. 1. *Gem. Ketuvoth*. III. 2. qui diversi sunt omnino a עמי הארץ sive *illiteratis*, qui opponuntur τοῖς חברים sive *literatis*. *Gem. Hieros. Schabbath*. 3. 1. *Taboroth*. VIII. 5. *Gem. Pesachim*. 49. 1. Erant tamen regiones quatuor, terrae Israëlis vicinae, Aegyptus, Babylonia, Ammon, & Moab quodam respectu distinctae a reliquis regionibus extra terram, quippe quae primitias & decimas quoque frugum dabant.

§. IX. *Privilegia terrae Israëliticae in sacris.* IX. Non nisi ex terra Israëlitica manipulus Paschalis & panes Pentecostales adduci debuere, quum aliae oblationes sive privatae sive publicae etiam ex regionibus extra hanc terram peti possent. *Menachoth*. VIII. 1. secundum verba Dei *Exod*. 12. 25. & *Levit*. 23. 17. Primitiva etiam ex hac terra sola petebantur, uti videtur dici in *Kelim*. 1. 6. sed Syria hac parte cen-

se-

ſetur uti terra Iſraëlitica, & ex ea quoque primitiva deferebantur Hieroſolymas.

X. Flumina & torrentes, quibus haec terra rigabatur, maxime celebres ſunt, Jordanes, cujus vera origo eſt in lacu Phiala, non circa Paneadem, Kiſchon, Cana, Kedron, Beſor, Crith, Schorec, Jaboc & Arnon. Lacus erant, Aſphaltites, qui non aliunde quam ab inſigni ſalſedine aquarum maris ſalſi nomen obtinuit, longus ſtadia 580, latus 150: Lacus Tiberiadis ſive mare Galilaeae longum ſtadia 100, latum 40. & Lacus Samochonites, longus ſtadia 60, latus 40 *Joſeph. de bell. Jud.* v. 5. & III. 18. *Joſeph.* IV. *de bell.* I. §.X. *Fluvii & lacus terrae Iſraëliticae.*

XI. Inter montes celebrantur Libanus, Antilibanus, Carmel, Chermon, Tabor, Gilboa, Garizim & Ebal, praeter montes Hieroſolymitanos. Valles ſunt, vallis Kedron, Joſaphat, filiorum Hennom, Rephaim, Ajalon, Achor, Schittim, botri, regis. Inter campos eminuit μέγα πεδίον ad utramque ripam Jordanis, campus Megiddo ſive Eſdraël, qui & μέγα πεδίον Λεγεῶνος. §.XI. *Montes, valles & campi.*

CAP. II.

De urbe Hierosolyma.

§. I. Nomina. Inter urbes terrae sanctae eminet urbs Hierosolyma, quae & ipsa Sancta dicitur κατ' ἐξοχὴν *Matth.* 27. 53. *Gem. Sota.* 47. 1. & urbs, *Gem. Ketuvoth.* 111. 1. Vetus ejus nomen Jebus fuit *Jud.* 19. 11. deinde Jeruschalaim & Jeruschelem, (quod nomen a Salomone videtur accepisse, voce composita ex ירוש & שלם, quasi *possessionem* dicas *perennem pacis*) unde Graecum Ἱερουσαλήμ & Ἱεροσόλυμα natum est, & Salem *Psal.* 76. 3. Romanis dicta est Aelia Capitolina, a Mohammedanis بيت المقدس quod nomen hodiernum est.

§. II. Rationes pro situ urbis in Benjamin. II. Rationes, quae tribui Benjamin hanc urbem vindicant, hae sunt. 1. Quod *Jos.* 18. 28. inter urbes Benjaminitarum recenseatur. 2. Quod *Jos.* 15, 8. terminus dividens terras Judae & Benjamin ducatur per vallem filiorum Hennom ad latus Jebus ad austrum, quae est Jerusalem; sic ut Jebus fuerit ad aquilonem hujus termini. 3. Quod *Judic.* 1.

21.

21. Benjaminitae dicantur non potuisse expellere Jebusaeos. 4. Quod Moses *Deut.* 33. 11. praecinat fore ut Deus inter humeros Benjaminis requiescat.

III. Ab altera parte rationes quae tribui Juda Hierosolymam vindicant hae sunt. 1. *Jos.* 15. 63. leguntur filii Judae non potuisse expellere Jebusaeos. 2. *Ps.* 78. 68. dicitur elegisse tribum Juda, montem Sion quem dilexit. 3. Filii Juda narrantur *Jud.* 1. 8. cepisse Hierosolymas. 4. *Jer.* 37. 12. Jeremias legitur Hierosolymis egressus esse in terram Benjamin.

§. III. *Rationes pro situ in Juda.*

IV. Ad conciliandam utramque sententiam notandum est. (1) Hierosolymam in confiniis utriusque tribus sitam fuisse. *Jos.* 15. 8. (2) non semper urbes esse expugnatas ab iis quorum erant, uti Bethel urbs Benjamin expugnata fuit a domo Josephi *Jud.* 1. 22. (3) urbes non semper fuisse illius tribus in cujus portione sitae erant. Vide *Jos.* 17. 1. (4) variam fuisse magnitudinem Hierosolymae pro varia ratione temporum; sic ut olim, *Jud.* 1. 8. in tribu Juda, postea autem in tribu Benjamin, sita esse potuerit, vel tota vel magna ex parte: adeo ut terminus Judam & Benjaminem dividens per atrium Templi transire potuerit, quod

§. IV. *Modus haec conciliandi.*

Judaei tradunt in *Gem. Zevachim fol.* 54. 1. & 118. 2. *Gem. Megilla fol.* 26. 1. *Zohar in Genesin fol.* 247. *fac.* 2.

§. V. *Montis Sion situs ad austrum urbis.*

V. Sita fuit urbs in regione montana, insidens quum maxime esset extensa duobus praecipue montibus, Sioni & Acrae. Sionem ad austrum, Acram ad aquilonem esse locandum apparet ex descriptione murorum quae apud Josephum *lib.* VI. *de bell. Jud. c.* 6. extat, & mox dabitur §. X. Porro ex historia obsidionis ultimae apud Josephum *l.* VI. *de bell. c.* 8. ubi Romani ab aquilone urbem invadentes & perrupto muro primo atque altero, redactaque in potestatem suam urbis regione aquilonari, necdum tamen Sione potiti fuisse dicuntur.

§. VI. *Rationes pro situ Sionis ad aquilonem examinatae.*

VI. Contra stare videntur (1) verba *Ps.* 48. 3. ubi montem Sion ad latera aquilonis collocari volunt: sed legitur tantum in Hebraeo, *mons Sion, latera aquilonis*, הר ציון ירכתי צפון ita ut hae duae partes praecipuae urbis recenseantur; vel si concedamus reddendum esse *ad latera aquilonis*, nihil aliud eo notabitur quam Sionis latus aquilonare, quod Acrae erat obversum, pulcherrimum esse adspectu, quod Josephus *lib.* VI. *de bell. Jud. c.* 6. confirmat. (2) Testimonium Josephi scribentis,

bentis, turres Psephinam, Hippicum, &c. fuisse ab aquilone, & illis turribus adjunctam fuisse regiam, sitam in Sione. Sed haec ita non leguntur in Josepho. Hippicum ille non locat ad aquilonem urbis sed Sionis. Regiam non jungit turri Psephinae, sed Hippico. (3) Verba *Ezech.* 40. 2. ubi propheta super montem excelsum, Moriam, collocatus vidit urbem ad austrum. At hinc non efficitur Sionem fuisse ad aquilonem: imo Sion ipsa illa urbs fuit, urbs Davidis dicta, quam vidit ad austrum.

§. VII. *Mons Moria.*

VII. Pars Sionis dici potest mons Moria, cui ponte & xysto junctum fuisse constat; & murus ipse Sionis usque ad porticum Templi occidentalem protendebatur. Quare etiam Templum in monte Sion structum fuisse, & Deus in Sion habitasse legitur. Turris Antonia huic monti adjacebat ad angulum qui occasum & aquilonem spectabat, illiusque arcis & totius montis Moriae ambitus erat 6 stadiorum, quum urbs universa ambitum haberet stadiorum 33.

§. VIII. *Mons Acra.*

VIII. Acra nomen videtur accepisse ab ἄκρα sive arce Antiochi illic condita, quam Simon Chasmonaeus solo aequavit. Insita illi monti erat urbs inferior, uti

uti superior Sioni, a qua valle intermedia disjungebatur. Eminebat olim prae Moria, sed ad Templi decus & columen Chasmonaei eum depressiorem reddiderunt.

§. IX. *Mons Bezetha.* IX. Collis Bezetha, situs ad aquilonem Templi e regione turris Antoniae (quae ad aquilonem Templi erat) sero urbi fuit adjectus & munitus. Censetur denique inter colles urbis Hierosolymitanae Ophel, *Neh.* 3. 27. ad austrum Templi, & orientem Sionis, quamvis Josephus hunc locum χώρον, non λόφον, aut ὄρος nuncupet, & ipse 4 modo λόφους sive colles urbis memoret, Sionem, Acram, Moriam & Bezetham.

§. X. *Muri tres.* X. Cingebatur haec urbs muro triplici. Primus isque antiquissimus montem Sionem complexus, a turri Hippico (ad occidentem urbis) protendebatur ad xystum & porro, donec desineret ad porticum Templi occidentalem: ab altera parte ad occidentem Hippici in austrum flexus orientem petebat circa fontem Siloam, & conjungebatur porticui Templi orientali. Murus alter Acram cingebat ad aquilonem, & a porta γενναθ, usque ad turrim Antoniam protendebatur. Tertius ab Hippico initium

sumens

ſumens verſus turrim Pſephinam in latere aquilonari ad occaſum, & inde regionem ad aquilonem Templi comprehendens circa vallem Kedron (quae montem olivarum ab urbe ſejungebat ad ortum) muro primo conjungebatur.

XI. Portae urbis hae recenſentur a Nehemia, *cap.* 3. ubi ambitum urbis deſcribit §.XI.*Portae.*

1. Gregis.	7. Domus Eljaſib.
2. Piſcium.	8. Aquarum.
3. Vetus.	9. Equorum.
4. Vallis.	10. Orientalis.
5. Sterquilinii.	11. Judicii.
6. Fontis.	

At plurium tum in Sacro codice tum in ſcriptis profanis fit mentio, quae tamen an ab ante recenſitis diſtinctae fuerint, non adeo certum eſt, quum binomines eſſe potuerint; & eidem portae סור 2. *Reg.* 11. 6. nomina ſeptem in ſacris literis tribui tradatur in *Gem. Hieroſ. Eruvin. fol.* 22. *col.* 3. uti nec an omnes portae exteriores urbis fuerint; nec quis ſitus his attribui debeat aut uſus, quoniam apud Judaeos uſus portarum non modo erat ad introitum & exitum ſed & de-

defenſionem urbium, ac publicos conventus Seniorum, 2 *Chron.* 26. 9. *Ruth.* 4. 2. *Deut.* 21. 19.

§. XII. *Loca extramuralia.* XII. Extra has loca quaedam celebria urbi proxima fuere, uti Mons olivarum ad ortum, in tria culmina ſurgens, combuſtione vaccae rufae & Soſpitatoris noſtri adſcenſu in coelum nobilitatus, uti & loca vicina, inter quae eſt Bethphage, vicus in latere orientali montis oliviferi, & plane diverſus a בית פגי Talmudicis memorato, qui locus tantum non ipſis moenibus urbis includitur, ſic ut extra moenia Hieroſolymae idem ſit ac *extra murum Bethphage*, חוץ לחומת בית פאגי *Gem. Menachot.* 78. 2. *Gem. Peſachim* 63. 2. Bethania, qui locus idem eſt forſitan ac חנות בני חנון *Gem. Hieroſ. Pea.* 16. 3. vel חנויות בית היני *Gem. Bava metzia.* 88. 1. Gethſemane: collis Golgotha ad occaſum urbi, ad aquilonem monti Sion, teſte Hieronymo, vallis Kedron, & torrens ejuſdem nominis, vallis filiorum Hinnom ad auſtrum urbis *Joſ.* 15. 8. & fons Silöc ad radicem Sionis verſus occaſum.

§. XIII. *Privilegia urbis.* XIII. In *Gem. Bava kama.* 82. 2. Hieroſolymae privilegia prae aliis urbibus terrae Sanctae haec recenſentur. Non pernocta-

noctare illic cadaver, (confer *librum Siphra fol.* 290. 1.) nec ossa mortui ei inferri: non locari aedes : non concedi illic habitationem proselyto inquilino: non esse illic monumenta sepulcralia, exceptis iis gentis Davidicae & Chuldae : non esse in ea hortos : non seri nec arari , nec plantari arbores (quid ? quod arbores frugiferas ad 25 cubitos ab urbe removendas, infrugiferas ad 50 legatur in *Bava bathra.* 11. 7.) nulla esse illic sterquilinia , Meniana aedium , fornaces calcarias , non ali gallos gallinaceos , domos ibi non vendi secundum legem mancipii *Lev.* 25. 30. sed semper redimi posse, domos lepra non infici , urbem exemtam esse ex earum numero quae impulsu aliorum ad cultum falsi Numinis seduci possent & lata sententia exscindi , vitulam decollandam ab ea non offerri , nec eam tribui alicui speciatim esse attributam.

XIV. At praecipuum urbi Hierosolymitanae decus conciliabat Templum in colle Moria exstructum, de quo accuratius agendum est, ubi prius Tabernaculum, in cujus locum Templum successit, cum vasis sacris lustraverimus , ut convenientia & distinctio quae inter utrumque intercedit clarius intelligatur. §. XIV. *Templum.*

CAP.

CAP. III.

De Tabernaculo ejusque situ.

§.I. Tabernaculi nomina.

I. Tabernaculum, sive aedes sacra, exstructa ab Israëlitis in solitudine oberrantibus, appellatur in Codice Hebraeo אהל מועד (quod nomen & antea tabernaculo Mosis, extra castra erecto, datum fuit, *Exod.* 33. 7.) מקדש, משכן, היכל, אהל העדה, אהל יהוה, Graece σκηνὴ τῦ μαρτυρίυ, ναὸς μεταφερόμενος, &c.

§.II. Situs in castris.

II. Tabernaculum hoc erectum fuit in medio exercitus Israëlitici: ita tamen ut ab oriente Moses & Aaron cum filiis suis, a meridie Kahathitae, ab occidente Gersonitae, a septentrione Meraritae, proxime illud cingerent, *Num.* 3. 23. &c. & longius remotae essent tribus, ad orientem, Juda, Iissascar, Zebulon, ad meridiem, Ruben, Simeon, Gad; ad occidentem, Ephraim, Menasse, Benjamin; ad septentrionem, Dan, Ascher, Naphtali, *Num.* 2. 3. &c. His autem quatuor vexillis (ד' דגלים) quoniam ita cingebatur, uti nucis intimum (הסירה) quatuor מגורות sive nucleorum, quos carinae

carinae putaminum claudunt, quadripartita distinctione, nuci comparari Israëlitas *Cantic.* 6.8. notatur in *Midrasch schir haschirim fol.* 35. *col.* 1. Atque ita tria se quasi produnt castra. I. Dei, id est Tabernaculum cum atrio. II. Levitarum. III. Populi Israëlitici. Quibuscum convenerunt, respectu sanctitatis, rerumque & personarum quae ad illa admittebantur discrimine, stante Templo II. tria haec spatia. I. Atrium magnum, quod complectebatur atrium Israëlitarum & Sacerdotum. II. Atrium mulierum, spatium antemurale & mons Templi. III. Urbs Hierosolyma *Gem. Zevachim.* 116. 2. Quam traditionem confirmat scriptor *Ep. ad Heb.* 13. 11. 12. qui extra castra populi idem censet ac extra Hierosolymam.

§. III. *Translatio ad loca diversa.*

III. Migrante exercitu ipsum quoque migrabat cum iis Tabernaculum per solitudinem, ita ut medium in castris locum obtineret. *Num.* 10. 21. licet arca foederis exercitui anteiret. *Num.* 10. 33. Sed postquam Israëlitae transiissent Jordanem, in Gilgal primo substitit, dein Schiluntem (quod Josua Ephraimita, & locus in medio regionis, nec inamoenus esset) fuit translatum. *Jos.* 18. 1. ubi diutissime permansit, & parietibus lapideis (quare בית appellari cre-

ditur 1 *Sam.* 1. 24.) & aedificiis nonnullis extrinsecus ad varios usus circumdatum videtur fuisse, 1 *Sam.* 3. 3. 15.) donec Nobam delatum, & inde Gibeonem, tandemque Hierosolymam, in Templo Salomonico repositum fuit, 2 *Chron.* 1: 3. 4.

§. IV. *Signum translationis.* IV. Signum translationis Tabernaculi Deus dabat per columnam, quae noctu ignis, interdiu nubis, speciem gerebat, & multa habebat singularia Divinae potentiae & providentiae argumenta: uti quod Aegyptiis persequentibus tenebras fecerit dum luceret Israelitis. *Exod.* 14. 20. quod ex illa Deus prospexerit, *Exod.* 14. 24. quod totum exercitum superne collustrarit *Neh.* 9. 19. *Exod.* 40. 38. *Jes.* 4. 5. Quare etiam populus Israeliticus, *Exod.* 33. 10. Aegyptii *Num.* 14. 14. & scriptores sacri *Neh.* 9. 12. pro insigni Dei beneficio & re miranda eam habuerunt.

§. V. *Loca arcae varia.* V. Arca autem foederis, praecipuum Tabernaculi ornamentum, saepius locum mutavit, quam ipsum Tabernaculum. Quamvis enim certam in Sancto Sanctorum sedem haberet, quamdiu Hebraei in solitudine versabantur, quum tamen Jordanem transiissent, jussu Dei e Tabernaculo eruta circa Jerichuntem fereba-

rebatur: dein ad montes Garizim & Ebal delata fuit (*Jos.* 8:33.) tum in Tabernaculo Schilunte diu reposita, post in aciem educta & a Philistaeis capta sed remissa, in Bethsemes aliquandiu & Kiriathjearim substitit. Inde eam David Hierosolymam transferre tentavit, sed poena divinitus Uzae inflicta territus in domo Levitae Obed Edom illam reliquit: at metu suo liberatus maxima pompa eam intulit in aedem, quam ei paraverat in Sion, 2 *Sam.* 6: 17. distinguendam a Tabernaculo quod erat Gibeone 2 *Chron.* 1: 3, 4. Ubi permansit, nisi quod Zadoc eam ad breve tempus inde extulerit, donec Templo Salomonico fuit illata. 2 *Chron.* 5: 5.

§. VI. *Chronologia mansionum Tabernaculi, & arcae.*

VI. Diversas hasce tum tabernaculi tum arcae mansiones ita per annos 479, qui effluxerunt ab exitu *Israëlitarum* ex Aegypto vel ab exstructione Tabernaculi usque ad conditum Templum primum, 1 *Reg.* 6: 1. digerunt Hebraei in *Gem. Zevachim.* 118. 2. & *Gem. Hierosol. Megilla.* 72. 4. Confer *Midras Ruth*, *fol.* 46. 1.

Tabernaculum fuit in solitudine annos	39
In Gilgal, 7 annis quibus occupata, & 7 quibus distributa fuit terra	14
In Nob	13
In Gibeon	44
In Schilo fuit reliquis annis intermediis	369
Summa	479

Arca autem fuit in solitudine, annos	39
In Gilgal licet inde educta Jerichuntem & ad montem Ebal	14
In Schilo sed inde ad tempus educta Sichemum *Jos.* 24: 1. Bethelem *Jud.* 20: 27. Mitzpam. *Jud.* 20. 1. & 7 mensibus ultimis in terras Philistaeorum 1 *Sam.* 6: 1.	369
In Kiriathjearim & aede a Davide parata in Sione reliquos	57
	479

VII. Sunt

VII. Sunt qui putent duas fuisse arcas, unam quae in Tabernaculo fuerit, alteram quae anteiverit exercitui. R. Juda bar Elai illam in qua tabulae legis fractae erant praeivisse, alteram in qua integrae erant semper in Tabernaculo fuisse existimat. *Gem. Schekalim. fol.* 9. 1. *Gem. Hierosol. Sota.* 22. 2. sed verior videtur sententia unam fuisse, quod una tantum confici jubeatur *Exod.* 25: 10. & 35. 12. unam gestaverint Levitae *Num.* 7: 9, 10. una in Tabernaculo reposita fuerit *Num.* 10: 33. *Deut.* 31: 26. una transiverit Jordanem *Jos.* 3: 3, 5. & ea capta nulla superfuerit. 1 *Sam.* 4: 3. Quod si arca Dei alio loco fuisse legatur, quam ubi ex Chronologia mox data liquet arcam Tabernaculi sedem suam habuisse, non propterea altera arca fingenda est: sed ad tempus potuit e sede ordinaria fuisse educta. Quod facit ad illustranda verba 2 *Sam.* 11: 11. & 2 *Sam.* 6: 12. quamvis alii per arcam cistam & Ephod intelligant. §. VII. *Arca fueritne una an duae.*

VIII. Sunt inter Christianos qui existiment, eo tempore quo arca & Tabernaculum in terra Israëlitica ad diversa loca migrarunt, licitum fuisse sacrificare in Excelsis, *Jud.* 6: 26. 1 *Reg.* 3: 2. quae §. VIII. *Usus Excelsorum quis stante Tabernaculo.*

tamen Templo exstructo prohibita fuerunt: alii vero putant nunquam Excelsa a Deo permissa fuisse, quae illicita agnoscunt omnes Israëlitae *Jos.* 22: 29. quaeque Deus vetuit *Deut.* 12: 2. & ubi sacra fieri jussit in loco quem elegit, i.e. Tabernaculo, licet idem elegerit aliquando hunc illumve singularem locum; quod legem generalem non destruit. Ita enim stante Templo Elias in monte Carmelo sacrificavit, 1 *Reg.* 18: 19. quum tamen non licuerit nisi in altari Templi Hierosolymitani sacra facere. Sed jubente aut probante Deo id fecit, & fecerunt omnes quotquot bene fecerunt: quotquot autem male, illorum exempla fas & jus hoc fuisse non testantur.

§. IX. *Judaeorum de Excelsis sententia.*

IX. Judaei autem de usu Excelsorum ita statuunt in *Zevachim.* 14. 14 Confer *Gem. fol.* 119. 1. & *Midrasch coheleth fol.* 102. *col.* 1. ea licita quidem fuisse ante exstructum Tabernaculum, sed hoc exstructo illicita, donec in Gilgal pervenerunt, quando castra Tabernaculum cingere desierunt (confer *Lev.* 17: 3.) deinde cum Schilunte per annos 369 esset Tabernaculum, & quies מנוחה Israëlitis concessa, excelsa iterum illicita fuisse, *Deut.* 12: 9. Postea quum Tabernaculum in

in Nob & Gibeon esset per 57 annos, licita fuisse (sic ut in Nob & Gibeon esset בּמת צִיבּור, excelsum populi totius, 2 *Chron.* 1: 3. vel במה גדולה uti appellatur *Megilla.* 1: 10. distinctum ab aliis privatis, בּמות יחיד,) donec Templum Hierosolymitanum (הנחלה l. c. & *Exod.* 15: 16.) usum Excelsorum abolevit. Confer librum *Mechilta.* 1. 1. ubi dicitur antequam Hierosolyma esset a Deo electa totam terram Israeliticam idoneam fuisse ad exstruenda in illa altaria. Adde fol. 30. 1. & *Gem. Megilla fol.* 10: 1. & *Gem. Hierosf. Megilla* 72: 4. ubi quidam נחלה de Schilo & מנוחה de Templo interpretantur. Iidem tradunt Excelsa privata destituta fuisse. 1. Impositione manuum. *Levit.* 1: 4. 2. Mactatione ad septentrionem, *Lev.* 1: 11. 3. Sparsione sanguinis circumquaque peragenda, *Lev.* 1: 5. 4. Agitatione, *Exod.* 29: 24. 5. Adductione, *Levit.* 2: 8. 6. Fertis, *Levit.* 2: 16. 7. Officio sacerdotali, *Levit.* 17: 6. 8. Vestibus, *Exod.* 29: 30. 9. Vasis, *Num.* 4: 12. 10. Odore Deo grato, *Levit.* 1: 9. 11. Distinctione inter sanguines superiores & inferiores, *Exod.* 27: 5. 12. Ac lotione manuum & pedum: *Exod.* 30: 21. haec enim Tabernaculo aut Templo

in sacro Codice, locis citatis, adstringi. Confer *Siphra fol.* 50. 1. Denique in *Megilla.* 1: 10. scribunt inter altare publicum & privatum non fuisse discrimen nisi respectu agnorum paschalium: id est, uti explicant Judaei, non paschalium modo agnorum sed sacrificiorum quae iis similia sunt, uti sacrificia jugia & alia certo tempori adstricta, quae debuerint in altari vel excelso publico offerri; sed quae talia non essent, uti hirci ob idololatriam offerendi, potuisse in excelso privato sacrificari.

CAP. IV.

De atrio Tabernaculi.

§. I. Atrii magnitudo.

I. Atrium, in quo aedes ipsa exstructa fuit, longum erat 100 cubitos, latum 50, circumdatum velo, affixo columnis 5 cubitos altis: quam altitudinem nonnulli non a solo ipso sed a vertice altaris ducunt. Vide *Gem. Eruvin.* 2. 2. Columnas has aeneas fuisse quidam scribunt, sed verosimilior est Philonis sententia, fuisse ligneas; quoniam bases columnarum aeneae fuisse leguntur, & capita earum argento obducta, ipsaeque co-

columnae totae argento fuere obtectae *Exod.* 38. 17. & inter ea quae ex aere oblato facta leguntur *Exod.* 38. 31. non recensentur nisi bases harum columnarum & paxilli. Harum 20 destinatae fuere lateri australi, 20 lateri aquilonari 10 occidentali & 10 orientali, quarum 4 portam constituebant, & 3 hinc 3 inde fuerunt collocatae, quarum tamen alterutra quum in supputatione seriei columnarum vicinarum jam numerata fuerit, omnes columnae 59 fuerunt *Exod.* 38: 9. coll. *Exod.* 27: 9.

§. II. *Distantia columnarum a se invicem.*

II. De situ harum columnarum non convenit inter Philologos. Videntur omnes (exceptis 4 illis quae portam constituebant, & ornatus commoditatisque gratia longius a se distabant) aequali spatio fuisse a se invicem disjunctae, sic ut spatio 5 cubitorum unius columnae axis ab axe alterius abfuerit: quod cum *συμμετρίᾳ* & proportione Architectonica melius convenit, quam fingere columnas ad occidentem longius a se dissitas quam ad austrum & aquilonem.

§. III. *Situs earundem.*

III. Atque ita quidem, ubi viginti columnae, latus australe compositurae, fuere erectae, vigesima prima in eadem serie referenda est ad seriem sequentem

cujus prima eſt; cui novem additae a latere atrii occidentali decem efficiunt. Undecima autem in eadem ſerie iterum ad latus ſequens referri debet, cujus prima eſt; & illi novendecim additae faciunt 20 columnas lateris hujus. Sed vigeſima prima ad latus orientale referatur oportet, quod decem columnas habebat (quarum tamen una angularis ſive extrema in deſcriptione lateris auſtralis cujus partem facit jam recenſita fuit, ſed & huc aeque referri poteſt) tres hinc & tres inde, aequali intervallo cum reliquis totius atrii diſtantes. Quum vero ſpatium 20 cubitorum in hujus lateris medio deſtinatum portae fuerit & velo diſtinctum ex 4 columnis ſuſpenſo, non opus eſt columnas portae, & quaſi poſtes, prope conjungere & fere apponere proximis columnis e tribus illis modo memoratis, ſed deſignato hinc & inde a lateribus 15 cubitorum ſpatio columnas duas collocare, & inter has alias duas medias, quae quatuor ſimul efficiant *Exod.* 38: 15, 18.

§. IV. *Materia altaris.*

IV. Erat in atrio non longe ab introitu Tabernaculi (*Exod.* 40: 29.) altare, Hebraeis מזבח, ligneum quidem ſed aere obductum, *Exod* 27: 1, 2. quare aeneum appellatur 2 *Chron.* 1: 5. & laminae

nae e thuribulis aereis *Num.* 16: 38. ei adaptatae ſunt. Terreum nuncupatur *Exod.* 20: 24. reſpectu terrae ingeſtae, qua replebatur, ut ignem & victimas ſuſtineret, quae ſententia eſt Iſe, filii Akibae, in libro *Mechilta* fol. 47. 2. In Schilo pro terra lapides ſubſtitutos volunt Judaei in *Gem. Zevachm.* 61. 2. quo nonnulli referunt *Exod.* 20: 25. & *Deut.* 27: 6. ubi Deus jubet trajecto Jordane altare ex lapidibus impolitis ſibi exſtrui in monte Ebal: quod & fecit Joſua *Joſ.* 8: 31.

V. Formae erat quadratae, longum 5 cubitos & totidem latum, (*Exod.* 38: 1.) tres vero altum, intus cavum, uti dicitur *Exod.* 27: 8 inſtructum opere reticulato, & quatuor cornibus (quae ἀσυλίαν praeſtabant 1 *Reg.* 2. 28.) ad 4 angulos, ut & clivo annuliſque quatuor ad immittendos vectes quibus portabatur. *Exod.* 27: 1. & *ſeqq.* & 38. 1. opus autem Bezaleelis, uti ibidem & 2 *Chron.* 1: 5. appellatur. §. V. *Forma altaris.*

VI. Clivus, כבש, per quem adſcendebatur ad altare, carebat gradibus *Exod.* 20: 26. & aequabili ſuperficie ad illud ſurſum ducebat: qui an ex terra aggeſta an aſſere uno vel pluribus conſtiterit incertum §. VI. *Clivus ejus.*

tum eſt. Quia autem circuitus altaris, qui in ſummo eſſe vix potuit ob anguſtiam ſpatii, & ſub quo opus reticulatum fuit, memoratur *Exod.* 38:4. & ſanguis victimarum cornibus adſpergi, infra ambitum quoque ſpargi, & ad baſin effundi nonnunquam debuit, inde triplicem clivum, unum medium eumque altiſſimum, alterum ad dextram, tertium ad ſiniſtram, ducentes ad utrumque altaris circuitum, uti in altari Templi Secundi, multi ſtatuunt: alii tamen putant unum circuitum ſuffeciſſe huic exiguo altari, maxime quum nullorum praeterea mentionem faciat ſacer ſcriptor, & formae altaris portatili vix conveniant.

§. VII. *Opus reticulatum.*

VII. Opus reticulatum aereum מעשה רשת & מכבר, quaſi *augmentum* dicas, (cui affixi erant 4 annuli, quibus altare portabatur) nonnulli in ſummo altaris locant, ſic ut igni alendo & comburendis victimis inſervierit; alii vero illud volunt extrinſecus cinxiſſe partem inferiorem altaris a baſi uſque ad medium, vel ipſi illi parti hoc opus inſertum fuiſſe; quo nos ducunt verba *Exod.* 38:4. ubi dicitur *infra ambitum* altaris fuiſſe, מלמטה עד חציו *ab infima parte uſque ad medium.* Uſum ejus Judaei in *Gem.* Zeva-

Zevachim. 53: 1. fuiſſe volunt eundem, qui fuit fili rubri in altari Templi ſecundi, videlicet, diſtinguere inter ſanguines victimarum vel ſuperiori vel inferiori parti altaris adſpergendos. Potuit etiam ſuſtinuiſſe circuitum altaris, & quia ultra longitudinem latitudinemque altaris, quae fuit 5 cubitorum, paullum ſe extendebat, nomen מכבר tuliſſe.

VIII. Supra hoc altare perpetuus ignis alebatur, diviſus, ut Judaei volunt, in tres focos, unum ad combuſtionem victimarum, alterum ad adolendum ſuffitum, tertium ad alimentum ignis perpetui ſecundum mandatum Dei, ex quo reliqui foci extincti denuo inſtaurari poſſent: qui ignis coelo demiſſus *Levit.* 9: 24. in eo conſervatus fuit uſque ad exſtructum Templum Salomonicum, vel virtute Dei, ut quidam volunt, vel alimento novo quotidie a ſacerdotibus miniſtrato, quod eſt probabilius. In *Siphra fol.* 59. 1. dicitur ignem qui tempore Moſis deſcendit uſque ad aetatem Salomonis, & qui tempore Salomonis deſcendit ad regnum Menaſſis uſque, perduraſſe. §. VIII. *Ignis.*

IX. Praeterea erat in atrio inter altare & Sanctum, paulo tamen vicinius plagae auſtrali, §. IX. *Labrum.*

auftrali, uti Judaei tradunt (quia non id fed altare dicitur effe לפני אהל מועד) Labrum aereum, infiftens fcapo aereo: non ex aere oblato, *Exod.* 38:29. fed fpeculis mulierum הצבאת (confer 1 *Sam.* 2:22) confectum, e quo facerdotes manus & pedes lavabant. *Exod.* 30. 18. *Exod.* 38:8. Alterius labri Mofes non meminit ad lavandas carnes victimarum: uti nec qua ratione Labrum illud prius portaretur, quod Alexandrini interpretes, inferto commate quod in contextu Hebraeo non invenitur, narrant *Num.* 4: 15. Καὶ λήψονται ἱμάτιον πορφυροῦν, καὶ συνκαλύψουσιν τὸν λουτῆρα καὶ τὴν βάσιν αὐτοῦ, καὶ ἐμβαλοῦσιν αὐτὰ εἰς κάλυμμα δερμάτινον ὑακίνθινον καὶ ἐπιθήσουσιν ἐπι ἀναφορεῖς. Quae quidem hoc fere modo lecta fuerunt à Cyrillo, *lib.* XIII. *de adorat. in fpir. & ver. p.* 456. Et convenit cum iis Pentateuchus Hebraeo Samaritanus, & verfio Samaritana in quibus hoc comma legitur ולקחו בגד ארגמן וכסו ארת הכיור ואת כנו ונהנו אתם אל מכסה תחש ונתנו על המוט.

CAP.

CAP. V.

De Sancto & Sancto Sanctorum.

I. Longa erat tota aedes Sanctum & S. Sanctorum complexa, intus metienda, cubitos 30, lata 10 & totidem alta. Latera ejus constabant ex asseribus, קרשים, sive *στύλοις*, ligni שטים *Schittim*, quod genus arboris esse in solitudine Arabiae, spinae albae simile colore & foliis, ea magnitudine ut latissima ex iis tabulata caedantur, fortissimum quoque & incredibilis levitatis ac pulcritudinis, testatur Hieron. *comm. ad Joël.* 3. & *Mich.* 6. Hi erant numero 48, & obducti auro, longi 10 cubitos, lati cubitum & dimidium, *Exod.* 26: 16. crassi digitos 4, si Josephum sequimur, cubitum unum, si alios Judaeos, qui id colligunt e latitudine Tabernaculi interna, quae fuit, teste Philone & aliis, 10 cubitorum, quorum novem efficiunt 6 asseres occidentales *Exod.* 26: 22. & dimidius cubitus hinc & inde asserum duorum angularium; ita ut in reliquam latitudinem asserum angularium, cubitalem

§. I. *Magnitudo Tabernaculi, & asseres.*

talem videlicet, impingant eamque tegant craſſitudine ſua aſſeres laterales: remaneatque internum Tabernaculi ſpatium latum cubitos decem.

§. II. *Baſes, paxilli, & tranſtilla.*

II. Hi ad meridiem, occidentem, & ſeptentrionem erecti, ſinguli duabus argenteis baſibus, ארנים, quibus altitudo cubiti tribuitur in *Gem. Schabbath.* 98:2. inſerebantur per ידות, ſive protenſas hinc & inde eminentias manuum ad inſtar, quae duae in unoquoque aſſere ab uno & altero latere baſibus immiſſae, & paxillis יתדות *Exod.* 38:31. ubi paxilli Tabernaculi diſtincti a paxillis atrii memorantur, ſtabilitae erectos aſſeres ſervabant. Praeterea erant in unoquoque Tabernaculi latere *tranſtilla* (בריחים) extrinſecus per *uncos* (טבעות) miſſa & unum medios aſſeres permeans, lignea illa ſed auro obducta, *Exod.* 26:28. de quorum longitudine diſputatur in *Midraſch ſchir haſſchirim fol.* 12. *col.* 2.

§. III. *Velorum magnitudo, ſitus & materia.*

VIII. Superne obductum erat quatuor velis, quorum infimum partem quoque laterum extrinſecus ita tegebat, ut ad plagam occidentalem unius cubiti ſpatio a ſolo diſtaret, ad auſtrum & aquilonem duobus cubitis; longum enim erat cubitos 28, latum 40: alterum vero longum

gum cubitos 30, latum 44: anterius, uti nonnulli volunt, duorum cubitorum ſpatio complicatum & dependens; ab occidente, aeque ac ad ſeptentrionem & meridiem a terra ſpatium cubiti aberat *Exod.*26:12.& 36:8.Hujus complicationis cauſa pars una hujus veli ex 6 cortinis fieri jubetur, ut tota ſexta cortina ei inſerviat; & quod ad cetera, laqueoli anſulaeque veli primi & ſecundi eodem loco inter Sanctum & Sanctum Sanctorum exiſterent. Sunt tamen qui putent per duos cubitos ſive ſpatium dimidiae cortinae חצי היריעה ultra velum primum ab occidente hoc velum ſecundum fuiſſe porrectum, adeo ut per ſpatium cubiti humo incubuerit, & ab oriente nihil fuerit dependens, nec cortina ſexta complicata ſe extenderit ultra velum primum, quod videtur convenire cum verbis Dei *Exod.* 26: 12, 13. Tertii veli & quarti magnitudinem Moſes non tradit. Priora duo יריעות appellantur, poſteriora מכסה. Alexandrini primum *αὐλαίας* vocant (quod ex decem cortinis conſtaret, quas & Epiphanius *adv.haer.p.*252. *δέκα αὐλαίας* vocat) reliqua *δέῤῥεις*. Veli primi materia linum erat retortum שש משזר & lana trium colorum, hyacinthi-

na, purpurea & coccina. Secundum constabat ex pilis caprinis. Tertium ex pellibus rubris arietum. Quartum ex תחשים, de quibus disputatur in *Gem. Schabbath fol.* 28. 1. & 98. 2. & in *Gem. Hier. Schabbath* 4. 4. & *Midrasch Coheleth*. 90. 2.

§. IV. *Laqueoli & ansae velorum.* IV. Velum primum, quod constabat ex 10 cortinis, יריעת (*Exod.* 26: 1.) 28 cubitos longis & 4 latis, quarum 5 simul junctae & consutae partem dimidiam totius veli constituebant, uti & aliae 5 alteram partem dimidiam, in medio connectebatur laqueolis ex lana hyacinthina ללאות, 50 in uno latere, 50 in altero *Exod.* 26: 5. quos ansulae aureae קרסים, 50 numero, conjungebant. Sub his ansulis (תחת הקרסים) velum interius sive פרכת distinguens Sanctum a Sancto Sanctorum jubetur suspendi *Exod.* 26: 33. Velum secundum constabat ex cortinis undecim, longis cubitos 30, latis 4, in duas partes divisum, quae connectebantur sibi mutuo per laqueolos, & per ansulas aereas *Exod.* 26: 11. quarum una ex 5, altera ex 6, cortinis constabat.

§. V. *Conclave ante-* V. Tabernaculum duo conclavia complectebatur, 4 columnis ligneis auro obductis

ductis insertisque basibus 4 argenteis & velo פרכת intermedio a se invicem separata, quorum unum Sanctum, & σκηνὴ πρώτη *Hebr.* 9: 2. alterum Sanctum Sanctorum & σκηνὴ δευτέρα appellatur. Sanctum, in quod nulli praeter sacerdotes quorum opera ibi requirebatur (nam extra tempus ministerii non licebat) intrare licuit, longum erat cubitos 20, latum & altum 10, & ab oriente in ipso introitu 5 columnas ligneas auro obductas habebat, insertas basibus sive stylobatis aereis, & velum dependens, (מסך) quod tamen respectu operis differebat a velo Sanctum & Sanctum Sanctorum discernente, quum hoc inter Sanctum & Sanctum Sanctorum מעשה חשב, illud רקם fuerit. *Exod.* 26: 31, 36.

rius sive Sanctum.

VI. Tria erant potissima hujus Sancti ornamenta, Lychnuchus, Altare suffitus, & Mensa panum propositionis. Lychnuchus collocatus erat ad latus australe Tabernaculi, *Exod.* 40: 24. sive Sanctum introeunti ad sinistram, mensa panum propositionis ad latus aquilonare, utraque secundum traditiones Hebraeorum a latere Tabernaculi remota spatio cubitorum duorum & dimidii, altare suffitus inter illa erat medium. Haec autem

§. VI. *Vasa Sancti & eorum situs.*

tem tria propiora fuerunt velo Sancti Sanctorum quam velo exteriori, quia חוץ לפרכת extra velum S. Sanctorum jubentur locari, uti in *Siphra* legitur fol. *261. 2. & altare suffitus plagae orientali propius fuit, secundum Hebraeorum sententiam, quam lychnuchus aut mensa panum.

§. VII. *Lychnuchi descriptio.* VII. Lychnuchus, dictus מנורה, totus erat aureus, constans basi (ירך) & stipite, qui & ipse מנורה dicitur, *Exod.* 25: 34. e cujus lateribus hinc & inde tres rami surgebant, sic ut illi cum stipite septem lychnos, instructos ellychniis antrorsum vergentibus, quia jubentur lucere על פניה *Exod.* 25: 37. sustinerent, crateribus (גביעים) 22, malis (כפתרים) 11, & floribus (פרחים) 9 ornati, secundum computum Gemaricorum in *Gem. Menachoth. fol.* 28. 2.

§. VIII. *Figura Lychnuchi secundum Judaeos & situs.* VIII. Lychnuchi figura describitur *Exod.* 25: 33. & 37: 17. Judaeorum autem traditiones ita eum depingunt in *Gem. Menachoth.* 28: 2. Stipes fuit 18 palmorum, complectens palmos 3 (ubi erant tres pedes, quibus insistebat, & flos) palmos 2 inornatos & laeves, palmum 1 (in quo erant crater, malogranatum & flos) palmos duos laeves, malogranatum unius

unius palmi (supra quod utrimque rami surgebant) palmum laevem, malogranatum unius palmi (supra quod alii duo rami) palmum laevem, malogranatum unius palmi, (supra quod alii duo rami) palmos 2 laeves, denique palmos tres, in quibus erant (quod ornamentum solum habebant reliqui 6 rami) crateres tres, malogranatum & flos. Medius lychnus horum septem, ad quem Judaei putant ellychnia omnium aliorum fuisse conversa, occidentalis a nonnullis נר מערבי appellatur, & uti stipes, cui insidebat, reliquis ramis erat ornatior, ita & ipse ellychnium habuisse dicitur conversum ad Sanctum Sanctorum: quamvis alii putent lychnum unum, qui solus e septem interdiu arsit, & e quo reliqui lychni accendebantur vesperi, quique occidentalis a Judaeis appellatur respectu lychni alterius qui ad latus ejus erat & orientalis dicitur (quod horum duorum singularem rationem haberet sacerdos in concinnando mane lychnucho) non fuisse lychnum medium, sed secundum. De situ lychnuchi in Sancto disputatur: quidam volunt ramos ejus ab oriente ad occidentem protensos fuisse, quod omnia vasa aedis sacrae juxta longitudinem do-

mus collocata fuisse in *Gem. Menachoth. fol.* 98. 1. & *Siphra fol.* * 263. 1. tradatur, excepta arca: alii inter Austrum & Aquilonem, ut ita aptius concipi queat medium lychnum occidentalem fuisse appellatum.

§. IX. *Usus lychnuchi nocturnus.* IX. Ardebant lychni septem hujus lychnuchi תמיד semper coram facie Dei, id est, singulis noctibus, *a vespera usque ad mane* מערב עד הבקר *Exod.* 27: 21. *Levit.* 24: 3. quare accendebantur בערב 2 *Chron.* 13: 11. aut בערבים *inter duas vesperas*, *Exod.* 30: 8. sed mane sacerdotum munus non erat להעלות את הנרות accendere lucernas, (id erat munus vespertinum) sed להיטיב *concinnare*, id est, sordes tollere &c. quando extinguebantur lychni. 1 *Sam.* 3: 3. Hi duo actus distincti respectu temporis etiam nominibus his distinguuntur, *Exod.* 30: 7. & 8. quod fieri debuisse non videtur, siquidem idem fuisset vespertinum, idem matutinum, lychnuchos videlicet accendendi, officium. Quod si stante Templo secundo Judaei etiam interdiu lychnos aliquos lucere voluerint, id putantes denotari voce תמיד (vide *Siphra* fol. * 3. 2.) & verbo singulari נר, quia dicitur להעלות נר תמיד (uti est in *Siphra* fol. 261. 1.) vel unum illum

illum qui in Misna occidentalis nuncupatur, ut ignis esset ἀθάνατος in Templo (quo Diodori Siculi & Josephi testimonia nos ducere videntur) non tamen vel jussisse hoc Deum, vel in Tabernaculo hunc morem observatum fuisse, arbitramur. Usui lychnuchi inserviebat oleum idque purum; cujus dimidius logus sufficiebat unicuique lychno, *Menachoth.* IX. 3, ita ut lucere posset per noctem longissimam Tebeth, *Gem. Hier. Joma.* 39: 4. Deinde מלקחות forcipes aurei, מחתות, vascula quibus prunae imponebantur, & lecythus olei.

X. Altare suffitus male nonnulli in Sancto Sanctorum collocatum voluerunt, quia videlicet 1 *Reg.* 6: 22. המזבח אשר לדביר appellatur, & quia θυμιατήριον χρυσοῦν *Hebr.* 9: 4. in Sancto Sanctorum fuisse dicitur: nam illud לדביר notat non in ipso דביר, sed ante illud לפני הפרכת ante velum distinguens Sanctum a Sancto Sanctorum, uti dicitur *Exod.* 30: 6, vel לפני ארון העדות *ante arcam foederis Exod.* 40: 5. in medio Sancti, e regione arcae quae in medio Sancti Sanctorum erat, collocatum fuisse altare; quum mensa & lychnuchus non essent e regione arcae, sed ad latus utrumque Taberna- §. X. *Altare suffitus ejusque situs & forma.*

bernaculi. De θυμιατηρίῳ quod *Hebr.* 9: 4. in Sancto Sanctorum fuisse legitur, vide infra §. *ult.* Ligneum erat, sed auro obductum, ad crassitudinem denarii, uti legitur in *Gem. Eruvin.* 19: 1. longum cubitum unum, & latum, altum vero duos. Nota cubitos, quorum in dimensionibus tabernaculi & templi fit mentio, omnes esse sex palmorum, excepto hoc altari suffitus, & cornibus, circuitu, ac fundamento altaris exterioris, in quibus cubitum quinque palmorum Judaei volunt intelligi *Gem. Hier. Schecalim fol.* 9. *col.* 2. *&* *Gem. Menachoth.* 97. 1. In summo quatuor cornibus ad 4 angulos, & limbo (זר) circumquaque, erat ornatum, superne (בגגו) solidum, cui imponebantur prunae ex vasculo effusae cum suffitu adolendo. *Exod.* 30: 1. Hoc ut commodius portaretur, annuli duo aurei lateribus erant affixi, per quos immittebantur vectes; qui an semper annulis immissi manserint, an vero tantum, quum altare alio portandum esset, disputatur.

§. XI. *Descriptio ipsius suffitus.*

XI. Suffitus ipse, sive pulvis aromaticus, dicitur *Exod.* 30: 34. componi ex his quatuor, נטף. שחלת. חלבנה. לבנה זכה. id est, uti vulgo redditur, 1. *Gutta*

I. *Gutta*, videlicet opobalſami, ſed alii explicant ξυλοϐάλζαμον, quo Syri ὡς ἀρώματι χρῶνται, teſte Strabone *l.* XVI. Philo autem ſcribit hoc ὑδατῶδες fuiſſe & σάκτην appellat, ſic ut ſuccus fruticis aut arboris intelligi debeat. II. *Onyche*, i. e. ut quidam volunt *unguibus aromaticis*, vel, ut alii, partibus quibuſdam junci odorati Syriaci quas ungues appellari teſtatur *Plinius*, *l.* XXI. 18. III. *Galbano aromatico & IV. thure puro.* At Judaei in *Gem. Kerituth.* 78. 1. & *Gem. Hier. Joma.* 41: 4. ſeptem praeterea memorant aromata in ejus confectione adhiberi ſolita, quae Moſes conſulto praeteriit, 1. Myrrham. 2. Caſiam. 3. Spicam nardi. 4. Crocum. 5. Coſtum. 6. Calamum aromaticum. 7. Cinnamum. Confer *Jeſ.* 43: 23. *Jerem.* 6: 20. *Syracidem cap.* 24: 17, 18. & Joſephum de *bell. Jud.* 6: 6. Haec praecedentibus juncta undecim efficiunt אחד עשר סממנין dicta in *Midraſch Schir Haſſchirim. fol.* 12. 4. & 21. 3. Quibus alii addunt, כפית הירדן, ambram Jordanis, מעלה עשן, herbam qua fumus ſuffitus recta adſcendebat, & מלח סדומית, ſal Sodomiticum, quod magis exſiccare, digerere, & extenuare quam alia ſalia teſtatur Galenus *lib.* IV. *de ſimplic. medic.*

facult. quae fine certo pondere aromatibus miscebantur.

§. XII. *Praeparatio suffitus.* XII. Haec omnia ut probe misceri possint, in mortario aeneo redigi debuerunt in pulverem. *Exod.* 30: 36. & onyx praecipue sive שחלת fricari *sapone Carschinae*, בורית כרשינה, & lavari *vino Capparisin* יין קפריסין *Gem. Hier. Joma.* 41: 4. Haec peragenda fuisse dicunt Judaei in atrio, ubi & servabatur suffitus, (certe stante Templo II is mos obtinuit) in usum totius anni quantitate 368 librarum confectus, donec vel vesperi vel mane semis ex eo adoleretur. Vide *Gem. Schevuoth* 10: 2. Has autem libras 368 ita Gemarici supputant in *Gem. Kerituth fol.* 28. 1. ut sint,

הצרי והצפורן והחלבנה והלבנה
Singula 70 librae, id est, universim 280
מר וקציע שיבול' נרד וכרכום
Singula 16 librae. 64
12 librae הקושט 12
3 librae קילוף 3
9 librae קינמון 9

368

XIII.

XIII. Menſa ad ſeptentrionem Sancti collocata erat, ita ut ejus longitudo conveniret longitudini aedis, cui imponebantur 12 panes, dicti *facierum* פנים, ſive propoſitionis, etiam לחם המערכת *Nehem.* 10: 33. Lignea erat, auro obducta, alta cubitum cum dimidio, longa cubitos duos, ſive palmos 12, (*Menachoth.* XI. 5.) ita quidem ut panes (qui 10 palmos longi erant antequam replicarentur, at 6 palmos poſtquam eſſent replicati) longitudine ſua latitudini menſae eſſent aequales; & latitudine ſua (quae erat ſingulis 5 palmorum, adeoque junctim, quia duo erant panum ordines, palmorum 10) tegerent 10 palmos longitudinis menſae, & ſpatium 2 palmorum intermedium relinquerent acerris thuris deſtinatum. Erat autem menſa cubitum lata unum, circumdata in medio, ut videtur, altitudinis menſae cingulo palmari ſive zophoro, מסגרת, cujus ope pedes 4 jungebantur, quodque ambiebatur corona זר dicta, diſtinguenda omnino ab alia corona זר quae ipſam menſae tabulam cingebat. De illa agitur *Exod.* 25: 25. de hac *Exod.* 25: 24. & quatuor pedibus, quorum ſingulis affixus erat annulus, non pendulus, ſed fixus, (quod

§. XIII. *Menſa panum propoſitionis.*

&

& ex origine vocis טבעות & teſtimonio Joſephi *lib.* III. *Ant.* 7. colligitur) cui vectis immitti poterat quum portaretur, innitebatur. *Exod.* 25: 23.

§. XIV. *Supellex ad menſam pertinens.*

XIV. Vaſa quatuor praeterea memorantur, *Num.* 4: 7. ad uſum menſae fabricata, I. קערות poſitae ſupra menſam, *Exod.* 37: 16. quas lances ſive vaſcula planiora, quibus acerrae thuris imponebantur, fuiſſe putamus (uti *Num.* 7: 14.) II. כפות acerrae thuris (quales *Num.* 7: 14.) III. & IV. קשות ומנקיות quo duplici nomine una res, reſpectu duarum qualitatum, poſſet inſigniri, calami nempe duri & intus cavi, qui inter panes ponebantur: nam idem uſus utrisque adſcribitur; קשות הנסך nuncupantur *Num.* 4: 7. & de מנקיות dicitur *Exod.* 25: 29. אשר יסך בהן, & de קשות idem dicitur *Exod.* 37: 16. ſic ut tegendis panibus inſervierint, ut liber aëri daretur inter panes tranſitus. Vel ſuſpicari licet his nominibus par vaſculorum indicari, quibus inditum thus e ſancto delatum in ignem altaris exterioris effunderetur.

§. XV. *Panum figura & uſus.*

XV. Panes hi, pecunia aerarii ſacri emti (*Neh.* 10: 33.) oblongi erant, 10 palmos longi, quinque lati (uti traditur

in

in *Menachoth*. XI. 4.) quibus Hebraei eminentias duas laterales, vel cornua, קרנות, attribuunt, alta ſeptem digitos, nata ex gemina panum in extremitatibus replicatione, unde potiſſimum panes facierum vel laterum dictos exiſtimant. Hujus figurae character Talmudicis eſt זין. 10. 5. 7. Craſſi erant digitum unum, & confecti ex farina puriſſima ſine fermento, continentes ſinguli duas decimas Ephae, diſpoſiti duobus ordinibus in menſa, diſtincti tamen (certe ſtante Templo II.) ne unus alterum premeret, & ut aëri liber ad illos pateret aditus, calamis 28 aureis, quales tres inter unumquemque panem collocatos volunt, excepto ſupremo qui duobus tantum innitebatur. *Gem. Menachoth*. 97. 1. Horum calamorum remotio fiebat die Veneris, collocatio autem die ſolis, quia haec non pellebant jura Sabbathi. *Siphra* fol. * 263. 1. Stipites etiam 4 aureos, סניפים, duos ſingulis ordinibus adaptarunt, quos ipſi ſolo quidem inſiſtere faciunt ut ſint alti 21 palmos, 9 a ſolo ad menſam, 12 pro altitudine panum. Vide *Siphra* fol. * 262. 2. Singulis autem Sabbathis panes recentes ſubſtituebantur, *Lev*. 24: 8. & illi qui in Sancto collocati

fue-

fuerant comedebantur a Sacerdotibus accedentis & recedentis Ephemeriae, non ante nonum nec post undecimum diem a coctione. *Erachin.* 11. 2. *Gem. Pesachim.* 47. 1. Una cum hisce panibus mensae imponebantur duae acerrae thuris, quas nonnulli super geminos eorum ordines, alii inter illos in ipsa mensa collocatas fuisse arbitrantur. Vide *Siphra* fol. * 263. 1. Forsitan, ut his & illis fides constet, distinguenda sint tempora, ut olim aliter quam stante Templo secundo (quum secundum placita Pharisaeorum omnia quae ad cultum sacrum & cerimonias publicas spectabant fierent) se & haec & alia multa habuerint.

§. XVI. *De Libamine in mensa sacra.* XVI. Non desunt, qui una cum panibus mensae sacrae imposita libamina existiment, 1. Quod *Exod.* 37: 16. & alibi vasa imposita mensae legantur, אשר יסך בהם, id est, uti illi reddunt, *quibus libetur*, ἐν οἷς σπείσεις. 2. Quod σπονδεῖα memorent in mensa fuisse interpretes Alexandrini, Philo, Josephus. 3. Quod fertis libamina jungi soleant. 4. Quia *Exod.* 30: 9. de altari suffitus speciatim mandatur, super eo libandum non esse. Sed obstat haec sententia constanti Judaeorum traditioni, nec ullum in Sacro Codice

Codice habet firmamentum, ipſaeque illae rationes quatuor iſtius ponderis non videntur, ut nos cogant illi opinioni ſubſcribere: nam I. illud יסך reddi poteſt *tegetur*, ut calamos, vel *effundetur*, ut acerras thuris, indicet. II. σπονδεῖα quid ſi male reddiderint interpretes Graeci, quos Philo ſequitur? quibus in Aegypto viventibus haec ignorantia rituum Hieroſolymitanorum potuit ſubrepere. Joſephus autem σπονδεῖα ſcribit a Pompejo viſa, at non impoſita menſae ſacrae, aut vino repleta, ſed cúm pecunia ſacra, congeſtis aromatibus aliisque quae extra Sanctum fuerunt, aut certe eſſe ſolebant: ne dicamus de latiori uſu vocis σπονδείων. III. Fertis omnibus libamina juncta fuiſſe falſum eſt. IV. Quia in altari ſuffitus libatio interdicitur, ergo in menſa libamen fuiſſe non ſequitur.

XVII. Videntur & in Sancto fuiſſe lecythus olei ſacri, quod Zadok Pontifex M. ex Tabernaculo petiiſſe legitur ut Regem Salomonem ungeret, quod multi putant idem fuiſſe atque illud oleum quo ſacerdotes ungebantur, unde in *Targum Coheleth, cap.* 7: 2. legitur משחא דרבותא דהוא מתרבי׳ על ריש מלכיא וכהניא. Alii vero exiſtimant, quum Deus oleo ſacro,

§. XVII. *Reliqua vaſa Sancti.*

ſacro, quo ſacerdotes ungi voluit, ullum praeterea mortalium ungi vetuerit, alio oleo unctos fuiſſe Reges quam ſacerdotes: utroſque tamen oleo ſacro, ſed diverſi generis. Dici etiam poſſet id interdictum Dei ſpectare ea tempora, quae tunc erant, quum nulli adhuc reges eſſent in populo Iſraëlitico. 1 *Reg.* 1: 39. Praeterea in Sancto fuiſſe videtur codex in quo Samuel jura regni deſcripſit. 1 *Sam.* 10: 25.

§. XVIII. *Sanctum Sanctorum.* XVIII. Sanctiſſimum Tabernaculi adytum, Hebraeis קדש קדשים & דביר quod per λαλητήριον reddit Hieronymus in *Comm. ad Epiſt. ad Epheſ. cap.* 2. Graecis ἅγια ἁγίων dicitur. Separatum hoc erat a Sancto velo pretioſiſſimo, חשב, quod appenſum erat columnis ligneis auro obductis, inſertisque baſibus argenteis ſub iſto ſpatio quod laqueoli & anſulae connectentes utramque partem veli primi Tabernaculum tegentis occupabant, תחת הקרסים *Exod.* 26: 33. Nulli poſt Moſen, niſi Pontifici Maximo, introire in hoc Penetrale conceſſum fuit. *Num.* 7: 89. *Hebr.* 9: 7. & ſolo quidem die Expiationis quatuor vicibus. 1. Ad ſuffitum adolendum. 2. Spargendum ſanguinem Juvenci. 3. Et hirci.

hirci. 4. Ad exportandum thuribulum & acerram. At ubi vel ipſius vel aliorum quoque opera illic neceſſario requireretur, & ipſe & Sacerdotes id intrabant.

§. XIX. *Arca foederis descripta.*

XIX. Praecipuum hujus Conclavis ornamentum fuit Arca foederis, dicta ארון הברית, κιβωτὸς, opus quidem Bezaleelis, alta & lata cubitum ac dimidium, longa duos & dimidium, ex ligno Schittim fabricata, & auro obducta, ſupra limbo aureo, & ad latera in lattudine 4 annulis aureis, quibus immiſſi vectes duo, diſponendi tamen alio modo quum arca portari debuit quam quum in Sancto Sanctorum quieſceret (vid. *Num.* 4. 6.) & protenſi verſus Sanctum ſemper inerant, ornata. *Exod.* 25: 10--15. ſic collocata ut longitudo arcae conveniret latitudini aedis.

§. XX. *Arcae magnitudo.*

XX. Alta erat & lata cubitum & dimidium, longa duos & dimidium, extrinſecus metienda: nam, quia operculum etiam cubitos duos & dimidium longum erat, incidiſſet in arcam, ſi tanta fuiſſet longitudo arcae interna. Erat autem cubitus ſex palmorum אמה בת ששה טפחים, uti dicitur *Gem. Bava bathra.* 14: 1. *Gem. Hier. Sota.* 22. 3. Sic

ut una cum operculo altitudo arcae fuerit 10 palmorum.. Operculi enim altitudo unius palmi fuisse legitur in *Gem. Nidda.* 26. 2. *Gem. Schabbath.* 92. 1. *Gem. Sanhedrin* 7.1. Observant Judaei, quum reliquorum fere vasorum Tabernaculi memoretur in sacro Codice longitudo, latitudo atque altitudo, operculi altitudinem non dedisse Mosen. Sed palmarem eam fuisse colligunt ex limbo mensae palmum alto. *Exod.* 25: 25. quoniam eaedem phrases de utroque adhibentur, de uno vase judicium ferentes secundum aliud, דנין כלי מכלי. *Gem. Hieros. Schabbath.* 2. 4.

§. XXI. *Operculum arcae.* XXI. Pretiosissima hujus arcae pars fuit operculum aureum, quod Hebraice כפרת dicitur, Graece ἱλαστήριον, sive Propitiatorium, quod solenni expiationi quotannis inserviret sanguinem adspersum excipiendo. Origenes in Philocalia p. 107. distinguit ἐπίθεμα arcae & ἱλαστήριον, atque ita & Judaei quidam כפרת supra כסוי, id est ἐπίθεμα, arcae fuisse volunt. Vide *Siphra fol.* * 165. 1.

§. XXII. *Cherubini supra operculum.* XXII. Supra hoc operculum duae imagines aureae Cherubinorum passis alis sursum, ac sibi mutuo obversae & inclinatae versus operculum, eminebant. Horum figura quae fuerit incertum fere est: nisi

nisi quod constet imagines fuisse alis, facie, pedibus, manibusque instructas. Facies humana ipsis non fuit, nam *Ezech*, 10: 14. facies Cherubini & facies hominis distinguuntur: nec per omnia hominibus similes fuisse indicio est quod *Ezech.* 10: 8. legatur manum humanam iis fuisse sub alis. Sunt qui putent, quia quae *Ezech.* 1: 10. facies bovis dicitur, appellatur *Ezech.* 10: 14. facies Cherubini, facie illos bovina fuisse, ut & quia Cherubinus Jeroboami bos appellatur *Hos.* 8: 6. sed 1 *Reg.* 7: 29. distinguuntur boves & Cherubini: nec dubito, si sacri scriptores voluissent nos magis accuratam habere formae Cherubinorum notitiam, quin clarius & copiosius descripturi fuissent.

XXIII. In ipsa arca servabantur duae tabulae lapideae foederis, longae 6 palmos, totidem latae & tres crassae, uti Judaei tradunt in *Gem. Bava Bathra.* 14: 1. *Gem. Nedarim.* 38. 1. *Gem. Hier. Taanith.* 68: 3. *Gem. Hier. Sota.* 22: 3. *Gem. Hier. Schekalim.* 9: 2. quas die sexto creatas narrant in *Gem. Pesachim.* 54: 1. Has autem Hebraei ita arcae impositas fuisse volunt, ut ex longitudine arcae, 15 palmorum, tabulae juxta se invicem collo- §. XXIII. *Tabulae foederis in arca contentae.*

catae occupaverint palmos 12, & tres palmi reliqui numerentur, duo pro spatio in quo erat liber legis & dimidius palmus pro crassitudine lateris arcae hinc & dimidius inde. Ex latitudine vero arcae, quae 9 erat palmorum, tabulae occupaverunt 6, quibus si addatur dimidius hinc & dimidius inde pro crassitudine lateris arcae, restant palmi duo vacui, ut tabulae erui commode ex arca & immitti possent. Vide haec *Gem. Hieros. Schekalim* 49. 4. & *Gem. Succa.* 5. 2.

§. XXIV. *Amphora mannae.* XXIV. Amphora Mannae, צנצנת Hebraice, στάμνος Graece, *Hebr.* 9: 4. continebat cibi hujus coelestis & incorrupti quantitatem עמר dictam, ad memoriam ejus rei conservandam, eratque ex auro, & ansis (uti ex nummis veteribus colligitur) duabus instructa: quale vas cum Graeci ὄνον, *asinum*, appellarent, hinc nata videtur calumnia Judaeos asinum penetrali sacravisse, cujus beneficio vitam in locis desertis produxerint.

§. XXV. *Virga Aaronis.* XXV. Virga Aaronis, מקלו של אהרון, in testimonium adsignati generi Aaronico sacerdotii, florens & producens amygdalos, (שקדים cujus vocis literas Judaei observant per Gematriam eundem numerum [454] reddere quem חשמונים quod

quod Sacerdotium nunquam illuſtrius fuerit quam ſub Chaſmonaeis) in Sancto quoque Sanctorum ad latus arcae fuit repoſita, *Num.* 17. 10. Hanc nonnulli putant viriditatem ſuam perdidiſſe lapſu temporis, alii vero conſervaſſe, quamdiu in S. Sanctorum fuit, videlicet uſque dum arca fuit abſcondita regnante Joſia: nam cum illa virgam hanc & oleum unctionis & amphoram mannae abſconditam ferunt Judaei in *Gem. Kerituth.* 77: 2. Non videtur eadem illa fuiſſe ac baculus Moſis, quo tot opera prodigioſa praeſtitit, quia mirum non fuiſſet eam virgam, tot rebus patratis inclytam, efflorefcere, licet aliae virgae ordinariae nullam mutationem paterentur: debebant autem omnes virgae eſſe conditionis paris, ut Deus ipſe ex iis unam indicaret, quam prae reliquis ſacerdotio dignaretur.

XXVI. Liber legis, ספר התורה (per quem alii exemplum omnium legum Moſaïcarum, alii Deuteronomium, alii Pentateuchum ejuſve maximam partem, intelligunt) a Moſe ſcriptus, erat hujus quoque loci κειμήλιον & ספר תורה שבהיכל a Judaeis nuncupatur. Hunc ad latus arcae (quidam id intra, ſed minus §. XXVI. *Liber Legis.*

 apte,

apte, quidam extra arcam, concipiunt) collocatum erat, *Deut.* 31: 26. Arcam quandam singularem huic usui tribuunt in *Gem. Bava Bathra.* 14. 1. *Gem. Hier. Sota.* 22. 4. *Targum Deut.* 31: 26. Distinguendus ille est a ספר העזרה *Libro atrii*, sive Pentateucho, in quo Pontifex Maximus coram populo legebat in atrio mulierum die expiationis. *Kelim.* xv. 6. *Moed. Katon.* 11: 4. *Gem. Hieros. Taanith.* 68. 1. & e quo Rex exemplum suum Pentateuchi describere, aut corrigere saltem, ubi opus esset, debebat.

§.XXVII *Nubes supra arcam.* XXVII. Supra arcam & alas Cherubinorum erat illustre praesentiae Divinae symbolum, columna nubis, quae absoluto Tabernaculo locum illum sanctissimum inhabitavit, *Levit.* 16: 2. & ibidem conspicua adhuc fuit tempore Samuëlis *Ps.* 99: 7. & postea in Templo primo, non vero in secundo, quod arca foederis caruit. Confer *Ezech.* 10: 3. & 11, 22.

§XXVIII *Nihilne in arca fuerit praeter tabulas.* XXVIII. Praeter tabulas foederis nihil erat in arca tempore Salomonis, 1 *Reg.* 8: 9. Antea credibile est amphoram mannae & virgam Aaronis quoque in ea fuisse (nec enim, quum de translatione vasorum Tabernaculi agitur, harum ulla fit men-

mentio) videlicet quum arca toties mutaret locum in ſolitudine & terra Canaan, ante exſtructum Templum: quae condito Templo fuerunt exemptae & juxta arcam collocatae in Sancto Sanctorum. Pro hac ſententia faciunt verba *Hebr.* 49. ἐν ᾗ, videlicet arca, fuerunt amphora mannae, &c. Quamvis alii illud ἐν, tum ex conſuetudine Graecorum, tum Judaeorum Graece loquentium & illud ἐν pro ב ſubſtituentium, reddant *cum*, uti eodem illo capite, commate 25. ἐν αἵματι, *cum ſanguine.* Sic *Gen.* 32: 10. & 2 *Sam.* 23: 21. ἐν ῥάβδῳ. *Pſ.* 23: 5. & *Siracid.* 45: 17. ἐν ἐλαίῳ. *Matth.* 3: 11. ἐν ὕδατι. Quod nempe illud per ב Hebraei dicerent, quod *cum* & *apud* ſignificat *Lev.* 1: 16. *Joſ.* 24: 26. Graecos ipſos & Romanos ita nonnunquam locutos patet ex his loquendi modis, ἵπποι ἐν πτεροῖσιν, *ſequi in haſtis*, & *occurrere in jaculis*, qui apud Pindarum, Ennium, & Virgilium leguntur.

§. XXIX. *De capſulis arcae lateralibus.*

XXIX. Quidam exiſtimant ad latera arcae capſulas fabricatas fuiſſe, & de iis agi volunt 1 *Sam.* 6: 25. *Deut.* 31: 26. Sed quum altum ſit de iis ſilentium eo loco ubi omnes arcae partes accurate deſcribuntur, tuto creditur capſas haſce

mera esse commenta. Ea ipsa quae reponenda in his capsis volunt, jubentur poni מצד ארון *a latere arcae*, & בארגז מצדו *in capsa a latere arcae*. Vid. 1 *Sam.* 6: 15. & *Deut*: 31: 26. Illa autem capsa (ארגז) etiam fatentibus Judaeis in *Gem. Kerituth.* 77: 2. & *Gem. Hier. Sota* 22: 3. separata fuit ab ipsa arca.

§. XXX. *Thuribulum.* XXX. Θυμιατήριον quoque aureum in Sancto Sanctorum fuisse legitur, *Hebr.* 9: 4. quo nomine non altare aureum suffitus, sed acerra thuris, quae in S. Sanctorum die expiationis inferebatur, & vas huic loco proprium dici potest, & ab aliis acerris sacris pretio distinguebatur, (uti in *Joma* IV. 4. legitur) debet intelligi, quum ceteroquin quotidie ad adolendum suffitum sacerdos intrare in S. Sanctorum debuisset, & Josephus *lib.* 1. 5. *de Bell.* θυμιατήρια ὁλόχρυσα plura memoret, & Pollux *l.* 1. 28. & 10. 28. Hesychius aliique acerras vocent θυμιατήρια.

CAP. VI.

De Templo primo, ejusque atriis.

§. I. *Templi nomina.* I. Templum Hierosolymis exstructum, in loco quem Deus elegit, secundum

dum *Exod.* 15: 2, 17. appellatur בית אלהים (quicum convenit τὰ τ͂ Θεῦ *Luc.* 2: 49.) & בית, (unde οἶκ☉ *Ecclef. Sirac.* 50: 1: & *Luc.* 11. 51.) vel בית זבול יי. Dicitur etiam frequenter מקדש: unde Judaeis ἔθ☉ λέγειν ἁγίασμα, id eſt מקדש, non ναὸν, notatur *lib.* IX. *pag.* 306. *Cyrlli contra Julianum.* Hoc nomen Tabernaculo etiam datur, uti viciſſim nomen tabernaculi משכן Templo, uti obſervatum eſt in *Gem. Eruvin.* 2: 1. Solet autem מקדש opponi τῇ מדינה uti in *Jevamoth.* XVI. 6. & τοῖς גבולין, ſic ut quaedam in מדינה aut גבולין licita eſſe dicantur quae vetita ſunt in מקדש: intelligitur per מקדש ἱερὸν, aedes ſacra videlicet cum atrio magno עזרה, quae erant קדש loca ſancta, & oppoſita reliquis locis nomine חול ſive loci profani notis apud Hebraeos. Alii putant totam urbem Hieroſolymitanam hoc nomine מקדש intelligi, ſed in *Sanhedrin* 11. 1. & *Gem. Moed. Katan.* 26: 1. מקדש & ירושלים diſtinguuntur. Aliquándo & היכל dicitur, quod proprio nomine aedes ſacra eſt, non atria; & מעון in *Gem. Bava Bathra* 166. 1. & בנין in *Echa Rabbati.* 62. 1. & בית עולמים ut a tabernaculo diſtinguatur. Graeca nomina ſunt ἱερὸν, & ναὸς,

 ita

ita ut ναὸς minus late pateat, & cum היכל five aede facra conveniat, ἱερὸν & τέμενος cum מקדש, id eft, atrio magno: quamvis vox ἱερῦ latius aliquando pro omni fpatio, quod in monte Moria erat & Templum cingebat, accipi videatur, uti & vox מקדש in Mifna ufurpatur de fpatiis extra atrium magnum. Vide *Schekalim*. 1. 3.

§. II. *Quot Templa fuerint.* II. Geminum modo Templum fuit, prius a Salomone, pofterius a reducibus ex captivitate Babylonica conditum. Judaei ipfi non nifi duo agnofcunt, מקדש ראשון *Templum primum* & מקדש שני *Templum fecundum.* Vid. *Gem. Bava Metzia*. 28: 1. *Echa Rabbati* 62. 1. ubi Templum a Tito captum בירה שני vocant. Herodes auxit quidem atque ornavit Templum fecundum, ita ut in *Gem. Bava Bathra*. 4. 1. & *Gem. Succa* 51: 2. fcribant, *eum qui Templum Herodianum non vidit, nunquam vidiffe aedificium eximium*, מי שלא ראה בנין הרודוס לא ראה בנין נאה, & faxa ingentia, ad id opus adhibita, ibidem celebrant, quo etiam faciunt verba difcipulorum *Marc*. 13: 1. ποταποὶ λίθοι; fed novi templi conditor non fuit, non magis quam Chafmonaei qui templum hoc inftaurarunt,

runt, aut Joas qui templum primum renovasse legitur, 2 *Chron.* 24: 4.

III. Templum Primum a Salomone exstructum in monte Moria non ita accurate in libris Regum & Chronicorum describitur, ut inde exacta delineatio omnium partium Templi illius peti possit, quumque multae voces ex architectura desumtae, de quarum significatione hodie disputatur, ei insertae sint, mirum non est adeo in hoc argumento discrepare interpretes. Suppleri posse hunc defectum quidam putant ex prolixiore descriptione Templi quam Ezechiel dedit *cap.* 41. *&* *seqq.* quandoquidem iis persuasum est templum ab Ezechiele conspectum idem fuisse ac Salomonicum, quum utriusque descriptio ab eodem auctore Deo profecta sit, eidem usui utrumque fuerit destinatum, & nulla in alterutro differentia inveniatur respectu atriorum, Aedis Sacrae, ejusque partium, conclavium, &c. Quapropter Ezechielem parcius descripsisse aut plane omisisse volunt illas Templi partes, quae in libris Chronicorum copiosius descriptae extant, uti columnas duas ante Aedem Sacram *Ezech.* 40: 49. 1 *Reg.* 7: 21. lychnuchum, mensam panum, altare suffitus, & ipsam arcam.

§. III. *Templi I. descriptio unde petenda.*

arcam. Prolixius e contrario Ezechiel descripsit altare exterius, mensuras portarum, atriorum, & conclavium, quorum aut nulla aut levis mentio est in libris Regum.

§. IV. Atria duo. IV. Liquet ex collatione librorum Regum & Chronicorum Atria duo in Templo primo Aedem Sacram cinxisse: mentio enim fit 1 *Reg.* 6: 36. & 7: 12. *Atrii interioris* חצר הפנימית, quod opponitur exteriori: & 2 *Reg.* 23: 12. שתי חצרות *duo atria* diserte memorantur, sic ut interius fuerit חצר הכהנים *atrium Sacerdotum*, sive החצר אשר לפני הבית 2 *Chron.* 7: 7. exterius עזרה הגדולה *atrium magnum*, sive populi. 2 *Chron.* 4: 9. In Templo Ezechielis similiter duo tantum atria חצר הפנימית *Atrium interius* & החצר החיצונה *Atrium exterius* fuisse leguntur. Horum portae aere obductae traduntur fuisse 2 *Chron.* 4: 9.

§. V. Atrium novum quid. V. Mentio fit 2 *Chron.* 20. 6. *atrii novi*, החצר החדשה, ante quod Rex Josaphat stetit ad populum verba facturus, unde male colligitur id tertium aliquod atrium fuisse distinctum a duobus prioribus; nam imperante Menasse, diu post Josaphatum, duo tantum atria Templi

pli memorantur, 2 *Reg.* 21: 5. uti & apud Ezechielem *cap.* 10: 3. quibus nonnisi Templi primi atria intelligi possunt. חדש autem sive novum Hebraei appellare solent quod renovatum est. Quapropter id atrium novum idem videtur fuisse ac Atrium Sacerdotum, sed renovatum, ante quod Rex Josaphat populum in atrio exteriori congregatum allocutus est. Judaei hanc rationem nominis Atrii novi assignare solent, quod eo die novo edicto caverint ne טבול יום (qui interdiu lotus ejus diei vesperam praestolari debuit antequam omnino mundus haberetur) intraret in montem Templi sive הר הבית, quem putant propterea atrium novum quasi nova sanctitate donatum, appellatum fuisse. *Gem. Pesachim.* 92: 1. *Gem. Jevamoth.* 7: 2. *Gem. Zevachim.* 32: 2. *Gem. Horaioth.* 5.

§. VI. *Atrium Gentium non fuit in Templo.*

VI. Atrium Gentium itaque in templo primo nullum fuit. Sacri Scriptores ejus nusquam mentionem faciunt, uti nec interpretes Judaei. Meminit quidem Rex Salomo in precibus ad Deum fusis quum Templum dedicaret 1 *Reg.* 8: 41. הנכרי *peregrini*, qui non esset ex populo Israëlitico & adoraret אל הבית הזה: verum per peregrinum intelligi debere

bere hominem eo tempore quo adoraret adhuc sacris Gentium addictum, & אל הבית debere reddi per *in haec Aede*, non *ad* vel *apud Aedem hanc*, nondum est demonstratum. Confer de hac phrasi *Gem. Berachoth.* 30: 1. & *Midrasch Schir Hasch.* 26: 1.

§. VII. *Mare aeneum in Atrio.* VII. Collocavit Rex Salomo in Templi sui atrio ingens vas aeneum lustrationi sacerdotum destinatum, הים מוצק, sive Mare ex aere fuso, altum quinque cubitos, crassum palmum unum (2 *Chron.* 4: 4.) latum ab uno labio ad aliud decem cubitos, & in peripheria complectens triginta. Confectum erat ex aere, quod David Regi Syrorum eripuerat, & auro pretiosius habetur, uti Josephus lib. VII. 6. *Antiq.* testatur. Insistebat 12 bubus aereis, & capere poterat (מחזיק יכיל) 3000 bathos aquae. 2 *Chron.* 4: 2, 3, 4. At in 1 *Reg.* 7: 26. 2000 bathos (יכיל) cepisse dicitur. Quam differentiam alii ab impletione vasis vel ad summum usque marginem vel ad mensuram ordinariam, alii ab differentia humidorum atque aridorum, alii denique a librariis arcessunt. Vide *Gem. Hier. Eruvin.* 19: 1.

§. VIII. VIII. Figuram habuisse rotundam sacer

cer codex tradit 2 *Chron.* 4: 2. & labium *Figura* ejus instar lilii repandum fuisse, 1 *Reg.* *ejus.* 7: 26. Quum autem lilia שושנים a sex foliis nomen habeant, videtur labium hujus vasis sex quasi folia repraesentasse, aut sex spatiis, quinque cubitos a se invicem distantibus, incisum fuisse, proximeque accessisse ad hexagonum. Atque ita diameter cubitorum decem conveniet peripheriae cubitorum triginta, quoniam diameter circuli, cui hexagonum inscriptum est, si decem habeat cubitos, quodlibet latus hexagoni dabit quinque, adeoque sex latera efficient triginta.

IX. Sub hoc mari fuere מכונות quo §.IX. *Fulcrum.* nomine duplex fulcrum intelligimus idque circulare, in quo conspiciebantur duo ordines formarum bovinarum totum mare cingentium, quae פקעים 1 *Reg.* 7: 24. dicuntur. Vide 2 *Chron.* 4: 3. ubi תחת לו דמות בקרים & 1 *Reg.* 7: 24. תחת לשפתו *sub labio* maris fuisse dicuntur, quod nempe paullum supra hos ordines boum vas ipsum in formam labii flecti inciperet: nam clarum est תחת לו idem esse quod תחת לספתו ex collatione duorum locorum modo adductorum. Videtur hoc fulcrum in circuitu 10 cubitos habuisse עשר באמה 1 *Reg.* 7: 24. (quod

(quod alii reddunt, 10 fuisse formas bovinas in cubito: sed ארבע באמה 1 *Reg.* 7:27. & commate 2, eadem verba עשר באמה quae cubitos 4, & cubitos 10 notant, pro nobis faciunt) & ad firmiorem hujus vasis constitutionem esse fabricatum. Sub his fulcris, תחת מכונות, (*Jerem.* 52: 20.) fuere 12 boves aenei versus 4 mundi plagas respicientes, qui תחת הים *sub mari* fuisse dicuntur 1 *Reg.* 7: 44. & 2 *Chron.* 4: 15. Vestigia horum fulcrorum inveniuntur quaedam in verbis Josephi, qui mare aeneum fultum spira in helices decem circumducta scribit, & Eupolemi apud Eusebium, *lib.* IX. *Praep. Evang.* qui coronae meminit ad ejus basin, στεφάνης πρὸς τὴν βάσιν, ad quam sacerdotes lotum adscenderent.

§. X. *Usus.* X. Lavabant ex eo sacerdotes manus & pedes: quod qua ratione peractum sit ambigitur. Sunt qui ipsos sacerdotes corpora ei immersisse putent, aut in coronam, quae basin cingebat, ascendisse. Alii vero per plurima epistomia semper aperta aquam defluxisse atque ita a sacerdotibus exceptam. Alii denique vel duo, vel 12, epistomia ei tribuunt, ut ita duodecim sacerdotes circa membra

bra holocausti & quae eo pertinebant, occupati (nam tertius & decimus, qui victimam jugularet, lotione non indigebat) simul lavarentur.

XI. Praeterea 10 labra aenea כירות Salomo in atrio collocavit, 5 ad dextram, 5 ad sinistram, aedis Sacrae, continentia singula 40 bathos, & innixa basi aeneae altae 3 cubitos, longae & latae 4, quae & ipsa 4 rotis insistebat. Confecta haec ex eodem aere quo mare aeneum Josephus *Ant.* VII. 6. testatur. Ex his labris aqua petebatur ad lavandas carnes victimarum, 2 *Chron.* 4: 6. 1 *Reg.* 7: 27, 38. §. XI. *Labra aerea.*

XII. Altare etiam Salomo exstruxit in atrio appellaturque aeneum, quod aere esset obductum. Longum autem erat 20 cubitos, & totidem latum, altum vero 10. 2 *Chron.* 4: 1. situm ad orientem aedis Sacrae. Longitudinem 20 cubitorum attribuit R. Jose in *Middoth.* III: 1. summae parti altaris, putatque imam partem patuisse 28 cubitos, sed 4 cubitis hinc & 4 inde ablatis per fundamentum & circuitum, restare 20 cubitos. §. XII. *Altare aeneum.*

XIII. Non videtur illud altare aeneum, quod Asa renovasse legitur 2 *Chron.* 15: 8. sive aere refuso, sive alio modo, per- §. XIII. *Quamdiu in Templo fuerit.*

ſtitiſſe uſque ad templi excidium, quia cum mari aeneo, & labris, aliisque hujus atrii ornamentis in Babyloniam delatis, fuiſſet memoratum, *Jerem.* 52: 17. & *ſeqq.* Sic ut probabile ſit lapideum aliquod ejus loco in templo primo exſtructum fuiſſe (forte poſtquam rex Achas remoto altari aeneo altare ſuum Damaſcenum ſubſtituit, 2 *Reg.* 16: 14. vel a rege Menaſſe de quo legitur יבן את מזבח 2 *Chron.* 33: 16. licet in viſione prophetica Ezechiel *cap.* 9: 2. altaris aerei adhuc meminerit) ad cujus formam Judaei e captivitate Babylonica reduces lapideum quoque exſtruxerint. Confer *Jerem.* 41: 5.

§. XIV. *Conclavia in Atriis.* XIV. Varia fuere conclavia, לשכות 1 *Chron.* 9: 26. ad multiplices uſus comparata in atriis templi, quae memorantur in circuitu atriorum, 1 *Chron.* 28. 12. in quibus theſauri Sacri videntur fuiſſe, diſtincta ab iis conclavibus, quae Aedem proxime cinxerunt & nomine יציע 1 *Reg.* 6. 6. veniunt. Res ipſa docet conclavia quaedam ad vaſa, veſtes, theſauros, aliaſque res ſacras recondendas illic eſſe debuiſſe, & mentio quorundam ſit, uti memoratur Conclave Principum, לשכת השרים, quod erat ſupra Concla-

ve

ve Maaſejae, Conclave filiorum Chananis, *Jerem.* 35: 4. Conclave Gemariae filii Saphanis ſcribae quod erat in atrio ſuperiori, חצר העליון, juxta novam portam Templi *Jerem.* 36: 10. ubi Baruch legit coram populo verba ex ore Jeremiae excepta, Conclavia Levitarum. 1 *Chron.* 9: 33. Conclavia in quibus primitiae, decimae aliaeque res Deo Sacrae recondebantur, juſſu Chizkiae parata 2 *Chron.* 31: 11. His adnumerant quidam חדר המטות Conclave lectorum, in quo Joas per ſexennium delituit. 2 *Reg.* 11: 2.

Cap. VII.

De Aede Sacra Templi primi.

I. Aedes Sacra, ſive domus complectens Pronaon, Sanctum, & Sanctum Sanctorum, frontem habuit altam cubitos 120. 2 *Chron.* 3: 4. Pronaon ipſum longum fuit decem cubitos, latum viginti ſecundum latitudinem totius aedis. 1 *Reg.* 6: 4. In eo clypei Davidis 2 *Reg.* 11. 10. gladius Goliathi 1 *Sam.* 21: 9. & alia ἀναθήματα creduntur ſervata fuiſſe. Portae ejus, דלתות אולם, memorantur 2 *Chron.* 29: 7. — §. I. *Pronaon aedis ſacrae.*

 II. An-

§. II. *Columnae ante Pronaon.* II. Ante hoc Pronaon (alii dicunt in ipso Pronao, quia לפני ההיכל erectae dicuntur 2 *Chron.* 3: 17. & לאלם ההיכל 1 *Reg.* 2: 7. sed & mare aeneum dicitur exstructum לבית, quamvis in ipsa בית non fuerit) Salomon duas columnas ex aere fuso, Jakin & Boaz dictas, collocavit, quas Eupolemus apud Eusebium *lib.* IX. *Praepar. Euang. c.* 34. auro obductas fuisse scribit ad crassitudinem digiti. Harum descriptio exactior in tabulis Veteris Testamenti legitur, quam ullarum partium Templi Salomonici, quod videtur idcirco factum, ut ex earum modo & proportione quam partes harum columnarum ad se invicem habent, tota ratio structurae Templi intelligeretur. Harum mensuras ita sacri scriptores tradunt diversis locis, ut modo unam modo duas conjunctim metiantur, tum respectu crassitudinis tum longitudinis; quod forte, ut Judaei putant, in uno typo junctae fusae fuerint, & quibusdam in locis uti 1 *Reg.* 7: 15. & 2 *Chron.* 3: 15. considerentur non ut erectae, (nam de erectione earum agitur postea 1 *Reg.* 7: 21. & 2 *Chron.* 3: 17.) sed uti formabantur manu artificis.

§. III. III. Alta dicitur fuisse una 18 cubitos vide-

videlicet cum plintho dimidium cubitum alto 2 *Reg.* 25: 17. *Jerem.* 52: 21. & apud Josephum, ambae vero altae 35 cubitos 2 *Chron.* 3: 15. videlicet sine plintho. Quae altitudo convenit columnae scapo, sine ראש, id est, *capitulo* (quod collo scapi impositum secundum proportionem architectonicam circiter duorum cubitorum fuit) sine *trabeatione* sive כתרת quinque cubitorum, quae 1 *Reg.* 7: 16. distincte recensetur, & sine plintho, cui dimidii cubiti altitudinem damus: quibuscum probabile est totam columnam ad 25 cubitos surrexisse. *Altitudo earum.*

IV. Peripheria columnae utriusque funiculo 12 cubitorum comprehensa fuit, sic ut diameter unius cujusque columnae fuerit 2 cubitorum. Id colligitur ex 1 *Reg.* 7: 15. ubi dicitur altitudo unius columnae fuisse 18 cubitorum, & funiculus 12 cubitorum cinxisse *alteram*, השני, sive secundam, id est, uti vulgatus interpres recte, *utramque.* Quorsum enim secundae columnae potius meminisset, quae ejusdem sine dubio crassitudinis cum prima esse debuit, nisi secundam quoque funiculo eodem 12 cubitorum comprehensam dicere voluisset una cum prima? Et quamvis *Jerem.* 52: 21. vox יסבנו cum affixo §. IV. *Crassitudo earundem.*

 singu-

ſingulari de una columna accipi poſſit, poteſt tamen affixum ejuſmodi de rebus duabus (quaſi hanc & illam dicas) nonnunquam uſurpari, ut *Deut.* 21: 10. & *Joſ.* 2: 4. Adde quod Jeremias ita has columnas deſcribat, ut non omnia quae ad primam pertinent ſimul tradat (quod nonnullis viſum eſt, eo quod *comm.* 21. memoret diſtincte *columnam unam* העמוד האחד & *comm.* 22. העמוד השני *columnae alterius*) quia poſt factam ſecundae columnae mentionem *comm.* 22. ſequenti commate redit ad numerum malogranatorum & ſitum, quae ad primam aeque ac ſecundam columnam ſpectant; ſic ut ſimul eas deſcripſiſſe cenſendus ſit.

§. V. *Quo delatae ſint columnae.* V. Columnas has in Babyloniam delatas fuiſſe una cum mari aeneo & 12 bobus liquet ex *Jerem.* 52: 16. & 2 *Reg.* 25. 13. ubi dicuntur illas uti & mare aeneum & baſes labrorum *fregiſſe* & *aes earum* נחשתם pondere innumero Babelem vexiſſe, ſic ut nullatenus integra ſed comminuta haec vaſa tranſtulerint, quo modo commodius vehi potuere. Factum hoc fuit non per Nebucadnezarem quo tempore Jechoniam captivum duxit & aureis vaſis Templum ſpoliavit 2 *Reg.* 24: 13. ſed Nebuzaradan. 2 *Reg.* 25: 8. 13. *Jerem.*

Jerem. 27: 20. Aes autem earum reductum fuit ex Babylonia in Judaeam, uti praedictum fuit *Jerem.* 27: 22. & probabiliter colligitur ex eo quod 5400 aurea & argentea vasa iis reddita fuerint *Ezr.* 1. 11. quum qui aurea det, aerea non videatur velle recusare: & sunt qui has columnas innui credant nomine duorum vasorum (in apocrypho *lib.* III. *Ezr. c.* 8: 58. extat *duodecim*) ex aere praestantissimo *Ezr.* 8. 27. quod tamen minus probabile est.

§. VI. *Sanctum.* VI. Sanctum, הֵיכָל, τὰ ἅγια, cujus porta duabus valvis ligneis auro obductis constabat, longum erat 40 cubitos. 1 *Reg.* 6. 17. latum viginti, quoniam utrumque conclave, Sanctum videlicet & Sanctum Sanctorum, quae in longitudine 60 cubitos occupabant, ejusdem latitudinis fuere viginti cubitorum 1 *Reg.* 6. 2. Altitudo vero videtur eadem fuisse ac altitudo Sancti Sanctorum, quod longum fuit latum ac altum 20 cubitos 1 *Reg.* 6. 20. ut ita & Sanctum & Sanctum Sanctorum respectu triplicis dimensionis suae eandem proportionem habuerint in Templo hoc primo, quam in Tabernaculo; licet ibi dimidia parte minora fuerint haec conclavia, quod aedi portatili magis conveniebat.

§. VII. *Laquear ejus.*

VII. Quum tamen domus Sanctum & Sanctum Sanctorum complexa altitudinem habuisse 30 cubitorum legatur 1 *Reg.* 6: 2. difficulter videtur concilianda illa cum altitudine Sancti Sanctorum 20 cubitorum 1 *Reg.* 6: 20. & altitudine Sancto secundum eandem mensuram a nobis attributa: ad cujus nodi solutionem nihil putamus melius adferri posse quam si statuamus parietes quidem, quibus utrumque conclave continebatur, altos modo fuisse 20 cubitos, sed supra illos testudinem sive laquear convexum ad altitudinem 10 cubitorum elatum fuisse, ita ut parietes & Sancti & Sancti Sanctorum a solo usque ad tectum, sive illum locum unde convexa initium capiunt, alti fuerint 20 cubitos, & aedes ipsa, quo nomine & parietes & tectum comprehenduntur, 30 cubitos. Confer 1 *Reg.* 6: 15. ubi parietes aedis קירות הבית asseribus cedrinis dicitur texisse מקרקע הבית עד קירות הספן a solo aedis usque ad parietes laquearis, ubi manifesto parietes aedis a parietibus laquearis, id est, lateribus ejus convexis distinguuntur; quum si tectum planum fuisset, illi minus apte קירות *parietes* adscribi posse videantur. Adde 1 *Reg.* 6: 9. ubi de Salomone dici-

tur

tur יספן את הבית גבים ושדרות בארזים *Texit domum laquearibus & ordinibus cedrinis*; ubi laquearia convexa intelligi, lingua Germanorum & nostra הימ״לי *hemelen*, a Judaeis jam observatum fuit. Eleganter ibidem Graeci ἐκοιλοςάθμησε φατνώμασι.

VIII. In Sancto fuere lychnuchi decem aurei 2 *Chron*. 4: 7. & 20. quorum quinque ad dextram quinque ad sinistram aedis collocavit, quibus nonnulli addunt lychnuchum Mosaïcum, de quo tamen Codex Sacer non loquitur, ad cujus latera hinc & inde collocatos fuisse lychnuchos illos Salomonicos volunt. Vid. *Gem. Hierof. Schecalim*. 9: 4. *Gem. Menachoth*. 98: 1. quum tamen quinque ad dextram & quinque ad sinistram (aedis nempe) dicantur collocati 1 *Reg*. 7: 49. 2 *Chron*. 4: 9. uti & de labris decem eodem modo dictum fuit 2 *Chron*. 4: 6. quod 1 *Reg*. 7: 39. explicatur per dextrum & sinistrum latus aedis. Confer 2 *Chron*. 23. 10. 2 *Chron*. 4: 10. & 3. 17. An hi omnes accensi fuerint, quod videtur innui 2 *Chron*. 4: 20. an vero unus tantum, disputatur. Vide *Gem. Menachoth*: 99: 1. quamvis dici possit per vices modo hunc modo illum lychnuchum accensum fuisse,

§. VIII. *Vasa Sancti.*

se, sic ut כמשפט secundum consuetudinem (confer *Ezr.* 3: 4.) unus modo lychnuchus simul accensus fuerit. 2 *Chron.* 4: 20. Quorsum enim Salomon jugum Mosaïcum gravius reddidisset? Mensae fuere similiter decem, 1 *Chron.* 28: 16. 2 *Chron.* 4: 19. de quibus eadem controversia est, an Mosaica iis adjecta fuerit, ubi collocatae sint, & an omnibus impositi fuerint panes sacri, quandoquidem 1 *Reg.* 7: 48. tantum unius mensae cui panes imponendi fuerint, mentio sit, & 2 *Chron.* 4: 19. plurium: quapropter & hic credi possent panes modo huic modo illi mensae impositi fuisse, sic ut semper lychnuchus ille qui e regione mensae esset quae panes illa hebdomade haberet, per eam hebdomadem noctu luceret. Sub Chizkiae regno non nisi una mensa memoratur 2 *Chron.* 29: 18. Denique fuit hic altare suffitus a Salomone confectum quod male quadrigis fultum fuisse creditur ob 1 *Chron.* 28: 14, 18.

§. IX. *S. Sanctorum.* IX. Sanctum Sanctorum, דביר, & בית קדש הקדשים, a Sancto divisum erat muro ligneo, sed auro obducto, in quo ostium erat, cui velum obtendebatur, 2 *Chron.* 3: 14. quod ipsi vectes arcae foederis contingebant 1 *Reg.* 8: 8. sic

ut

ut ex veli protuberantia nata ex impressione vectium, in ipso Sancto videri posset ubi arca esset constituta. Longum hoc erat; latum, ac altum 20 cubitos, & superne tectum, uti ex antedictis probabiliter colligitur, laqueari ad altitudinem decem cubitorum surgente. De auro, quo obductum erat, dicitur Salomonem illud immisisse ברחיקות laminis quibusdam aureis oblongis, quae id continerent variis in locis 1 *Reg.* 6: 21. quo facit vulgatus, *affixit laminas clavis aureis.* Erexit praeterea in Sancto Sanctorum Salomo Cherubinos duos maximos, qui alis ab uno latere conclavis ad alterum extensis arcam obumbrarent. 1 *Reg.* 6:23. Lignei erant & auro obducti, alti autem 10 cubitos. Hos capta urbe per Babylonios ab Ammonitis & Moabitis in plateis urbis fuisse expositos, ut crederentur Judaei has imagines pro Diis coluisse, traditur in *Echa Rabbathi* 54. 1. In Templo secundo hi non fuere: sic ut falsum sit quod in Chronico Alexandrino narratur *pag.* 247. Titum eos Antiochiam transtulisse, & usque ad tempora Justiniani illos ibi fuisse conspicuos: quod affirmat Nicephorus in vita Simeonis Stylitae junioris.

X. De

§. X. *De fenestris Sancti & S. S.*

X. De Sancto, uti & de Sancto Sanctorum, quaeri solet, an & quomodo lux diurna in haec loca penetraverit. Sunt qui fenestras hic collocandas in parietibus esse existiment, & quidem τοξικὰς, quod instar sagittarum angustum in aedes lumen immittant & intrinsecus dilatentur, uti loquitur Hieronymus ad *Ezech.* XL. *pag.* 985. Et facit pro iis quod חלוני *fenestras* aedi sacrae fecisse dicatur Salomo 1 *Reg.* 6: 4. Verum fecerit aedi fenestras, non inde efficitur in parietibus Sancti aut Sancti Sanctorum fuisse: potuerunt enim in fronte Pronai locari. Quid? quod per חלוני *fenestrae* proprie dictae non semper indicentur (late enim haec vox patet) & in his ipsis verbis eas non intelligendas esse colligitur ex iis quae adduntur, שקופים אטמים *clausorum adspectuum*, quae verba usum prospiciendi fenestris illis adimere videntur. Sic ut cavitatibus quadratis, fenestrarum ad instar, murum ornasse credi possit. Adde tres contignationes conclavium aedem sacram proxime cingentium his fenestris nimium obesse, de quibus 1 *Reg.* 6: 5. & tenebras majestati Numinis, quod se in iis habitaturum dixerat, & oeconomiae illorum temporum optime convenire. vide *Exod.*

Exod. 13. 22. 14: 19. 19: 16. 1 *Reg.* 8: 11. atque ita majorem inter Templum & Tabernaculum convenientiam exiſtere. Nec eſt quod quis in tenebris dicat cultum ſacrum peragi non potuiſſe. Eodem enim modo ille in Templo peragi potuit, ac in Tabernaculo, in quo feneſtrae nullae fuerunt.

XI. Supra hanc aedem fuiſſe ὑπερῷα quaedam, ſive conclavia ſuperiora, colligitur quidem aliquo modo ex proportione, quae inter Pronaon altum 120 cubitos, & aedem 30 cubitorum vel 36 aut 40 cubitorum, ſi vel maxime baſis 6 & tectum 4 cubitorum fuiſſet, nulla eſſe videtur, & ex forma Templi ſecundi, ſed clarius ex 1 *Chron.* 28: 12. 2 *Chron.* 3: 9. ubi diſerte עליות, ὑπερῷα, aedis memorantur: in quae illatum fuiſſe Judaei dicunt apparatum & vaſa Tabernaculi Levitici, quae tamen alii volunt abſcondita fuiſſe ſub cavernis aedis ſacrae, תחת מחלות של היכל. Haec ſi pariter 40 cubitos alta cum iis quae eo ſpectant, conſtituantur, eminuit frons exaedificati Pronai ſupra tectum aedis 40 cubitos.

§. XI. *Conclavia ſuperiora.*

XII. Extra parietem Aedis erant thalami quidam vel conclavia, nomine יציע, dicta

§. XII. *Conclavia lateralia.*

dicta 1 *Reg.* 6: 3. οἶκοι βραχεῖς Josepho, quae quidem ipsum murum aedis non contingebant 1 *Reg.* 6: 6. verum innitebantur τοῖς מגרעות, parietem aedis fulcientibus, quae quum ab imo ad summum constructae latiores essent in ima parte quam in summa, hinc quoque conclavia iis innixa in summa contignatione maximam habebant latitudinem 7 cubitorum, in media minorem videlicet 6, in ima 5 cubitorum. Altitudinem vero habebant 5 cubitorum. 1 *Reg.* 6: 10.

CAP. VIII.

De Templo secundo ejusque spatiis exterioribus.

§. I. Praestantia Templi secundi.

I. Templum secundum, quod auspiciis Zorobabelis conditum fuit a Judaeis ex Babylonia reversis, praestantius fuit Templo primo. *Hagg.* 2: 10. Quae praestantia non collocanda est (1) in vasorum sacrorum pretio & numero; quum hac parte primum fuerit excellentius, quod ex ipsa ratione temporum & confessione Judaeorum, generis alias in gloriam suam effusissimi, liquet in *Gem.* *Joma.*

Joma. 21: 2. latentium 5 res, arcam foederis, ignem coeleſtem, Urim & Thummim, (quod ad uſum oraculi attinet) Schekinam, & oleum ſacrum in Templo ſecundo defuiſſe; nec (2) in externo ornatu, & altitudine aedis ſacrae, quod in *Gem. Bava bathra* 3: 2. aliqui volunt, nec (3) longiori duratione, quo reſpectu praeſtantius dici Templum II ſcribunt *ibid.* & in *Gem. Hieroſ. Megilla* 72: 4. videlicet quod Templum prius ſteterit 410 annos, poſterius vero 420; aut (4) multitudine donariorum; ſed verae Schekinae, Meſſiae noſtri, praeſentia, qui illud frequentavit, & eo ſtante ad ſalutem generis humani in orbem terrarum deſcendit.

§.II. *Sanctitas.* II. Gradus varii ſanctitatis Templi in *Kelim*, *cap.* I. *miſn.* 8. ita recenſentur, ut fere conveniant cum ſeptem ἁγνείαις, uti Joſepho appellantur in prologo *lib.* I. *de bello*, & *lib.* VI. 6. Mons Templi הר הבית ſanctior erat urbe, a quo excludebantur זבים, זבות, נדות, ויולדות, *mares fluxu ſeminis laborantes*, *faeminae fluxu ſanguinis laborantes*, *menſtruatae & puerperae.* Monte Templi ſanctius erat ſpatium antemurale, החיל, in quod nec Gentes nec polluti a mortuo introibant: Quam-

Quamvis enim alias Hebraeorum sapientes decreverint Gentes similes esse per omnia τοῖς זבים sive maribus seminifluis, tamen respectu aditus ad loca sacra plus privilegii habebant & ad montem Templi admittebantur. Atrium mulierum sanctius illo erat, quod non intrabat טבול יום, qui & מעורב שמש dicitur, sive ille qui ab immunditie lotus ejus diei vesperam expectare debet, antequam ad sacra edenda admittatur. Confer Misnam *Tahoroth* 1. 3. Atrium Israëlitarum illo erat sanctius, quippe in quod nulli ex Israëlitis intrabant qui expiatione indigent, מחוסרי כפורים, de quibus vide *Kerituth* 11. 1. *Zevachim* 11. 1. Tales erant quatuor, qui purificati quidem erant, sed quorum sacrificia nondum fuerant adducta, & prohibebantur de sanctis comedere, non autem de primitiis & decimis, *Negaim* XIV. 3. I. זב γονοῤῥυής, vel ut Josephus loquitur ὁ περὶ τὴν γονὴν ῥεόμενος, mas fluxu seminis laborans. Hic fluxus vitium est & ex mala corporis dispositione oritur, adeoque longe diversus ab emissione seminis sani, quoniam infans 10 dies natus potest זב esse. Vide *Siphra fol.* * 156. 1. *Nidda* v. 3. *Midrasch schir haschirim.*

ſchirim. 26. 4.) 2. זבה, αἱμοῤῥοῦσα, faemina fluxu ſanguinis laborans, qualis *Matth.* 9: 20. diverſa omnino a נדה. vide *Nidda* x. 4. 3. ילדת puerpera. 4 מצרע, leproſus, cujus non niſi caput, manus dextra, & pes in id atrium immittebantur *Lev.* 14: 11, 14. Atrium ſacerdotum erat illo ſanctius, in quod Iſraëlitae nulli intrabant niſi ad 1. Manuum impoſitionem. 2. Jugulationem victimarum, & 3. Agitationem. Illo ſanctior erat locus inter pronaon & altare, a quo arcebantur ebrii, vitiati & capite denudati (aut coma indecenter prolixa incomtave inſtructi) פרועי ראש. Aedes ſacra erat eo ſanctior, in quam nullus niſi manibus pedibuſque lotis intrabat. Sanctum vero Sanctorum erat, uti ipſum nomen indicat, ſanctiſſimum.

III. Situm fuit templum in montis Moriae ſummo jugo, ubi area quadrata erat ſuſtentata altiſſimo muro & fornicibus. Totus quidem mons ſubtus erat fornicatus, *ob metum pollutionis a cadaveribus ſubjectis* מפני קבר התהום, quia etiamſi mille cubiti pulveris ſupra cadaver exiſterent, niſi aër interjectus eſſet, pollueret homines ſupra ſtantes, uti ſciſcunt Judaei in *Para.* III. 3. Non tamen erat illa §. III. *Situs & ſoli diſpoſitio.*

illa area templi in aequo ſita. Si quis per portam Suſan intraſſet, ſolo plano incedebat per montem templi uſque ad extremum חיל ſive ſpatium antemurale, & gradibus 12 (quorum ſingulis erat altitudo & latitudo dimidii cubiti) adſcendebat ad Atrium mulierum. Hoc ubi emenſus eſſet, 15 gradibus adſcendebat in Atrium Iſraëlis, & ex eo in Atrium Sacerdotum uno gradu cubitum alto, in quo ſuggeſtum erat trium graduum altitudinis ſemicubitalis. Inde ad Pronaon, ipſumque Templi ſolum 12 gradibus adſcendebatur. Sic ut ſolum Templi 22 cubitis circiter altius fuerit ſolo montis ipſius ad portam extimam orientalem, nec illo tantum altius, ſi Judaeis credimus, ſed omni terra Iſraëlitica. *Gem. Kiduſchin.* 69. 1. *Gem. Zevachim.* 54. 2. *Gem. Sanhedrin.* 87. 1.

§. IV. *Summa diviſio ſpatiorum in monte Moria.*

IV. Omne ſpatium, quod in monte Moria erat, & Aedem ſacram atque atria complexu ſuo continebat, dividitur a Judaeis, templum ſecundum deſcribentibus, I. in הר הבית *Montem Templi*, ſive ſpatium extimum ita dictum. II. חיל ſive *ſpatium antemurale*, & III. העזרות *Atria*: quae cum tria fuerint, *atrium mulierum*, *Iſraëlitarum*, & *ſacerdotum*, mulierum

lierum quidem atrium aeque ac mons templi & ſpatium antemurale habetur pro חול ſive *loco minus ſancto*. Sed atrium magnum, עזרה κατ' ἐξοχὴν, quod complectitur atrium Iſraëlitarum & ſacerdotum, habetur pro *loco ſancto*, קדש. Hoc nempe loco quicquid intra vela tabernaculi, vel intra murum templi, in loco ſancto, jubetur a ſacerdotibus comedi, comedendum fuit.

V. *Mons templi*, הר הבית, ὄρος τοῦ ἱεροῦ I *Macc.* 13:53. στοὰ τοῦ ἔξωθεν ἱεροῦ, appellatur ſpatium extimum quod in monte Moria erat praeter חיל & atria: videturque εὐρύχωρον τοῦ ἱεροῦ dici, ubi populus congregatus fuiſſe legitur III *Ezr*. 9:6. quod factum ברחוב בית אלהים *Ezr*. 10:9. longum quingentos cubitos totidemque latum, in quod intrare cum baculo, calceis, zona pecuniaria, pulvere pedibus adhaerente, aut per id viae compendium facere, vel in illo deſpuere, non licebat, uti in *Beracoth*. IX. 5. *Gem*. *Jevamoth*. 6. 2. & *Midraſch Coheleth*. 100. 1. traditur. Confer *Matth*. 16. 9, 10. ubi, mutata per Meſſiae adventum rerum facie, reverentia ante monti templi debita toti terrae Iſraëliticae communis redditur. Alexandrum ipſum Macedonem

§. V. *Mons Templi*.

rogarunt quum ad montem templi accederet, ut calceos suos exueret, dicentes nimis laeve esse pavimentum quam ut tuto incedere calceatus posset, בפני שהרצפה חלקה, uti legitur *in Megillat taanith* ad *d.* 23 *Sivan.* Maximum ejus spatium ab austro, proximum magnitudine ab oriente, dein ab aquilone, minimum ab occidente, fuisse scribitur in *Middoth.* II. I.

§. VI. *Quae fuerint in monte Templi.* VI. Hic fuerunt διπλαὶ στοαὶ, porticus duplices, כפול, *Gem. Pesachim.* 52. 2. universum montem Templi cingentes, ad tria latera (nam ad quartum latus, id est australe erat porticus triplex) longae singulae stadium, latae cubitos 30, sustentatae columnis 25 cubitos altis; quarum & Siracides meminit *cap.* 50: 2. איצטבא appellari videtur in *Succa* IV. 4. In orientali parte hujus spatii videtur quaerenda porticus Salomonis, ubi Jesus ambulasse, claudus coram populo Deum laudasse, & apostoli una fuisse leguntur *Joh.* 10: 23. *Act.* 3: 11. & 5: 12. *Joseph. Ant.* XX. 8. Videtur hic quoque quaerendum πτερύγιον τοῦ ἱεροῦ, unde diabolus volebat Christum se praecipitem dare *Matth.* 4: 5. stupendam enim fuisse profunditatem vallis, huic monti adsitae, ut si quis desuper in

cam

eam profpiceret, oculi caligarent, teftis eft Jofephus. Erat hic quoque בית הכנסת *Synagoga*, in qua probabile eft Chriftum confediffe in medio doctorum *Luc.* 2: 46. & confeffus 23 judicum, & חנות five *conclavia* (eft a Perfico خانه) in quae fynedrium magnum relicto conclavi Gazith, 40 annis ante excidium templi, migravit. Hic quoque pecudes facrificiis aptae vendebantur & trapezitae confidebant, *Joh.* 2: 14. *Gem. Hierof. Jom tof.* 61: 3. *Gem. Hierof. Chagiga.* 78. 1. Memorantur & in monte templi מעלות האולם fupra quos confidere folebant. *Gem. Hier. Maafer Scheni.* 56. 3. Hic quoque conclavia erant, ubi Levitae cibum capiebant & dormiebant, quum non miniftrarent aut excubias agerent. Victimae etiam minus fanctae & temeratae (פסולי קדשים קלים) hic comburebantur לפני הבירה, uti Judaei loqui folent. vid. *Pefachim.* VII. 8. *Gem. Beracoth.* 49. 2. Alios praeterea mons templi in feftis ufus habebat, de quibus infra dicetur.

VII. Portae in ambitu ejus fuerunt quinque, ad quas Levitae noctu excubias agebant. (1) Porta Sufan; quam non- nulli

§. VII. *Portae ejus.*

nulli volunt שער המזרח portam orientalem dici *Beracoth.* IX. 5. *Orla.* II. 12. *Taanith.* II. 5. quamque alii ab urbe Susan (cujus imaginem praeferebat, ad indicium dominationis Persarum, vel liberationis Judaeorum intercessione Estherae in urbe Susan) alii a laetitia, (unde & Ὡραίαν quasi *laetam* vel *amoenam* dictam putant *Act.* 3: 2. quod *Cant.* 1: 15. נעים per ὡραῖος reddatur) nonnulli a vicina porta equorum ita dictam volunt. Supra hanc erat conclave dictum שושן הבירה, in quo mensurae duae cubitorum servabantur, *Kelim.* XVII. 9. altera in angulo orientali aquilonari, altera in orientali australi. *Gem. Pesachim.* 86. 1. (2) & (3) portae *Chuldae* ab austro, de quibus traditum est eas nunquam destruendas in *Midrasch schir hasschirim.* 17. 3. (4) *Kiponus* vel Coponii, ab occidente, (5) *Teri* ab aquilone. Τῆρος nomen proprium viri fuit, uti porta quarta a Coponio dicta est, vide Suidam ad voces Διονύσιος Ἀλεξανδρεύς. *Middoth.* I. 3.

§. VIII. *Spatium antemurale.* VIII. Inter montem templi & atrium mulierum erat חיל sive προτείχισμα, *Spatium antemurale*, longum 10 cubitos, disjunctum a monte templi septo cancellato (סורג) alto 10 palmos. Josephus *lib.* VI. de

de bell. cap. 6. hoc ſeptum *γείσιον* appellat & *δρύφακτον λίθινον*, altumque fuiſſe tres cubitos ſcribit, columnisque ejus inſcriptum *μὴ δεῖν ἀλλόφυλον ἐντὸς τοῦ ἁγίου παριέναι*, ut Gentes arcerentur a *δευτέρῳ ἱερῷ* quod *ἅγιον* appellari tradit. In hoc ſpatio fuit מדרש הגדול *Collegium*, vel ut alii, *Auditorium magnum*, in quo judices ſabbathis & feſtis diebus conſidebant, qui alias in conclavi Gazith ſedere conſueverant, uti in *Gem. Sanhedrin.* 88. 2. traditur, propterea quod magnus illis diebus populi concurſus, & ſpatium conclavis Gazith nimis eſſet anguſtum. Sunt autem, qui illud in הר הבית collocent. In hoc quoque una porta conclavis dicti בית מוקד ducebat, *Middoth.* 1. 7. quod conclave quoniam ad latus atrii ſacerdotum fuit, hoc חיל quoque non ſolum ad orientem atrii mulierum collocandum eſt, ſed omnia atria cinxiſſe dici debet: quo etiam facit quod porta una conclavis Gazith in חיל proſpexerit, uti & una conclavis *Nitzotz*, *Middoth.* 1. 5. De velo polluto in חיל expandendo vide *Schecalim.* VIII. 4. & de caterva ſtantium in חיל, tempore Paſchatis, *Peſachim.* V. 10.

IX. A ſpatio antemurali tendebatur ad §. IX. *A*-

trium Gentium nullum fuit.

Atria. Sunt qui inter illa primo loco numerent atrium Gentium. Quamvis autem in templo fecundo, quum Judaei magis permixti effent Gentibus, & cum venia earum templum ipfum condidiffent, majori cum veri fpecie quam in templo primo atrium Gentium a nonnullis ftatuatur, non videtur tamen illud ibi fuiffe. Judaei quidem nonnifi tria *atria*, עזרות, mulierum, Ifraelitarum, & facerdotum norunt. In nullum vero horum trium Gentibus intrare unquam licuit: quin ne ad חיל quidem five fpatium antemurale admittebantur, nec ulterius progredi quam fpatium extimum הר הבית dictum iis licebat *Kelim.* I. 8. Hoc autem fpatium, five montem templi, fi quis *atrium* & quidem *Gentium* appellare velit, aliam voci עזרה five *atrii* vim fubjicit, quam Judaei veteres; & fpatia, quae ipfi accurate diftinguunt, confundit, quum fpatium הר הבית dictum ab iis femper opponatur Atriis templi, העזרות. Vide *Maffechet Para.* III. 3. *Nedarim.* V. 5. *Biccurim.* III. 4. *Kelim.* I. 9. *Echa Rabbati* 53. 4. & 57. I. & 72. 4. & 83. 4. *Midrafch Coheleth.* 98. I. & 115. 3. Tantum abeft hoc reliquis atriis uti quartum fuperaddi debere. Quod

Quod ſi fiat, quivis ad arbitrium plura atria templo poteſt tribuere: nam חיל dici poterit atrium טבולי יום, quia his non ulterius, quam in hoc, progredi licuit; & הר הבית atrium pollutorum a mortuis, aeque ac atrium Gentium.

§. X. Conjectura quorundam de ſitu atriorum Templi II.

X. Nonnullis quoque haud placet diſpoſitio atriorum in templo ſecundo, uti illa in codice Middoth fuiſſe traditur, maxime quum ſcriptores Judaei inter ſe non conveniant de ſitu portae Nicanoris (quam alii ſecundum veterem traditionem Judaeorum inter atrium mulierum & Iſraelitarum, alii inter ſpatium antemurale & atrium mulierum collocant) quumque atrium Iſraelitarum, quod maximum eſſe oporteret, exiguo ſatis ſpatio undecim cubitorum in latitudine & 135 in longitudine ab iis definiatur; & atrium mulierum magnum nimis fingatur, videlicet longum 135 cubitos & totidem latum, reſpectu exigui uſus quem habere potuit; & idem podio ornetur, unde mulieres proſpicerent. Adeoque exiſtimant, licet a Judaeis recedant (quos certo non ſcire plurima ad templi deſcriptionem ſpectantia diverſae in quas abeunt ſententiae ſaepe oſtendunt) ſe non male conſulere proportioni totius aedi-

ficii & naturae rei, si statuant, tria quidem atria, sive spatia distincta, fuisse, sed non intermedio muro, qui conspectum aedis sacrae & altaris impediret, divisa; & portam Nicanoris ad orientem magni hujus atrii, cujus spatium extremum ad orientem atrium mulierum appellatur, collocandam. Atque ita quidem, uti in templo primo, ita in secundo atria duo proprie concipienda essent. I. Interius sive sacerdotum. II. Exterius, sive populi, in quo duplex spatium, alterum mulieribus, alterum viris destinatum est. Sic quoque usus, & aliqua necessitas, illius *podii* sive צוטרה, exstructi ad tria latera atrii, e quo mulieres superne prospiciebant in atrium Israelitarum & sacerdotum, intelligitur, & spatium, quod populus occupabat quum sacris adesset, plurimum ampliatur. Verum si hoc modo atria concipiantur, fatendum est, Talmudicorum descriptionem cum iis nulla ratione convenire, quos tamen nos hic sequi constituimus.

§. XI. *Atrii mulierum magnitudo & conclavia.* XI. Atrium mulierum, עזרת נשים, uti illud a doctoribus Hebraeorum describitur in Templo secundo, longum erat cubitos 135, totidemque latum. In qua-

quatuor angulis hujus atrii erant quatuor conclavia, quibus longitudo ab oriente ad occidentem 40, latitudo quoque 40 (ab aliis 30) cubitorum tribuitur. Superne tecta non erant ex omni parte, sed spatium aliquod aëri expositum continebant. A dextra, si quis atrium perambularet, erat I. Conclave lignorum, לשכת דיר העצים vel דיר העצים *Eduioth.* VIII. 5. ubi illa quae cariem contraxerant, aut a tarmitibus erant corrosa, a sacerdotibus בעלי מומין & ad ministerium altaris ineptis separabantur. Sub hoc conclavi arcam foederis absconditam fuisse vetus est traditio. *Schecalim.* VI. 1. 2. *Gem. Joma.* 54. 1. & *Gem. Hier. Schecalim.* 49. 3. II. Conclave leprosorum, לשכת המצורעים, in quo se abluebant leprosi antequam ad portam Nicanoris tenderent. *Negaim* XIV. 8. III. Conclave vini & olei libaminis לשכת בית שמניא IV. Conclave Naziraeorum, לשכת הנזירים ubi coquebant sacrificia eorum salutaria, & capilli tondebantur. Erant praeterea duo conclavia atrio quidem Israelis subjecta, sed quorum introitus erat in atrio mulierum, in quo instrumenta Musica Levitarum servabantur. In hoc atrio rex singulo septennio Legem populo prae-

praelegebat, & festum tabernaculorum celebrabatur magna cum laetitia. Erat illic quoque podium exstructum, a latere orientali, australi, & aquilonari, e quo mulieres prospiciebant. Hoc זוצטרה appellatur in *Gem. Hieros. Succa* 55. 2. quam vocem eandem ac ζῶςρα, quae ζῶναι sunt & ἐνδύματα, multi putant. Sed videtur potius esse Graecorum ἔξωςρα, id est, τῆς σκηνῆς ἐκκύκλωμα apud Hesychium. Glossae veteres: Ἔξωςρα *Moenianum* reddunt: quo faciunt haec Hieronymi ad *Ezechiel.* 41. Ἐκθετὰς *Romae appellant solaria de coenaculorum parietibus eminentia, sive Meniana ab eo qui primus ea invenit, quae nonnulli Graecorum ἐξώςρας vocant.*

§. XII. *Receptacula nummorum tredecim in hoc atrio.*

XII. Erant in atrio mulierum collocata tredecim receptacula nummorum, a forma שופרות appellata: quorum duo semisiclos Israelitarum solvendos quotannis (*Exod.* 30: 13.) tum labentis tum proxime elapsi anni comprehendebant. Officii hujus admonebantur Israelitae primo die mensis Adar, quando per praeconem solutio semisicli & evulsio heterogeneorum ex agris praecipiebatur. *Schecalim.* 1. 1. Die autem 15 Adar, mensae ad siclos recipiendos (במדינה) per Palae

ſtinam collocabantur, & die 25 in templo. Tertio inſcriptum erat קנין, in quod pecuniam conjiciebat qui turtures offerre debuit, unum in holocauſtum, alterum in ſacrificium piaculare. Ita puerpera aut αἱμοῤῥοῦσα, mundata quidem, ſed מחוסרה כפרה *expiatione indigens* (vide ſupra *pag.* 80.) injecta in hoc receptaculum pecunia qua turtures emi poſſunt, veſpera illius diei ſacris tuto veſcitur, ac ſi ipſa vidiſſet turtures ſuos offerri; quoniam ſacerdotes quotidie hoc receptaculum evacuabant, & tot turtures offerebant, quot offerri debuiſſe ex pretio illic contento apparebat. Quartum, inſcriptum גוזלי עולה, notabat *pullos columbarum holocauſto* deſtinatos. Quintum, עצים, nummos continebat ad emenda *ligna* in uſum altaris. Sextum לבונה, *thus.* Septimum, זהב לכפורת, *aurum ad conficiendas pelves & vaſa miniſterii* (כפרי זהב 1 *Chron.* 28: 17.) ita dicta aut ab expiatione, cui deſtinatum ſanguinem victimarum continebant; aut quod ad eorum oras digitos ſuos ſacerdotes abſtergerent: vel, ut alii, ad reficiendas laminas aureas Sancti Sanctorum, quod בית הכפרת dicitur, ſive ריקועי זהב צפוי לב׳ק׳ק׳ uti legitur in *Gem. Ketuvoth.* 107. 1. & *Gem. Temurá.* 130. 2.

130. 2. Reliqua sex erant secundum numerum 6 animalium sacrificiis aptorum, פר, עגל, שעיר, איל, גדי, טלה; vel, 6 familiarum sacerdotalium, uti in *Gem. Hier. Schecalim.* II. I. & *Gem. Menach.* 107. 2. legitur, & complectebantur pecuniam נדבה oblationum voluntariarum, quae videlicet non sunt חובה: & si quis certam pecuniae summam destinasset sacrificio piaculari, & hoc coëmto, residuum aliquod mansisset, receptaculo octavo indebat. Nonum capiebat residuum sacrificii pro delicto. Decimum, avium pro maribus seminifluis, faeminis sanguinifluis, & puerperis oblatarum. Undecimum, oblationum Naziraei. Duodecimum leprosi. Decimum tertium residuum oblationum voluntariarum. Ex pecunia ultimorum 6 holocausta parabantur. *Schecalim.* VI. 5. *Gem. Joma.* 55. 2.

§. XIII. *Quo ordine collocata.* XIII. Haec autem non videntur una serie ita disposita fuisse uti in codice Misnico modo laudato recensentur; sed vel in orbem, ut ultimum oblationum voluntariarum & primum siclorum sibi proxima fuerint, vel ita ut series inceperit ab receptaculis sex oblationum voluntariarum, & dein contigua iis receptacula siclorum fuerint, & his, turturum;

rum, columbarum, ligni, atque ita porro: quia *ibid.* §. 7. disputatur de pecunia inter receptaculum oblationis voluntariae & siclorum, ad quod pertineat, uti de pecunia inter ligni & thuris reperta.

XIV. Videtur etiam in aliquo latere atrii mulierum (ita tamen ut & attigerit περίβολον templi interioris, id est, atrii magni) collocandum Γαζοφυλάκιον, e cujus regione Christus sedisse legitur *Marc.* 12: 41. Sedere autem in atrio magno nulli licuit, nisi regibus e stirpe Davidis & sacerdotibus dum cibos sacros in loco sancto consumendos ederent. In Talmude לשכה (quod Γαζοφυλάκιον Graeci interpretes reddunt) appellatur conclave, in quo sicli omnes recondebantur in usus sacros, vel publicos potius: nec enim Judaei ullum aliud habebant aerarium publicum praeter hoc sacrum, *Joseph.* XIV. 12. Ter in anno, 15 diebus ante tria festa majora, tres cistae siclis repletae inde educebantur, & haec pecunia תרומה & תרומת הלשכה שקלים dicitur. Hinc emebantur sacrificia jugia, addititia, & libamina eorum, manipulus Paschalis, duo panes Pentecostales, panes facierum & sacrificia publica coetus. Solvebatur etiam hinc merces iis qui anno sabbathico

§. XIV. Gazophylacium: & usus pecuniae ter quotannis inde eductae.

thico ſponte nata cuſtodiebant, שומרי ספיחים, ut eſſet unde manipulus Paſchalis & panes Pentecoſtales fierent, qui ex proventu novo eſſe debuerunt, *Schecalim.* IV. I. Hinc etiam vacca rufa emi debuit & lingua coccinea in ignem ejus injicienda, & hircus azazel. Hinc mercedem percipiebant animadverſores vitiorum in rebus ſacris מבקרי מומי קדשים & mulieres in texendis velis occupatae. *Midraſch ſchir haſſchirim* 22. I. alii tamen his ex לשכת בדק הבית mercedem ſolutam exiſtimant. Familia quoque Garmu & Abtines, correctores librorum, & qui docebant ſacerdotes jugulare victimas & ſuffire, hinc mercedem ſuam percepiſſe dicuntur *Gem. Ketuvoth.* 106. I. Si quid autem pecuniae poſt primum diem menſis Niſan (qui erat initium anni לתרומת שקלים, ſic ut eo die primum ſacrificia aere ſiclorum illius anni emta nec poſtea ſacrificia publica liceret ex ſiclis anni praeteriti offerre) ſupereſſet in his tribus ciſtis, ter in anno eductis, illud מותר התרומה dicitur, & vel ad vaſa miniſterii vel ad reficiendum Sanctum Sanctorum fertur fuiſſe adhibitum.

§. XV. *Uſus pecuniae quae*

XV. Aes, quod in Gazophylacio erat, eductis tribus illis ciſtis, appellatur שירי הלשכה.

הלשכה. Hinc apparatus viae sive pontis ad deducendam vaccam rufam extra urbem, & hircum azazel, & lingua coccinea inter cornua ejus figenda, & canales atrii, & muri urbis ac turres reparabantur. *Gem. Ketuvoth.* 106. 2. Quod autem ex illa quoque pecunia supererat, מותר שירי הלשכה nuncupatur, & inde vinum, oleum & similam emebant ad ferta & libamina, quae privatis hominibus vendebantur, ita ut lucrum cederet aerario sacro.

§. XVI. *Num hic fuerit conclave silentum & vasorum.*

XVI. Ad hoc atrium quidam referunt conclavia duo, quorum fit mentio in *Schecalim* v. 5. alterum לשכת חשאים *conclave silentum*, in quod viri pii clam eleemosynas suas conferebant, alterum לשכת הכלים *conclave vasorum*, in quo vasa ab aliis consecrata erant, quae servabantur ad varios usus, aut pretium eorum inferebatur ללשכת קרבנות בדק הבית *conclavi munerum instaurationi templi destinatorum*: quem in finem semel quolibet mense גזברין conclave vasorum ingrediebantur, & vasa ministerio apta servabant, at inepta vendebant, de quibus vide in *Temura* I. 6. *&* VII. 1. 2. *Erachin.* VIII. 6. *Schecalim.* IV. 8. *&* V. 6. Videntur tamen haec conclavia ad atrium

Israelitarum aut sacerdotum potius referenda, quum ex conclavi vasorum quotidie vasa ministerii peterentur.

Cap. IX.
De spatiis templi II. *interioribus, sive atrio magno, & quae illo continentur.*

§. I. Adscensus ex atrio mulierum ad atrium magnum.

I. Per quindecim gradus formae semilunaris, & altitudinis semicubitalis, adscendebatur ex atrio mulierum ad τὸ ἔνδον ἱερὸν, τὸ δεύτερον, uti Josephus loquitur, id est atrium magnum, *Succa* v. 4. *Middoth.* II. 5. Ab his 15 gradibus dictos esse multi putant psalmos quindecim המעלות, ἀναβάθμων, quos Latini *gradiles* nuncuparent, Graeci ᾠδὰς ἀναφερεῖς. Sed hic locus, utpote in חול, & extra atrium magnum, locum sanctum cultui divino & congregationi populi destinatum, minus aptus videtur fuisse canendis hymnis; & licet in templo II. tot gradus hoc loco fuerint, non sequitur in Templo I. fuisse; & nomen המעלות ἀναβάθμων adeo late patet, ut multi ad ἀναβάσεις καρδίας, vel ἀνάβασιν populi ex Babylonia, alii alio id referendum esse autumarint.

II. Atrium

II. Atrium magnum voco ſpatium omne quod a porta Nicanoris, & muro quem illa pervium faciebat, ſe extendit occidentem verſus usque ad murum oppoſitum, undecim cubitis diſtantem a poſtica parte aedis ſacrae; ſic ut longitudo atrii magni fuerit ab oriente verſus occidentem cubitorum 187, latitudo ab auſtro verſus aquilonem cubitorum 135. *Gem. Zevachim* 56. 1. *Gem. Hier. Maaſer Scheni.* 54 2. Hoc atrium magnum Hebraei, non adjecta alia voce, *Atrium*, ſive עזרה appellare ſolent, & ſpatium *intra murum*, quia atrium mulierum poſtea demum templo fuit adjectum. Cinctum erat undique porticu, & diſtinguitur hoc atrium magnum in partes duas, quarum una, videlicet orientalior, dicitur atrium Iſraëlitarum, altera atrium ſacerdotum. §.II. *Atrii magni deſcriptio.*

III. Atrium Iſraelitarum, in quod ex atrio mulierum introitus erat per portam Nicanoris, longum erat, ab ortu verſus occaſum, cubitos undecim, latum ab auſtro verſus aquilonem, centum triginta & quinque. Diſtinctum erat ab atrio ſacerdotum uno gradu cubitum alto, qui tamen in loco adſcenſus in duos gradus videtur fuiſſe diviſus, in quo §.III. *Atrium Iſraelitarum.*

 erat

erat دكان דוכן *suggestum* sive *Odeum*, ubi Levitae canebant (distinguendum omnino a דוכן sacerdotum in gradibus pronai) graduum trium semicubitalium; sic ut solum atrii sacerdotum cubitis duobus & dimidio altius esset atrio Israelitarum. Vox דוכן Persica est, & Arabica, notans *locum in quo artifices opus suum peragunt*, *officinam*, *sedile:* licet in eo starent, non sederent, Levitae. 2 *Chron.* 5: 12. Videtur hic locus, qui adscensum praebebat ex atrio Israëlitarum ad atrium sacerdotum κρηπὶς dici 2 *Macc.* 10: 26. ubi hi qui cum Juda erant precaturi dicuntur ἐπὶ τὴν ἀπέναντι τοῦ θυσιαστηρίου κρηπῖδα προσπεσόντες, & locus cantorum erat κατέναντι τοῦ θυσιαστηρίου. *Jes. Sirach.* 47: 11. Ita in circo suggestum medium, circa quod quadrigae ferebantur, κρηπὶς dicitur.

§. IV. *Portae Atrii magni.*

IV. Portae in atrio magno tredecim recensentur. I. Nicanoris, ad orientem. Haec nomen adepta creditur a miraculo, quum Nicanor valvas ejus per mare ex Aegypto in terram sanctam deferret. *Gem. Joma.* 38: 1. & *Gem. Hier. Joma.* 41: 1. quamvis forsitan a manu Nicanoris (cujus mentio quoque fit in *Gem. Hier. Megilla.* 70: 3.) hic suspensa κατέναντι τοῦ Ναοῦ esse

esse dicta potuerit 2 *Mac.* 15: 33. Haec porta alta erat cubitos 20 & lata 10, uti omnes portae majores atriorum, *Eruvin.* 1: 1. solaque habebat mezuzam. *Gem. Joma.* 11: 1. In hac porta leprosi & puerperae mundari, ac mulieres adulterii suspectae potari solebant. *Sota.* 1: 5. Denique quaecunque *coram facie Dei* לפני ה' peragenda fuisse jubentur, in vel ante portam Nicanoris peragi debuisse in templo tradunt Judaei *Gem. Hier. Sota.* 17: 1. Ad austrum erant portae quatuor, quarum prima est superior, quam multi pro eadem habent ac portam Nicanoris. Vide *Succa.* v. 4. II. Ardoris. III. Primogenitorum. IV. Aquae. Ad aquilonem, I. Jechoniae. II. Oblationis. III. Mulierum. IV. Cantici. Ad occasum duae anonymae, & ad utrumque latus portae Nicanoris, duae minores, Vide *Massechet Schecalim.* VI. 3. & *Middoth.* II. 6. In *Middoth* autem *cap.* I. *m.* 4. *Gem. Joma.* 19. 1. *Gem. Ketuvoth* 106. portae atrii magni septem fuisse traduntur. Ad ortum 1. Nicanoris. Ad austrum, 2. Porta ardoris, 3. Primogenitorum. 4. Aquarum, supra quam erat conclave Abtines. Ad aquilonem. 5. Porta Nitzots, juxta vel supra quam erat conclave Nitzots.

 6. Obla-

6. Oblationis. 7. Domus foci. In *Gem. Tamid.* 61. 1. octo Atrii portae fuisse leguntur, quod porta domus foci duplex fuerit. Occidentales nullae memorantur, & eas fuisse negat quoque Josephus.

§. V. Conclavia comestioni Sacrorum destinata. V. Praeterea conclavia erant, dicta לשכות & παςοφόρια, 1 *Macc.* 4: 57. in atrio magno, in quibus sacerdotes sedentes (ceteroquin enim in atrio sedere non licebat אין ישיבה בעזרה אלא בשעת אכילה) sanctissima comedebant. Confer *Ezech.* 42: 13. At sunt qui putent conclavia ipsa in solo loci profani condita fuisse, sed aperta versus atrium magnum, (לשכות בנויות בחול ופתוחות לקדש) & hoc modo satis fieri mandato Dei jubentis sacra quaedam comedere in loco sancto. Vide *Siphra fol.* * 8. 1. *Gem. Zevachim.* 56. 1.

§. VI. Conclavia reliqua. VI. Conclavia hic porro numerantur octo, in *Middoth.* v. 2. quamvis & בית האבן in angulo euroaquilonari, & alia praeter haec in Talmude commemorentur.

Ad Aquilonem.

1. Conclave Salis, ad usum altaris.
2. Conclave Parvae, ubi pelles victimarum sale condiebantur پروای *Parva*, Persis

Persis est *conditum*, *saginatum*; & *salire* dicunt نمك پرورده & inde לשכת בירת הפרוה nuncupatur, non לשכת הפרוה ut hic usus indicetur. *Gem. Pesachim* 57: 1.

3. Lavantium, ubi victimarum intestina lavabantur. Vide *Tamid.* IV. 2.

Ad Austrum.

4. Ligni, in quo ligna selecta & apta ad usum altaris servabantur. Supra hoc erat conclave Parhedrin, sive βουλευτῶν. Πάρεδρος quum sit, interprete Hesychio, παρακαθήμενος, παραμένων, & in conclavi Paredrin constet Pontificem continenti septiduo ante diem expiationis agere consuevisse, ipsique adsederint membra quaedam Synedrii זקני בית דין ut eum ritus festi secuturi docerent, hinc apte nomen *Paredrin* ei datum fuit. Vide *Joma* I: 1. nisi forsitan πρόεδροι sub hac voce lateant. Nomen autem *buleutarum*, (ut voce Spartiani utar) eosdem illos notare potest *Senatores*, aut consiliarios. Judaei ipsi in *Echa rabbati* 75: 2. בליוטין βουλευτὰς explicant העשירים וחכמי עצה divites & sapientes, quales erant Nicodemus Ben Gorion, &c.

G 4 Vide

Vide *Midrasch Coheleth.* 107: 4. *Gem. Hier. Taanith.* 67: 4.

5. Putei, בור הגולה, unde aquam ad usum atrii hauriebant situlam ope rotae extrahentes. Ex quo solo puteo, ut & בור הגדול, *puteo magno*, permisisse Prophetae dicuntur, ut rotarum ope diebus festis aquam haurirent. *Eruvin.* x. 14.

6. Gazith, sive caesi lapidis, structum a Simeone Ben Shetach, הנשיא, id est, praeside synedrii. Hoc conclave partim in atrio, partim in חיל, situm erat, consessu synedrii magni nobilitatum. *Gem. Joma.* 25: 1. adeoque totum in portione tribus Juda; nec collocandum, uti alii faciunt, ad aquilonem Atrii. *Gem. Zevachim.* 118: 2.

Ad latera portae Nicanoris.

7. Phineas vestiarii, in quo 96 erant distincta vestium sacerdotalium reconditoria, pro numero 24 ephemeriarum, & 4 specierum vestimentorum. Credibile est de nomine unius Phineasi omnes vestibus his praefectos Phineasos dictos esse, quod & Talmudici tradunt, & Josephus confirmat scribens Phineasum vestes sacras Tito ostendisse, *De bell.* VII. 5.

8. Eo-

8. Eorum qui duodecim חביתין crustula Pont. M. conficiebant. Ad hunc locum conveniebat utraque turba sacerdotum, quae quotidie mane ex beth moked egressa atrium hinc & inde lustraverat. *Tamid.* 1: 3.

VII. Ad aquilonem atrii sacerdotum collocatur בית מוקד *domus foci*, ubi perpetuus ignis alebatur ad calefaciendos sacerdotes, qui nudis pedibus incedebant supra solum atriorum marmoreum, de quo vide *Middoth.* 1: 6. & *Schabbath.* 1: 11. & ubi seniores familiae sacerdotalis, quae proximo mane sacris operari debuit, dormiebant, & claves atrii servabant in lacuna sub pavimento suspensas. Sita erat partim in loco sancto, partim profano (adeoque male collocatur a quibusdam ad latus atrii mulierum aquilonare, quoniam ita nullo modo in loco sancto fuisset) in cujus quatuor angulis quatuor erant conclavia. 1. Panum propositionis. 2. Lapidum altaris a Syris temerati, qui 1 *Macc.* 4: 46. dicuntur repositi ἐν τῷ ὄρει τοῦ οἴκου (בהר הבית) ἐν τόπῳ ἐπιτηδείῳ. *Gem. Joma.* 15: 1. Quo in balneum descendebatur. 4. Agnorum sacrificii jugis (quod & לשכת קרבן dicitur) ubi 6 agni legitimi ad minimum

§. VII. *Et Beth moked.*

ſemper erant. *Erachin.* III: 5. Ita eſt in *Middoth.* I. 6. ſed in *Tamid.* III. 3. cum conclavi agnorum junguntur haec tria, I. החותמות ſigillorum, II. בית מוקד domus foci. III. In quo parabant panem propoſitionis. Verum haec facili negotio conciliari queunt, quandoquidem unum conclave duobus uſibus inſervire potuit, & inde duplex nomen ſortiri.

§.VIII. *Altaris magnitudo.* VIII. Altare exterius, collocatum in atrio, conſtructum erat ex lapidibus impolitis *Exod.* 20: 25. I *Macc.* 4: 44. qui quotannis bis dealbabantur *Middoth.* III: 4. longum 32 cubitos, totidem latum, & altum 10. In *Gem. Succa.* 45: I. ita cubiti decem altitudinis digeruntur, ut fundamentum altaris cubitum fuerit altum, & receſſus ejus, ſive latitudo, etiam cubitum: deinde ſupra fundamentum fuerint 5 cubiti, & circuitus ſupra hos latus unum cubitum. Denique ſupra circuitum tres cubiti & locus cornuum qui cubiti quoque ſpatium occupabat. Notandum tamen omnes hos cubitos ſex palmorum non fuiſſe, ſed I. Fundamentum habuiſſe cubitum palmorum 5 in altitudine ſua ac latitudine. 2. Circuitum habuiſſe cubitum 5 palmorum in latitudine. 3. Cornua habuiſſe cubitum 5 palmorum

morum in altitudine ſola, non in longitudine ac latitudine. Hinc liquet altitudinem altaris fuiſſe palmorum 58.

Fundamentum altum erat 5 palmos.	5
Dein 5 cubiti ſex palmorum faciunt palmos	30
Tum 3 cubiti ſex palmorum efficiunt	18
Cornu	5
	58

IX. Per clivum, ſine gradibus, adſcendebatur ad altare, qui ad auſtrum ejus conſtitutus longus erat 32 cubitos (in adſcenſu nempe, nam in ſolo tantum 30 occupabat) latus 16, & exiguo intervallo (אויר מעט) ab altari ſejunctus. In hoc erat ad occidentem cavitas ad recipienda ſacra piacularia ex avibus polluta. *Middoth.* III: 1, 3. Spargebatur hic clivus ſale, ne pedibus ſacerdotum firmitas inſiſtendi negaretur ob laevitatem ſoli a pluviis, pinguedine carnis deſtillante, aliisve cauſis. *Eruvin.* x: 14. Sacerdotes qui hunc clivum adſcendebant ad dextram ibant; & poſtquam altare circumiviſſent ad ſiniſtram redibant, exceptis tribus hiſce, 1. Qui vinum libaret, 2. Qui aquam libaret. 3. Qui avem in holocauſtum offerret

§. IX. *Adſcenſus ad altare per clivos.*

ferret, si ad orientem altaris locus vacuus non esset. Hi enim recta ad sinistrum latus altaris, harum rerum peragendarum causa, tendebant, eademque via redibant. *Zevachim.* VI. 3. *Gem. Succa* 48. 2. Solus Pontifex M. vinum libaturus altare a dextra circuibat usque ad angulum altaris notozephyrinum, & illic porrectum a sacerdote vinum effundebat. *Tamid.* VII. 3. In hoc clivo erat cumulus salis publici, quo omnia altari admovenda adspergebantur praeter vinum libaminis, sanguinem & ligna. *Siphra fol.* 78. 2. & 79. 2. Ad latera hujus clivi tendebant hinc & inde duo clivi minores, כבשים קטנים, unus occidentalis, per quem ex circuitu medio descendebant ita tamen ut ex circuitu per clivum vel ponticulum minorem tenderet ad clivum medium, חוזר מהסבב על הכבש גדול דרך כבש קטון, uti Judaei loquuntur, alter orientalis ad circuitum medium ducens.

§. X. *In summo altaris quae fuerint.* X. Planities erat in summo altaris 28 cubitorum, a quibus si cubiti spatium undequaque tollas pro loco cornuum, & alterius cubiti spatium pro loco ambulationis sacerdotum (quem alii ἰσόπεδον cum altaris planitie, alii depressiorem fuisse

fuisse volunt) remanebat spatium 24 cubitorum. In hoc erant *tres ignes*, unus ad combustionem victimarum & fertorum ad ortum, alter ad adolendum suffitum ad austrum, tertius perpetuus ad aquilonem, unde reliqui incendi poterant (quod colligunt in *Gem. Joma.* 45: 1. ex *Lev.* 6: 9, 10, 12. at quidam duos focos, alii quatuor fuisse dicunt. *Joma.* IV. 6. *Siphra fol.* * 11. 2.) & inter illos medium pomum cineris. *Cornua* hic quoque erant quatuor, non effigta ad similitudinem taurinorum, sed prominentiae altae cubitum palmorum 5, & latae longaeque cubitum palmorum 6, quadrata & intus cava. Dein *duo foramina* heic fuerunt ad cornu notozephyrinum, unum orientale ad vinum libaminis, alterum occidentale ad aquam in festo Tabernaculorum excipiendam, quibus ספלים; *simpula*, argentea erant inserta. *Succa.* IV. 9. Vinum sacrum, per illud in cavitatem subterraneam, לשיתין, delapsum & ibidem concretum singulis 70 annis a sacerdotibus eximebatur & comburebatur in loco sancto. *Gem. Succa.* 49. 1.

XI. Praeterea in altari haec spectanda sunt. חוט של סיקרא *Linea rubra*, cingens totum altare in medio, supra quam sangui- nes

§. XI. *Linea rubra Altaris, meatus*

Sanguinum, & fundamentum. nes sacrificiorum piacularium comedendorum & holocaustorum avium, at infra quam sanguines reliquorum sacrificiorum, spargebantur. *Duo foramina* ad angulum altaris notozephyrinum, quae excipiebant sanguinem ad basin effusum, cumque per canalem subterraneum אמה (cujus mentio in *Temura.* VII. 6. & *Middoth.* III. 2.) ad rivum Kedron transmittebant: *Joma.* v. 6. *Meila.* III. 3. ita ut in foramen unum, quod erat ad occidentem, sanguis qui in Sanctum illatus fuerat effunderetur, in aliud vero quod ad meridiem, qui non fuerat eo illatus. *Siphra fol.* 107. 1. *Fundamentum*, יסוד, altum cubitum unum, quod lateri orientali & meridionali defuit nisi per unius cubiti spatium hinc & inde, sic ut angulus euroaustralis eo caruerit. *Gem. Joma.* 14. 2. *Gem. Zevachim.* 54. 1.

§. XII. *Locus cinerum, laniena, &c.* XII. Ad ortum altaris, 3 palmis a latere clivi, & 10 cubitis remotus aquilonem versus ab infima parte clivi, erat locus cinerum בית הדשן, in quem quotidie cinis altaris exterioris, interioris, lychnuchi, & nonnulla ex avibus offerendis conjiciebantur. *Tamid.* 1.4. Chanania filius Antigoni dixisse fertur in *Siphra fol.* 67. 2. duo fuisse in atrio בתי דשנים, unum

unum ad ortum clivi, in quod avium ingluvies & ſordes cineresque lychnuchi & altaris interioris conjiciebantur, alterum ad ortum altaris in quo comburebantur פסולין ק'ק' ואימורי ק' קלים polluta ſacrificiorum ſanctiſſimorum & ablegmina ſacrificiorum minus ſanctorum. Praeterea ad aquilonem altaris erat ſub dio בית מטבחייא, ſive *locus jugulationis* ſanctiorum victimarum, ubi ſex erant ordines annulorum, vel uncorum, ſemicircularium, qui una ſui parte ſolo erant affixi, altera ab eo retrahi, & comprehenſo victimae capite affigi rurſum poterant. Hos Johannes P. M. fieri juſſit, quorum ſinguli ordines quatuor annulos complectebantur, ut ad illos conſtrictae victimae minori cum incommodo jugularentur. Dein octo menſae marmoreae ad excipiendas carnes victimarum, & inteſtina in conclavi lavantium jam lota; ac totidem columnae, trina uncorum ſerie inſtructae, e quibus ſuſpenſae hoſtiae excoriabantur. Praeter has erant menſae ad occidentem clivi altaris, una marmorea, adipum dicta, cui membra victimarum diſſecta imponebantur; altera argentea, quae ſuſtinebat vaſa miniſterii, aurea & argentea numero 93, vel, ut alii 83, ex

לשכת

לשכרת הכלים petita. Vide *Maffechet Schecalim*. VI. 4. *Tamid*. III. 4. *Gem. Chagiga* 79. 4.

§.XIII. *Labrum.* XIII. Inter Pronaon & altare, in plaga australi (בין האולם ולמזבח ומשוך כלפי דרום) erat Labrum sive כיור *Gem. Hier. Jevamoth*. 12: 3. *Siphra fol.* 57. 1. cujus aquam fons *Etam* עיטם suppeditabat. Hic idem atque ille esse videtur, qui hodieque non longe a Bethlechem conspicitur, cujus aquae tribus capacibus piscinis exceptae per aquae ductum, cujus rudera adhuc supersunt, deferebantur Hierosolymas. Hoc nomine urbs memoratur 2 *Chr*. 11: 6. & *Jos*. 15: 60. Ἐτάμ (sed in codicibus Graecis tantum: nam in Hebraeis totum illud comma non legitur) & apud Josephum *Ant*. VIII: 2. Ἤτἀν, χωρίον duobus schoenis distans Hierosolymis amoenum hortis & ναμάτων ἐπιῤῥοίαις. Tempore quidem Pontificis Maximi Simonis filii Oniae labrum ingens ex metallo structum esse instar maris Salomonici, multi colligunt ex his verbis *Ecclesiast. Sirac*. 50: 3. Ἐν ἡμέραις αὐτοῦ ἠλαττώθη ἀποδοχεῖον ὑδάτων, λάκκος ὡσεὶ θαλάσσης τὸ περίμετρον. Sed haec diverso modo leguntur & variam explicationem patiuntur. Vulgatus certe interpres

pres ita, *In diebus ipsius remanaverunt putei aquarum & quasi mare adimpleti sunt supra modum.* Ubi nihil de labro. Alii ἐλατώθη ὑποδοχεῖον ὑδάτων χαλκῷ legunt, ut notetur laminis aereis incrustatum hoc labrum fuisse. Possent & referri ad indicandam sacerdotum ministrantium copiam quae tanta fuit ut ille λάκκος, capacissimus licet, iis lavandis non suffecerit. Postea Ben Catin machinam ligneam labro huic aptavit, ne aquae ejus noctu in labro remanerent, sed ejus ope demitti vespera, & educi mane possent. Quicquid enim in vase sacro consecratum erat, si noctu in eo remaneret, pollui existimant Judaei. Vide *Tamid.* III: 8. *Succa.* IV. 10. *Gem. Joma.* 25. *Gem. Zevachim.* 21. 2. & quum antea duo tantum epistomia labro essent, ipse fecit duodecim, ut tot simul sacerdotes lavarentur.

§. XIV. *Situs horum omnium.*

XIV. Haec omnia ita erant sita inter aquilonem & austrum, ut a muro atrii aquilonari usque ad columnas esset spatium cubitorum 8. 8

Inde ad mensas marmoreas, 4. 4

Ad locum annulorum 4. 4

Annuli ipsi 24 cubitos occupabant. 24

Ab annulis ad altare 8. 8

Altare autem cum clivo erat 62 cubito-

bitorum, quia clivus in solo tantum 30 cubitos occupabat. 62
Inde ad murum atrii 25. 25

135

Vide *Middoth* v. 1. Ab ortu autem versus occasum ita se habuit longitudo totius atrii magni, in quo haec sita fuerunt,

A porta Nicanoris usque ad atrium sacerdotum, cubiti	11
Deinde usque ad altare	11
Altare ipsum occupabat	32
Inter altare & Pronaon	22
Aedes Sacra longa erat	100
Inde usque ad murum occident.	11
	187

§. XV. *Aedes Sacra, ejusque nomina, & altitudo.*

XV. Ad Aedem sacram tandem accedimus, quo nomine augustam illam domum intelligimus, ad quam ex atrio sacerdotum adscendebatur gradibus 12, per intervalla (vide *Middoth.* III. 6.) distinctis, & dimidium cubitum altis. Tota haec Aedes aliquando היכל dicitur, uti in *Middoth.* IV. 6. היכל *erat longum latum ac altum* 100 *cubitos.* Quamvis alias היכל Sanctum significet, uti in *Gem. Megilla* 26: 1. vel Sanctum & Sanctum Sanctorum, distinctum a Pronao, *Middoth.* III: 8.

III:8. & IV. 7. & thalami תאים ab היכל distinguantur, *Tamid.* III: 7. Frons alta fuit cubitos 60. *Ezr.* 6: 13. quae & totius aedis altitudo fuit, cui altitudini Herodes 60 alios adjecit, ut ita Templum Salomonico minus non esset, qui cum tectum reliquae aedis ad 100 cubitos altitudinis extulerit, eminuit haec frons 20 cubitos. Rex Agrippa aedis hujus altitudini alios quoque 20 cubitos addere constituerat jamque ligna ex Libano curaverat advehi, sed Johannes, unus e ducibus seditiosorum, illa turribus bellicis exstruendis adhibuit. Josephus *de bell.* VI: I.

§. XVI. *Aedis sacrae facies externa.*

XVI. Lapides habebat λευκὸς, & eminus conspectum templum monti niveo simile apparebat, teste Josepho *Ant.* XV. 4. XX. 8. & de *bell.* VI. 6. uti & collis ipse Moria, cui insistebat, muro saxorum candidissimorum ab ima valle ad summum per spatium quadringentorum cubitorum a Salomone erat firmatus. Potuit itaque hoc quoque respectu templum לבנון *Libanus* ab albedine appellari, quamvis a copia cedrorum ex Libano petitarum ita inprimis dictum videatur, ut alter quasi Libanus esset in regione ubi maxima erat arborum penuria, vel etiam a praecipua parte cultus sacri ibi peracta, expiatione

peccatorum, quae dealbationi comparatur *Jes.* 1: 11. Hoc nomen certe (quod in scriptis Propheticis templo datur) templo huic secundo aptavit, quum apertas sponte fores aedis sacrae (דלתות של היכל) mane conspiceret R. Jochanan Ben Saccai (cujus prodigii Tacitus quoque & Josephus meminerunt) exclamans, prope esse tempus excidii a Zacharia praedictum פתח לבנון דלתיך ותאכל אש בארזיך *Zachar.* 11: 1. *Gem. Joma.* 39: 2.

§. XVII. *Altitudo Aedis, tempore Herodis.* XVII. Ipsa Aedes, uti erat sub imperio Herodis, alta erat 100 cubitos (fronte, uti dictum, excepta) lata totidem & longa. Altitudo hoc modo colligitur in *Middoth.* IV. 6.

Crepido, האוטם, fundamentum ex solido lapide, Arab. اطم, *6 cubiti.* 6

Murus, 40 *cubiti.* 40

כיור ubi erant capita trabium opae insertarum. Rem ita praefectam in extremitate قوس appellant Arabes. *cub.* 1. 1

Locus stillicidii vel intertignium. 2

תקרה, tabulatum ligneum. 1 *cub.* 1

מעזיבה, pavimentum ex alia materia supra illud: vide *Succa* 1: 7. *Oholoth.* XII. 2. *Gem. Bava kama.* 61. 1. Exponitur

nitur per Arab. الملاط lutum, calcemve, quae supra tabulatum sternitur. 1 *cub.* 1

Murus conclavis superioris: 40 40

Capita trabium, כיור. 1 *cub.* 1

Locus stillicidii vel intertignium. 2 *cub.* 2

Tabulatum. 1 *cub.* 1

Pavimentum. 1 *cub.* 1

Lorica, vel Podium. 3 *cub.* 3

Lamina acuta ad arcendas aves. 1 *cub.* 1

100

XVIII. Latitudo ejus ab austro versus aquilonem erat cubitorum 100, quamvis non ubique eandem habuerit, sed a fronte latior existens speciem leonis retulerit. Hoc spatium per cubitos hac ratione digeritur. §. XVIII. *Latitudo.*

Paries Pronai, latus *cub.* 5 5

Spatium ab hoc pariete usque ad parietem primum conclavium ad latus sancti, *cubit.* 10. 10

Inde usque ad parietem secundum. *cub.* 5. 5

Inde ad tertium. *cub.* 3. 3

Inde ad quartum. *cub.* 5. 5

Inde ad quintum. *cub.* 6. 6

Inde ad sextum sive intimum. *cub.* 6. 6

La-

Latitudo ſancti. *cub.* 20.	20
Muri ejus & ſpatia ad aquilonem, uti ad auſtrum. *cub.* 40.	40
	100

Spatia autem quae ad auſtrum & aquilonem ultra ſancti & conclavium muros excurrebant nomine בית החליפות veniunt, quod ibi ſeceſpitae ſervarentur, vel quod illic ſeceſpitae uſui ineptae abſconderentur ששם היו גונזים את הסכינין. *Gem. Hier. Joma.* 41. 1. & *Gem. Hier. Succa.* 55. 4.

§. XIX. *Longitudo.* XIX. Longitudo aedis ab oriente ad occidentem per cubitos ita deducitur in *Gem. Joma.* 52. 1.

Murus Pronai. 5 *cub.*	5
Pronaon ipſum. 11 *cub.*	11
Murus Sancti. 6 *cub.*	6
Sanctum. 40 *cub.*	40
Spatium velorum. 1 *cub.*	1
Sanctum Sanctorum. 20 *cub.*	20
Murus aedis. 6 *cub.*	6
Conclavia. 6 *cub.*	6
Murus conclavium. 5 *cub.*	5
	100

§. XX. *Partes.* XX. In hac aede conſideranda veniunt Pronaon, Sanctum, Sanctum Sanctorum, con-

conclavia ſuperiora, & appendices ſive conclavia quae exterius hanc aedem circumdabant.

XXI. אולם, ab أول ductum, quaſi *partem* aedis *anteriorem* dicas, ſive Πρόναον, Aquilae πρόδομον, Symmacho προπύλαιον appellatur, teſte *Hieron. ad Joël.* 11. *pag.* 1353. at idem ad *Ezech.* VIII. *pag.* 750. Aquilae primam editionem προςάδα habere affirmat, alteram *Elam*, Symmachum πρόπυλον. Minus accurate *veſtibulum* nuncupatur, quae pars aedium non fuit, teſte Caecilio Gallo, apud *Gellium l.* XVI. 5. Nomen autem Προνάȣ ei convenit, vel quod ſit ante Ναὸν, id eſt, ſanctum, & S. S: vel potius, quod ſit pars anterior ȣ̃ Ναȣ̃, id eſt, aedis ſacrae, uti πρόλογ@ & πρόγλωτlις anteriora ſermonis & linguae vocantur. Inſiſtebat crepidini aedis, &ab היכל diſtinguitur in *Eruvin.* x. 15. Latum fuit, uti tota aedes, 20 cubitos, longum vero, ut alii volunt decem, veluti in templo primo, alii undecim, uti mox in Gemara Joma vidimus. Tectum autem (quod altum fuiſſe creditur in Templo primo cubitos 80, in ſecundo 60) ad 100 cubitorum altitudinem extulit.

§. XXI. *Pronai nomina & magnitudo.*

§. XXII. *Porta, sive introitus.* XXII. Porta pronai tempore Herodis alta fuisse dicitur 40 cubitos, lata 20, ejusdem cum ipso sancto mensurae. *Gem. Hier. Eruvin* 18. 2. Supra eam 5 erant מלתראות μέλαθρα, totidem seriebus lapidum distincta. Erant autem hae trabes diversae longitudinis, sic ut infima trabs incumbens posti utrique 22 cubitos lata esset, secunda 24, tertia 26, quarta 28, quinta 30. *Middoth.* III. 7. Valvas non habuit, sed pretiosissimum velum (quod in *Schecalim* VIII. 5. & *Gem. Tamid.* 63. 2. scribitur eandem cum porta magnitudinem & crassitudinem palmi habuisse) earum locum tenebat, cui aliud vilius praetensum fuisse dicitur, ad arcendas a priori aëris injurias.

§. XXIII. *Ornamenta Pronai.* XXIII. In Pronao ἀναθήματα plurima fuerunt a variis regibus ad ornandum templum missa, quae Antiochus Epiphanes abstulit 2 *Macc.* 5: 16. confer 2 *Macc.* 3: 2. inter quae etiam mensa aurea fuisse videtur a rege Aegypti Ptolemaeo Philadelpho dedicata, teste Josepho, & θάλλοι νομιζόμενοι τοῦ ἱεροῦ 2 *Macc.* 14: 4. quos Alcimus P. M. regi Demetrio donavit. Fuit etiam lychnus aureus, suspensus supra portam sancti, qui quum radios solis orientis repercuteret, admonebantur

facer-

ſacerdotes tempus eſſe legendi שמע *Gem. Joma.* 37. 2. *Gem. Hier. Joma.* 41. 1. Donum illa erat Helenae reginae Adiabenorum, factae proſelytae, quae etiam templo donavit טבלא tabulam auream, cui פרשת סוטא, ſive pericopa Biblica de muliere adulterii ſuſpecta erat inſcripta. *Gem. Gittin.* 60. 1. *Gem. Hier. Sota.* 18. 1. *Gem. Hier. Joma.* 41. 1. Creduntur & in pronao ſuſpenſae fuiſſe coronae duae aureae, memoratae *Zach.* 6: 14. (alii unam tantum fuiſſe putant) quas Antiochus in Syriam dicitur detuliſſe: volunt enim eas intelligi per *ςεφάνυς καὶ τὸν κόσμον χρυσῦν τὸν κατὰ πρόσωπον* ȣ Ναȣ̃, 1 *Macc.* 1: 23. Sed has coronas *κατὰ πρόσωπον* ȣ Ναȣ̃ alias fuiſſe putem, ſimiles illis quibus (1 *Macc.* 4: 57.) Chasmonaei ornaſſe templum leguntur. Verum maxime celebris fuit in Pronao vitis aurea, גפן של זהב, incumbens trabibus (כלונסות *κλῶνοις, ramis*) cedrinis quae inter parietem Pronai & Sancti erant: nata ex muneribus privatorum, qui folium uvamve voverant & molem ejus augebant. *Middoth.* III. 8. *Gem. Tamid*, 63 1. *Joſeph.* VI. *de bell.* 6. Praeter haec erant in pronao menſae duae, marmorea, cui panes deferendi in ſanctum imponebantur,

& aurea quae e sancto delatos excipiebat. *Menachoth.* XI. 7. *Schecalim.* VI. 4. *Gem. Tamid.* 65. 2.

§. XXIV. *Sancti magnitudo, & porta.* XXIV. Sanctum, קדש, τὰ ἅγια, vel היכל (distinctum ab אולם sive Pronao & ב׳ק׳ק Sancto Sanctorum, in *Gem. Megilla.* 26. 1.) aut בית החיצון *domus exterior* respectu Sancti Sanctorum (*Joma.* V. 1.) locus erat inter pronaon & Sanctum Sanctorum intermedius, latus 20 cubitos, longus & altus 40. Porta sancti, magna dicta, (quod reliquis major videretur ob insignem magnitudinem portae pronai) lignea & auro obducta, cui velum erat praetensum, alta fuit 20, lata 10 cubitos, & quatuor valvis instructa. Ad aquilonem hujus portae erat פשפש sive exigua porta, per quam introibat qui portam magnam aperiret. *Tamid.* III. 7. & supra portam magnam Sancti aureus lychnus ab Helena donatus.

§. XXV. *Vasa ejus praecipua.* XXV. Tria erant hujus loci praecipua ornamenta, θαυμασιώτατα καὶ περιβόητα πᾶσιν ἀνθρώποις ἔργα, λυχνία, τράπεζα, θυμιατήριον, uti Josephus loquitur. *lib.* V. 14. *de bell. Jud.* quorum duo priora ne tempore festorum ab imperitis sacerdotibus polluerentur, quum loco removeri & immergi non possent, cavebant quam maxi-

maxime. Altare autem ſuffitus, quia erat ſicuti ſolum, בקרקע, immerſione non indigebat. *Chagiga.* III. 8. Haec tria Antiochus e templo rapta in Syriam detulit 1 *Macc.* 1: 23. ſed Chasmonaei alia eorum loco fabricarunt. 1. *Macc.* 4: 49. Lychnuchus quidem, ante quem Talmudici in *Gem. Menachoth.* 29. 1. lapidem tres gradus altum locant, ut ei ſacerdos aptaturus lychnos inſiſteret, unicus fuit. Menſa quoque una tantum fuit, quam Titus cum aliis ſpoliis in triumpho circumtulit, quae in arcu Titi Veſpaſiani Romae erecto conſpiciuntur. Inter menſam & lychnuchum erat altare ſuffitus, ad formam, ut videtur, Moſaici exſtructum.

XXVI. Hoc autem nec murus nec oſtium a Sancto Sanctorum dividebat; ſed duo vela, cubiti intermedii ſpatio ſejuncta, inter quae Pontifex M. Sanctum Sanctorum intraturus ab auſtro verſus aquilonem incedebat: quae putamus fuiſſe illud καταπέτασμα quod moriente Chriſto ruptum tradit Matthaeus *c.* 27. 51. nulli quippe uſui futurum, poſtquam Chriſti mors peccata vere expiaſſet. §. XXVI. *Vela inter S. & S. S.*

XXVII. Spatium cubiti quod inter Sanctum & S. Sanctorum erat in templo §. XXVII Tarkeſin *inter San-*

ſecun-

ctum & Sanctum Sancto-rum. secundo, appellatur טרקסין, quod ex Graeca voce τάραξις, qua perturbatio oculi a fumo, pulvere, &c. notatur, vulgo ducitur, ut innuatur conditores templi secundi, dubitantes an ad sanctum an vero ad Sanctum Sanctorum pertineret, vitio oculorum mentis laborasse. Sed quum non credibile sit superbam Judaeorum gentem tam ignominioso nomine ignorantiam suam fateri voluisse, nec nomen ταράξεως, perturbationis nempe a causa externa, satis bene huic rei conveniat, videtur potius esse nomen Persicum, uti multa alia in Talmude memorata, טר קסין در گزین i. e. *porta electa* vel دار گزي *spatium cubitale.*

XXVIII. *Lapis in S. Sancto-rum.* XXVIII. Arcam foederis in Templo secundo non fuisse certum est. Ejus loco saxum erat illic collocatum, quod אבן שתיה *lapis positionis* dicebatur, altum supra terram tres digitos. *Joma* v. 2. Mira de hoc saxo narrant Judaei, creditur que ipsum illud hodieque a Mohammedanis servari in fano quod exstruxerunt in loco templi secundi, appellantque propterea *aedem saxi* قبة الصخرة.

XXIX:

XXIX. Supra Sanctum & Sanctum Sanctorum videntur conclavia quaedam fuisse, per quorum (aut certe unius ex iis, quod supra S. Sanctorum erat) pavimentum demitti solebant artifices, ut partes laesas Sancti Sanctorum restituerent, eaque tria ejusdem altitudinis, longitudinis, & latitudinis cum Pronao, Sancto, & Sancto Sanctorum; & velis intermediis, ut infra, distincta. *Gem. Ketuvoth.* 106. 1. In hoc S. Sanctorum superius semel singulo septennio tantum intrasse Pontifex M. legitur, ut videret an omnia recte se haberent. *Gem. Pesachim* 86. 1. Supra haec tectum aedis eminebat, non planum sed acclive, & cingulo 4 cubitos alto circumdatum. Cingulis sive loricis ejusmodi tecta plana aedium privatarum muniri Deus jusserat *Deut.* 22: 8. at aedis sacrae tectum licet planum non esset sed fastigium haberet ἀετὸν & ἀέτωμα dictum (nam & in Oriente aedes privatae tecta plana, sed templa fastigium ejusmodi habebant) tamen lorica circumdatum fuit. Loricae huic trium cubitorum altitudinem tribuunt Judaei, & supra eam cubitum unum eminuisse laminam acutam volunt ad arcendas aves. Josephus *lib.* VI. *de bell. c.* 6. ὀβελοὺς hic constituit, κατὰ κορυφὴν χρυσέους

§. XXIX. *Conclavia superiora & tectum.*

χρυσέους ὀβελοὺς ἀνεῖχε τεθηγμένους, ὡς μή τινι προσκαθεζομένῳ μολύνοιτο τῶν ὀρνέων.

§. XXX. *Conclavia lateralia.* XXX. Circa aedem conclavia ſtructa fuiſſe dicuntur, οἶκοι τρίστεγοι πολλοὶ Joſepho de *bell.* VI. 6. numero 38, quorum 15 & 15 hinc & inde, 8 ad poſticam aedis partem fuere collocata, per tres ordines contignationum. Haec Sanctum & Sanctum Sanctorum cingebant, ab aquilone, occidente, & auſtro, ad ornatum & cuſtodiam variarum rerum; ita ut ad aquilonem & auſtrum quinque eſſent ſita ſupra alia quinque, & ſuper haec totidem alia; ad occaſum vero tria tribus impoſita & his duo. *Middoth.* IV. 3. Quibus addi poſſunt conclavia duo ad auſtrum & aquilonem pronai, ſeceſpitis deſtinata.

CAP. X.

De Synagogis.

§. I. *Nomina.* I. Inter loca ſacra numerandae quoque ſunt ſynagogae, quas Philo ἱεροὺς τόπους, alii προσευχὰς, σαββατεῖα, τόπους εὐκτηρίους & ἱερὰ, (licet Hieroſolymis ἱερὸν, templum, a ſynagogis diſtinguatur *Joh.* 18:20.) Hebraei vulgo בתי כנסיות appellant. Et uti haec vox apta nata eſt ſignificare quaevis loca, in quae homines

nes conveniunt, ita etiam vox Συναγωγή (qua interpretes Alexandrini τὸ עדה, paucissimis locis exceptis, vertunt) quamvis congregationem, uti impiorum *Ps.* 22: 17. apum *Jud.* 13: 8. notare apta, strictius tamen accepta pro loco publici conventus sumitur in quo preces & reliquae partes cultus sacri ab incolis urbium majorum sabbathis & statis temporibus peragebantur. Nonnunquam & synagogae nomen scholis tribuitur, quae plerumque synagogis stricte dictis conjunctae erant, praecipue quum sub imperio Gentium Judaei viverent: verum quod ad rem ipsam attinet, *synagogae* בתי כנסיות & *scholae* בתי מדרשות erant diversae: illae quidem *precibus*, להתפלל, hae למשנה ולתלמוד *doctrinae Misnae & Gemarae*, uti Judaei loquuntur, destinatae. vide *Gem. Avoda Zara* 38. 1. *Gem. Moëd katon.* 22. 2. & 29. 1. *Gem. Bava metzia.* 28. 2. *Gem. Nazir.* 23. 2.

II. Sanctitas synagogarum ex nominibus quibus insigniuntur, & usu cui destinatae erant, innotescit. Illa autem tanta erat, ut etiamsi destructae essent, in loco earum non licuerit lugere, torquere funiculos, retia extendere, aut viae compendium per eundem locum facere. §. II. *Sanctitas.*

cere. *Megilla* III. 3. Major tamen erat, secundum Judaeorum opinionem, sanctitas scholarum 'בתי מדרש quam synagogarum, idque hoc argumento confirmari potest quod *in sacris adscendant, non descendant*, מעלין בקדש ולא מורידין (*Menachoth*. XI. 7.) & fas sit synagogam in scholam convertere, non vicissim: illudque *Ps*. 84. 8. מחיל אל חיל explicent de progressu a synagogis ad scholas, in *Gem. Hier. Schevüth*. 35. 3. Quod si quis preces funderet in aedibus privatis vel in plateis (sive unus sit, sive totus coetus, uti in jejuniis publicis) אין בהן קדושה *nulla sanctitas iis locis accedit*, uti loquuntur Hebraei. His autem temporibus synagogarum sanctitas major esse videtur quam olim stante templo, quod synagogae vicem templi & cultus in eo peracti praestent, precesque ibi fusae velut sacrificium juge censeantur, תפלות כנגד תמידין תקנום *Zohar in Genes. fol.* 244.

§. III. *Origo.* III. Quum a temporibus antiquis, ἐκ γενεῶν ἀρχαίων, in synagogis codicem Mosaïcum populo praelectum tradat Jacobus, *Act*. 15: 21. origo earum inde ducenda est. At quum id tempus indefinitum sit, nonnulli viventibus primis Pa-

Patriarchis loca quaedam ſacro cultui dicata & ſtatis temporibus frequentata fuiſſe exiſtimant, eaque nomine ſynagogarum inſigniunt: alii in *Deut.* 31: 11, 12. ortum ſynagogarum quaerunt, quod ſingulo ſeptennio lex praelegi debuerit: alii denique, quum etiam ſub imperio regum Judae & Iſraëlis frequenter & diu in idololatriam prolapſi fuerint Judaei, & ſine כהן מורה & תורה vixerint (2 *Chron.* 15: 3.) & rariſſima legis Moſaïcae exempla fuiſſe videatur liquere ex 2 *Chron.* 17: 6.) & Joſiae admiratione quum verba reperti fortuitu Sacri Codicis perciperet, 2 *Reg.* 22: 11. ſynagogas tunc non fuiſſe (ſecundum illud Hebraeorum in *Midraſch Eſther.* 123: 1. & *Tanchuma*, *f.* 54: 2. אם אין תורה אין בתי כנסיות *ubi non eſt Lex, non ſunt Synagogae*) ſed poſt reditum Judaeorum e Babylonia eas ortas eſſe arbitrantur: inprimis quum Judaei ipſi, ultimam antiquitatem rebus ſuis & ritibus tribuere ſoliti, non altius quam ab Ezra, ritus ſynagogarum & quae eo ſpectant uti nunc in uſu ſunt, arceſſere conſueverint.

IV. Partes cultus ſacri in ſynagogis peragi ſoliti hae fere ſunt. Lectio Sacri Codicis, (quam lectionem praecedebant preces §.IV. *Uſus. Lectio Pentateu*-

chi & preces. preces matutinae, quas viri ſtantes, & ante ingreſſum ſynagogae loti, velato capite fundebant, & formula קדיש) praecipue quidem Pentateuchi, quae non Graeco ſed Hebraïco ſermone fiebat, non in Palaeſtina tantum, ſed & Alexandriae & alibi, quamvis imperante Juſtiniano de verſione Graeca ad librorum ſacrorum publicam lectionem aſſumenda lis mota fuerit. Codex ipſe traditur fuiſſe, ut hodieque in ſynagogis, ſine punctis vocalibus. Singulis autem ſabbathis, matutino tempore, ſectio quaedam praelegitur, ſive Paraſcha (quales in Pentateucho 53, ut Maſorethae, 54, ut alii dicunt) ita ut ſpatio annuo, cujus initium ducitur a Sabbatho primo poſt feſtum tabernaculorum, tota lex Moſaïca abſolvatur: pro ratione enim anni unam vel duas paraſchas uno ſabbatho praelegebant. Singulae paraſchae in ſeptem partes erant diviſae pro numero lectorum. Hi erant vel ſacerdotes, vel Levitae, aut Iſraëlitae ת״ח הממונים פרנסים על הציבור, deinde ת״ח qui hoc munere digni erant, tum filii ת״ח, quorum patres erant ממונים על הציבור, poſtea *capita ſynagogarum* ראשי כנסיות denique *quivis e populo* כל העם. Hic enim ordo dignitatis

tatis praescribitur in *Gem. Gittin.* 60: 1. Confer *Gem. Pesachim.* 49:1. Horum ultimus ubi munere suo functus esset, & codex in arcam reductus (*Luc.* 4: 20.) קדיש repetebatur.

V. Deinde instituebatur lectio τῶν הפטרות sive pericoparum ex scriptis Propheticis excerptarum *Act.* 13: 27. (quam nunc δοξολογία quaedam praecedit, & quatuor sequuntur) precesque addititiae, תפלת מוסף. Aderat autem huic lectioni המתרגם, sive interpres (quem nonnulli volunt eundem fuisse ac הדרשן *concionatorem*, ita ut interpretationem suam latius saepe diffunderet; alii distinguunt, sic ut הדרשן orationem ad populum post lectionem Sacri Codicis habeat) qui comma unum e scriptis Mosaïcis praelectum, e Propheticis tria, coram populo Hebraeae linguae ignaro interpretaretur: *Megilla* 111: 3. Hunc nonnulli inde ab exilio Babylonico, alii demum a temporibus Chasmonaeorum, eo officio functum fuisse existimant. Benedictio quoque per sacerdotes stantes in suggesto (דוכן) ante armarium sive היכל, vel absentibus iis per שליח צבור peragebatur, junctis & sublatis manibus ad altitudinem humerorum (in templo altius,

§. V. Lectio Prophetarum.

videlicet supra caput, nisi P. M. benediceret) & expansis digitis, ita ut quinque inter eos intervalla cernerentur. Post haec, ubi populus *Amen* respondisset (quod in templo fieri non solebat sed ejus loco dicebatur בשכ"מלו, quod etiam hodie post primum comma τῆς ק'ש' Judaei mussitare solent, exemplo, ut ferunt, patriarchae Jacobi) & שליח ציבור aliam orationem subjunxisset, dimittebatur concio.

§. VI. *Lectio* ק'ש'

VI. Solent quoque in synagoga, vel quotidie, vel certe sabbathis, diebusque hebdomadis secundo & quinto, legere קרית שמע, sive has pericopas tres Biblicas *Deut.* 6: 4-9. *Deut.* 11: 13-21. & *Num.* 15: 37-41. Fit illud bis de die, mane & vesperi, a maribus liberis, qui mane suis תפילין instructi sunt, at nonnisi diebus profestis: nam sabbathis & in ימים טובים ea non induunt: vide *Mechilta.* 17. 2. quia sunt אות *signum* ipsi illi dies, nec alio signo indigent. Ita & in *Zohar*, *fol.* 236. *fac.* 2. legitur. Horum originem ex *Exod.* 13: 9. repetunt. Lora sunt, continentia hasce pericopas, *Exod.* 13: 3-10. *Exod.* 13: 11-16. *Deut.* 6: 5-9. *Deut.* 11: 13-21. vide *Zohar in Exodum fol.* 43. *fac.* 1. & 2.

Hae

Hae thecis inclusae, capiti & manui sinistrae adaptatae gestabantur. *Gem. Menachot.* 34: 2. *Gem. Eruvin.* 95: 2. Notandum tamen Karaeos haec *Tephillin* non gestare, & verba *Deut.* 6: 8. *Exod.* 13: 9. explicare de memoria legis mente conservanda. Sacerdotes ipsi in templo ab hoc officio legendi ק״ש immunes non erant: quamvis hoc iis esset peculiare, quod ante ק״ש recitarent decalogum, quod בגבולין, ἐν ὁρίοις (id erit verbum e verbo) sive in locis extra atrium magnum, necessarium non erat. Hunc enim ordinem cultus sacerdotalis fuisse tradunt in *Gem. Beracoth.* 12. 1.

1. קורין עשרה הדברות, legunt decalogum.
2. שמע *Deut.* 6: 4-9.
3. והיה אם שמוע *Deut.* 11: 13-21.
4. ויאמר *Num.* 15: 37-41.
5. אמת ויציב. Sunt voces initiales formulae precum, hodieque Judaeis in usu post ק״ש mane.
6. עבודה. Opus sacrum quisque suum peragunt.
7. ברכת כהנים. Benedicunt populo.

VII. Flagellationem in synagogis peragi solere liquet ex *Matth.* 10: 17. & 23: 37. §. VII. *Flagellatio*

37. Alii quidem hic per synagogas innui putant conventus civiles sive juridicos, ut 1 *Macc.* 7: 12. *Addit.* ad *Daniel.* 13: 41. vel speciatim synedrium triumvirale, quod in unaquaque synagoga erat: sed alii synagogas proprie dictas intelligunt, in quibus uti excommunicatio ita flagellatio, poena minor, in usu fuit.

§. VIII. *Circumcisio.* VIII. Inter actus quoque sacros in synagogis peragi solitos (quamvis a quibusdam Judaeis in aedibus privatis fiat) est circumcisio, מילה, cujus omissio poenam כרת mereri dicitur in *Kerituth.* 1: 1. *Siphra fol.* 88. 1. graviorque putatur quam si quis celebrationem Paschatis aut festi tabernaculorum neglexisset. *Nedarim.* III: II. Hanc instituit מוהל ejus artis gnarus coram armario, in puero octavo die post nativitatem, sive sabbathum sit sive non: *Joh.* 7: 22. *Siphra fol.* *92. 2. auferens ei novacula partem praeputii (quae actio proprie מילה appellatur) & discerpens unguibus partem reliquam donec glans plane nudetur, quod פריעה dicitur. Si quis hanc פריעה omisisset, censetur tota circumcisio nulla. *Gem. Hier. Jevamoth.* 9: 1. Ita individuo nexu junguntur מילה & פריעה veluti ציצית & תפילין aliaque, de quibus

bus dictum volunt *Proverb.* 31: 11. aedem esse לבוש שנים *tectam duplicibus operimentis.* Vide *Midrasch Mischle*, *fol.* 75. *col.* 3. Hunc ritum alia nonnulla comitari solent, uti formulae acclamandi ברוך הבא, collocatio sedis Eliae, accensio facis, sanguinis e vulnere exsuctio, ejusque immissio in calicem vini sive מציצה, impositio nominis, preces & opipare paratum convivium domi. Vide *Schabbath.* XIX. per totum caput.

§. IX. *Partes.*

IX. Partes in Synagoga praecipue spectandae sunt quatuor I. Armarium, *Hebr.* ארון, arca, quae & היכל dicitur, sive *Sacellum.* Quidam hoc etiam תיבה dictum putant; sed alii pluteum, cui Lex legenda imponitur, ita esse dicendum, aut ipsum בימה in quo libri sacri asservantur, existimant, quia in festo tabernaculorum dicuntur circumire תיבה, & de eo qui concionatur dicitur דרש מתוך התיבה. Collocandum hoc est in latere synagogae, quod Hierosolymam respicit, ut in precibus versus Sanctum Sanctorum facies suas convertant, & velo appenso ornatur. Quis gradus sanctitatis ei respectu synagogae & utensilium ejus tribuatur, vide in *Megilla* III: 1. II. Sug-

gestum ligneum, Hebraice, אלמימברא (ex Arab. المنبر) בימה, מגדל, βῆμα, exstructum in medio synagogae, ut in illud conscendant qui Codicem Sacrum praelegent, aut pro concione verba facient, super quo est כסא sive כורסייא (*Pers.* كرسي) pulpitum, cui Codex Sacer, dum in eo legebant, imponebatur. III. Subsellia, קתדראות, inter quae varia erat distinctio, ita ut subsellia seniorum obversa populo & terga considentium versus armarium essent, & populi subsellia spectarent armarium; quamvis in omnibus synagogis id non observetur. Huc spectant πρωτοκαθεδρίαι ἐν ταῖς ζυναγωγαῖς a Christo reprehensae *Matth.* 23: 6. Tales cathedrae 71 inauratae in synagoga Alexandrina fuerunt, secundum numerum membrorum synedrii magni. *Gem. Succa.* 51: 2. id Judaei explicant de synedrio quod Alexandriae erat, a quo versio Graeca videtur esse dicta τῶν LXX. quod ab istis LXX. senatoribus esset probata. IV. Lucernae in synagoga suspensae ad usum quidem in precibus vespertinis, ad ornatum vero & decus Sabbathis festisque diebus accensae. Talem Antoninus Imperator donasse legitur *Gem. Hier. Megilla.* 74: 1.

X. Fre-

X. Frequenter Judaei mentionem injiciunt, quum de synagogis loquuntur, decem otiosorum בטלנים, id est, quorundam hominum qui ab opere cessantes ad id pretio conducti erant, ut in synagoga praesentes essent tempore precum, & decem saltem ibi invenirentur. Vide *Gem. Beracoth.* 1: 3. Ubi hi essent, illa עיר גדולה urbs magna habebatur; ubi non essent, censebatur modo כפר. *Megilla* 1: 3. Alii vero existimant hos decem fuisse homines literatos, qui synagogam moderabantur & curam ejus gerebant. §.X. *Decem otiosi Synagogae.*

XI. Personae, quarum opera circa synagogae regimen & ministerium sacrum versabatur, his nominibus fere appellantur. Ἀρχισυναγωγοὶ ראשי כנסיות, qui proximi dignitate τοῖς גדולי הדור statuuntur in *Gem. Pesachim.* 49: 1. פרנסים, זקנים, ממונים, quos nonnulli eosdem faciunt ac collectores eleemosynarum, alii pro praefectis habent vel doctoribus synagogae. חזנים, id est, ὑπηρέται, sive *Ministri. Luc.* 4: 20. qui synagogis deserviunt. *l.* 4. *Cod. Theod. de Jud. & coelic.* שליחי צבור qui conferri solent cum ἀγγέλοις ἐκκλησίας. *Apoc.* 1: 20: Certe שליח idem est quod ἄγγελος: & speciatim hoc nomine dicebantur illi qui ad puellas nu- §. XI. *Rectores ejus & ministri.*

biles mittebantur matrimoniorum causa; atque ita Moses שליח dicitur in *Midrasch Schir Hasschirim*. 5: 2. quod ejus interventu Deus populum Israëliticum sibi in uxorem assumserit. Confer 1 *Cor.* 11: 10. διὰ τοὺς ἀγγέλους. Ceterum diversi ab his erant apostoli patriarcharum Judaicorum, qui mittebantur ad primitias & decimas colligendas, aurum coronarium (τὸν στεφανίτην φόρον, quem jam olim Antiocho & aliis regibus solverunt Judaei) exigendum, statum ecclesiarum in his & illis locis examinandum, ea cum auctoritate ut praefectos synagogis & chazanitas dignitate sua possent exuere. Vide Epiphanium *Haeres.* 30. *pag.* 135. sed haec dignitas apostolatus uti & patriarcharum tempore Theodoreti jam desierat inter Judaeos. Praeterea erant גבאי צדקה & *collectores eleemosynarum*, ומחלקי גבאים צדקה *& qui eas distribuunt*. Dabant autem ex תמחוי omnibus hominibus, & quidem quotidie: sed ex קופה tantum incolis illius urbis, & semel in hebdomade, die sabbathum antecedente. *Hier. Pea.* 21: 1. & confer *Gem. Bava Bathra.* 8--11. *Gem. Hieros. Gittin.* 47: 3. *Gem. Hier. Demai.* 24: 1. *Gem. Hier. Avoda Zara.* 39: 3.

XII. Ce-

XII. Celeberrima inter synagogas Judaeorum fuit Alexandrina una, quam qui non vidisset, & ejus דפלו איסטבות, vel דיו פלוסטין διπλᾶς σοᾶς, proverbio ferebatur non vidisse gloriam Israëlis, *Gem. Succa* 51: 2. quae prae reliquis ejus urbis synagogis μεγίστη καὶ περισημοτάτη Philoni nuncupatur. In aliis urbibus tam extra quam intra Palaestinam, ipsaque Hierosolyma, ubi τῶν Λιβερτίνων (aut Λιβυστίνων) Ἀλεξανδρέων, Κυρηναίων, *Act.* 6: 9. memorantur, plures fuerunt. Hierosolymis olim 480 fuisse legitur in *Echa rabbati* 55. 1. & 74. 4. Cujus numeri memoriale est מלאתי *Jes.* 1: 20.

§. XII. *Numerus Synagogarum.*

XIII. Non videntur tamen omnia quae de numero synagogarum in his & illis locis, uti urbe Beter, & alibi, leguntur in Talmude (vide *Gem. Gutin.* 58: 1.) accipienda esse לפי הפשט, id est, *sensu literali*, & historico, sed potius על דרך גוזמא והבאי, sive *hyperbolice*, secundum morem loquendi populorum orientalium, quod res ipsa indicat, ac saepissime ex verbis adjectis liquet; ipsi quoque Talmudici in *Gem. Chullin.* 90. 2. monent, ubi de 300 modiis cinerum in altari inventis sermo est, & in *Gem. Tamid.* 63: 1, 2. ubi non hoc tantum, sed

§. XIII. *Talmudicae hyperbolae de illo.*

&

& narrationem de vite aurea in pronao templi, & velo, quod a 300 ſacerdotibus lavabatur, eſſe לשון הבאי hyperbolen traditur: quales inveniuntur in libris ſacris, uti quum urbes magnae & munitae usque ad coelos, terra clamore hominum fiſſa, & ſimilia leguntur. In his autem Judaei tradunt ſacros ſcriptores ſequi modos loquendi in Oriente uſitatos, ſive ut illi dicunt דברה תורה בלשון בני אדם *Lex ſermone humano loquitur. Gem. Gittin.*41: 3. *Gem. Bava Metzia.* 31: 2. *Gem. Nedarim.* 2: 1. Niſi aliquis credere malit (& erunt qui credere malint) viros qui in ſumma dignitate conſtituti rempublicam Judaïcam & Academias rexerunt, adeo fuiſſe fungos ut qui ſibi & aliis ineptiſſimas nugas perſuaſerint, quas hodie ſibi obtrudi nec pueri noſtri nec aniculae paterentur.

PARS

PARS II.

DE

PERSONIS SACRIS.

CAP. I.

De Pontifice maximo.

I. Personae sacrae, quarum opera in tabernaculo & templo statis temporibus requirebatur, in tres classes commode dividi queunt, quarum primam constituit Pontifex maximus, alteram sacerdotes, tertiam Levitae. Pontifex maximus כהן גדול vel הכהן (*Nebem.* 7:65.) & Ἀρχιερεὺς μέγας aut ὁ προηγούμενος πάντων Ἀρχιερεὺς (III *Macc.* 1: 11.) ad distinctionem aliorum Ἀρχιερέων qui certis Sacerdotum classibus praeerant, appellatur: quo nomine Julianus Imperator *in Epist.* se vocat, qui Romanis Pontifex M. dicebatur. In veteribus nummis pontifices Maximi Romanorum Ἀρχιερεῖς μέγιστοι saepe nuncupantur, & alias ἁπλῶς, Ἀρχιερεῖς, imo & Ἱερεῖς, uti Appianus P. M. Lepidum vocat:

§. I. *Nomina Pontificis M.*

vocat: atque ita quoque Judaei Pontificem suum modo Ἀρχιερέα μέγαν, Ἀρχιερέα, modo ἱερέα τὸν μέγαν & ἱερέα, non addito epitheto, appellant: vide versionem Alexandrinam, *Exod.* 29: 30. *Libr. Judith.* 15: 9. 1 *Macc.* 14: 3. 3 *Ezr.* 9: 39. Confer *Deut.* 10: 6. & *Joseph. Antiq.* VI. 14. ubi Achimelechum modo ἱερέα, modo Ἀρχιερέα, nuncupat.

§. II. *Dignitas.* II. Summa fuit dignitas Pontificis maximi, in ea posita quod sacerdotes ceteros anteiret, הגדול מאחיו *Lev.* 21: 10. *Siphra fol.* *226. 2. qui cum omnes essent sancti & quidem sanctitate perpetua קדושת עולם (*Nazir.* VII: 1.) hunc sanctissimum dici posse clarum est: quare & ἅγιον ἁγίων cum nuncupari *Dan.* 9: 24. Aquila opinabatur, teste Eusebio, *Demonstr. Euang. lib.* VIII. *pag.* 381. Hic erat qui sanctissimas partes peragebat cultus divini iramque Dei a toto populo avertebat, & summorum quoque consiliorum praeses saepe constituebatur, soloque rege minor erat; quicum tamen conveniebat in eo, quod, uti textores, tonsores, coriarii, balneatores, aut qui in negotiis sordidis diversantur, non ad regiam ita nec ad Pontificiam dignitatem admitterentur. Philo, *in legat. ad Cajum*, ἀρχιε-

ἀρχιερωσύνην tantum praeſtare τῇ βασιλείᾳ contendit quantum cura rerum divinarum praeſtat curae humanarum. Nec deſunt qui Pontificem maximum aequiparent univerſo populo Iſraëlitico הכהן הגדול שקול כנגד כל ישראל.

III. Videtur Pontifex maximus eligendus fuiſſe a fratribus ſuis, ſacerdotibus nempe, ſupra quos evehi debuit: adeoque ad ſynedrium, in quo ſacerdotes maximam partem conſtituebant, haec cura ſpectavit, aut ad aliquod aliud *conſilium ſacerdotum*, בית דין של כהנים. Nec enim, uti regnum, haereditario jure a parentibus ad filios ea dignitas manavit, aut primogeniti neceſſario parentum loco ſubſtituti ſunt, quamvis ſaepe id factum haud negemus. In *Siphra fol.* *11. 2. colligitur ex eo quod *Levit.* 6: 15. dicitur ſacerdos unctus ex filiis Aaronis, filium Pontificis, ſi aptus ſit, oportere aliis praeferri. At ſtante templo ſecundo ſaepe electi fuerunt Pontifices a populo, & regibus, non tantum familiae Herodianae, ſed Syriacis aliisque. §. III. *Electio.*

IV. Inauguratio ejus ſtante tabernaculo & templo primo conſiſtebat in lotione, unctione, indutione veſtium Pontificalium, & ſacrificio, *Lev.* 6: 20. Quum §. IV. *Inauguratio.*

vero oleum ſacrum in templo ſecundo defuerit, quod a tempore regis Joſiae abſconditum fuiſſe Judaei tradunt, nonniſi lotione, veſtium indutione & ſacrificio Pontifex max. inauguratus fuit & מרובה בגדים, (quem Latini *praeditum veſtibus* dicerent, eo ſenſu quo vox *Praeditus* notat *προαχθέντα*, *ὠχυρωμένον*, *promotum*, *roboratum*) non ut olim, מרובה משיחה cui confertur dignitas unctione, dici potuit. Hic autem, qui veſtibus ſacris praeditus erat, non unctione, functionem illam non peragebat quam lex ſacerdoti uncto praeſcripſit, quae eſt oblatio juvenci, *Lev.* 4. 3. Ita legitur in *Horaioth.* 111. 4. *Megilla.* 1. 9. *Gem. Nazir.* 47. 2. R. Meir tamen putabat illum juvencum etiam a Pontifice ſolis veſtibus praedito licite offerri. *Gem. Megilla* 9. 2.

§. V. Unctionis modus.

V. Unctio haec peragebatur oleo ſacro, quod המשחה, *unctionis*, appellatur. Judaei id diſtinguunt ab oleo *opobalſami* אפרסמון, quo reges Iſraelis ungebantur, atque illo nonniſi Pontifices, ſacerdotes feciales, ſive caſtrenſes, & reges e genere Davidico, ungi conſueviſſe tradunt. Olim hoc oleo vaſa quoque tabernaculi ipſumque tabernaculum unctum fuerat & altare exterius ac labrum. *Exod.*

Exod. 40: 9. Alii vero nonnisi sacerdotes eo ungi debuisse ex mandato Dei, *Exod.* 30: 31. arguunt. Modus unctionis describitur *Exod.* 29: 7. & *Levit.* 8: 12. ubi quum in priori loco *commate* 6, in posteriori *comm.* 9. dicatur cidarim capiti Aaronis jam fuisse impositam, nec seriem rerum, uti illic narrantur, perturbare necessitas ulla urgeat, putamus tecto capite unctum fuisse Pontificem. Sacer codex porro memorat hoc oleum effusum fuisse in caput Aaronis, quod inde in barbam descenderit, *Ps.* 133: 2. Judaei autem in *Gem. Horaioth* tradunt distinctos actus indicari per voces יצק *effudit*; & משח *unxit*, *Lev.* 8: 12. sic ut posterius innuat oleum supra oculos Pontificis diductum fuisse in formam Graeci *Chi*, כמין כי יונית. *Gem. Kerituth* 77. id est, ὡς γράμμα τὸ χῖ γράφεται, uti loquitur Hippocrates de capitis vulneribus, *cap.* 1. Χιασμὸν vocat ejusmodi figuram Aretaeus Cappadox *lib.* 1. *de sign. & caus. diut. morb. cap.* 7. Nec videtur esse ratio cur haec Judaeorum traditio rejici debeat: inprimis quum adversus Judaeos pro cruce Christi urgeri possit.

VI. Componebatur hoc oleum unctionis ex quatuor aromatibus, quae *Exod.* 30: §. VI. Olei Sacri

materia & auctor. 30: 22. recensentur. I. מר vel מר דרור *myrrha*. II. קנמון בשם *cinnamon aromaticum*. III. קנה בשם *calamus aromaticus*, IV. קדה *casia*: quorum omnium succi in oleo videntur macerati expressique. Ceterum mira Judaei narrant in *Gem. Hier. Schecalim* 9. 1. *Gem. Horaioth.* 11. 2. *Gem. Kerituth.* 77. 2. de exigua ejus olei quantitate, 12 logis, (quorum indicium est זה *Exod.* 30:31. vel הין. vide *Gem. Hier. Sota.* 22. 3.) quae per multa saecula vi Divina conservata suffecerit ad plurimas unctiones eo peractas. Auctorem hujus olei Judaei vulgo, praeeunte Talmude in *Gem. Kerituth.* 77. 2. Mosen esse dicunt, (שמן המשחה שעשה משה) qui a Deo jussus est *Exod.* 30: 25. accipere aromata quae ibi recensentur, & conficere oleum. Cum autem clarissimis verbis *Exod.* 37: 29. & 39: 38. Bezaleel hoc oleum parasse legatur, videtur *Exod.* 30. Moses juberi, ut oleum & cetera, de quibus ibi agitur, confici curet petens aromata ab Israëlitis, quemadmodum *Exod.* 30: 1. jubetur conficere altare suffitus quod tamen Bezaleel *Exod.* 37: 25. fecisse legitur. Quid? quod ipse Deus *Exod.* 31: 6. dicat Bezaleelem & Oholiabum confecturos esse omnia illa

quae

quae Deus ante Mosen jusserat. Sic ut sententia Judaeorum hoc quoque modo accipi debeat Mosen curasse illud oleum a Bezaleele confici.

§. VII. *Pontifex M. oleo effuso largiter unctus, sacerdotes alii adspersi.*

VII. Soline Pontifices maximi uncti fuerint hoc oleo, an vero eodem & sacerdotes gregarii, disputatur. Appellatur Pontifex m. *Levit.* 21: 10. אשר יוצק על ראשו שמן המשחה, *cujus capiti infusum est oleum unctionis*, & hac re distinguitur a fratribus suis. Nam maxima copia effundebatur hoc oleum in caput Pontificis, ita ut in barbam ejus descenderet & על פי מדותיו, usque ad oram vestis, summam nempe quae collum cingebat, *σόμα* Graecis dictam, uti *πέζα* dicebatur ima, sive instita. *Ps.* 133: 2. Verum oleum unctionis adhibitum quoque fuisse ad inaugurationem sacerdotum patet ex *Exod.* 29: 21. ubi Deus jubet, תמשח *unges Aaronem & filios ejus*, colligiturque ex *Ex.* 26: 21. ubi jubetur oleum המשחה *unctionis* sanguini mixtum *adspergi* (הזית, non *effundi*, יצק. vide *supra*) Aaroni (cujus inauguratio singularis & ei propria *comm.* 7. jam narrata fuerat, nunc quae ei communis erat cum aliis sacerdotibus describitur) & vestibus ejus, & filiis ejus & vestibus eorum. Sacerdotes gregarii

autem semel modo in solitudine adspersi fuere, uti Judaei tradunt, sic ut vi unctionis illius vel adspersionis posteri eorum consecrati censerentur; verum Pontifices maximi post Aaronem unctione opus habebant, quum nova dignitas iis conferretur prae fratribus suis.

§. VIII. *Vestes, earumque distinctio.*

VIII. Vestes Pontificales duorum generum fuere, alterae albae, alterae aureae appellatae, quod vel ex auro constarent, vel illud appensum aut intextum haberent. Illae quatuor numero erant, 1. *Femoralia*, 2. *Tunica*, 3. *Balteus*, & 4. *Cidaris*, quas induebat Pontifex ingressurus Sanctum Sanctorum die expiationis, aut crematurus vaccam rufam: nec nisi uno die in vita sua (*Lev.* 16:23.) iis utebatur, ut Judaei tradunt, quum aureae post ministerium illius diei in certo loco servarentur. Aureae dictae שמונה כלים, (uti & Graeci vestes σκευὰς dicunt) vel שמונה זהובים, *Gem. Hier. Joma.* 44. 1. erant octo, *Joma* VII. 5. *Femoralia*, *tunica*, *balteus*, *cidaris*, *pallium*, *ephod*, *pectorale*, *& lamina*. Quatuor ex iis communes illi erant cum reliquis sacerdotibus, quatuor propriae, מעיל אפוד חשן וציץ 1. *Pallium.* 2. *Ephod.* 3. *Pectorale*, & 4. Corona aurea ac *lamina* ei praetensa.

IX. Al-

IX. Albae vestes (*Levit.* 16: 4) constabant ex lino בד, quod distinguitur a lino שש vestium aurearum, *Exod.* 28. & probabile est illud hoc pretiosius fuisse ratione artificii quo contextum erat, quod plurima, quorum eo die in templo usus erat, pretiosiora essent. Has vestes albas (alii dicunt *tunicas* modo, כתנות, nam saepe tunicae nomine omnes vestes intelliguntur) duplices habuisse dicitur Pontifex maximus ut aliis mane aliis vesperi die expiationis uteretur. I. *Femoralia*, מכנסים, *braccae* alias, Graecis περισκελῆ, describuntur *Exod.* 28: 42. quibus a lumbis vel a pectore ad genua corpus tegebatur. II. *Tunica*, כתנות, στολὴ, corpus tegebat a collo ad talos, induenda supra femoralia, III. *Balteus*, אבנט, quo tunica constringebatur πρὸς τοῖς μαστοῖς (confer *Apoc.* 1: 13.) Arabibus & Persis بنش, Ἐμίαν a Judaeis dictus, voce a Babyloniis petita teste Josepho *Ant.* III: 8. (quod est Persicum هميان, המין Chaldaeis) & Hieronymo *Epist. ad Fabiolam*, ex lino constabat: quum reliquorum sacerdotum baltei ex lino & lana constarent, & ipse balteus Pontificis m. vestibus aureis induti: uti legitur in *Gem.* §. IX. *Albae.*

Hier. Joma. 44: 2. ubi de balteo Pont. m. vestibus albis induti die expiationis certum esse dicitur, eum tum fuisse של בוץ *lineum*, & reliquis diebus anni *ex lino & lana*, יש בו כלאים: verum de sacerdotum balteo dissensus est inter doctores an fuerit ex lino & lana nec ne. Hujus latitudo fuit 4 digitorum Josepho & Hieronymo, aliis longitudo 32 cubitorum, latitudo digitorum trium. IV. *Cidaris*, מצנפת dicta, & distincta a pileis sacerdotum מגבעות, *ταινία* Josepho, *κίδαρις* interpretibus Graecis est. Longam fuisse 16 cubitos tradunt Judaei. Distinctionem autem cidaris hujus a sacerdotalibus plurimi in eo ponunt, quod illa depressior fuerit, hae vero altiores & ad figuram collis. Sic ut vestes albae Pont. max. non fuerint distinctae a vestibus vulgarium sacerdotum, nisi quod horum balteus ex lana & lino picto constiterit, quum omnes albae vestes Pont. max. ex candidissimo lino sive bysso essent, & horum cidaris fuerit altior quidem sed non tam lata. Vide *Gem. Joma.* 12: 2. Josephus autem *Ant.* III. 18. scribit sacerdotes & Pont. max. habere cidarim vel *πῖλον* eundem *ἄκωνον*, ita tamen ut Pontifex haberet supra illum alterum *πῖλον*, de quo mox. X. Ve-

X. Vestes aureae, quibus indutus erat Pontifex dum sacris quotidie operabatur, aut in sancto Deum per Urim & Thummim consulebat, praeter eas, quas cum sacerdotibus communes habuit, hae fuere ipsi propriae. I. *Pallium* laneum, מעיל, χιτὼν ποδήρης Josepho *Ant.* III. 8. & Justino *in dial. c. Tryph.* sine manicis (confer *Jes.* 59: 17.) cui quidem aurum intextum non erat, sed tintinnabula aurea appensa. Praeter quae רמנים, malogranata, ex lana hyacinthina, purpurea, & coccinea, ad oram tunicae infimam inter tintinnabula erant collocata, quae 72 fuisse Hebraei tradunt in *Gem. Zevachim.* 88. 2. II. *Ephod*, אפוד (quod nomen etiam vestibus aliorum quam Pont. max. datur, 2 *Sam.* 6: 15. 1 *Sam.* 2: 18.) ἐπωμὶς, amiculum, constans ex lana hyacinthina, purpurea, coccinea, & bysso retorta, pallio brevius, sine manicis, quod supra pallium induebat Pontifex. Id ab humeris, quos כתפות humeralia ei adsuta tegebant, ultra dimidiam corporis partem dependebat, partem pectoris intectam relinquens a pectorali tegendam; compositum ex duabus plagulis quas fibulae aureae in utroque humero connectebant, ubi duo lapides שהם sive zma- §. X. *Et aureae.*

ragdi (uti Philo, Epiphanius & alii reddunt) nominibus tribuum inſcripti erant, ab interiori parte loris duobus inſtructum, quibus corpori adſtringebatur, & duobus annulis, ad vittas pectoralis recipiendas. *Exod.* 38: 6. III. *Pectorale*, חשן, λόγιον *Siracidi* 45: 12. Joſepho & interpretibus Alexandrinis, quod quidam *Rationale* reddunt, mallem tamen a notione *ſermonis* quam *rationis* repetere, quum λόγος utrumque ſignificet: quia Deus cum Pontifice, hoc חשן induto, loquebatur, aut ab reſponſis Dei, quia oracula λόγια appellantur, vocem duci. Λόγιον κρίσεων Cyrillo dicitur *lib.* XI. *de ador. in ſpir. & ver.* id eſt, חשן המשפט. Conſtabat ex eadem materia qua ephod, longum & latum tres palmos (*Exod.* 28: 16.) quando erat duplicatum, quodque *ornamentum* & תכשיט aptius quam בגד, *veſtis*, appellatur, quatuor annulis inſtructum, quos duae catenulae aureae ſupra, vittae hyacinthinae infra, cum ephod connectebant. Huic inſertae erant 12 gemmae per 4 ordines digeſtae, quibus inſculpta erant nomina filiorum Iſraëlis, quas ipſas nomine אורים ותמים appellatas fuiſſe videtur liquere ex *Exod.* 35: 9. & collatis *Exod.* 39: 10. & *Levit.* 8: 8. licet

cet alii putent ea esse distinguenda, ex eo quod legitur *Exod.* 28: 17. & 30. Aliquando & אורים, non adjecta voce תמים, nuncupantur. *Num.* 27: 21. IV. *Lamina* aurea praetensa cidari, ציץ dicta, πέταλον, & ἱλαστήριον in Lexico Graeco-Hebraeo Origenis (nam lamina haec quaedam expiat ציץ מרצה *Gem. Hier. Jama.* 39: 1. Vide *Exod.* 28: 38. *Siphra. fol.* *34. 2.) cum inscriptione קדש ליהוה quaeque vittis hyacinthinis cidari adnectebatur. *Gem. Succa.* 5: 1. *Gem. Hier. Joma* 41: 3. *Gem. Hier. Megilla.* 71: 4. Josephus Pontifici maximo praeter cidarim vel πῖλον eundem quem sacerdotes gerebant, alterum πῖλον tribuit ex hyacintho variegatum, quem cingebat corona aurea, supra quam aliquid ex auro assurgebat simile calici hyoscyami, cujus anteriorem partem lamina haec occupabat.

XI. Vestibus hisce indutus erat Pontifex max. quum sacris operabatur in templo. *Exod.* 38: 3. In urbe extra מקדש non licuit sacras vestes gerere, sed ordinarias: quare si templo vellet egredi vestes sacras exutas deponebat in conclavi suo, quod in atrio erat, & vestibus induebatur, quae eum a reliquis haud di- §. XI. *Usus earum.*

 stin-

stinguerent. *Act.* 23: 5. At post relegatum Archelaum, quum Judaea in provinciae formam redacta est, in turri Antonia hae vestes a Romanis servatae sunt, unde depromtae quater in anno ante tria רגלים & diem expiationis Pontifici max. tradebantur. Poterat autem Pontifex max. quotidie, si vellet, eas induere & sacris operari, easque toto illo die (noctu enim non licuit) gerere, quamvis ministerium sacrum peractum esset, modo templo non egrederetur, id est; dum erat במקדש, in aede sacra videlicet, aut in atrio magno. Si vero usu essent detritae vestes aureae P. M. abscondebantur, nec adhibebantur, ut vestes sacerdotum, ad ellychnia lychnorum: vestes autem albae abscondebantur, ubi semel iis usus fuisset P. M.

§. XII. *Sacrificium inaugurale Pontificis.* XII. Praeter haec inaugurabatur Pontifex maximus sacrificio, quod describitur *Exod.* 29: 1. & *Levit.* 8: 2. Hoc sacrificium impletionis appellatur, & inde nomen habent *septem dies impletionis*, שבעה ימי המילאים *Gem. Hier. Joma.* 38: 3. *Gem. Hier. Sota.* 22: 3. & aries ipse offerendus nuncupatur *Exod.* 29: 24. איל מלאים *aries impletionum*, quod ablegmina & crus dextrum cum pane, pla-

centa

centa & lagano, impoſita volae manuum Aaronis agitarentur *Lev.* 8: 27. Atque ita 2 *Chron.* 13: 9. ſacerdos vitio creatus legitur מלא ידו בפר *juvenco implevisse manum ſuam:* quamvis non deſint qui putent *impletionis* nomine deſignari indutionem veſtium ſacrarum, aut actum inaugurationis.

XIII. In nuptiis contrahendis diſtinguebatur Pontifex max. a reliquis ſacerdotibus, quod his quidem permiſſum fuerit cum viduis inire matrimonium, illi nequaquam, *Lev.* 21: 14. *collat. comm.* 7. *Siphra fol.* *236. 1. atque ita nec fratris ſui viduam jure leviratus ducere poterat. De hoc jure agitur *Deut.* 25: 5. ubi frater renuens ducere uxorem fratris, ſine liberis defuncti, publice jubetur conſpui & exui calceo: qui ritus confundendus non eſt cum publica calcei exutione uſitata in emtionevenditione. *Ruth* 4: 7. Quod porro quidam exiſtimant non extra tribum Leviticam licuiſſe Pont. Max. uxorem ducere, non videtur probabile. Licuit certe aliis omnibus extra tribum ſuam inire matrimonia, ſolis iis exceptis per quas haereditas ex una tribu ad aliam transferretur. Vide *Num.* 27: 8. & 36: 8. & quod ad Pontifices

§. XIII. *Nuptiae.*

fices attinet, nusquam illi ab hoc communi jure excluduntur, & Jojada Pont. Max. sororem regis Judae Ochoziae uxorem duxit, 2 *Reg.* 11: 1.

§. XIV. *Luctus, scissio vestium, & cura capillorum.*

XIV. Solo polluebatur Pontifex mortuo quem מת מצוה vocant Judaei: veluti si in via cadaver insepultum reperiat. Non autem polluebatur Pontifex Max. propinquis suis defunctis, uti reliqui sacerdotes *Lev.* 21: 11. *Nazir.* 7: 1. qui tamen ob sex solum (*Levit.* 21: 2. recensitos, quibus uxorem adjungunt in *Siphra fol.* *222. 2.) polluebantur, etiamsi minorennes essent, modo e stirpe sacerdotali, & etiamsi vitiati sive בעלי מומין: sed faeminas haec lex non obstringebat, at solos mares sacerdotes. *Siphra fol.* *221. 1. Pontifex licet in luctu constitutus sacris operari poterat, quum alii sacerdotes, accepto nuncio de morte propinqui quem lugere debebant, sacrificium licet inchoatum perficere non possent, quamvis tempore luctus sacris vesci Pontifici Maximo non magis quam sacerdotibus licuerit. *Lev.* 10: 19. *Deut.* 26: 14. Praeterea nec e domo sua vel templo egrediebatur, nec vestes suas lacerabat, *Lev.* 21: 10. quod Judaei ita intelligunt, non scidisse eum vestes suas, uti alii solebant,

in

in summo circa humeros *Horaioth.* III: 5. Ita in *Siphra fol.* *227. 1. legitur 'כ״ג פורם מלמטה וההדיוט מלמעלה *Pont. m. scindebat superne, sacerdos gregarius inferne.* Confer *Matth.* 26: 65. Nec capite incomto esse licebat, quam vocem יפרע Judaei vulgo interpretantur, *nec calvitium novacula esse faciendum, nec ita ad pressum tondendum caput, ut rasorum similes esse videamur, sed in tantum capillos demittendos ut operta sit cutis.* Vide *Hieronymum* ad *Ezech.* XLIV. *p.* 1029. In *Siphra fol.* *55. 1. etiam פריעה per גידיל שער capillos demissos & incomtos gerere explicatur, alibi per caput nudare, *ἀποκιδαρῶν.*

XV. Offerebantur quotidie a Pontifice maximo, vel ejus nomine, 12 *crustula*, חביתין *Lev.* 6: 20. composita ex decima ephae farinae, & imbuta 3 logis olei, quae igne tosta, & in 24 partes divisa, cum pugillo thuris mane & vesperi offerebantur in altari exteriori, igne consumenda ante libamen sacrificii jugis, ita ut dimidia pars eorum uti & thuris matutino, dimidia vespertino, tempore offerretur. Quae crustula quum quotidie fuerint offerenda, (quod in *Siphra fol.* *9. 2. colligunt ex eo quod *Levit.* 6: 13. appel-

§. XV. *Munus ejus quotidianum.*

appellentur מנחה תמיד) intelligi videntur 1 *Chr.* 9: 31. per מעשה חביתין cujus illic mentio fit inter praeparationem aromatis suffitus & panum propositionis, quae certis temporibus parari debuerunt, & illi praepositus fuisse dicitur Mattathia Levita. In *Siphra fol.* *11. 2. legitur, si Pontifex vita functus sit & necdum alius in ejus locum substitutus, filios defuncti debere quotidie illa crustula offerre, donec alter eligatur. Quod si vellet Pontifex Max. quotidie sacris operari, suffitum adolere, victimas in altari offerre, &c. poterat. Verum, inprimis stante templo secundo, nonnisi diebus festis plerique hoc munere fungebantur: de qua re quoniam in parte IV dicemus, illinc assumi possunt, quae ad hunc locum pertinebunt.

§. XVI. *Interrogatio Dei per Urim & Thummim.*

XVI. Duo erant praecipue munera, quae Pontifici Maximo erant propria, officium diei expiationis & consultatio Dei per Urim & Thummim. De illo dicetur postea parte IV. Ad hoc quod attinet, Deum consulebat per Urim & Thummim, ita ut in sancto facie ad arcam versa & vestibus aureis indutus Deum interrogaret. Nec enim per כלי הקדש *vasa sancta*, quae Phineas *Num.* 31: 6. vivo adhuc parente

rente

rente in bellum Midianiticum secum tulit, necessario ephod vel gemmae sacrae intelligendae sunt: nec 1 *Sam.* 30: 7. David induisse ephod dicitur, sed id ad eum fuisse delatum; uti nec Saul, 1 *Sam.* 28: 6. licet Deum per Urim rogaverit, quod interventu Pontificis fieri potuit & debuit. Oraculum autem hoc Divinum alta voce editum fuisse quidam existimant, alii perceptum ex fulgore gemmarum & literarum protuberantia, alii denique Pontificem Max. interno Dei verbo & revelatione persuasum fuisse de eo quod Deus roganti responsum vellet, quodque dare Pontifici Deus noluit nisi pectorali hoc & gemmis ornato. Stante autem templo secundo oracula per Urim & Thummim edita non fuerunt.

§. XVII. *Pontifex nonnisi unus.*

XVII. Unus tantum erat Pontifex maximus, proprie ita appellatus, secundum canonem *Gem. Hier. Sanhedrin.* 29: 1. & *Siphra fol.* *9. 2. אין ממונים שני כהנים גדולים כאחת. Verum si contingeret Pontificem maximum inquinari, ita ut ineptus redderetur ad peragendum munus suum solenni die expiationis, alius ei substituebatur [1], qui vicariam ei operam praestaret, dicebaturque כהן משמש, uti ille, cujus erat vicarius, כהן שעבר.

Megilla

Megilla 1: 9. Hic autem, quod partes Pontificis maximi egisset, Pontifex quoque maximus appellabatur: quo sensu in *Avoth R. Nathan cap.* 35. *Gem. Joma.* 47. 1. *Gem. Hieros. Joma.* 38. 4. *Gem. Hieros. Megilla.* 72. 1. legitur duos filios Camchiti fuisse כהנים גדולים Pontifices maximos eodem die, quum, Simeone Pont. max. inquinato, frater ejus Juda in S. Sanctorum ingressus est. *Tanchuma fol.* 60. 4. Talis vicarius Josepho ἕτερος Ἀρχιερεὺς dicitur, uti in *Joma.* 1. 1. & *Gem. Megilla* 9. 2. כהן אחר. Alias quoque Ἀρχιερέων nomen latius patet; & iis qui inter sacerdotes dignitate eminebant, tribuitur. Quapropter quum *Luc.* 3: 2. Annas & Cajaphas Ἀρχιερεῖς appellantur, id nomen hinc lucem accipit.

CAP. II.

De successione Pontificum.

§. I. *Pontifices qui ex Eleazaridis qui ex Ithamaridis.*

I. Postquam sacerdotium solis posteris Aaronis tributum est, Aaron quidem primus Pontifex maximus constitutus est: post cujus mortem cum soli Eleazar & Ithamar filii ejus superessent, Eleazar natu maximus patri successit, Eleazari filius Phineas, atque ita porro, ut in

in familia Eleazaris Pontificatus permanserit, usque dum in Eli ad familiam Ithamaris transferretur, a qua in Zadoko ad Eleazaridas rediit, & apud hos fuit usque ad exilium Babylonicum.

II. Haec autem series est Pontificum, qui hoc munere functi sunt ab Aarone usque ad exilium Babylonicum, secundum Hebraeorum traditionem, in *Seder olam.* *§. II. Index Pontificum ab Aarone usque ad exilium Babyl.*

Aaron.	*Josaphat.*
Eleazar.	*Jojada.*
Phineas.	*Phadea.*
Abishua.	*Zedekia.*
Bukki.	*Joël.*
Ozi.	*Jotham.*
Eli.	*Uria.*
Achitob.	*Neria.*
Achias.	*Oshaja.*
Achimelech.	*Sallum.*
Abjathar.	*Chilkia.*
Zadok.	*Azaria.*
Abimaas.	*Saraia.*
Azarja.	*Josedek*, abductus in Babyloniam, *1 Chr.* 6: 15.
Joas.	
Jojarib.	

Series a Josepho tradita non multum ab

 hac

hac recedit. Verum si, quod ille & Talmudici tradunt, filii parentibus semper successerint, plane alius index Pontificum conficiendus esset ex 1 *Chron.* 6: 3-15. ubi genus Josedeki ab Aarone deducitur, & conferendum caput septimum *Ezrae comm.* 1. & *seqq.*

§.III. *Index Pontificum stante Templo II.* III. Postquam vero reducti sunt de exilio Babylonico Judaei, Josua filius Josedeki Pontifex maximus creatus est, cui alii successerunt hoc ordine, uti ex scriptis Josephi colligitur, quae hac parte videntur aliis praeferenda.

Ἰησοῦς υἱὸς Ἰωσεδέκου, τοῦ Ἀρχιερέως.
Ἰωάκειμος παῖς Ἰησοῦ.
Ἐλεάσιβος παῖς Ἰωακείμ.
Ἰούδας παῖς Ἐλεασίβου.
Ἰωάννης παῖς Ἰούδα.
Ἰαδδοῦς παῖς Ἰωάννου.
Ὀνίας παῖς Ἰαδδοῦ.
Σίμων ὁ καὶ δίκαιος ἐπικληθεὶς, παῖς Ὀνίου.
Ἐλεάζαρος, ἀδελφὸς Ὀνίου.
Μανάσσης ὁ θεῖος Ἐλεαζάρου.
Ὀνίας, υἱὸς Σίμωνος τοῦ δικαίου κληθέντος.
Σίμων παῖς Ὀνίου.
Ὀνίας παῖς Σίμωνος.
Ἰησοῦς ἀδελφὸς Ὀνίου.

Ὀνίας,

Ὀνίας, ὁ καὶ ἐκλήθη Μενέλαος.
Ἄλκιμος ὁ καὶ Ἰάκειμος κληθείς.
Ἰούδας ὁ Μακκαβαῖος.
Ἰωνάθης ἀδελφὸς Ἰούδα.
Σίμων, ἀδελφὸς Ἰωνάθου.
Ὑρκανὸς υἱὸς Σίμωνος.
Ἀριστόβουλος υἱὸς Ὑρκανοῦ.
Ἀλέξανδρος Ἰανναῖος, ἀδελφὸς Ἀριστοβούλου.
Ὑρκανὸς υἱὸς Ἀλεξάνδρου.
Ἀριστόβουλος ἀδελφὸς Ὑρκανοῦ.
Ὑρκανὸς, ὁ τοῦ Ἀλεξάνδρου, πάλιν ἀρχιερεύς.
Ἀντίγονος υἱὸς Ἀριστοβούλου.
Ἀνάνηλος.
Ἀριστόβουλος.
Ἀνάνηλος πάλιν ἀρχιερεύς.
Ἰησοῦς ὁ τοῦ Φάβητος.
Σίμων υἱὸς Βοηθοῦ.
Ματθίας ὁ Θεοφίλου.
Ἰωάζαρος υἱὸς Βοηθοῦ.
Ἐλεάζαρος υἱὸς Βοηθοῦ.
Ἰησοῦς παῖς τοῦ Σιέ.
Ἰωάζαρος πάλιν ἀρχιερεύς.
Ἄνανος υἱὸς τοῦ Σέθ. Hic eſt Annas memoratus in Euangeliis.
Ἰσμάηλος παῖς τοῦ Φαβί.
Ἐλεάζαρος υἱὸς Ἀνάνου.
Σίμων παῖς Καμίθου.

 Ἰωσή-

Ἰώσηπ☉ ὁ Καϊάφας. Hic eſt Cajaphas, ſub quo Chriſtus paſſus eſt.
Ἰωνάθης υἱὸς Ἀνάνȣ.
Θεόφιλ☉ ἀδελφὸς Ἰωνάθȣ.
Σίμων ὁ Βοηθȣ̃ ᾧ Κανθήρας ἐπίκλησις ἦν.
Ματθίας υἱὸς Ἀνάνȣ, ἀδελφὸς Ἰωνάθȣ.
Ἀλιωναῖ☉ παῖς τȣ̃ Κιθαίȣ.
Κανθήρα πάλιν ἀρχιερεύς.
Ἰώσηπ☉ ὁ τȣ̃ Κανεῖ, ἢ Καμύδȣ.
Ἀνανίας ὁ Νεϐεδαίȣ.
Ἰωνάθης.
Ἰσμάηλ☉ παῖς Φαϐεῖ.
Ἰώσηπ☉ ἐπικαλȣμϐ☉ Καϐεῖ.
Ἄναν☉ υἱὸς Ἀνάνȣ. Hic Jacobum Apoſtolum ſecuri percuſſit.
Ἰησȣ̃ς ὁ τȣ̃ Δαμνέȣ.
Ἰησȣ̃ς ὁ τȣ̃ Γαμαλιήλ.
Ματθίας ὁ Θεοφίλȣ.
Φαννίας υἱὸς Σαμȣήλȣ.

§.IV. *Ex Nicephoro.* IV. Nicephorus autem Archiepiſcopus Conſtantinopolitanus ita fere eos recenſet in *Chronograph. compend. pag.* 407. atque ita fere Chronicon Paſchale, quod vulgo Alexandrinum dicitur, *pag.* 188. & 208. in quo usque ad Johannem Hyrcanum conveniunt omnino cum Joſepho: ſed poſtea hic illic aberrant, verum ex Joſepho facile reſtituendi ſunt tum ipſorum aucto-

auctorum errores tum librariorum, uti quando Pontifex Ωσηὲ recensetur post Ἰησοῦν quum legi debeat ὁ Σιὲ, *filius Sie*, & referri ad Jesum.

§. V. De Pontificibus in Talmude memoratis.

V. Verum in Talmude pontificum quorundam mentio fit, quos frustra in indice Josephi & Nicephori quaeras. Quapropter scriptores Hebraei vulgo aliam seriem Pontificum stante Templo II exhibere solent, quae desumta est ex שערי ציון R. Isaaci de Lattes. Nec tamen Pontifices maximi, quos vixisse constat stante templo secundo, & quorum Talmud ipsum meminit, in hoc indice omnes recensentur. Speciminis loco sit יוחנן בן נדבאי de quo legitur in *Gem. Kerituth*. 100. 2. nunquam in atrio ex cibis sacris quidpiam superfuisse dum ille viveret. Hic videtur idem esse atque ille qui Josepho Ἀνανίας ὁ Νεβεδαίου dicitur. In *cap*. 1. *Joma* dicitur Eleazar fil. Charsum, unus ex Tannaim, annos undecim fuisse Pontificatu functus. Ben Catin, qui in *Joma* 111. 10. traditur 12 epistomia labro fecisse, etiam Pont. max. appellatur. Sic פניאל dicitur in *Gem. Gittin*. 58. Pontifex max. fuisse. Sed in hoc indice Pabi filius Phanielis agricolae antepenultimus Pontificum fuisse legitur; Paniel ipse

ipſe non memoratur. Sic שמעי *Simei* filius Simeonis & frater Oniae, qui in Aegypto celebre fanum erexit, templi Hierosolymitani aemulum, pontifex m. fuit, isque commemoratur in *Gem. Menachoth.* 109. 2. Ejus mentio quoque non fit in hoc indice niſi ſub שמעון (qui ab Ezra nonus eſt) lateat. Sunt enim qui Oniae fratrem Simeonem nuncupent: atque ita in *Gem Hier. Joma.* 43.4. appellatur.

§. VI. Index Pontif. ex Isaaco de Lattes.

VI. Ecce tamen ſeriem Pontificum maximorum, uti illam Iſaacus de Lattes exhibet, hoc ordine nomina, & aliquando genus, patriamve eorum recenſens; quae quia paucis exceptis nomina propria ſunt, Latine repetere non eſt neceſſe.

עזרא
יהושע בן יהוצדק
יהויקים
אלישוב
יהוידע
ידוע
חנניא
מנשה
ואחיו הונא
שמעון
ישוע אחיו
חנניא בנו

יוחנן בנו
שמעון יתיב מן הגליל
חשמונאי
מתתיא בנו
יוחנן בנו
שמעון אחיו
יהודה אחיו
אלעזר אחיו
יונתן אחיו
יהודה בן שמעון
הורקנוס

ינאי
ישׂשכר איש כפר ברקאי
Memoratur in *Gem. Kerituth.* 100.
אלכסנדרוס
הורקנוס
אנטגנוס
אריסתובלוס
הורקנוס אחיו
בן יוחנן
בן חננאל
בן מתתיא
אלישוב
יהוסף
ענניה
יועזר
יוסף בנו
יחזקאל
ענן
יהושע בן גמלא
Jevamoth. VI. 4.
Gem. Jevamoth. 61.
1. *Echa Rabbati* 71.
Siphra. fol. *228. 2.
hujus uxor erat Maria filia Baithos.
טבלוס בן הורקנוס
חננאל בן יונתן

אליהועני
שמעון הגדול
יוסף בנו
חנניא
ישוע
ישמעאל
שריה
שמני בני קמחית
Gem. Joma. 47. 1. septem fuisse filii Camchith leguntur, atque ita in *Gem. Hier. Joma* 38. 4. & *Hier. Megilla.* 72. 1.
יונתן
היובלוס
חנמאל
מתתיה בן פנחס
ישמעאל
חנמאל המצרי
ישמעאל
שמעון
יוחנן
יחזקאל
פאבי
ישמעאל בנו
Gem. Hier. Joma. 40. 4.
טבאי

יהודה בנו	Videtur idem ac
ענני	אלשמע בן פיכאי
אליעזר בנו	Pont. M. *Gem. Kerituth.* 100.
פאבי בן פניאל איש שדה	ישמעאל בנו הנהרג
אלישע	על ידי טיטוס

§. VII. *Stante Templo Secundo fuit minor dignitas M. P.*

VII. Non fuit eadem dignitas pontificum maximorum ſtante templo II, quae ſtante primo fuerat, praecipue circa ejus excidium & illa tempora, quibus Soſpitator noſter in his terris vixit. Tunc enim ſingulis fere annis contra Dei mandatum novi pontifices creabantur, & in adoleſcentes 16 & 17 annorum, hominesque rudes & imperitos, quos Judaei ipſi כ״ג עם ארץ appellant, hoc munus conferebatur, quibus neceſſe habebant dicere, *Lege tu ipſe*, שמא שכחת או שמא לא למדת *forſitan oblitus es, aut forte nunquam didiciſti. Joma.* 1. 3. quique *δι' ἀγροικίαν*, *prae ruſticitate*, neſciebant quid ipſum nomen pontificatus ſignificaret, *τί ποτε ἦν Ἀρχιερωσύνη*, teſte Joſepho *l.* 4. 5. *de Bell.* Eligebantur quoque modis illicitis, vel ſortitione facta uti Phani filius Samuelis: vid. *Joſ. de Bell.* IV. 5. vel a regibus, uti Jonathan ab Alexandro filio Antiochi Epiphanis, Hyrcanus a Regina

gina Alexandra, Jason frater Oniae ab Antiocho Epiphane, emto pontificatu & schola instituta ut populus formaretur ad mores Graecorum; sic ut sacerdotes, neglecto templo & sacrificiis, disco & aliis ludis se oblectarent, jussuque ipsius sacra fierent Herculi Tyrio. 2 *Macc.* 4: 7. 19. 24. Judaei quidem scribunt post mortem pontificis maximi Ismaelis filii Phabi, *decus & splendorem Sacerdotii*, זיו כהונה (ἱερατικὴν τιμὴν) cessasse, uti est in *Sota* IX. 15. Verum jam antea pontificatus honorem insigniter imminutum fuisse satis liquet quum ex obscurissimi generis hominibus atque indignissimis, & saepe iis qui ex familia pontificali non erant, eligerentur: quod exempla Alcimi, Ananelis, & aliorum sub imperio Herodum ostendunt. Nec Josephus modo, sed & Talmudici in *Gemara Joma* 9. 1. & 18. 1. & in *Hier. Joma* 38. 3. fatentur stante templo II Pontifices max. fuisse pecunia, & malis artibus, promotos, atque impios plurimos, quibus dies paucos Deus concessit, *Proverb.* 10: 27. Sic ut annum non perduxerint ad finem, si Simeonem justum, qui 40, Johannem qui 80, Ismaelem fil. Phabi qui 10 annos ministravit, & Eleazarem fil. Aza-

 riae,

riae (vel Charſum) qui 11 annos, excipias.

§.VIII. *Quod ſignum erat Judaeis adventus Meſſiae.*

VIII. Hoc ipſum pontificalis dignitatis decrementum ſtante templo ſecundo convenit cum illo ſtatu reipublicae, quem fore ſub adventum Meſſiae crediderunt Judaei veteres. Illo enim tempore quo Meſſias filius Davidis veniret, frons ſaeculi eſſet ſimilis fronti caninae, impudentia creſceret, conſilium judicum verteretur in lupanar, & viri in honore conſtituti nefandis artibus uterentur, uti eſt in *Gem. Sanhedrin.* 97. 1. & in *Midraſch ſchir haſſchirim.* 18. 1. 2. Quem ſtatum fuiſſe illius ſaeculi, graviſſimis criminibus immerſi, quo Soſpitator noſter inter Judaeos vixit, ipſa Judaeorum confeſſio, & ſcripta Euangelica ſatis declarant, uti & Meſſiae ipſius caedes, ac ſubſecuta paulo poſt poena divina: quae cum illos ante ob plurima peccata eaque maxima (quale idololatria, qua nullum gravius eſſe ipſi fatentur אין חטא חמור מעכו״ם) ſaepe, ſed per exiguum temporis ſpatium, puniviſſet, nunc eos, everſo templo & urbe, ſine ulla vel minima ſpe reſtitutionis, per ſexdecim ſaecula ita afflixit, ut, niſi velum cordibus eorum impoſitum eſſet, agnoſcere deberent nonniſi ob infandum aliquod ſcelus, majus omnibus

omnibus iis quae ante commiserant, & maximum quod concipi potest, Christi necem videlicet, hanc poenam iis a justo judice inflictam fuisse. Quod jam olim contra Judaeos urserunt Hieronymus, *in epist.* ad Dardanum, Chrysostomus, *homil.* 77. *in Matth.* Theodoretus, *quaest.* 38. *in Deuter.* ad quorum aetatem quum quatuor modo saecula ab excidio urbis effluxerint, nunc autem tanto plura, fortius nunc premit, quam olim, haec argumentatio Judaeos.

CAP. III.

De variis pontificum & sacerdotum ordinibus.

Tradunt Judaei, sacerdotes certis ordinibus distinctos fuisse, quorum alter altero erat excellentior; atque illos duodecim recensent, quorum primus in maxima dignitate constitutus habebatur, ultimus in minima. Sunt autem gradus dignitatis hi. Vide *Gem. Hier. Horaioth* 48. 2. *Gem. Nazir.* 47. 2. *§. I. Gradus dignitatis distincti inter Sacerdotes.*

1. כהן גדול המשוח *Pontifex Maximus, oleo unctus.* Hic omnes reliquos

quos anteibat. Eo minor erat

2. כהן גדול מרובה בגדים *Pontifex Maximus solis vestibus sacris praeditus.*

3. העובר מחמת קרי *P. M. qui fluxu seminis temeratus sacris non operabatur.* Illi dicebantur עוברים, qui dignitate sua exuebantur, uti Princeps עבר מגדולתו *Horaioth.* III: I. De P. M. dicunt quidem in *Gem. Hier. Sanhedrin.* 19: 4. אין מעבירין אותו מגדולתו quod reddam verbis Senecae philosophi, *magnitudine sua illum non exuunt.* Nempe ad exiguum tempus privatur illo jure quod habebat intrandi in adytum, sed plane non exui debuit pontificatu, ut pontifex in perpetuum esse desinat.

4. עובר מחמת מום *P. M. qui ob vitium corporis ineptus redditus sacris non operabatur.*

5. כהן משוח מלחמה *Sacerdos unctus belli causa.*

6. סגן *Sagan.*

7. קתולק *Catholicus.*

8. אמרכל *Qui claves atrii habebat.*

9. גזבר *Thesaurarius.*

10. ראש משמר *Caput ephemeriae ea hebdo-*

hebdomade ministrantis.

11. ראש בית אב *Caput familiae eo die ministrantis.*

12. כהן הדיוט *Sacerdos ἰδιωτεύσας*, sive gregarius, nulla dignitate prae aliis sacerdotibus conspicuus. Ἰδιώτης enim hic non notat sacerdotes illiteratos: hi quippe כהני עם הארץ dicuntur & opponuntur τοῖς כהנים חברים.

At quum dignitas inter has ordine secunda nunquam eodem tempore subsistere cum prima potuerit, nec simul pontifex m. oleo unctus & alius solis vestibus praeditus fuerit. & qui tertio, quarto, ac quinto loco recensentur, ad tempus aliquod solum in ista χέσει esse potuerint, restat octo tantum gradus statos dignitatum inter sacerdotes fuisse; de quorum primo & secundo, id est, pont. max. & de eodem pontifice si contingeret eum pollui, qui tertium & quartum locum obtinet, quoniam egimus, ad quintum progredimur.

II. Sacerdos castrensis, vel unctus belli causa כהן משוח מלחמה, stante tabernaculo & templo primo, is Judaeis dicitur, qui oleo unctionis perfusus Israëlitas

§. II. *Sacerdos castrensis.*

raëlitas praelium inituros monere debuit; non alia lingua quam Hebraea, de iis quae *Deut.* 20: 2. leguntur. *Sota.* VIII: 1. Hunc in denudatione capitis, scissione vestium, pollutione ex luctu, & nuptiis, parem fuisse pontifici maximo, non vero in successione filii, scribunt, & majorem dignitate τῶ sagan, qui oleo unctionis non erat inauguratus. *Gem. Joma.* 73: 1.

§. III. *Sagan.* III. Proxima illi inter Sacerdotes fuit dignitas *Saganis* הסגן, qui & סגן הכהנים *Praefectus sacerdotum* dicitur *in Siphra fol.* *2. 1. & *44. 2. & alibi, ac saepissime Pontifici succedebat. In *Schir* tamen *Hasschirim Rabba fol.* 22: 1. videtur dignitas saganis praeponi dignitati sacerdotis castrensis: nam ibi de Elisabetha, filia Aminadab, dicitur eam vidisse maritum suum Aaronem pontificem maximum, & duos filios suos saganes, & *Phineasum filium filii sui sacerdotem castrensem*, ופנחס בן בנה משוח מלחמה. Eadem fere leguntur in *Midrasch Coheleth fol.* 92: 3. unde & illud discimus, plures simul aut duos certe saganes fuisse, quod duo filii Aaronis illic, uti & in *Tanchuma* 55: 1. dicantur סגני כהונה. Sic ut videatur haec vox relationem majorem habere ad sacer-

ſacerdotes minores, ſupra quos illi erant סגנים quaſi praefecti, quam ad Pontificem maximum: uti & in *Midraſch Schir Haſſchir*. 35: 2. Iſraëlitae dicuntur סגנים על כל באי העולם Seganim *ſupra omnes venientes in mundum*. Eundem & ממונה *Praefectum* καὶ ἐξοχὴν appellari conſueviſſe ſcribunt Judaei, (quod multi putant convenire cum στρατηγῷ τοῦ ἱεροῦ *Act*. 5: 25. qui & προστάτης τοῦ ἱεροῦ, 2 *Macc*. 3: 4. nuncupatur) & operam ſuam addixiſſe Pontifici, cujus etiam vicarius conſtituebatur plerumque, ſi contingeret illum pollui, & cui dexter incedere ſolebat: uti liquet ex 5 illis functionibus, quas eum die expiationis obiviſſe in *Tamid* & *Joma* notatum eſt: omnes autem reliquos ſacerdotes ſagani paruiſſe. Hunc ſtante templo primo appellatum כהן המשנה 2 *Reg*. 25: 18. multi exiſtimant (certe סגן in codice ſacro aliam ſignificationem habet, ac ei poſtea datam fuiſſe conſtat) in ſecundo tamen, quum minorem curam ſacrorum gererent Pontifices max. munus ſaganis magis erat neceſſarium.

IV. קתולוקין, uti R. Nathan, auctor lexici Aruch, ex Talmude citat, vel קתלקא ut Talmud in *Gem. Hier. Schecalim*, *cap*. 5. exhibet, vel קתאליקי uti §. IV. *Catholici.*

uti ſcribitur in *Midraſch ſchir haſſchirim* 38: 2. conſtituebantur, ut eſſent ſagani quod ſagan erat pontifici max. Erant hi ad minimum duo, & ſunt qui eos theſaurarios fuiſſe putent. Ben Muſſaphia in *Muſaph Aruch* ait hanc vocem lingua Graeca & Romana *Praefectum* notare, *qui pro lubitu res omnes, quae ad curam domus pertinent, adminiſtrat*, איש ממונה על דברי בית ובידו לעשות מה שירצה Hos Martianus Capella *generales praeſules* vel *praeſtites*, *quod praeſint gerundis omnibus*, diceret. Videtur vox eſſe Graeca καθολικός, (uti in *Tanchuma* קתליכוס clare ſcribitur) quae in gloſſis exponitur *rationalis*, *conſularis*. *Rationales* appellati ſunt illi, qui ſaeculo Auguſtaeo procuratores Caeſaris dicebantur, quo ſenſu illa vox apud ſcriptores ſaeculi tertii & quarti a Chriſto nato legitur. *Conſulares* vero dicti ſunt iisdem temporibus, qui provincias Caeſaris adminiſtrabant, licet conſules nunquam fuiſſent: & haec nomina tandem latius extendi coeperunt ad curatores aquarum, rerum privatarum, &c. qui *conſulares aquarum*, *rationales rerum privatarum*, &c. in *Notitia Imperii*, *Sect.* 37. & 43. appellati fuerunt. De quibus titulis praeter ſcripta monu-

monumenta antiqua marmora teſtantur.

V. אמרכלין fuere ſeptem, quibus commiſſa erat cura clavium atrii. Nomen id Perſicum eſſe videtur امير كليد אמירכליד *praefectus clavium*. גזברין *γαζοφύλακες* Joſepho dicti, *Antiq.* xx. 7. cuſtodes theſaurorum, vel quaeſtores; erant tres. Caput ephemeriae miniſtrantis praeerat univerſae curiae ſacerdotum quae illa hebdomade in templo ſacris operabatur. Caput autem familiae miniſtrantis praeerat uni familiae ex ſeptem ſacerdotalibus quae illo die functiones ſuas obibat. §. V. *Amarcalin, & alii.*

VI. Praeter hos recenſent Judaei Praefectos quindecim, ſive ממונים, qui non e ſacerdotibus ſemper, ſed & Levitis nonnunquam (e quibus Nehemia praefectos aerario ſacro creavit *Nehem.* 13: 13.) eligebantur: quorum ſeries haec erat: confer *Schecalim.* v. 1. §. VI. *Praefecti varii ſive* Memunnim.

ממונה על זמנים *Praefectus temporibus*, qui & כרוז dicitur, uti quidam volunt, vid. *Gem. Joma.* 20: 2. ad cujus admonitum unusquisque in templo ſe ad opus ſuum accingebat, quum his verbis mane utebatur,

עמדו כהנים לעבודתכם ולוים לדוכנכם וישראל למעמדכם (Ita haec formula extat in *Gem. Hierof. Schecalim* 7: 4: & in Aruch ad vocem גביני) *Sacerdotes ad opera vestra, Levitae ad suggestum vestrum; Israëlitae ad stationem vestram.*

ממונה על נעילת שערים *Praefectus claudendis januis & aperiendis*, qui & בן גבר dicitur.

על השומרים *Praefectus vigilibus*, quem & dictum volunt על הפקיע (alii existimant hunc conficiendis ellychniis e vestibus sacerdotum fuisse praepositum, שהיה מזוג את הפתילות. *Gem. Hier. Schecalim. c.* 5.) quod Levitas dormientes verberibus exciperet & vestes eorum adureret. Confer *Apoc.* 16: 15. Appellabatur quoque איש הר הבית *Middoth.* 1: 2. *Gem. Tamid.* 62: 1.

על המשוררים *Praefectus cantoribus*, qui & ממונה על השיר dicitur, & Levitas canturos unoquoque die eligebat.

על הצלצל *Praefectus cymbalo.*

על הפייסות *Praefectus sortibus*, quae quater quotidie ducebantur, ut per eas officia sacerdotalia distribuerentur.

על

על הקינים *Praefectus avibus*, qui turtures aut pullos columbarum vendebat.

על החותמות *Praefectus sigillis*, qui accepto libaminum pretio tesseram dabat deferendam ad praefectum libaminum.

על הנסכים *Praefectus libaminibus*, qui ferta & libamina ad sacrificia in tesseris notata dabat.

על חולי מעיים *Praefectus aegris*, qui viscerum doloribus potissimum torquebantur, quod nudis pedibus incederent, plurimum carne vescerentur, & aquam biberent.

ממונה על המים & חופר שיחין *Praefectus aquis & puteis.*

על מעשה לחם הפנים *Praefectus conficiendis panibus propositionis.* Confici autem debuere ab ephemeria ministrante, quum שתי הלחם duorum panum Pentecostalium confectio ex aequo ad omnes ephemerias spectaret.

על מעשה הקטרת *Praefectus suffitui.*

על הפרכת *Praefectus velis tredecim templi.* Quae in *Gem. Ketuvoth.* 106: 106: 1. recensentur, ז׳ כנגד ז׳ שערים אח׳ לפתחו של היכל

 ואחד

ואחד לפתחו של אולם ב׳ בדביר ב׳ כנגדן בעליידה 7 *in septem portis Atrii magni, unum ante portam pronai, unum ante portam sancti, duo ante sanctum sanctorum, & duo in conclavi superiori.*

על המלבוש Praefectus vestibus sacerdotum, על מעשה בגדי כהונה.

Cap. IV.

De Sacerdotibus.

§. I. *Divisio eorum in 24 Ephemerias.*

I. Sacerdotes, quo nomine posteri duorum filiorum Aaronis, Eleazaris & Ithamaris, intelliguntur, a quibus omnes familiae sacerdotales manarunt, ut singuli ordine sacris operari possent, divisi fuerunt in 24 classes, sive Ephemerias, פלגות *Exod.* 6: 18. משמרות, ἐφημερίδας Josepho dictas. Theodosius Judaeorum Ἀρχηγὸς imperante Justiniano numerum familiarum sacerdotalium fuisse 22 scribit, secundum numerum librorum sacrorum, uti Suidas narrat ad vocem Ἰησοῦς. Debuisset scripsisse 24, nam & ita olim (licet alii libros sacros 22 numerent) numerarunt & cum his ipsis ephemeriis sacerdotalibus compararunt Judaei in *Midrasch Coheleth*, 121: 3. הספרים

הספרים עשרים וארבע המשמרות עשרים וארבע *Libri ſacri ſunt* 24, & *tot ſunt ephemeriae.* Confer & *Targum Cantici Cant.* 5: 10. Hieronymus etiam in prologo galeato meminit utriusque numeri & 22 & 24 librorum ſacrorum.

II. Quidam putant 8 a Moſe eſſe inſtitntas, 4 in Eleazaris, 4 in Ithamaris familia, alii vero 16, quibus David 8 alias addiderit, cujus tempore 24 fuiſſe conſtat ex 1 *Chron.* 24: 4. uti & tempore Salomonis 2 *Chron.* 8: 14. ex familia Eleazaris 16, ex Ithamaris 8 deſumptas, quarum nomina illic leguntur. Vid. *Gem. Taanith.* 27: 1. & *Gem. Hier. Taanith* 67:4. Quum autem ordo harum ephemeriarum per captivitatem Babylonicam eſſet turbatus, & 4 tantum in Palaeſtinam redierint, *Ezr* 2: 36. hae diviſae videntur in 24 ephemerias, eodem ſervato ordine excepta claſſe prima, quae olim Jojaribi fuerat, nunc ſecundae Jedaiae ceſſerat, & iisdem nominibus. Quum porro ſub Antiocho Epiphane cultus ſacer per tempus aliquod ceſſaverit, licet dein a Juda Maccabaeo reſtitutus, quia tamen certo neſcitur quo ordine tunc coeperint ſacris operari, & non diu ante Templi II. excidium ob defectum ἀνδρῶν ſacrificium ju- §.II. *Origo ephemeriarum & ordo.*

 ge

ge intermiſſum fuerit, non videtur inde ratio firma peti poſſe ad demonſtrandum Soſpitatoris noſtri menſem aut diem natalem.

§. III. *Ephemeriae diviſae in 6 familias.*

III. Singula ephemeria ſtato tempore (quod nomine ἡμέρων λειτȣργίας venit *Luc.* 1:23.) munus ſuum obibat per hebdomadem, a ſabbatho initium faciens 2 *Reg.* 10: 6. 2 *Chron.* 23: 4. Verum & in feſto Paſchatis & aliis, ſi opera plurium requireretur, plures aderant, & omnes ephemeriae tunc aequale jus habebant ad ſacra quae ad feſtum pertinebant: ſed tamen una erat ephemeria, cujus vices erant hebdomade illa, שבת קבוע *Succa.* v. 8. Unaquaeque ephemeria in 6 familias vel domos patrum erat diſtributa, ab ראש המשמר. Ita ששה בתי אבות הכהנים *ſex domus patrum ſacerdotales* memorantur in *Gem. Menachoth.* 107. 2. Sic ut ſingulae ſuum diem haberent, quo ſacris operabantur, & ſabbatho omnes ſimul. Alii vero inter Judaeos putant ſeptem fuiſſe domos patrum. Alii denique putant plures pauciores ve domos patrum in ephemeriis fuiſſe; & ſi 5 eſſent familiae ſive domus patrum, tres ex iis miniſtraſſe tribus diebus, & duas reliquis diebus quatuor; ſi octo eſſent, ſex mini-

ministrasse diebus sex & duas uno; si novem, quinque ministrasse diebus quinque & quatuor duobus. vid. *Gem. Hier. Taanith.* 68. 1. Omnibus autem sacerdotibus ejus ephemeriae אנשי משמר interdictum erat hebdomade illa barbam radere, excepto die quinto ob honorem sabbathi, commercium cum uxore habere, & vinum interdiu bibere (certe non ultra רביעית si merum fuerit) quia forte familiae sacerdotali certo die ministranti opem ferre cogerentur. Illis vero, quibus certus dies ministerii obtigerat, אנשי בית אב, interdictus erat vini usus & die & nocte, quia etiam noctu in altari adeps & renes cremabantur. *Taanith.* 11: 7. Quam constitutionem eo usque nonnulli extendunt, ut putent, si quis Judaeorum sciat e qua familia ortum ducat, ei non licere illa hebdomade, qua novit familiae suae vices esse in templo ministrandi, vinum interdiu bibere, ne si Deus forte templum vellet restaurare, illum imparatum offenderet. Hecataeus autem Abderites in Histor. Jud. sacerdotibus omnibus usum in templo interdictum scribit: διατρίβουσι δ' ἐν αὐτῷ καὶ τὰς νυκτὰς καὶ τὰς ἡμέρας ἱερεῖς, ἁγνείας τινὰς ἁγνεύοντες, καὶ τὸ παράπαν

 οἶνον

οἶνον ἢ πίνοντες ἐν τῷ ἱερῷ.

§. IV. *Aptitudo sacerdotum ad munus examinata.* IV. Sacerdotes non admittebantur nisi praevio examine synedrii magni vel fratrum suorum sacerdotum. Aetatem 20 annorum attigisse debuerunt, ante quam, etiamsi apti viderentur, non admittebantur ad functiones sacerdotales a fratribus suis, id est, sacerdotibus, אין אחיו הכהנים מקריבים אותו לעבודתו עד שיהיה בן עשרים שנה, uti est in *Siphra fol.* *229. 1. *Gem. Chullin.* 24. 2. De genealogia legitima constare ante omnia debuit; quam nisi probare possent, arcebantur. *Ezr.* 3: 62. *Nehem.* 7: 56. Ille autem cujus natales legitimi erant, albas vestes induebat, ministrabatque cum aliis. Cujus autem non erant legitimi, nigris induebatur & egrediebatur ex atrio. *Middoth.* v. *ult.* Confer *Apoc.* 3: 5. Debebant quoque esse edocti a discipulis sapientum, id est, hominibus literatis, ritus sacros, jugulationem, exceptionem & sparsionem sanguinis, pugilli exceptionem &c. תח מלמדין לכהנים שחיטה והלכות זריקה וקבלה וקמיצה uti legitur in *Gem. Ketuvoth.* 106. 1. & *Schir haſschirim Rabba* 22. 1. Si qui autem erant בעלי מומין & vitio corporis laborabant, quod eos ineptos redderet, ut sanguinem

nem excipere, pugillum e fertis fumere, facra agitare (de quibus vide *Siphra fol.* *229. 2.) ad altare adfcendere aut in aedem facram intrare poffent, portiones tamen fuas ex cibis facris percipiebant (quod in *Siphra fol.* *19. 2. recte colligunt ex *Lev.* 6: 22. ubi כל זכר ad cibos admittitur) & lignis feligendis, cineribus extra urbem deferendis, ac fimilibus operam dabant. *Menachoth.* XIII. 10. *Joseph. Ant.* III. 10. *Siphra fol.* *5. 1. & *9. 1.

V. Sacerdotes quoque erant vel literati חברים five תלמידי חכמים, qui ftudiis operam dederant, & mundum ab immundo, licitum ab illicito, facrum a profano accurate diftinguere poterant, vel כהנים עם הארץ facerdotes illiterati, quafi plebejos dicas. Literati ditiores erant plerumque & frequentiora dona accipiebant, illa nempe quae ab Ifraëlitis dari poterant facerdoti cuicunque aliquis vellet: fi enim darentur illa facerdoti illiterato, incertum erat an legitimo modo ea dona confumturus effet, adeoque five huic darentur five leoni, qui illa pedibus conculcare poffet, idem fere cenfebatur. Vide *Midrafch Coheleth.* 120: 2. & *Sanhedrin* initio cap. *Chelek.*

§. V. Difcrimen Sacerdotum literatorum & illiteratorum.

VI. Que-

§.VI. *Viri stationis qui.* VI. Quemadmodum autem familiae sacerdotales, ita etiam viri ex populo Israëlitico divisi sunt in 24 classes, quarum singulis unus praefectus erat, ut cum unaquaque classe sacerdotali & Levitica Hierosolymas adscenderent, sacris adstarent, populumque universum, qui sacrificiis publicis interesse non poterat, nec atriis templi comprehendi, repraesentarent, אנשי מעמד *viri stationis* appellati. Horum socii qui in urbibus suis procul ab Hierosolyma dissitis, remanserant, tota illa hebdomade cultui divino vacabant, Deum orantes, jejunantes, vel legentes Sacrum codicem.

§.VII. *Leges, quas illi observabant.* VII. Hi viri stationis, quorum 24 ad minimum Sacris adesse debebant, quatuor dies suae hebdomadis jejunio transigebant, secundum, tertium, quartum & quintum. Sabbatho jejunare non licebat, uti nec die antecedente (ערב השבת, *vespera Sabbathi*) ob honorem sabbathi, nec primo, ne statim post sabbathi delicias in molestiam jejunii inciderent, vel ne diem Christianis sacrum aliquo honore prosequi viderentur. *Echa rabbati* 71. 4. Interdictum quoque erat viris stationis, uti & sacerdotibus ephemeriae ministrantis, tota illa hebdomade qua officio suo

ſuo fungebantur, barbam radere, capillum tondere aut ſe lavare, ut antequam miniſterium ſuum exordirentur, raſi & bene loti accederent. Excipiebatur tamen dies quintus, quo hic cultus corporis permittebatur, ut honor haberetur ſecuturo ſabbatho. *Taanith.* IV. 3. *Gem. Moëd katon.* 14: 1. eadem ratione, qua quinto die ſe tondere & lavare licet in illa funeſta hebdomade in quam incidit dies nonus menſis Ab, quo templum primum & ſecundum dirutum, urbem Bether captam, & alias calamitates ſe perpeſſos eſſe Judaei tradunt.

VIII. Veſtes ſacerdotales, *νόμιμοι* dictae Joſepho, quatuor ſunt, conſtantes ex שש vel בד, id eſt, lino (reſpectu enim materiae utrumque idem eſt & בד non differt a בוץ. *Siphra fol.* *3. 2. ideo *βύζ-ζιναι ἱερέων* a Joſepho appellantur) femoralia, tunica, balteus & pileus: quarum formam ſupra indicavimus, ubi de veſtibus albis Pont. Max. egimus. Non tamen albae appellari ſolent, licet ex lino albo tres conſtiterint, quia balteus ſacerdotum erat variis coloribus diſtinctus: nec aureae, quod nulla ex iis aurum inſertum haberet, uti octo veſtes aureae Pontificis, quae nomen aurearum a quatuor §.VIII. *Veſtes ſacerdotum.*

tuor ex iis proprie aureis adeptae sunt. Balteus erat שעטנז ex lino & lana mixtus, uti & balteus, ephod, & pectorale Pont. Max. quale vestimenti genus aliis hominibus, & ipsis sacerdotibus extra templum, interdictum erat *Levit.* 19: 19. Quamdiu in templo erant, licebat, etiamsi sacris non operarentur, eas vestes gerere excepto balteo, qui quum ex lino & lana constaret, statim deponendus fuit post ministerium. *Gem. Tamid.* 61: 2 *Gem. Joma.* 69: 1. Non tamen licebat in iis vestibus dormire, aut capiti eas supponere, quod tamen alii affirmant. *Tamid.* 1: 1. Servabantur hae vestes in conclavi, (putatur fuisse conclave Phineasi) ubi singulae classes sacerdotales 4 receptacula habebant custodiendis 4 vestibus destinata. Tritae autem & lacerae inserviebant conficiendis ellychniis lychnorum sacrorum tum in sancto, tum in atriis, *Gem. Schabbath.* 21: 1. & 79: 2.

§. IX. *Nuptiae eorum, tonsura, & luctus.*

IX. Nuptias inire poterant sacerdotes cum puellis Israëliticis quae ex tribu Levi non erant, & illae ad primitias cum maritis edendas jure matrimonii admittebantur: tantumque aberat ut propterea dignitas generis sacerdotalis imminuta habita fuerit, ut in *Siphra* legatur

fol.

fol. *236. 2. si filiae sacerdotis nuptae Israëlitae nata sit filia quae nubat sacerdoti, nascaturque ex hoc matrimonio filius, aptum illum esse posse ut Pont. max. designetur. Interdictum erat sacerdotibus nuptias inire cum repudiata, & חלוצה quae calceum exuit, quia a leviro repudiatur. *Sota* VIII: 13. *Kiddufchin* III: 12. Interdicta quoque erat sacerdotibus profanata, per quam Hebraei intelligere solent natam ex faemina Pontifici maximo interdicta veluti vidua alterius (vid. *Siphra fol.* *225. 1.) denique scortum. *Levit.* 21:7. *Josephus Ant.* III. 10. interdictas fuisse sacerdotibus scribit non modo τὰς ἑταιρικυίας, sed & quae servae fuerant, aut captivae, vel cauponariam exercuerant. Viduae autem permissae erant sacerdotibus, & soli Pont. maximo interdictae. Frustra opponitur *Ezech.* 44: 22. ubi sacerdotes dicuntur non inituri conjugium cum viduis & repudiatis, quum ex verbis additis liqueat viduas sacerdotum iis permissas fuisse, nec ibi de jure quod a temporibus Mosis inter Judaeos obtinuit agatur, sed saeculis futuris. Josephus etiam *Ant.* III: 10. viduas sacerdotibus permissas, soli autem Pontifici negatas scribit. Praeterea calvitiem

vitiem capiti inducere non licebat, aut angulum barbae auferre, aut caput פרוע *Levit.* 10: 6. id est, incomtum habere demissis capillis, more lugentis, aut nudare, vel, ut alii, non licuisse sacerdoti crines omnes abradere, aut comam ultra trigesimum diem alere, sic ut tonderi singulo mense semel debuerit. Ut autem bene culta & rasa ad opus accederet quaelibet classis, interdictum erat capillos tondere aut lavare vestimenta illa hebdomade qua ministrabat. Praeterea ad parentes mortuos & liberos, fratresque ac sorores (uxorem quidam addunt) licuit sacerdotibus accedere & iis pollui, ad quos vel ipsos Pontifici non licuit accedere *Lev.* 21: 2. *&c.*

§. X. 18 *Requisita in sacerdotibus.* X. Solent Judaei illa quae requiruntur in sacerdotibus qui sacris operarentur ad capita octodecim referre. Non debebat esse 1. Cultor idolorum. 2. Ex stirpe aliena, id est, qui non esset ex posteris Aaronis. 3. Vitio corporis laborans: qualia vitia 140 enumerant Judaei. 4. Incircumcisus. 5. Immundus. 6. Talis qui vesperam ejus diei exspectare deberet ad lustrationem suam. 7. Qui expiatione indiget, de qua supra. 8. Lugens. 9. Ebrius. 10. Vestibus paucioribus quam par erat indu-

indutus. 11. Vestibus pluribus indutus. 12. Veste scissa indutus. 13. Capite nudus. 14. Pedibus manibusque non lotus. 15. Sedens dum sacris operatur aut se lavat. 16. Qui nuda manu vas non attingit, sed ita ut intercedat aliquid inter manum & vas. 17. Qui solo ita insistit, ut inter pedem & solum aliquid interjectum sit. 18. Qui sinistra manu sacra peragit. Quae fere omnia enumerantur in *Zevachim* 11. 1.

XI. In *Gem. Chullin.* 133: 2. & *Gem. Hier. Challa* 60: 2. hoc modo recensentur 24 dona sacerdotalia, מתנות כהונה. §. XI. *Dona 24 sacerdotibus debita.*

עשר במקדש

10 consumenda in templo.

חטאת	*Sacrificium piaculare ex quadrupedibus.*
חטאת העוף	*Sacrificium piaculare ex avibus.*
אשם ודאי	*Sacrificium pro delicto certo.*
אשם תלוי	*Sacrificium pro delicto dubio.*
זבחי שלמי ציבור	*Sacrificia salutaria publica.*
לוג שמן של מצורע	*Log olei leprosi.*

שתי

שתי הלחם	*Duo panes Pentecostales.*
לחם הפנים	*Panes propositionis.*
שירי מנחות	*Reliquiae fertorum.*
מנחת העומר	*Manipulus Paschalis.*

ארבע בירושלים

4, quorum usus est Hierosolymis.

הבכורה	*Primogenita pecudum.*
הביכורים	*Primitiva.*
מורם מן התודה ומאיל נזיר	*Partes ablatae ex sacrificio confessionis & ariete Naziraei*, id est, חזה, שוק, וד׳ חלות זרוע, חלה, ורקיק, *pectus, crus, 4 placentae, armus, placenta, & laganum.*
עורות קדושים	*Pelles sacrificiorum sanctissimorum.*

עשר בגבולין

10, quorum usus licitus est extra Hierosolymas.

(Notandum tamen omnia haec dona 24 aliquando distingui in species duas, videlicet קדשי הגבול & קדשי המקדש. vide *Midrasch Esther* 127. 3. sic ut tum גבול

נבול sit quodcunque extra atrium magnum est)

תרומה *Primitiae.*
תרומת מעשר *Decimae de decimis.*
חלה *Placenta. Num.* 15:18. *Rom.* 11:16.
ראשית הגז *Primitiae lanae. Deut.* 18:4. *Chullin.* XI. I.
מתנות *Dona ex animantibus profanis*, id est, הזרוע, והלחיים, והקיבה, *armus, maxillae & ἤνυςρον sive venter:* nam vetitum est animal edere de quo haec tradita sacerdoti non sunt, אסור לאכול מבהמה שלא תורמה מתנות׳. Nunc ea sacerdotes non accipiunt, quod iis Deus ea assignaverit ob operam quam aliis Israëlitis in terra Israëlitica & templo praestarent. vid. *Deut.* 18:5.
פדיון הבן *Pretium redemtionis filii primogeniti.*

N פדיון

פדיון פטר חמור *Pretium redemtionis asini.*

שדה אחוזה *Ager possessionis. Lev.* 27:16.

שדה חרמים *Ager devotus* : alii חרמים hic habent, non שדה. *Erachin.* VIII. 6.

גזל הגר *Rapina proselyti.* Si proselytus, cujus bona direpta sunt, moriatur, raptor sacerdotibus ea, & quintam partem, restituit.

§. XII. *Quibus sacerdotibus danda.* XII. Ex decem his ultimis priora quinque dabantur sacerdotibus omnibus, pro lubitu dantis, posteriora sacerdotibus ephemeriae ministrantis: quamvis dissensus sit de nonnullis inter doctores Hebraeos. Nam ita quidam volunt in τοῖς חרמים *mobilia* מטלטלין posse dari לכל כהן *sacerdoti cuivis*, sed *immobilia* קרקעות esse danda sacerdotibus *ephemeriae ministrantis* לאנשי משמר. *Gem. Hier. Challa.* 60. 2. Ita de rapina proselyti disputant in *Gem. Bava kama.* 109. 2. Confer *Bava kama* IX. 12. Distinguebant tamen inter sacerdotes literatos & illiteratos,

tos, ſic ut haec dari poſſent לכל כהן *unicuique ſacerdoti*, ſive doctus eſſet ſive indoctus, quia harum rerum ſanctitas tanta non erat ac reliquarum, aut quia non ſolebant inter ſacerdotes in templo miniſtrantes unum alteri praeferre *Challa*. IV.

חרמים	*Res devotae.*
בכורות	*Primogenita pecudum.*
פדיון הבן	*Pretium redemtionis filii.*
פדיון פ׳חמור	*Pretium redemtionis aſini.*
הזרוע לחיים ו׳	*Dona ex animantibus profanis.*
ראשית הגז	*Primitiae lanae.*
שמן שרפה	*Oleum combuſtionis*: id eſt primitiarum pollutarum.
קדשי המקדש	10 *res conſumendae in Templo.*
ביכורים	*Primitiva.*

CAP. V.

De munere ſacerdotum.

Functiones ſacerdotum in libro qui inſcribitur *Siphra fol.* 41. 2. & Gemara Chul- §. I. *Diſtributio Talmudica*

functionum Sacerdotalium.

Chullin *fol.* 132. 2. recensentur quindecim

1. היציקות effusiones olei in fertis.
2. הבלילות permixtiones fertorum cum oleo.
3. הפתיתות fertorum quorundam confractiones in frusta.
4. המליחות salitiones.
5. תנופות agitationes.
6. הגשות adductiones ad angulum altaris notozephyrinum.
7. הקטורות vel הקרבות oblationes in altari.
8. הקמיצות acceptiones pugilli ex fertis.
9. המליקות unguesectiones avium.
10. קבלות exceptiones sanguinis quadrupedum.
11. הזאות sparsiones sanguinis.
12. השקות סוטה potationes mulieris adulterii suspectae.
13. עריפת עגלה ערופה decollatio vitulae. *Deut.* 21: 6.
14. טהורת מצורע mundatio leprosi.
15. נשיאות כפים benedictio elevatis manibus in Templo מבפנים & extra Templum ומבחוץ peragenda.

II. Nos

II. Nos vero, quandoquidem haec distributio Talmudica omnes functiones sacerdotum non comprehendit, & videmur aptius alio loco de quibusdam harum functionum dicturi, Parte videlicet III hujus opusculi, ubi de sacrificiis agendum est, hunc ordinem sequi non constituimus. Sed hic persequemur primo munus quo quotidie fungebantur, in offerendis sacrificiis jugibus, accensione lychnorum, adolendo suffitu, templi custodia, & inflatione tubarum: dein alia quae non ita quotidiana erant, uti de immunditie & lepra cognoscere, res devotas aestimare, mulierem adulterii suspectam examinare, vitulae decollandae adesse, panes facierum in Sanctum inferre & elatos comedere, vaccam rufam comburere, ac populum scientia rerum divinarum imbuere. His adnumerari potest contectio vasorum sacrorum, a Levitis portandorum, stante tabernaculo, & portatio arcae foederis, quod tamen Kahathitarum munus erat ordinarium. Sed ter leguntur sacerdotes arcam tulisse, quum transiverunt Jordanem, circumiverunt Jerichuntem, & quum arcam in templum intulerunt. *Gem. Sota*. 33. 2.

§. II. Distributio quam nos sequemur.

§. III. *Quotidianae operae sacerdotum sorte distributae.*

III. Qua in re opera quotidiana sacerdotum posita fuerit, colligi potest ex sortibus quae quater singulis diebus in conclavi Gazith ducebantur inter sacerdotes, ut unusquisque munere illo, ad quod sorte, sive χειροτονίᾳ, designatus erat, fungeretur: quo spectat *Luc.* 1: 9. κατὰ τὸ ἔθος τῆς ἱερατείας ἔλαχε τὸ θυμιάσαι. Prima sorte designabatur ille qui prunas ab altari exteriori deferret ad pavimentum atrii, quod olim non a sorte sed ab arbitrio uniuscujusque pendebat. *Joma.* II. 1. *Tamid.* I. 2. Secundo sortitio fiebat inter tredecim. 1. Qui agnum jugularet. 2. Spargeret sanguinem ejus. 3. Cinerem removeret ab altari interiori. 4. Lychnos aptaret. 5. *Caput & crus posterius* (ראש ורגלו) agni deferret ad clivum altaris. 6. בהידים *armos duos.* 7. העוקץ והרגל *vertebras extremas cum cauda & crus* alterum posterius ac renes. 8. חזה והגרה *pectus & guttur.* 9. בדפנות *duo latera.* 10. קרבים *intestina*, patinae imposita & כרעים *pedes* supra illa. Nota כרע in sacro codice aliquando crus significare *Lev.* 11: 21. sed quum de sacrificiis agitur uti *Lev.* 8: 21. notat infimos pedes, πόδας uti illic Graeci reddunt, atque ita Judaei vestigia pedum gallinaceorum

orum in pulvere conſpicua appellant כרעי דתרנגולא. 11. Fertum ex ſimila. 12. חביתין cruſtula pontificis maximi. 13. Vinum libaminis. *Joma.* 11. 3. *Tamid.* III. 1. Tertio ſortiebantur de adolendo ſuffitu, *Luc.* 1: 10. Qui de eo ſortiebantur omnes tales erant, qui nunquam ſuffitum adoleverant: nec enim niſi ſemel eo officio fungebantur. Quarta ſorte deſignabatur, qui membra victimae per clivum ad altare deferret.

IV. Ex his aliquo modo cultus quotidianus in templo peragendus intelligitur, quem ita fere in *Tamid* deſcriptum habemus, uti videlicet ſtante templo ſecundo fieri conſuevit. Sacerdotes in atrium ingreſſi, & in duas turmas diviſi, atrium obibant accenſis facibus (excepta nocte ſabbathi, qua lucernae in atrio erant accenſae) & circa conclave cruſtulariorum Pont. m. ſibi mutuo occurrentes cruſtularios excitabant ut cruſtula conficerent. Qui ſorte erat deſignatus ad תרום את המזבח, id eſt, *ut ab altari quaſi primitias caperet*, prunas inde laturus ad pavimentum atrii, eumque locum ad ortum altaris ubi avium ingluvies & ſordes lychnuchi ac altaris interioris erant, ſine lucerna ad labrum ſe contulit; ubi lotis

§. IV. *Cultus quotidiani in Templo deſcriptio ex* Tamid.

manibus pedibusque id praestabat. Dein alii loti fuscinis & palis removebant membra & adipem, quae consumta non erant, ad latus altaris, & cineribus nonnullis in cumulum collectis superfluos auferebant. Allatis dein lignis (duobus minimum, *Siphra fol.* 59. 1.) sortiebantur de jugulatione, &c. uti modo dictum, cujus tempus advenisse monebantur voce praefecti, ברקאי, agnumque adducebant ex conclavi agnorum, adaquatum ex poculo aureo, quod cum aliis 92 vasis aureis & argenteis ex conclavi vasorum petierant. Qui cinerem ab altari interiori tolleret, & qui lychnuchum concinnaret, habentes claves duas & vascula טני & כוז per ostium exiguum ad septentrionem portae magnae intrabant in תא sive conclave, & per illud in sanctum, cujus portam aperiebant; quo stridore audito jugulabatur agnus, qui si ante apertam hanc portam jugulatus fuisset haberetur reprobus sive פסול. Postea purgato altari, & aptatis lychnis (ad quem actum bis in sanctum intrasse sacerdotem volunt, distinctis aliquo intervallo temporum momentis ita ut prima vice 5 lychnos, altera duos reliquos, concinnaret) exibant. Jugulato autem agno & membris

membris delatis ad clivum altaris, ac salitis, in conclave Gazith redibant ad legendum שמע.

V. Tum sortiebantur de suffitu, & delatione membrorum victimae ad summum altaris. Quibus vero nulla functio sorte obtigerat, vestibus sacerdotalibus exuti profanas induebant. Qui suffiret accipiebat vas הכף in cujus medio erat בזך vas suffitu plenum & operculo clausum, & cum מחתה vel πυρείῳ (vid. *Num.* 16: 18.) argenteo, capaci 4 caborum, altare adscendens prunas accipiebat, easque ubi descendisset in πυρεῖον aureum capax caborum 3 effundebat. Deinde tum ille qui בזך thure plenum gerebat, tum ille qui gerebat πυρεῖον (qui sorte non erat designatus sed eligebatur ab eo qui suffiret. *Gem. Joma* 25: 2.) intrabant in sanctum: & cui munus suffiendi contigerat prunis dispositis supra altare suffitum ex בזך immittebat, ad vocem praefecti הקטר, quo tempore nullus erat in atrio inter pronaon & altare, & populus in atrio preces fundebat. *Luc.* 1: 10. Postea sacerdotes hi in gradibus pronai constituti populo benedicebant: de quo ritu notandum est, sacerdotes ephemeriae ministrantis manibus lotis & sublatis, vel

§. V. *Continuatio ejusdem.*

ad altitudinem humerorum, si P. M. vel altius si sacerdos gregarius esset, pollice utroque & indice junctis, duobus autem digitis auriculari & annulari a reliquis separatis, coram populo benedictionem *Num.* 6:23. pronuntiasse. Sex autem res erant, quae ineptum reddebant sacerdotem ad benedictionem pronuntiandam, literis his מעש"יטל indicatae. 1. מום vitium corporis. 2. עבירה peccatum grave, quale idololatria, homicidium, &c. etiamsi poenitentiam egerit. 3. שנים anni, aetas non legitima. 4. יין vini usus; si quis plus quarta parte logi biberit. 5. טומאת impuritas. 6. לשון lingua. In scholis quoque & synagogis populo benedicebant sacerdotes eadem formula, sed nec adeo habebatur ratio sacerdotis benedicturi ut in templo, nec nomen יהוה sed אדני pronuntiabatur, nec tres partes benedictionis sine intermissione jungebantur: nec supra humeros manus elevabant. *Sota* VII. 6. Sacrificium juge vespertinum iisdem ritibus quibus matutinum peragebatur, circa horam diei nonam, uti Josephus testatur *Ant.* XIV. 8. sed sortitio non fiebat nec benedictio. Eadem functio iisdem mane & vesperi obtingebat, si suffitum excipias, ad quem

novo

novo fortium ductu opus erat. *Gem. Joma.* 26. 1. Et circa vesperam sacerdotes comedebant suas תרומות. *Beracoth.* 1. 1.

VI. Verum haud erit inutile haec omnia, ut clarius distinctiusque percipiantur, in tabella proponere secundum ordinem temporis. §. VI. *Series horum in tabella proposita.*

Ordo ministerii quotidiani.

SORS PRIMA, qua designatur qui ab altari exteriori ἀπαρχὴν prunarum ad pavimentum deferret eo loco quem indicavimus.

Decineratio altaris exterioris.

Dispositio struis primae in foco majori altaris, qui erat ad ortum.

Dispositio struis secundae.

Apportatio duorum segmentorum ligni imponendorum foco majori altaris.

SORS SECUNDA, qua designantur qui circa agnum & mundationem lychnuchi & altaris interioris versarentur.

Praeparatio agni jugulandi.

Apertio portae magnae sancti.

Jugulatio agni.

Introitus duorum sacerdotum in sanctum ad decinerandum altare interius

rius & aptandos lychnos.

Mundatio vel decineratio (ראשון) altaris interioris.

Sparſio ſanguinis agni ad altare.

Concinnatio quinque lychnorum in lychnucho.

Delatio membrorum agni ad clivum & ſalitio.

Introitus ſacerdotum in Conclave Gazith ad legendum 'ק"ש.

SORS TERTIA, qua deſignatur qui ſuffitum adoleret.

SORS QUARTA, qua is deſignatur qui membra agni a clivo ad ſummum altaris, לגבי המזבח, deferret.

Oblatio ſuffitus in ſancto.

Concinnatio duorum lychnorum lychnuchi ſacri.

Delatio membrorum agni ad ſummum altaris.

Fertum.

Cruſtula Pontificis maximi.

Libamen vini, & cantus Levitarum.

Denique, quum ſancto egreditur ille qui ſuffitum adoleverat, in gradibus pronai conſtitutus cum aliis ſacerdotibus exſpectat, donec membra agni conſumta ſint in altari, & populo benedicit.

VII. Ad

VII. Ad munus etiam quotidianum sacerdotum pertinet templi custodia. Sacerdotes excubias agebant in tribus locis, uti Levitae in 21, illi quidem ad loca interiora templi, hi ad exteriora. Loca illa sunt conclave Abtines, Nitzotz & Beth Moked. In Beth Moked cubare solebant capita familiae ministraturae die sequenti, & claves atrii illic servabant. Mane autem praefectus montis templi januam Beth Moked pulsabat, & accepta clave ostium aperiebat, per quod in atrium sacerdotes intrabant. *Middoth.* 1. 1. *Tamid.* 1. 1. §. VII. *Custodia templi.*

VIII. Sacerdotum quoque erat tubas inflare in templo quotidie: ubi inprimis notanda est differentia buccinae & tubarum. *Buccina*, שופר dicta, erat cornu animalis. Vaccae autem cornu nomine שופר non comprehendunt, quod illud קרן appelletur *Deut.* 33: 17. & nunquam dicatur שופר. *Rosch haschana.* III. 2. Cornu erat plerumque arietis, incurvum. חצוצרות vero sive *tubae*, σάλπιγγες σημασιῶν 1 *Macc.* 7: 45. dictae, & Hebraeis סלפינגס in *Midrasch Coheleth.* 110. 4. *Echa rabbati* 56. 4. ex metallo constabant, & rectae erant; quare aquam buccina, non item tubis, hauriri potuisse §. VIII. *Buccinas & tubas inflare.*

tuisse Talmudici tradunt. Buccinarum usus in templo & extra templum erat: & extra templum quidem non requirebatur eas inflari a sacerdotibus, sed & ab aliis fieri poterat. *Jud.* 7: 16. At si in templo essent inflandae, ut in festo clangoris & alias, ad sacerdotes ea cura pertinuit. *Nehem.* 12: 41. *Tubas* autem argenteas duas Moses facere jubetur *Num.* 10: 2. eratque R. Josua Sycanensis in ea opinione has tubas absconditas fuisse vivente Mose, & Josuam sibi alias confecisse, vid. *Midrasch Coheleth.* 110. 4. quia *Num.* 10: 2. legitur, עשה לך *fac tibi*, & *Deut.* 31: 28. nulla fit tubarum mentio. Has sacerdotes inflabant certis temporibus festis *Num.* 10: 9. & 10. quibus proinde tubarum usus, ut Levitis cymbalorum 1 *Chron.* 16: 42. attribuendus est, uti *comm.* 5. & 6. distinguuntur, & aliis in locis, ubi totus populus tubis clanxisse dicitur, id est, sacerdotes per totam multitudinem dispersi. Hae tubae duae in arcu qui Tito Vespasiano erectus est ante mensam panum sculptae conspiciuntur. Tubis clangebant quotidie 21 vicibus; ter ad apertionem portarum, novies ad libamen vini matutinum, novies ad vespertinum. *Succa.* v. 5.

Sta-

Stabant autem ad menſam adipum in oblatione ſacrificii jugis, & ſacrificiorum (at in Paſchate clangebant tempore jugulationis, non ad libamen vini) quae publico vel privato nomine offerebantur in diebus feſtis: unde nonniſi in holocauſtis quadrupedum & ſalutaribus, quae ſola libamen requirebant, tubarum uſum fuiſſe colligitur, uti & erat in initio & fine feſtorum, ac temporibus laetitiae vel triſtitiae extraordinariis, in jejuniis, praeliis, & triumphis. His autem conjungere uſum buccinae in templo quidem ſolebant. *Pſ.* 98: 6. בחצוצרות וקול שופר & 2 *Chron.* 15: 14. שופרות וחצוצרות: ſed extra illud vel buccina vel tubis ſolis utebantur, ſecundum hoc Talmudicum בגבולין מקום שיש חצוצרות אין שופר מקום שיש שופר אין חצוצרות *Gem. Roſh. haſſchana.* 27. 1.

IX. Sacerdotum porro erat de mundo & immundo cognoſcere *Lev.* 10: 11. *Deut.* 21: 5. quae ſane pars officii ſacerdotalis difficillima fuit. *Hagg.* 2: 14. Variae autem ſunt immundities, quaedam ex ipſa Dei lege ſcripta ortum ducentes, quaedam ex conſtitutionibus doctorum Hebraïcorum. Quaedam res immundae ſunt, nec tamen alias polluunt; quaedam & immun-

§. IX. *De immunditie cognoſcere.*

immundae sunt ipsae & polluunt alias. Quaedam res purae, uti semina, contactu cadaveris non polluuntur: sed si aqua iis affusa sit, omnino: vide *Levit.* 11: 37, 38. & codicem Mischnicum *Macschirin*, sive de liquidis res ad pollutionem disponentibus. Quaedam polluunt hominem, ita ut per diem immundus maneat: quaedam per dies septem, quaedam per mensem, quaedam ulterius. Quaedam polluunt homines tantum, quaedam homines & vasa: vasorum videlicet 8 species; vestes, cilicia, testacea, coriacea, ossea; vitrea, metallica, lignea. Quaedam arcebant hominem ab (1) urbibus muro cinctis (2) quaedam a monte Templi, (3) quaedam ab spatio antemurali, (4) quaedam ab atrio mulierum, (5) quaedam ab atrio magno, & hoc respectu gradus quinque immunditiei sunt in 1. leprosis 2. seminifluis זבים 3. pollutis a mortuo. 4. טבולי יום eo die lotis sed ante vesperam non mundis, & 5. indigentibus piaculo מחסרי כיפורים. Ita ut quid gravissime polluat omni respectu dici vix possit: nam cadaver habetur quidem gravissimum omnium, חומר כולן quod in tentorio polluat. *Kelim.* 1. 4. Sed tamen cadaver non ita polluit res cubili

cubili ac sedili uti זב sive vir fluxu seminis laborans, qui etiamsi 100 panni sibi mutuo impositi essent & contaminasset supremum, omnes pro pollutis haberentur: sed cadaver hominis impositum illis pannis nonnisi tres pollueret.

X. Sunt autem *gradus immunditiei*, מעלות הטומאה, uti Judaei loquuntur, sex, quorum primus appellatur אבי אבות *Pater patrum*, secundus אב הטומאה *Pater immunditiei* (de quibus §. seq.) tertius ראשון לטומאה *Primum immunditiei* contractae videlicet a patre immunditiei: & in hoc gradu omnia esse considerantur quae ab aliquo patre immunditiei polluta sunt, sive homo fuerit, sive vas, sive cibi sive liquores: quartus שני *secundum:* quintus שלישי *tertium:* sextus רביעי *quartum.* Ulterius se non extendunt immundities, & quod praeter patres est omne ולד *proles* immunditiei dicitur, sive sit primum, secundum, tertium aut quartum. Patres polluunt אדם וכלים *homines & vasa:* sed proles non nisi cibos & liquores, excepto liquore immundo qui solus inter proles immunditiei vasa polluit. De his autem varii sunt Judaeorum canones, veluti in Codice *Taborot.* 11. 3. Videlicet *de rebus profanis*, חולין: quod est pri- §. X. *Gradus sex immunditiei.*

mum respectu immunditiei a patre immunditiei contractae in rebus profanis; sive ראשון בחולין, pollutum est ipsum & alias res polluit, id est, טמא ומטמא. Quod est secundum השני ineptam reddit rem profanam ad esum, פוסל ולא מטמא at non polluit ulterius id est, non reddit eam rem ita immundam ut aliae res ab ea polluantur contactu &c. sic ut פסול alia non polluat. Quod est tertium, comeditur cum jusculo; quicum primitiae mixtae sunt. Et ibidem *de primitiis*, תרומה: primum & secundum in primitiis polluta sunt & polluunt. Tertium פוסל ולא מטמא ineptas eas reddit ad esum at non polluit. Quartum comeditur cum jusculo cui קדש *cibi sacri* (de quibus mox) immixti sunt. De קדש sive *cibis sacris in atrio comedendis*. Primum, secundum, & tertium in cibis his sacris polluta sunt & polluunt. Quartum ineptos hos reddit ad esum, פוסל, sed non polluit. Quintum editur cum jusculo sacro.

§. XI. *Species undecim immunditiei legalis.* XI. Undecim a Judaeis recensentur species immunditiei legalis, quarum videlicet in lege Dei scripta sit mentio, omnes excepta lepra ab animali ortum trahentes, suntque 1, Immundities reptilis;

lis, si videlicet sit unum ex iis octo, quae *Levit.* 11:30. enumerantur. Nam reliqua reptilia, uti viperae, ranae, testudines, serpentes, munda sunt nec polluunt. 2. Cadaveris bestiae, quo nomine intelligitur quodvis cadaver animalium sive mundorum sive immundorum: ita tamen ut mundum, si rite jugulatum sit, mundum sit: immundum sive juguletur sive morte naturali moriatur immundum maneat: praeterea quod mundi adeps non polluat. 3. Cadaveris humani, quo nomine venit vel minima cadaveris particula, olivae magnitudinem superans. Nec differt cadaver Israëlitae ab cadavere aliarum gentium, nisi respectu immunditiei tentorii, quoniam gentium cadavera non polluunt in tentorio, אין הגוים מטמאין באהל. 4. Concubitus feminis. 5. Aquae piacularis sive lustralis quae מי נדה in Codice sacro & מי חטאת in Misna appellatur, destinatae ut cineri vaccae rufae mixta pollutos a mortuis mundet. 6. Sacrificii piacularis. 7. Mulieris fluxu laborantis. 8. Viri fluxu laborantis. 9. Menstruatae. 10. Puerperae. 11. Leprae.

XII. Solent Judaei de his undecim speciebus notare quot modis unaquaeque §.XII. *Patres* 32

immunditiei legalis. polluat, & 32 *radices*, sive *patres pollutionis* אבות הטמאה recensere, quibus opponuntur surculi sive *proles pollutionis* ולדי הטמאה. Appellantur autem *surculi* sive *proles*, quaecunque ab his *radicibus* sive patribus polluuntur. Prima species non nisi unum habet patrem pollutionis,

I. *Reptile* ipsum est pater pollutionis.
II. *Cadaver bestiae* quoque.
III. *Cadaver humanum* novem patres complectitur. 1. Cadaver ipsum polluit. 2. sepulcrum polluit. 3. homo Israëlita (nam ethnicus nec polluitur cadavere nec polluit eo respectu) cadavere pollutus. 4. vasa ab ejusmodi homine tacta. 5. vasa cadaver tangentia. 6. homo tangens vasa illa. 7. vasa ejusmodi hominem tangentia. 8. vasa quae illa vasa tetigerant. 9. tentorium cadavere pollutum.
IV. *Concubitus seminis.* Unus hic pater est, ipsum semen.
V. *Aquae piacularis*, מי חטאת, id est, aquae vivae, cui cinis vaccae rufae immixtus est ad mundandos alios, non nisi unus pater est, ipsa aqua nempe, contacta

tacta aut gestata ab eo qui illa opus non habet, antequam videlicet alius ea mundatus sit: nam postea non polluit.

VI. *Sacrificii piacularis* tres patres erant. 1. vacca rufa. 2. juvencus & hircus azazel. Polluebant enim haec omnia vestes illorum qui circa illa occupabantur.

VII. VIII. *Mulieris fluxu laborantis* & *Viri fluxu laborantis*, quorum uterque septem habebat patres immunditiei. 1. ipsa mulier erat pater immunditiei, atque ita etiam vir. 2. concumbens cum illa vel illo. 3. sanguis aut semen illius fluxus. 4. sputum. 5. urina. 6. sedile. 7. cubile.

IX. X. *Menstruatae* & *Puerperae* etiam septem illos habebant immunditiei patres.

XI. *Leprae* immundities 4 patres immunditiei complectitur, qui sunt 1. Leprosus quatenus erat seclusus. 2. Leprosus quatenus immundus erat pronuntiatus. 3. vestis lepra infecta. 4. domus lepra infecta.

§ XIII. *Patres immunditiei ex decreto doctorum.*

XIII. Praeter has sex numerant Judaei species immunditiei, quae complectuntur & ipsae suas *radices*, sive *patres immunditiei ex instituta scribarum* אבות הטמאה מדברי סופרים, videlicet. 1. immunditiem cadaveris humani. 2. Fluxus זיבות. 3. Menstruatae. 4. Puerperae. 5. Idoli. 6. Cadaveris bestiae. Patres autem immunditiei in his sunt

1. Immunditiei cadaveris humani quae undecim habet patres. 1. Ossiculum, quantitate grani hordeacei, polluit contactu & gestatu, non tentorio. *Oholoth.* 11, 3. 2. Terra gentium. 3. בית הפרס, ager in quo sepulcrum aut cadaver esse aratrum indicat, aut in quo sparsae sunt cadaveris particulae. 4. Sanguis conculcationis, דם תבוסה, qui partim ex vivo sed morti proximo, partim ex mortuo, homine fluit. *Oholoth.* 11. 2. & 111. 5. 5. Tentorium pollutum sanguine conculcationis. 6. Homo uno ex quatuor modis prioribus pollutus. 7. Vasa quae illum hominem tetigerunt. 8. Vasa quae illa vasa tetigerunt. 9 Homo qui illa vasa tetigit. 10. Vasa quae illum hominem

nem tetigerunt. 11. Vasa quae tetigerunt illa vasa.

2. Immunditiei fluxus 9 patres sunt 1. ipse qui fluxu laborat. 2. fluxus. 3. saliva ejus. 4. urina. 5. sedile. 6. cubile. 7. stratum quo geritur. 8. sanguis. 9. rem habens cum tali muliere. Sub quibus ethnici comprehenduntur.

3. Immundities menstruatae etiam 9 patres habet.

4. Immundities puerperae eosdem habet 9 patres.

5. Immundities idoli 4 habet patres. 1. ipsum idolum. 2. Quaecunque inserviunt idolo. 3. Quae oblata sunt idolo. 4. Vinum quod ei libatur.

6. Immundities cadaveris duos continet patres. 1. Animal ab extrario homine, id est, non Israëlita, jugulatum. 2. Cadaver avis mundae.

XIV. Quandoquidem vero iidem patres fere sunt fluxus, menstruatae, & puerperae, illos nominatim repetere nil attinet: adeoque ad 29 patres, omnes referuntur radices immunditiei ex his 6 speciebus ortae. Undecim videlicet patres in immunditie cadaveris humani, qua- *§.XIV. Numerus eorum ad 29 reductus.*

 tuor

tuor in immunditie idoli, duo in immunditie cadaveris, id eſt, 17 univerſim, & his adduntur 12 hi. 1. Homo ethnicus, qui ſimilis habetur homini fluxum paſſo. 2. Menſtruata dies retrorſum numerans. 3. Faemina videns maculam ignotam, retro numerando, polluit cubile & ſedile. 4. Faemina quae tempore legitimo ſe non exploravit, & poſtea ſe explorans pollutam cernit. 5. Faemina pariens abortum. 6. Qui cum iis rem habuerit. 7. Sedile earum. 8. Cubile earum. 9. Sputum earum. 10. Urina. 11. Sanguis. 12. Fluxus hominis ethnici. At ſemen ejus mundum eſt.

§.XV. *De Lepra ejusque ſpeciebus & ſignis.*

XV. Inter immundities graviores attentionem ſingularem lepra meretur, morbus eo modo, quo deſcribitur Levitici capite tertio & decimo, Iſraëlitis proprius, & cujus cura ad ſolos ſacerdotes pertinuit, a quorum ore & mundities ac immundities dependebat: אין טומאה וטהרה אלא מפי כהן uti legitur in *Siphra fol.* *100. 1. Non modo in Palaeſtina ſed extra eam, templo ſeu ſtante ſeu diruto, praecepta haec Dei de lepra obſervanda fuerunt. *Siphra fol.* *127. 1. & *128. 1. Dividitur illa in ſpecies duas, lepram res animatas inficien-

ficientem, & quae res animatas afficit. Lepra res animatas inficiens, eſt humana, eaque duplex vel capitis vel cutis. Lepra capitis vel barbae צרעת הראש או הזקן duo habet ſigna. Vide *Levit.* 13: 30.

1. Maculae depreſſionem infra ſuperficiem cutis.
2. Pilum fulvum in ea.

Lepra cutis humanae tria ſigna habet. *Levit.* 13: 2.

1. שאת tumorem. Color eſt inſtar lanae agni unius diei, כצמר. *Siphra fol.* *105. 2.
2. ספחת abſceſſum, ἀπόστημα. Color eſt inſtar calcis טפילה. *Siphra fol.* *98. 2.
3. בהרת candoris nivei. *Siphra ibid.* Confer *Exod.* 4: 6.

Et haec ſigna particularia. *Lev.* 13: 3.

1. Pilum album redditum.
2. Plagae adſpectum cute profundiorem.
3. Diffuſionem.
4. Vivacitatem.

XVI. Si ex his notis edoctus fuerit ſacerdos (qui etiamſi unus eſſet de lepra judicium ferre poterat, *Gem. Nidda.* 50. 1. *Siphra fol.* *100. 1.) lepram eſſe, immun- §.XVI. *Leproſi examen a ſacerdote inſtituendum.*

mundum pronunciabat hominem. Quod si modo כהרת fuerit, nec pilus albus sit redditus, nec plagae adspectus cute profundior, secludebat illum hominem sacerdos continenti septiduo, quo exacto sacerdos eum accedebat, & si plaga se ulterius in cute non diffudisset, altero septiduo eum secludi curabat. Si nec tum se plaga diffudisset, mundus pronunciabatur a sacerdote, & lotis vestibus habebatur pro mundo: quemadmodum & si totum corpus a capite ad pedes lepra occupasset; nam ὁλόλεπρος homo mundus censebatur, *Lev.* 13: 13. ὁ δὲ ἐκ μέρους ἀκάθαρτος, qui autem ex parte leprosus erat, immundus, uti Photius loquitur in *Amphilochiis*, *quaest.* 82. Quod si se diffudisset plaga exacto septiduo ultra terminos priores, eo quo dictum est modo, sacerdos illum immundum pronunciabat & leprosum. Tunc autem vestes scissas, uti in luctu, gerere, caput incomtum habere (ראש פרוע) barbam superiorem velare, obviis immunditiem suam indicare clamando, טמא, טמא, & extra castra degere, sive extra urbes tempore Josuae muro cinctas, debuit. Nec tamen soli erant & ab omni hominum consortio secreti. Quatuor simul fuisse leguntur

guntur 2 *Reg.* 7: 3. & Christo decem occurrerunt *Luc.* 17: 12. quid ? quod nec ab ipsa synagoga eos Judaei excludant.

XVII. Sex res requirebantur ad mundationem leprosi. 1. Duae aves. 2. Lignum cedrinum, 3. Hyssopus. 4. Lana coccinea. 5. Aquae vivae. 6. Vas fictile. Quum enim lepra liberatus esset homo, sacerdos adduci jubebat duas volucres mundas צִיפּוֹרִים. Quo nomine Macarius quidem *Hom.* 47. δύο περιστερὰς sive columbas intelligit, Origenes & Hieronymus gallinas, quod vulgo Graeci gallinas ὄρνιθας dicerent; sed frustra tunc vox *mundarum* addita fuisset: & probabile est quod in *Gem. Hier. Nazir.* 51: 2. legitur, omnem avem puram dici *Zippor.* כל עוף טהור קרוי ציפורין. Columbae tamen hoc nomine non intelliguntur, quae expiationi intus in atrio peragendae a Deo erant destinatae, nam תורים ac בני יונה dictae fuissent, non צִיפּוֹרִים, uti monetur in *Siphra fol.* 66. 1. Hirundines aut passeres fuisse multi Judaeorum tradunt: alii vero de passeribus dubitant sintne inter aves mundas censendi. Esse debuerunt hae aves, uti & hirci diei expiationis & agni duo a leproso offerendi, pares colore, statura & pretio, uti legitur

§.XVII.
Leprosi mundatio.

tur in *Siphra*, ubi & *fol.* *127. 1. quatuor actiones circa aves leprosi distinguuntur

1. לקיחת ציפורים *acceptio avium*: quae fieri potuit ab aliquo qui sacerdos non esset, ita ut jussu sacerdotis alius capere eas possit, צוה הכהן ללוקח ולקח מי שירצה.
2. שחיטת ציפורים *jugulatio avium.* Hanc non a sacerdote necessario fieri debere quidam putant, quia in Codice sacro iisdem verbis quibus mox describitur acceptio legitur צוה כהן ושחט: alii contra sentiunt.
3. הזיית דם ציפרים *sparsio sanguinis avium.*
4. שילוח ציפרים *dimissio vivae avis.*

Avium una jugulabatur in vase testaceo supra aquam ex vivo fonte ortam, & sanguini intingebatur avis altera viva, lignum cedrinum, lana coccinea & hyssopus. Ramus cedrinus longus erat, uti in *Siphra fol.* *128. 1. legere est, cubitum unum, crassus quartam partem pedis quo lecti fulciri solebant: hyssopus lata erat palmum. Haec autem lana coccinea erant colligata, & extremitates alarum

rum avis vivae & cauda circa ramum cedrinum & hyssopum fuere convolutae, atque ita haec omnia simul sanguini intincta fuerunt. *Siphra*, *fol.* *129. 2. *Negaim*. XIV. 5. His adspergebat leprosum septies mundumque pronuntiabat, vivam dimittens avem. *Lev.*14: 2. Quibus peractis erat adhuc leprosus מחוסר כפרה *indigens piaculo*, & lotis vestibus, raso corpore & loto, in castra vel urbes admittebatur, & post dies septem iterum vestes lavabat, tondebat corpus & lavabat. Tum die sequenti, id est, octavo, in conclavi leprosorum (*Siphra*, *fol.* *132. 1.) lotus ad portam Nicanoris tendebat stante templo II. & sacrificium suum offerebat, agnós duos, unum in holocaustum, alterum pro delicto, & agnam in sacrificium piaculare, fertum trium decimarum similae oleo mixtae, & logum olei. Si pauper esset, agnum dabat in sacrificium pro delicto, decimam similae oleo mixtae & turtures duos, alterum in sacrificium piaculare, alterum in holocaustum. *Levit.* 14: 21. Quum autem ipsi intrare in atrium magnum non liceret, nec sanguis sacrificiorum sanctissimorum extra atrium efferri posset, ipse dextram aurem, pollicemque manus dextrae

trae & pedis dextri in atrium porrigens sanguinem & oleum illita membris illis digito sacerdotis vel sacerdotum (quia oleum potuit sacerdos vel sinistrae suae vel manui alterius sacerdotis infundere uti est in *Siphra fol.* *132. 2.) excipiebat.

§. XVIII. *Lepra vestium & aedium.* XVIII. Lepra quae res inanimatas inficiebat erat lepra vestium & aedium. Lepra vestium non polluit nisi lanam & linum. *Levit.* 13: 47. *Kelaim.* ix. 1. adeoque pelles ea non inficiebantur nisi lana iis adhaereret, uti pelles ovium & caprarum. Indicium hujus erant maculae virides & rubrae, quae si post septiduum seclusionis se diffudissent, judicabatur vestis lepra infecta & comburenda. *Lev.* 13: 47. Lepra aedium (nonnisi in terra Canaan, at nunquam Hierosolymis, visa, uti Judaei in *Siphra fol.* *138. 1. tradunt) cognoscebatur ex maculis viridibus & rubris, si se diffunderent; tum enim tota domus erat diruenda. *Lev.* 14: 45. at si maculae se non diffudissent, jugulatione duarum avium & immersione rami cedrini, lanae coccineae & hyssopi in sanguinem alterius ex iis, ut ante, domus mundabatur. *Lev.* 14: 48.

§. XIX. *Res Deo devotas ae-* XIX. Aestimabant etiam sacerdotes res personasve quas Deo aliquis voverat;

rat, ut certo pretio redimerentur, & in Siphra *canon generalis* traditur *fol.* *293. 2. *omnes aestimationes esse sacerdotum*, בנייך אב לכל הנערכין שיהו בכהן. In his tamen distinctio observanda est inter votum simplex נדר & חרם. Quae posteriori modo erant devota redimi non poterant; sed usui sacro vel sacerdotibus cedebant, aut si homines essent mortem subibant. *Levit.* 27: 28. 2 *Reg.* 12: 4. At de his votis capite ultimo Partis tertiae copiosius dicetur. Filii quoque primogeniti redemti pretium, 5 sicli, etiam nunc sacerdoti cedunt. Vide *Lev.* 12. & 15. *Num.* 18: 16. *Exod.* 13: 1, 2.

stimare munus sacerdotum.

XX. Mulier quoque adulterii suspecta, quam *zelotypicam* nuncupat Hieronymus *comm. in lib. Reg.* adducenda erat ad sacerdotem, pro qua postquam decima Ephae farinae hordeaceae (sine oleo & thure) fuerat allata, sacerdos eam in porta Nicanoris collocabat, aquamque e labro sacro haustam & vasi fictili, admixto pulvere atrii (ut quidam: alii vero, illo quod in sancto sub tabula marmorea erat) infundebat. Dein ipsius caput a sacerdote nudabatur, & ut nonnulli volunt, pars vestium diripiebatur ab eodem. Postea sacerdos munus in corbe saligna allatum

§. XX. *Mulierem Sota examinare.*

tum ſancto vaſi inditum manibus mulieris impoſuit, eamque certa formula, exhibita *Num.* 5: 19. & inſcripta ſchedulae, adjurabat, manu tenens aquas amaras. Quantitas aquarum erat dimidium logi, uti traditur in *Gem. Hier. Sota.* 18. 1. Tum corbem e manu mulieris ſacerdos arripiebat, munusque ſancto vaſi inditum atque agitatum ad angulum altaris notozephyrinum deponebat, acceptumque farinae pugillum ſale adſperſum conjiciebat in ignem altaris. Denique uxor aquas amaras imbibebat, ſi innocens, innoxie: ſi rea, venter ejus intumeſcebat, & concidebat femur ejus, eaque ſolutis crinibus & pectore nudo e templo ejiciebatur.

§. XXI. *Vitulae decollandae adeſſe.*

XXI. Praeterea ſacerdotes aderant decollationi vitulae, quam, ſi cadaver hominis interfecti in campo inveniretur, & reus lateret, proximae civitatis (quam 5 membra ſynedrii magni indicabant) ſeniores emere debebant *Deut.* 21: 5. *Sota* IX. 1. Decollatio fiebat a parte poſteriore colli, מאחריה, ſecus ac in jugulatione ordinaria. Hinc interpretes Alexandrini reddunt ערופה νενευροκοπημένη, & Joſephus τοὺς τένοντας, id eſt, tendines cervicales, κεκομμένη. Sepeliebatur illa in eadem

eadem valle inculta, nec postea colenda, ubi decollata erat.

XXII. Sacerdotum quoque erat panes propositionis quolibet sabbatho auferre e sancto & novos substituere; quod hoc modo fieri consuevisse Judaei tradunt in *Menachoth*. XI. 7. Intrabant in sanctum sacerdotes quatuor, quorum duo duos ordines panum recentium ferebant, duo reliqui duas acerras thuris. Hos anteibant quatuor, qui panes & acerras de mensa tollerent & panes veteres in pronao deponerent, donec thus in acerris contentum cremaretur addito sale in illo foco e quo prunae suffitus petebantur, & quidem ipso sabbatho. Sic ut mensae adessent sacerdotes octo, 4 ad septentrionem (eorum enim ministerium locum honoratiorem postulabat) qui panes recentes apponebant, 4 ad austrum mensae, qui veteres tollerent. Recentibus in mensa dispositis, egressi reponebant panes veteres in mensa aurea pronai, thus admixto sale adolebant, dein panes partiebantur sacerdotes accedentis & recedentis ephemeriae, illi ad aquilonem atrii, ut ostenderetur ministerium illius hebdomadis ad eos pertinere, hi ad austrum, qui dein eos in loco sancto comedebant.

§. XXII. *Panes sacros inferre & efferre.*

Quum autem panes erant divisi, sacerdotes ephemeriae recedentis renunciabant plane sacris, & locum cedebant ephemeriae accedenti; nec tamen templo excedebant, quia panes in atrio, loco sancto, comedi debuere & quidem eo ipso die, id est usque ad mediam noctem, quae sequebatur sabbathum. Hieronymus autem, *commentario ad Malachiam pag.* 1810. non tantum curam adferendi & auferendi comedendique sacerdotibus adscribit, sed *panes propositionis juxta traditiones Hebraicas ipsos (sacerdotes) serere, ipsos demetere, ipsos molere, ipsos coquere debuisse* tradit.

§. XXIII. *Vaccam rufam comburere.* XXIII. Inter alia munera sacerdotalia (licet enim pontifices eo functi fuerint, ut liquet ex *Para.* III. 8. tamen etiam aliis sacerdotibus id concessum fuit, *Num.* 19:3.) erat quoque combustio vaccae rufae, cujus cineres aqua mixti adhibebantur ad tollendam immunditiem quam aliquis ex contactu mortui contraxerat, *Num.* 19. 1 *Cor.* 15:29. *Hebr.* 9:13. Vacca haec colore erat rufa, quod genus in Palaestina rarum erat, ut liquet ex historia Damae Ben Nethinae, cui vacca rufa, singulari Dei beneficio, nascebatur, quum jaspidem sub capite parentis

tis sui dormientis arcae inclusam dare nollet, jaspide ex λογίῳ pontificis deperdita *Gem. Kidduschin.* 31: 1. *Gem. Avoda Zara.* 23: 2. *Gem. Hier. Pea.* 15. 3. Integra porro fuit & expers jugi, publico aere emta, deducebaturque a sacerdote, qui septiduo ante domo sua relicta in conclave בית אבן (ita dictum a vasis lapideis quae in illo erant) ductus fuerat, per כבש sive viam novam arcubus vel fornicibus innixam ad vitandam pollutionem, in הר המשחה *montem oliviferum*, ubi rogo imposita facie obversa occidenti jugulabatur. Dein sanguinem manu sinistra exceptum sacerdos occidentem versus dextrae digito intincto septies spargebat e regione aedis sacrae, cujus portam intuebatur, per portam Susan & alias (per quas non modo ad octavum gradum pronai pertingere visu poterat, ut quidam scribunt, sed ad ipsam templi portam) vel trans murum orientalem ceteris humiliorem, circa portam Susan. *Middoth.* 11: 4. vel trans portam Susan per reliquas. A constituta republica Judaica usque ad urbis excidium non nisi novem fuisse combustas vaccas rufas Judaei tradunt. Prima combusta est a Mose, vel potius vivente Mose ab Eleazare.

2. Ab Ezra, five ejus juffu; atque ita etiam de reliquis ftatuendum videtur. 3. & 4. A Simeone jufto ultimo membrorum Synagogae magnae. 5. & 6. A Johanne Pontifice Maximo, qui pater Matatthiae vulgo fuiffe creditur. 7. Ab Eljehoenai filio Hakkaf, Pont. Max. tempore Simeonis filii Shetach, & Judae fil. Tabbai. 8. A Chanameele Aegyptio Pont. Max. & 9. A fucceffore ejus Ifmaële fil. Phabi, qui vixit tempore R. Jochananis Ben Zaccai. Aliis tamen vix videtur vero fimile, toto illo intervallo temporis, quod inter Mofem & Ezram fuit, unam vaccam modo fuiffe combuftam; maxime quum tantum fanguinis in eo effufum fit, & ftante templo fecundo 8 numerentur, quod multo brevius fpatium eft. Cineres hujus vaccae dicuntur אפר חטאת, uti & vafculum in quo fervabantur קלל של חטאת. *Eduioth*. VII. 5. *Para*. III:3. collectique in tres partes dividebantur. Una in monte olivifero fervabatur; & inferviebat, poftquam aquae vivae injecta effet portio cinerum, ea quantitate ut confpici poffet in aquae fuperficie (tantum enim requirebatur, uti hic ita in pulvere Sotae dato & fputo fratriae. vide *Gem. Hier. Sota.* 18: 1.) adfper-

ſperſioni populi, quae a quovis viro puro fieri poterat, licet ſacerdos non eſſet, etiam a puero, ut quidam exiſtimant. Altera in templum delata inſerviebat ſacerdotibus. Tertia in חיל ſive antemurali ſervabatur in memoriam combuſtionis. Alii ita volunt, partem primam in monte olivifero ſepoſitam, inſerviiſſe conſecrandis aliis vaccis; alteram extra templi atrium ſervatam, ad uſum omnium pollutorum contactu cadaveris: tertiam in antemurali locatam ad rei memoriam. vide Cod. *Para.*

§. XXIV. *Populum docere.*

XXIV. Sacerdotum denique erat, ut & Levitarum, publice docere, leges Dei tum coram populo tum Levitis junioribus explicare, & de jure ſacro reſpondere, *Levit.* 10: 11. *Ezech.* 44: 23. 2 *Chron.* 17: 9. *Hagg.* 2: 12. *Malach.* 2: 6. Hoc munus optime iis conveniebat, qui per omnes tribus erant diſperſi, nec agricultura ſimilibusve modis quaerendi victum occupati. Unde ad eos potiſſimum cura ſcholarum & academiarum pertinuit. In hoc tamen officio negligenter ſe tum ſacerdotes tum Levitas ſaepe geſſiſſe, nec bene illo functos, liquet ex 2 *Reg.* 22: 10. & Prophetarum querelis *Ezech.* 22: 26. &c. Praeterea ex

 iis

iis judices plerumque constituebantur. *Ezech.* 44: 24. 2 *Chron.* 19: 8.

CAP. VI.
De Levitis.

§.I. *Nomen & inauguratio.*

I. Levitae, quorum dignitas inter sacerdotes & Israëlitas media fuit (*Horaioth.* III: I.) illi omnes dicti sunt qui ex tribu Levi ortum traxerunt, exceptis posteris Aaronis. Dati sunt sacerdotibus *Num.* 4: 9, 12. & inaugurabantur adspersione aquae, rasione totius corporis, (quae tribus hominum generibus, leprosis, Naziraeis, & Levitis, at dum in solitudine errabant Israëlitae duntaxat, a Deo fuit mandata. *Negaim.* XIV. 4.) lotione vestium & corporis, ac sacrificio juvenci gemini, unius in sacrificium piaculare, alterius in holocaustum, quibus Levitae manus imponebant, uti vicissim Israëlitae Levitis manus imponebant, & hi agitabantur a sacerdote. *Num.* 8: 6-14.

§.II. *Divisio.*

II. Divisi fuere olim in Gersonitas, Kahathitas, Meraritas, de nomine trium filiorum Levi, quorum munus in translatione tabernaculi, & numerus describitur *Num.* 4: 4. Postea vero, uti sacerdotes,

dotes, in 24 classes divisi sunt, quibus totidem capita praeerant, & quaelibet classis in septem alias, quibus munus suum caput familiarum assignabat, ita ut per vices singulis hebdomadibus ministrarent.

III. Aetas qua apti ad munus censebantur fuit media, sic ut transscenderint aetatem primae juventae necdum senectutis attigerint, & *Num.* 4: 3. dicitur fuisse a trigesimo anno ad quinquagesimum: confer 1 *Chron.* 23: 3. sed *Num.* 8: 24. a quinto & vigesimo. Quam differentiam quinquennii Judaei vulgo derivant ex tempore quo Levitae munus suum addiscere debuerunt, videlicet 5 annis. Verum alii putant in posteriori loco Levitas aetatis annorum 25 memorari, quod ibi tantum de ministerio ordinario cantus & excubiarum agatur, quibus juvenes illius aetatis pares erant; sed in priori de portandis quoque oneribus agi, ad quae Levitae aetate magis provecti & firmi roboris requirebantur. Quod autem anno 50 dicantur dimittendi, *Num.* 8: 25. spectat ea tempora, quibus tabernaculum transferre debebant: postea enim nec aetas, nec vitia corporis (quae Levitam non reddebant inep- §. III. *Aetas.*

 tum)

tum) eum immunem a ministerio praestabant. *Chullin.* 1:6. Structurae templi & excubiis Levitae ab anno vigesimo praepositi fuisse leguntur 1 *Chr.* 23: 24, 27. *Ezr.* 3: 8. 2 *Chron.* 31: 17.

§.IV. *Vestes.* IV. Vestes eorum fuere distinctae a vestibus sacerdotum. Id liquet ex *Joseph. Ant.* xx: 8. Lineae tamen, uti אפוד בד 1 *Sam.* 2: 18. quo etiam alii induebantur. 2 *Sam.* 6:13. Nec videtur illud ephod cum ephod pontificis maximi convenisse, sed alterius vestis nomen fuisse: quum & Graeci eam per στολὴν, & Chaldaeus כרדוט tunicam χειροδωτὸν reddiderint. 2 *Chron.* 5: 12. comparent מלובשין בוץ induti bysso (est hoc optimi lini genus) ubi Graeci reddunt ἐνδεδυμένοι στολὰς βυσσίνας, & 1 *Chron.* 15: 27. cantores induti tunica byssina בוץ fuisse leguntur, & III *Ezr.* 7: 9. ἐστολισμένοι & Levitae & sacerdotes appellantur. Quum autem proficiscebantur per terram Israëliticam, baculo, marsupio, & libro legis plerumque erant instructi, *Jevamoth.* XVI: 7. 2 *Chr.* 17:9.

§.V. *Munus eorum qui ministri erant sacrorum.* V. Respectu muneris dispesci possunt Levitae, praeeunte Josepho *Ant.* XI. 5. in tres ordines (τάξεις Philoni *lib.* III. *de vita Mosis*) in ἱεροδούλους, ἱεροψάλτας & θυρωρούς,

θυρωρὺς, *ministros sacrorum*, *cantores & janitores*. Τῶν ἱεροδύλων munus fuit stante tabernaculo arcam Dei & vasa sancta portare. *Num.* 4: 15. 1 *Chron.* 15: 2. deinde inservire sacerdotibus in rebus sacris, uti in sacrificiis, non quidem spargendo sanguinem (quod sacerdotum erat) sed excoriando victimas & coquendo, atque assando agnos paschales 2 *Chron.* 35: 11, 14. Ita legimus 2 *Chron.* 29: 15, 16. quum Levitis & sacerdotibus mandata esset cura purgandi templi & vasorum ejus, sacerdotes solos intrasse ipsam aedem sacram, & quae in sancto בהיכל polluta inveniebant extulisse לחצר in atrium ad Levitas, & Levitas ea detulisse foras ad vallem Kedron. Confer 1 *Chron.* 9: 32. ubi Kahathitae conficiendis panibus propositionis praepositi dicuntur, & alii e Levitis operi τῶν חביתין, per quod videntur crustula pontificis intelligenda, cantui atque excubiis & portationi vasorum sacrorum: sed praeparatio aromatum suffitus sacerdotibus assignatur *comm.* 30: Fuere & aliquando praepositi decimis, primitiis, aliisque rebus sacris conservandis, quas populus obtulit. 2 *Chron.* 31: 13. iisque distribuendis *comm.* 14. Confer 1 *Chron.* 23: 28.

§.VI. *Canere.* VI. Praeterea munus eorum praecipue consistebat in cantu, & excubiis, 1 *Chron.* 25. & 26. & ita *Nehem.* 10: 29. tantum memorantur הלוים השוערים המשוררים *Levitae custodes & cantores.* Cantores, id est, qui canerent voce & qui psallerent, a Davide in viginti & quatuor classes fuisse divisos, secundum numerum filiorum Asaph, Jedithun, & Heman liquet ex 1 *Chron.* 25. Cantorum instrumenta musica tria fuerunt נבלין, כנורות, הצלצל, *Nablia*, 2 *ad minimum*, *citharae* 9, *& cymbalum* unum. *Neh.* 12: 27. & 1 *Chr.* 25. 1. & 2 *Chr.* 5: 12. & 2 *Chr.* 29: 25. *Erachin.* 11: 3, 5. Qui ore canebant, in eodem quo alii consistebant דוכן sive suggesto, 2 *Chron.* 20: 19. *Nehem.* 9: 4. ubi non pauciores quam duodecim Levitae erant, *Erachin.* 11: 6. quibus alii tractantes instrumenta musica adstabant, qui non modo Levitae sed & Israëlitae genere clari erant. Primo autem die hebdomadis ad motum sudarii saganis, tempore libationis in sacrificio jugi, canebant *Psalm.* 24. secundo *Ps.* 48. tertio *Ps.* 82. quarto *Ps.* 94. quinto *Ps.* 81. sexto *Ps.* 93. sabbatho *Ps.* 92. *Tamid.* VII. 4. *Gem. Rosch Hasschana.* 31: 1. & *Midrasch Schir Hasschirim.* 25: 4. Sunt qui

qui putent etiam mulieres in templo cantasse, quum *Nehem.* 7: 67. משוררות cantatrices memorentur, sed Judaei negant, dicentes ita appellari cantorum uxores: vel possunt intelligi cantatrices aliae, quales 2 *Sam.* 19: 35.

§. VII. *Et excubias agere.*

VII. Levitae autem janitores a Davide quoque in 24 classes divisi 1 *Chron.* 27. excubias noctu agebant in templo primo, locis 1 *Chron.* 26. memoratis; in secundo, 21 locis, ad 5 portas montis templi, in monte ad 4 angulos intrinsecus, ad 4 angulos atrii magni extrinsecus, & ad 5 portas atrii (nam portam Nitzotz & ardoris observabant sacerdotes quemadmodum & Beth moked, ubi sacerdotes adulti dormiebant, sed minores natu qui sacris operari nondum poterant excubabant) uti & conclave oblationis, veli, & post S. sanctorum. *Gem. Tamid.* 61: 1. *Middoth.* 1: 1. Quumque unaquaeque custodia decem Levitas habuerit, uti Judaei tradunt, 240 Levitae & 30 sacerdotes (nam & Levitae erant tribus in locis ubi excubabant sacerdotes *Num.* 18: 4.) singulis noctibus excubias egerunt. Interdiu autem Levitas quoque ad portas templi constitisse, ne quis pollutus ingrederetur, ex Josepho col-

colligitur *lib.* IX. *Ant.* 7. at Hebraeorum plurimi non nisi noctu excubias in templo actas volunt.

§.VIII. *Docere populum & judicare.* VIII. Praeterea Levitae fungebantur munere docendi populum uti & sacerdotes, 2 *Chron.* 35: 3. *Nehem.* 8: 10. quod a Mose praedictum erat *Deut.* 33: 8. in quem finem videntur dispersi fuisse per regiones ceterarum tribuum, uti Jacobus praedixerat, *Gen.* 49: 7. quo facit *Judic.* 17: 9. Denique judices erant, שופטים ושוטרים, quos Moses constituere jubetur, & David suo tempore e Levitis elegit, 1 *Chron.* 23. 2 *Chron.* 19: 11.

§.IX. *Ministri eorum Nethinaei.* IX. Dati sunt Levitis ministri, Nethinaei dicti, quo nomine omnes intelligimus qui aliquando dati sunt Levitis ut iis opem ferrent. Ita *Num.* 31: 29. Midianitae dicuntur dati Levitis נתתה אותם ללוים שומרי משמרת משכן יי'. Postea etiam Gibeonitae a Josua dati fuerunt toti populo & altari Dei, uti ministri in caedendis lignis & haurienda aqua. *Jos.* 9: 26. Confer *Gem. Jevamoth* 78. 2. Sic ut Nethinaei non e solis Gibeonitis constiterint, sed omnibus qui unquam Levitis dati fuerunt. Verum nomen נתנים ante tempora Davidis non memorant scriptores divino spiritu instincti,

ſtincti, qui Levitis miniſtros hoc nomine dictos dedit. *Ezr.* 8: 20. In conjugiis contrahendis par ſpuriorum & Nethinaeorum erat ratio, ſic ut filia Iſraëlitae interdicta fuerit utrique, uti vidua pontifici, & repudiata ſacerdotibus. *Jevamoth.* II: 4. *Kiddushin.* IV. I. Licet ceteroquin ſpurius Iſraëlita Nethinaeo praeponatur. *Horaioth*, III: 8.

§. X. *Urbes Leviticae & aſyla.*

X. Urbes Leviticae 48 numero recenſentur *Joſ.* 21. e quibus tredecim ſacerdotibus & 35 Levitis, qui tamen in aliis quoque urbibus habitaſſe leguntur, fuere adſignatae. Sacerdotes urbes habuere in locis Hieroſolymae vicinis, portione videlicet Judae, Simeonis, & Benjamin. *Joſ.* 21: 4. 1 *Chron.* 6: 57. Inter Levitas Kahathitae 10 urbes, Gerſonitae 13, Meraritae 12 adepti ſunt. *Joſ.* 21: 6. Omnes has 48 Leviticas aſyla עָרֵי מִקְלָט (quod ibi manus vindicis contraheretur, quum illic homicida tutus usque ad mortem pontificis habitaret, dein liber eſſet; vel ut alii, quod viae eo ducentes eſſent breviſſimae) πόλεις φυγαδευτηρίων, fuiſſe Judaei volunt, quum alii 6 tantum ex iis id tribuant. Sex enim, tres cis Jordanem, *Cades*, *Sichem*, & *Chebron*, tres vero trans, *Betzer*, *Ramoth*, & *Golan*, nume-

numerantur, *Deut.* 4:41. *Jos.* 20:7. *Maccab.* 11:4. Has quidem Moses, illas Josua designavit. Confer *Num.* 35: 14. & ipsum illum locum *Josuae* 21: 27. ubi in contextu Graeco omnes 48 urbes Leviticae πόλεις ἀφωρισμέναι τοῖς φονεύσασι appellantur, sed in Hebraeo עיר de sola Golan intelligi id jubet, & distinguit asyla a reliquis urbibus: quemadmodum & *Num.* 35: 6. clarissime 48 urbes in 6 urbes perfugii & 42 alias dividuntur. Non tamen idem jus asylorum 6, & 42 fuisse volunt Judaei, sed illa homicidam protexisse, sive gnarum ei esset sive ignarum loca ista jus perfugii habere: haec vero tantum, si id illi gnarum esset; & in illis homicidam pretium pro usu aedium non solvisse, in his omnino: atque tria asyla restare a Messia designanda, quod colligunt ex *Deut.* 19: 8. Denique suburbia bis mille cubitorum quaquaversum unicuique urbi adsignata sunt. *Num.* 35: 4, 5. quorum pars altera agros communes, altera proprios complectebatur. Confer *Gem. Eruvin.* 56: 2.

CAP.

Cap. VII.

De ſynedriis.

Quandoquidem, uti mox indicavimus, ex ſacerdotibus & Levitis potiſſimum conſeſſus judicum conſtabant, ad hunc locum diſquiſitio de iis pertinet. Fuiſſe autem Judaei tradunt tria genera conſiliorum. 1. Synedrium magnum. 2. Synedrium viginti trium virorum. 3. Conſeſſum trium. Praeter quae memorantur quidem בית דין של כהנים *conſilium ſacerdotum. Ketuvoth.* 1: 5. & בית דין של כהן גדול *conſilium Pontificis Maximi. Gem. Hier. Ketuvoth.* 28: 3. בית דין של מומחין *conſilium exercitatorum virorum*, qui de vitiis primogenitorum judicabant: ſed de quibus vix liquet, & quot membris conſtiterint & quem in finem fuerint inſtituta. Sacerdotes autem & reges intelligendos eſſe nomine שופטים, uti membra ſynedrii per זקנים, tradunt Judaei in *Gem. Sota.* 45. §. I. *Tria genera conſiliorum.*

II. Synedrium magnum, סנהדרין גדולה של ישראל dictum in *Midraſch Schir Haſſchirim.* 9: 1. & alibi, non confundendum eſt cum conſilio dicto כנסת הגדולה §. II. *Synedrium magnum.*

הגדולה *Synagoga magna*, quod perpetuum non erat, & ex 120 viris constabat, & in alium finem fuit institutum. Erat hoc summum totius populi consilium, unicum modo, & considens Hierosolymis, ubi a tempore Simeonis Ben Schetach usque ad 40 annos ante excidium templi secundi in conclavi Gazith, & quidem parte ejus quae erat in חיל, habebatur, & de causis gravioribus & ad universum populum spectantibus summa cum auctoritate decernebat.

§. III. *Rationes pro antiquitate synedrii.*

III. Tradunt Judaei hoc synedrium a Mose jussu Dei institutum *Num.* 11: 17. ne in solum Mosen onus judicandi populum recumberet, & rationes quae suadent illud continuatum fuisse temporibus secutis usque ad excidium templi secundi & ulterius hae sunt. I. Quod si Moses synedrio hoc indiguit, impar ferendo oneri sibi imposito, utique Josua aliique viri pii qui ei successerunt, nec sapientia aequare Mosen potuere, aeque, imo magis, synedrio indiguerint, adeoque non videatur probabile eos voluisse consilium prudentissime a Mose institutum abrogare, seque ipsos tacite supra Mosen extollere. II. Quia memorantur *Jos.* 24: 1. *Jud.* 2: 7. *Ps.* 122: 5. seniores, judices, thro-

throni judicii confidentes Hierofolymis: quos judices credibile eft fuiffe eos quos Deus inftituit potius quam qui aliunde originem & auctoritatem arcefferent. III. Quia rei publicae Ifraëliticae forma a piis regibus reftituta fuiffe legitur ad formam priftinam quam vivente Mofe habuit. IV. Quia *Matth.* 23: 2. fcribae & Pharifaei dicuntur federe in cathedra Mofis, omnia itaque quae illi mandaverint effe facienda. Ita in Targum *Pf.* 45: 1. appellantur *fedentes in Synedrio Mofis* יתבי סנהדרין דמושה. Confer Hilarium in *Pf.* 2. V. Quia limitibus fuis coërcita fuit poteftas regis, fic ut contra virorum principum in populo poteftatem nil agere poffet. *Jerem.* 38: 4, 5. Haec potiffima funt quae eo tendunt, ut fynedrii antiquitas & origo a Mofe repetatur: quamvis negari non poffit, faepe nullum fynedrium in republica Ifraëlitica fuiffe, vel quum reges impii principatum tenebant, vel quum aliis gentibus Ifraëlitae parere coacti funt (quando Pafcha & aliae partes cultus facri intermiffae funt quarum tamen origo nihilominus a temporibus Mofis repetitur) & per prophetas divino fpiritu inftinctos faepe quaedam cum auctoritate facta effe, quae ce-

teroquin ad synedrium pertinuissent.

§. IV. *Rationes contra synedrii antiquitatem.* IV. Ab altera parte non desunt rationes, quibus hoc synedrium recens esse nec antiquius temporibus Chasmonaeorum demonstrare conantur. I. Quod in historiis judicum & regum nulla plane fiat synedrii mentio, quae non magis videtur omitti potuisse quam mentio senatus in historia Romana. II. Quod tempore judicum saepe in idololatriam sint prolapsi, quodque etiam reges ita secutus fuerit populus, ut si pii essent, aut impii, ipsi quoque eorum mores sequerentur: atqui videtur huic crimini synedrium, si aliquod fuisset, obviam fuisse iturum. III. Quod & judices & reges omnia fecerint pro arbitrio, inconsulto synedrio: Vide 1 *Sam.* 8: 1. 2 *Sam.* 10: 2. & 1 *Reg.* 3: 16. IV. Quod *Jud.* 21: 25. legatur, regem non fuisse in populo Israëlitico, ideoque unumquemque fecisse quod volebat. Quibus verbis synedrium certe eo tempore nullum fuisse ostenditur. V. Quod *Jud.* 19: 29. Levita ad 12 tribus miserit, ut scelus a Benjaminitis commissum vindicarent; non ad synedrium.

§. V. *Membra,* V. Personae in hoc synedrium adlectae LXXI. fuere. *Sanhedrin* 1: 6. quapropter

pter in *Echa Rabbati* 59:2. סנהדרין של שבעה ואחת dicitur. Plerumque erant e tribu Levi, quamvis & si ex illa tribu nullus fuisset legitimum tamen esset synedrium; qui antea in urbibus suis personam judicis jam sustinuerant, deinde in synedrio viginti triumvirali montis templi, tum in illo quod ad ostium atrii erat, unde tandem in hoc adlegebantur. *Gem. Sanhedrin.* 88:2. Inter illos eminebat הנשיא *Princeps* vel *Praeses* (quem male quidam existimant semper Pontificem fuisse) non confundendus cum academiae rectore, ראש ישיבה, licet serioribus temporibus, quum synagogae & scholae confundi coepere, ita nonnunquam appellatus sit, & in eandem personam utraque, quamvis distincta, dignitas collata fuerit. Secundus a praeside appellabatur אב בירת דין *pater domus judicii*, tertius חכם *sapiens*. Hi in synedrium intrantes diversis cerimoniis excipiebantur. *Gem. Horaioth.* 13:2. Praeterea erant in synedrio scribae duo, qui suffragia judicum in acta referebant, stantes, עומדים, uti legitur in *Sanhedrin.* IV.3. At in *Schir Hasschirim Rabba* legitur *fol.* 22.2. eos sedisse שני סופרי דיינין שיושבים לפניהם, lictores duo, & nonnunquam

ex quibus componitur.

rei ipsi vel partes litigantes, aut causarum patroni, & testes duo ab una, duo ab altera parte, & tres ordines candidatorum 23. *Sanhedrin.* IV: 3, 4.

§. VI. *Munus eorum, judicare, & poenas irrogare.*

VI. Decernebat hoc synedrium de rebus majoris momenti tam politicis quam sacris, privatis quam publicis, uti de integra tribu, gerendo bello, sacerdotibus. *Sanhedrin.* I. 5. Et sacerdotes non tantum ac pseudoprophetas sed ipsos reges (qui adsciscі in synedrium magnum non solebant, quia eis contradicere non licebat, uti scribunt Judaei) in eo judicatos fuisse Hebraei tradunt, ex ejus arbitrio ordinata fuisse synedria minora, & poenas capitales reis inflictas. Hae autem 4 fuere apud Judaeos, quas describunt Talmudici in *Sanhedrin.* VI. & VII. Lapidatio, combustio, decollatio, & strangulatio. Crucifixio poena Judaica non fuit, licet id quidam colligant ex 2 *Sam.* 21: 6. *Num.* 25: 4. *Jos.* 8: 29. *Jos.* 10: 26. nam illa suspensio non erat hominum vivorum sed mortuorum, adeoque poenae consequens, non poena. Minores erant, flagellatio 39 ictibus peragi solita 2 *Cor.* 11: 24. *Joseph. Ant.* IV. 8. licet Deus *Deut.* 25: 3. quadraginta praeceperit, & R. Juda in illa quoque sententia

tentia fuerit, 40 ictus infligi reo oportere (vide *Maccoth.* III. 10.) & excommunicatio, cujus species levior נדוי etiam שמתא dicta fuit, gravior חרם: quibus addi possunt bonorum adjudicatio fisco (*Ezr.* 10: 8.) talio, exilium, & carcer. Quarum tamen poenarum irrogatio non ad solum synedrium magnum sed & minorum jura pertinebat.

VII. Synedrium magnum considere solebat quotidie a sacrificio jugi matutino ad vespertinum. *Gem. Sanhedrin.* 88. 2. Synedrium viginti triumvirale & consessus trium considebat die secundo & quinto hebdomadis, nec ultra horam diei sextam. *Ketuvoth.* I. I. Sabbathis autem & in ימים טובים non solebant judicare: si tamen judicarent, non in atrio sed in חיל considebant. §. VII. *Tempus.*

VIII. Olim quidem ad ostium tabernaculi judices consedisse dicuntur *Num.* II. 24. tam in solitudine quam terra Canaan, ita ut Synedrium fuerit semper *vicinum altari*, בצד המזבח, uti in *Mechilta* legitur 62. I. In templo autem locum synedrii ex Sacro Codice definiri posse ex *Jerem.* 35. 3. quidam putant, ita ut prope portam orientalem consederit, & locus לשכת השרים *Conclave Princi-* §. VIII. *Locus Synedrii M.*

 pum

pum dictus fuerit. In templo secundo conclave celeberrimum לשכת הגזית ei destinatum fuit, partim in atrio partim in חיל situm, ita ut judices forma semilunari in parte minus sancta, חיל, considerent. Vide *Echa Rabbati.* 56. 3. Multi hunc locum λιθόστρωτον *Joh.* 19: 13. appellari volunt, sed nec nomen *Gabbatha* huic loco datum cum notissimo *Gazith* convenit, nec tribunal Pilati in conclavi Gazith fuit, aut ille ut praeses, vel ut judex, ibi considere potuit (illud enim Judaei, hoc Pilatus passus non fuisset) & alia loca fuere Hierosolymis, quae λιθοστρώτου nomen merentur sive quae lapidibus majoribus concinne strata essent. Hieronymus certe in *lib. de nomin. Hebr.* & interpretes Graeci *Esth.* 1. 7. רצפה vertunt λιθόστρωτον, & Varro λιθόστρωτα pavimenta vocat. vide *Nonium Marcellum p.* 157.

§. IX. *Ante mortem Christi transiit in tabernas.*

IX. Quadraginta annis ante templi secundi excidium (quod tempus exit fere in aerae Christianae annum 30) migrasse dicitur hoc synedrium e conclavi Gazith (quo tamen rediisse aliquando ad tempus volunt, ut in causa Jesu) in tabernas חנויות quae in monte templi erant, quo tempore דיני נפשות *judicia capitalia* sibi

bi ademta fuiſſe Judaei conqueruntur in *Gem. Schabbath.* 15: 1. quod convenit cum eorum voce *Johan.* 18: 31. ἡμῖν οὐκ ἔξεστιν ἀποκτεῖναι οὐδένα quod Hebraice eſt, uti in *Gem. Berachoth.* 58. 1. extat, לית לן רשותא למקטל. Quibus verbis licet varia interpretatio dari a viris doctis ſoleat, videntur tamen ita eſſe intelligenda, uti ſonant; non licuiſſe videlicet Judaeis occidere quenquam. Hoc convenit cum ſtatu Judaeae quae in formam provinciae a Romanis erat redacta, relegato Archelao, χώρα εἰς ἐπαρχίαν περιγραφεῖσα, uti Joſephus loquitur *lib.* II. *de bell. c.* II. tributa ſolvebat, ſoli Caeſari ſe ſubjectam agnoſcebat *Joh.* 19: 15. & a procuratoribus Caeſaris, qualis erat Pilatus, regebatur. Hi habebant jus gladii, uti ipſe Pilatus prae ſe fert *Joh.* 19: 10. Horum erat judicium ferre de injuriis, ſi quas Judaei ſibi exiſtimarent illatas eſſe ab aliis, quicunque tandem eſſent, uti Cuſpius Fadus oſtendit apud *Joſeph. Ant.* XX. I. quod & ex jure ac conſuetudine praeſidum & procuratorum in provinciis Romanis clarum eſt. Quod ſi aliquando Judaeorum ſynedrium alios condemnavit & jus vitae ac necis exercuit, veluti cum Ananus convocato ſynedrio Jacobum

condemnavit (vide Josephum *l.* xx. *Antiq. cap.* 8.) hinc jure factum esse non probatur: hoc enim ipsis non licuisse (οὐκ ἐξὸν ἦν Ἀνάνῳ) Romani ostenderunt, adeo aegre ferentes absente procuratore Caesaris id factum fuisse, ut pontificatu propterea Ananus exutus sit. Quare Eusebius *lib.* II. *eccles. histor. cap.* 23. factum narrans diserte notat Judaeos τὴν ἀναρχίαν captasse uti καιρὸν εἰς ἐξουσίαν, quoniam videlicet ἐξουσίαν alias non habebant. Negari quidem non potest seniores populi Judaïci saepe in consilium fuisse adhibitos a procuratoribus, quum de rebus Judaïcis, quarum ignari erant procuratores, plerumque ageretur, ita tamen ut summa potestas & ἐξουσία ἐπὶ πᾶσιν, ut Josephus loquitur, *Ant.* XVIII. I. penes procuratores fuerit. Confer *Act.* 25: 5. & 15.

§. X. *Dein ad alia loca.* X. Postea translatum est hoc synedrium ex tabernis ad ipsam urbem Hierosolymam, & inde ad alia loca, quae omnia in *Gem. Rosh haschana* 31. 1. 2. recensentur.

1. לשכת הגזית Conclave Gazith.
2. חניות Tabernae in monte Templi.
3. ירושלים Hierosolyma.

4. יבנה

4. יבנה Jafne. Hic post excidium urbis fuit, praeside R. Jochanan Ben Zaccai.
5. אושה Usha, vivente R. Gamalfele.
6. יבנה Jafne, iterum, vivente eodem.
7. אושה Usha, vivente R. Simeone filii Gamalielis.
8. שפרעם Sepharam. Hic & praecedenti loco fuit praeside R. Simeone, filio Gamalielis Jafnensis.
9. בית שערים Beth Shearim. In *Gem. Nidda* 27. 1. videtur כפר שערים nuncupari. Hic & duobus locis sequentibus fuit praeside R. Juda Sancto. *Gem. Ketuvoth.* 103. 2.
10. ציפורי Sepphoris.
11. טבריא Tiberias.

XI. Praesides synedrii magni hos Judaei recensent ab Ezra usque ad Rabban Gamalielem filium R. Judae sancti: per quos nempe propagatam volunt legem oralem. §. XI. *Praesides Synedrii.*

1. *Ezra.*
2. *Simeon justus.*
3. *Antigonus Sochaeus*, ita dictus a pa-

tria urbe Soco סוכו ſita in limitibus Judaeae & regionis Philiſtaeorum. Hujus diſcipuli Sadok & Baithos ſectis Sadducaeorum & Baithoſaeorum nomen & originem dederunt.

Quinque זוגות,

ſive virorum paria, quorum prior praeſes ſynedrii fuit, poſterior אב ב'ד.

Vid. *Chagiga* 11. 2. ubi tamen Juda ben Tabbai praeponitur Simeoni ben Shetach, quia videlicet, uti in *Gemara Chagiga* 16. 2. monetur, ea miſna tantum proponit ſententiam R. Meir, quum ſapientes, quos nos heic ſequimur, ſtatuant Simeonem ben Schetach fuiſſe praeſidem ſynedrii, & Judam ben Tabbai a praeſide ſecundum. Nota nec hos decem, nec ullos antea, titulo Rabbi dictos fuiſſe.

4. *Joſe ben Joeſer & Joſe ben Jochanan.*
5. *Joſua ben Perachia & Nittai Arbelita.*
6. *Simeon ben Schetach & Juda ben Tabbai.*
7. *Schemaia & Abtalion.*
8. *Hillel & Schammai.* אבות העולם dicti

dicti a R. Simeone ben Jochai. *Gem. Hier. Chagiga.* 77. 4. qui titulus Abrahamo & Isaaco datur in *Echa Rabbati.* 58. 1. Antea Menachem socius Hillelis fuerat, sed postea ipse cum 80 paribus discipulorum se regi Herodi addixit, & transiit לעבודת המלך *Gem. Chagiga.* 16. 2. Hi Herodiani appellari queunt, uti & alii qui vel in aula regia versabantur vel partibus ejus erant addicti, βασιλικοὶ Josepho dicti & οἱ Ἡρώδειοι, quare hi ad Christum missi sunt consultum de tributo Caesari dando, cui deditum esse Herodem noverant. *Matth.* 22: 16.

9. *Rabban Simeon*, filius Hillelis. Quem *Luc.* 2: 25. innui multi putant: sed obstat illum Hilleli parenti suo successisse annis aliquot post Christum natum, id est, annis sexaginta ante templi excidium: quod concipi non potest de viro, qui Christum publice Messiam esse confessus fuerat.

10. *Rabban Gamaliel*, filius Simeonis, dictus הזקן *Senior*, cujus mentio fit

sit *Act.* 22: 3. & 5: 34. cujus discipulus erat Samuel parvus, postea factus apostata; quem multi eundem ac Paulum faciunt.

11. *Rabban Simeon* filius Gamalielis: qui in excidio urbis periit.
12. *Rabban Jochanan ben Zaccai.*
13. *Rabban Gamaliel Jafnensis.*
14. *Rabban Simeon*, filius ejus.
15. *Rabbi Juda* Sanctus, filius ejus.
16. *Rabban Gamaliel*, filius ejus.

§. XII. *Synedrium 23 virorum.*

XII. Synedrium minus סנהדרין קטנה (*Midras Coheleth.* 98. 2.) constabat ex 23 judicibus, eratque in omni loco, ubi plures essent incolae quam 120; non universim, sed tales, qui apti erant ad illa munera, quae mox indicabuntur. Hierosolymis duo erant ejusmodi synedria, unum ad ostium montis templi, alterum ad ostium atrii. *Sanhedrin.* 1: 6. Numerum horum incolarum ita ineunt Gemarici in *Gem. Sanhedrin.* 17. 2. judices 23, tres ordines 23 virorum, e quibus, ubi opus erat, allegebantur in consessum judicum (id est, 69 viri) 10 otiosi synagogae, 2 scribae consessus, 2 lictores, 2 partes litigantes, 2 testes falsi, 2 iis oppositi, 2 alii iis oppositi, collector

ctor eleemosynarum, medicus unus, chirurgus, librarius, lanio, & ludi magister. Nec sacer codex nec Josephus synedrii hujus viginti triumviralis meminerunt, uti nec consessus virorum trium, quoniam non semper idem judicum numerus videtur fuisse. Josephus autem consessus septem judicum καθ' ἑκάστην πόλιν, in singulis urbibus, mentionem facit *Antiq.* IV. 8. Hoc quoque judicia capitalia exercuit. *Sanhedrin.* I. 4.

XIII. Consessus minimus judicum trium nunquam synedrium appellatur uti priora duo, sed בית דין, eratque in locis, quae 120 incolas istos, de quibus mox, non continerent. Hi non de caussis capitalibus, דיני נפשות, qualis erat blasphemi, & ligna colligentis die sabbathi, sed levioribus, decernebant; & flagellationem irrogare, non poenas capitales, poterant. *Sanhedrin.* I: 2. & III. I. *Nidda.* VI. 4. Tales causae erant דיני ממונות veluti quum Moses *Num.* 36: 6. de filiabus Zelopchadi, & alibi de immundis qui impediti fuerant pascha celebrare, judicavit. Vide Targum ad *Levit.* 24. 12. Praeterea erant דיני קנסות, quando indicebantur mulctae, veluti in lege praescriptae ob damnum passum, ut si homo

§. XIII. *Consessus trium.*

si homo homini, bos bovi, bos homini, homo bovi, nocuisset. *Exod.* 21:18. Haec דיני קנסיות in his regionibus etiam Judaeis permissa sunt, sed non nisi magistratu nostro concedente. In hoc consessu quilibet esse judex poterat, uti spurius, & peregrinus, modo mater ejus Israëlitis fuisset: sed ad judicia capitalia nonnisi sacerdotibus, Levitis, & nobilioribus Israëlitis, quibuscum affinitatem contrahere sacerdotes non detrectarent, aditus patebat. *Sanhedrin.* IV. 2. *Jevamoth.* XII. I.

§.XIV. *De judice proselytorum.* XIV. Ita quidem Israëlitae judicabantur: verum proselyti qui inter Judaeos habitabant, non fruebantur eodem jure, sed vel ab uno judice poterant judicari, & ad unius (quod ceteroquin Deus vetuerat *Deut.* 17:7.) etiam propinqui testimonium ad mortem condemnari. Quum autem proselytorum nomen duas hominum species notare possit, observandum est hic illos proselytos intelligi, qui גרי תושב sive גרי שער, *proselyti inquilini* & גרים אוכלים נבילות *in Siphra fol.* *278. I. & alibi dicuntur, quibus concedebatur in terra Israëlitica (non Hierosolymis) habitare, modo observarent 7 praecepta, data partim Adamo partim Noa-

Noacho. 1. De vitando cultu siderum. 2. Honore nomini & rebus divinis habendo. 3. Homicidio vitando. 4. Et stupro. 5. Ac rapina. 6. Colendo magistratu. 7. Non edendo membro vivi animalis. *Siphra fol.* *195. 1. Alii erant *proselyti justitiae* גרי צדק dicti *Gem. Bava kama* 113: 2. & *Gem. Jevamoth.* 48: 2. גרי בני ברית *proselyti foederati*, *Siphra fol.* *195. 1. qui & גרים גרורים *proselyti tracti Gem. Avoda Zara.* 24: 1. *Gem. Jevamoth.* 79: 1. confer *Joh.* 6: 44. Hi ab sacris gentium ad Judaismum plane (nam si vel minimo praecepto nollent obedire, non recipiebantur. *Siphra fol.* *195. 1.) transierant, & pari modo quo Judaei judicabantur. Tribus ritibus initiabantur olim, nunc duobus. 1. Circumcisione. 2. Baptismo, sive immersione totius corporis. *Eduioth.* v. 2. *Pesachim.* VIII. *ult.* cujus originem ab *Exod.* 19: 10. aut *Gen.* 35: 2. repetunt: quamque quum pueri aeque ac grandes natu subirent, minus mirum videri debet de paedobaptismo legem singularem in N. T. non fuisse latam. 3. Sacrificio. Per haec tria olim Israëlitae in foedus Dei intrarunt. *Exod.* 12: 48. & 19: 10. ac 24: 5. Talem proselytum velut infantem modo

do genitum Judaei considerant (גר שנתגייר כקטן שנולד דמי in *Gem. Jevamoth.* 22: 1. & 48: 2. & 62: 1.) sic ut consanguinei ejus quos inter gentes habet non censeantur ejus consanguinei esse. Hinc lucem accipiunt *Joh.* 3: 5. 1 *Petr.* 1: 23. 2 *Cor.* 5: 17.

CAP. VIII.

De regibus.

§. I. *Mandatum de regis electione.* I. Datum fuisse Israëlitis praeceptum de rege eligendo contendunt Judaei ex *Deut.* 17. 15. sic ut in ipsa regis petitione non peccaverint, sed petitionis modo & scopo, ut similes essent aliis gentibus: quamvis vero similius sit, ibi agi de rege ex Israëlitis eligendo tum quum dicerent regem se velle qualem aliae gentes haberent, non vero juberi illic electionem regis: & 1 *Sam.* 8: 6, 7. & 1 *Sam.* 12: 17, 19. peccatum eorum ipsa regis petitio dicitur. Quod si mandatum ipsis fuit regem eligere statim ac terram ingressi essent, cur id omiserunt per tot saecula?

§. II. *Theocratia ante reges.* II. Aboleverunt ita Israëlitae, electo rege, formam regiminis theocraticam, qua hactenus usi fuerant: quando videlicet

licet Deus singulari ratione ea praestitit quae regum esse solent, leges nempe politicas ferens, easque poenis sanciens, bellum pacemque indicens, in praeliis antecedens, & signum dans proficiscendi aut manendi, prospiciens iis de annona aliisque ad vitam necessariis, jus dicens ipse in caussis gravioribus, in reliquis judices alios vicarios sibi substituens, aulam suam, ignem, mensam, & ministros in populo Israëlitico habens, & quae plura sunt talia: quare quum regem sibi ex hominibus vellent, Deus se spretum agnoscit, ne sit rex super illos, 1 *Sam.* 8: 7.

§.III. *Rex qualis eligendus.*

III. Rex debebat esse, non regina, qui Hebraeis imperaret, nec ex gentibus, etiamsi inter eas Idumaei fratres Israëlitarum respectu originis dicantur. *Deut.* 2: 4. & 23: 9. Quare rex Agrippa, qui מקהל גרים *ex coetu proselytorum* erat, quum publice coram populo legeret, in *Deut.* 17: 15. incidens, generis sui conscius, in lacrymas solvebatur, quem populus hac acclamatione solatus est: אל תירא אגריפס אחינו אתה אחינו אתה *Non est quod timeas, Agrippa. Et tu frater noster es. Et tu frater noster es. Sota* VI. 8.

§.IV. *Unctio regum, secundum placita Judaeorum.*

IV. De unctione, qua reges inaugurabantur, tradunt Judaei eam factam fuisse oleo המשחה, sive unctionis, ex קרן *cornu*, & quidem juxta fontem 1 *Reg.* 1: 33. si reges essent ex stirpe Davidica, alios vero oleo אפרסמון *opobalsami*, ex פך *lenticula. Gem. Hier. Schekalim.* 9. 1. *Gem. Horaioth.* 12. 1. *Midrash Coheleth.* 104. 4. confer 1 *Sam.* 10: 1. & 1 *Sam.* 16: 13. Sic ut secundum hanc opinionem reges hi eodem oleo quo sacerdotes uncti fuerint: quod tamen videtur repugnare verbis *Exod.* 30: 32. quae supra expendimus. Praeterea nullos reges parentibus suis succedentes unctos fuisse volunt, nisi lite iis mota de imperio, uti Salomoni per Adoniam 1 *Reg.* 1: 18. & 39. Joaso per Athaliam 2 *Reg.* 11: 12. Jehu ob Joramum quem occidit 2 *Reg.* 9: 1. Joachazo ob fratrem Jojakim 2 *Reg.* 23: 30. Quae tum in Misna tum Gemara *Horaioth.* 11: 2. pluribus disputantur, ut & in *Gem. Kerituth.* 77. 2. & *Gem. Hier. Sota.* 22. 3.

§.V. *Secundum alios.*

V. Alii vero distinguunt unctionem privatam & publicam. Privata est praenunciatio regni futuri, uti quum Samuel 1 *Sam.* 10: 1. Saulem unxit, & fiebat per prophetam, & quidem oleo communi.

Publica

Publica est ipse actus regiae inaugurationis, uti cum 2 *Sam.* 2: 4. & 2 *Sam.* 5: 3. David primum a viris Judae, dein Israëlitis unctus est. Hanc fieri consuevisse volunt per sacerdotem. Sic Jojada unxit Joasum, 2 *Reg.* 11: 12. Sadoc Salomonem. 1 *Reg.* 1: 39. Haec fiebat oleo unctionis quo sacerdotes ungebantur, aut alio sancto, non oleo communi, quod urgente necessitate sine dubio adhibuisset Sadok 1 *Reg.* 1: 38. & nisi sanctum fuisset oleum, non tam facile Salomoni Adonia cessisset, aut tanta asseclarum ejus fuisset consternatio. 1 *Reg.* 1: 49. Sanctum ergo fuit & in loco sancto asservatum. *Ps.* 89: 21. etiamsi idem non fuisse statuatur ac oleum unctionis, uti & oleum lychnuchi sanctum dicitur, licet non esset oleum unctionis.

VI. Quod porro Judaei tradunt de regibus quibusdam non unctis, qui tranquille parentibus in imperio succedebant, multis non probatur, quum omnes reges uncti videantur, & voces *rex* & *unctus* ut synonymae passim permutentur, uti & *ungere* ac *constituere* regem. Ita Judaei ipsi משיחה sive *unctionem* dicunt significare principatum aut magnitudinem, ענין קצינות וגדולה. Confer 1 *Sam.* 2: 10. *Ps.* 105:

§. VI. *De regibus non unctis.*

105: 15. 1 *Reg.* 19: 15. *Jud.* 9: 8. 2 *Sam.* 1: 14, 21. Locus ultimus omni emphaſi deſtituitur, ſi credamus ob ſolum diſſidium reges ungi conſueviſſe, & videretur indicare reges illos, quibus lis de imperio mota fuerat, majori quam reliquos, ſanctitate gaviſos fuiſſe, quod haud facile quispiam ſibi perſuadeat.

§. VII. *Jus regum & officium.*

VII. Officium & jus regis deſcribitur, *Deut.* 17: 16. unde liquet, non licuiſſe ei multos equos alere ad pompam, ne ob hanc quoque cauſam ad Aegyptios animus eorum inclinaret. Aegyptiis enim Judaei aliique Coeleſyriae populi maxime erant dediti: *τῇ οἰκίᾳ ταύτῃ μᾶλλον ἀεί πως οἱ κατὰ κοίλην Συρίαν ὄχλοι προσκυνοῦσι,* ſcribit Polybius *Hiſt. l.* v. Salomon tamen ex Aegypto equos arceſſivit 1 *Reg.* 10: 29. & poſtea plurimi Judaei ibi habitaverunt. Nec uxores multas ſibi adſciſcere licebat, id eſt, uti Judaei volunt in *Sanhedrin.* 11: 4. non ultra octodecim tam legitimas uxores, quam pellices, quod colligunt ex 2 *Sam.* 3: 2. & 2 *Sam.* 12: 8. Nec magnam vim auri & argenti in uſus privatos corradere licebat. Exemplum quoque legis (משנה תורה, per quod alii duo exempla intelligunt) deſcribere juſſus eſt & perpetuo illud ſecum

cum ferre, ut suos & subditorum suorum mores secundum id componeret. Denique se efferre superbe supra alios non debuit, sed ab omni fastu semotus mansuetudinem & comitatem Mosis, viri mitissimi & ob hoc quoque maximi, quae *Num.* 12: 3. celebratur, imitari, in regendis subditis suis.

VIII. Longe aliter Samuel describit rationem agendi qua reges uterentur, qui iis imperarent, 1 *Sam.* 8: 11. & appellat eam משפט המלך (ut 1 *Sam.* 2: 13. & alibi) *mores regum* tyrannicos videlicet & illegitimos, quippe qui directe oppositi sunt juri regio *Deut.* 17. descripto, quique si jus regis continerent, vineam Nabotho jure suo adimere potuisset Achabus 1 *Reg.* 21: 2. Haec autem sex capita ibi memorantur. 1. Filios vestros assumet ut ante currum suum eant, & messem regis colligant, agros arent, & arma aliaque conficiant; filias, ut cibos & unguenta ei praeparent. 2. Agros, vineas & oliveta optima veris dominis erepta distribuet inter servos suos. 3. Decimas capiet e vineis & agris, & dabit eas servis suis. 4. Servos vestros & ancillas & asinos in usus suos convertet. 5. Decimas capiet de pecoribus. 6. Servi

§. VIII. *Quod jus diversum erat a moribus regum, a Samuele descriptis.*

vi ejus eritis. Confer *Deut.* 20: 11. & *Nehem.* 9: 37. ubi corpora & jumenta subesse regibus & proventum terrae iis cedere inter poenas reputatur.

§.IX. *Privilegia regum & quae illos decent.*

IX. Triginta sunt quae de regibus Judaei notant. Baal Aruch ad vocem מלך ad hunc numerum ea redigit, petita ex *Misna Sanhedrin. cap.* 11. *misn.* 2. 1. Non judicat. 2. Nec judicatur. 3. Non dicit testimonium. 4. Nec de eo dicitur. 5. Calceum non tradit. 6. Nec alii id faciunt ob uxorem ejus. 7. Non ducit jure leviratus. 8. Nec conjux ejus nubit. 9. Nemo privatus viduam ejus ducit. 10. Si propinquus moritur non egreditur palatio. 11. Ipse in lecto, populus humi accumbit, quum epulum funerale datur. 12. In bellum ducit ex consilio synedrii M. 13. Diruit itineris causa quod vult. 14. Et viam sibi facit quam latam vult. 15. Offertur ei ex spoliis ut dimidium capiat si velit. 16. Et primus suam partem capit. 17. Uxores habeat, non ultra octodecim. 18. Equos ne alat multos. 19. Aurum & argentum ne corradat. 20. Scribat librum legis. 21. Ferat secum in bello. 22. Referat domum. 23. Secum habeat in loco judicii. 24. Et ad mensam. 25. Non equitant super equum ejus.

ejus. 26. Nec sedent super thronum ejus. 27. Nec sceptro ejus utuntur. 28. Nec nudum eum vident. 29. Nec cum tondetur. 30. Nec cum lavatur.

§. X. *Insignia regum.*

X. Ceremoniae inaugurationis & insignia regum aliquo modo colliguntur ex ludicro ritu quo Judaei Christum regem salutarunt *Matth.* 27: 28. chlamyde cum coccinea velantes, coronam capiti imponentes, arundinem dantes in dextram, & genu submisso eum Regem nuncupantes. Sic quoque *Philo lib. in Flaccum* narrat de Judaeis Alexandrinis eos quendam, cui nomen Κάραβας, in loco alto constituisse, & diadema papyraceum, βύβλον ἀντὶ διαδήματος, dedisse, & stoream pro chlamyde, χαμαιστρωτὸν ἀντὶ χλαμύδος, & frustum arundinis pro sceptro, βραχὺ παπύρου τμῆμα ἀντὶ σκήπτρου, & eum salutasse Μάριν, id est, Κύριον παρὰ Σύροις. Nam ܡܪܝ Syris *Dominus* est.

§. XI. *Auctoritas regum.*

XI. Magna erat auctoritas regum tam in pace quam bello. Israëlitae ob haec duo potissimum reges petierunt 1 *Sam.* 8: 20. ut eos judicarent, & bella eorum gererent. Josephus tamen vehementer eam auctoritatem imminuit quum *Antiq.* IV. 8. de rege scribit nihil nisi de consensu Senatus ei agere licuisse, μηδὲν πρασ-

σέτω δίχα ỗ ἀρχιερέως καὶ τῆς ἢ γερουσιασῶν γνώμης, & doctores Misnici quum penes synedrium magnum summam rerum fuisse scribunt, nec in id unquam adscitos, nisi qui e stirpe Davidica ortum ducebant, qui judicabant & judicabantur: *Jerem.* 21: 12. & 22: 3 unde tritum illud, de reliquis regibus מלך לא דן ולא דנין אותו *Regem nec judicare nec judicari. Sanhedr.* 11. 2. Dicuntur tamen membra synedrii M. ita pertimuisse regis praesentiam, ut cum Jannaeus rex arcessitus a praeside synedrium intrasset, judices sententiam suam proferre non auderent, sed cogitabundos se simularent, quos praeses Simeon ben Shetach his verbis corripuit, בעלי מחשבות אתם יבוא בעל מחשבות ויפרע מכם *Num vos cogitabundos fingitis? veniet Deus, qui cogitationes novit & vos ulciscetur.* Gem. *Sanhedrin.* 19: 2. *Ibid.* 37: 2. est יודע מחשבות pro בעל מחשבות quod indicat eo sensu quo nos reddidimus illud esse reddendum. Idem liquet ex *Mechilta* 62. 1. ubi legitur יודע ובעל מחשבות.

CAP.

CAP. IX.

De prophetis, & sectis post prophetas exortis.

I. Pontificibus & regibus proximum dignitatis gradum in populo Judaico Prophetae tenebant, quare & Josephus *lib.* I. *de bell. cap.* 3. τρία haec nuncupat τὰ κρατιστεύοντα, τὴν ἀρχὴν τοῦ ἔθνους, καὶ ἀρχιερωσύνην καὶ προφητείαν. Vulgo quidem prophetarum nomen tribuitur iis qui numine divino afflati futura praedixerunt: sed vox נביאם, qua prophetae appellantur (quamvis & ante ראים dicti sint, 1 *Sam.* 9: 9.) latioris est significationis, nec ad solam futurorum praedictionem restringenda. *Exod.* 7: 1. quin aliquando per *interpretem* מתורגמן redditur uti *Exod.* 7: 1. quo multi referunt τὸ προφητεύειν 1 *Cor.* 14: 1. At praecipue illos notat quibus a Deo aliquid revelatur sive res sint praeteritae, praesentes, sive futurae. In V. T. primum Abrahamo id nomen datum legitur, *Gen* 20: 7. Magnus iis honos ab hominibus piis semper delatus fuit, quum legati essent a Deo missi: & tradunt Judaei nullius §.I. *Nomen & dignitas.*

R 5 mor-

mortalium cadaver licuisse Hierosolymis sepelire praeter reges e gente Davidica & prophetas. Vide & *Schevuoth*. 11.2.

§.II. *Index eorum ante & post latam legem.*

II. Omnes, quibus id nomen datum est, 48 numero fuisse dicuntur sexus masculini, & septem faemini. *Gem. Megilla*. 14. 1. Possunt autem commode in duo dividi, respectu temporum. 1. Ante legem latam. 2. post legem. Prima periodus complectitur Adamum, Noachum, Abrahamum, Isaacum, Jacobum, Josephum, Jobum, Bileamum &c. Altera initium capit a Mose, quem omnium prophetarum maximum fuisse, & plura opera miranda praestitisse quam reliquos prophetas Judaei credunt, quare ἀρχιπροφήτης Philoni *lib. de nom. mutat.* & ראש נביאים in *Midrasch Esther*. 123. 1. dicitur, & in *Zohar ad Numerorum lib. fol.* 145. 2. legitur uti luna est respectu solis, ita ceteros prophetas esse respectu Mosis, כל שאר נביאין לגבי משה כסיהרא לגבי שמשא. Post Mosen comprehendit illa Aharonem, Eldad & Medad, Josuam, illum cujus mentio 1 *Sam*. 2: 27. Samuelem, Nathanem, Gad, Davidem., Salomonem, Ahiam Siloniten, Semaiam, Iddo, Azariam, Oded, Aniam, Jehu, Eliam, Micham, Jahazielem,

lem, Eliezerem, Elisam, Zachariam fil. Jojadae, Oded, Uriam, Jonam, Hoseam, Amos, Joëlem, Jesaiam, Micham, Nahum, Habacuc, Obadiam, Zephanjam, Jeremiam, Ezechielem, Haggai, Zachariam, Malachiam, & alios anonymos. Danielem vulgo Judaei numero prophetarum eximunt, uti & Davidem ac Salomonem; non, quia nimis clare tempus adventus Messiae praedixit, uti multi putant, sed quia revelationem a Deo ipsi factam *somnium* vocat. Vide *Daniel.* 7: 1. & 8: 27. 1 *Reg.* 3: 15. quamvis auctor *Seder olam rabba*, & alii, eum inter prophetas recenseant.

III. Prophetarum ultimus sub V. Test. statuitur vulgo & a Judaeis in *Gem. Bava Bathra* 14: 2. & Christianis (quamvis nonnulli iis Zachariam Joannis Baptistae parentem adnumerent *Luc.* 1: 14. quem alii Simeoni, Agabo & reliquis N. Test. prophetis adjiciunt) Malachias, quem R. Josua Ben Korcha Ezram, alii Haggaeum, R. Nachman Mordechaeum (in *Gem. Megilla.* 15: 1.) alii hoc nomine dictum fuisse volunt. Verum Josephus de Juda quodam Esseno *Antiq.* XIII: 19. de Pollione. *lib.* XV. 5. Manahemo, *lib.* XV. 13. Johanne Hyrcano, lib. XIII. 18. narrat §. III. *De Prophetis sub Templo II.*

rat

rat eos futura praedixisse, & alii putant credibile non esse spatio quatuor circiter saeculorum Deum hoc dono privasse populum suum, nullis novis criminibus ei invisum; quo referunt *Joh*: XI: 50. *Luc.* 2: 26, 27, 36. & argumentum *Psal.* 44: *commate* 7, ubi dicunt Israëlitae se non oblitos fuisse Dei, & *comm.* 18. quum tamen, si hoc respiciat captivitatem Babylonicam, dici nequeat; quoniam ob peccata sua traditi sunt *Nehem.* 9: 30. quare videtur ad tempora Antiochi Epiphanis referendum. Sic quoque *Ps.* 74: 9. dicitur non esse propheta, & templum igne vastatum, *commate* 7. Concedunt tamen illi prophetas canonicos Veteris Testamenti post Malachiam nullos fuisse & τὴν προφητῶν ἀκριβῆ διαδοχὴν illi intervallo negatam, uti Josephus *l.* 1. *c. Apionem* fatetur. Quamvis dici possit illos psalmos antea compositos describere statum secuturorum temporum: sic ut Antiochi tyrannis praedicatur futura, non narretur praesens aut praeterita.

§.IV. *Oraculum Templi II. Bath Kol.* IV. Quidam prophetarum defectum templo secundo stante compensatum volunt voce coelesti, בת קול dicta, *Gem. Sanhedrin.* 11: 1. *Gem. Jevamoth.* 9. Notat nomen *filiae vocis* nil aliud quam vocem.

cem. Sic Syrus interpres in principio *Ps.* 137. voces appellat ܒܢܬ ܩܠܐ *filias vocum*. Idem *Hebr.* 3: 7. & 15. modo habet ܩܠܐ modo ܒܪܬ ܩܠܐ. Confer eundem *Gal.* 4: 20. & *Rom.* 10: 16. In *Midrasch Coheleth* 120: 1. de lobis pulmonis dicitur *inde egredi filiam vocis*, id est, *vocem*, משם בת קול יוצאת & in *Vajikra Rabba*, ubi eadem repetuntur, legitur משם יוצא הקול unde videmus קול & בת קול esse idem. Falluntur autem qui putant Bath Kol tantum attribui templo secundo. Judaei etiam Abrahami & Mosis aevo auditam Bath Kol scribunt in *Midrasch Coheleth*. 112: 1. *Gem. Horaioth.* 11: 2. Et Davidis *Gem. Moëd. Katon.* 16. 2. & Salomonis. *Gem. Rosh Hasschana* 21: 2. & Nebucadnezaris. *Midrasch Schir Hasschirim*. 18: 1.

§. V. *Munus Prophetarum.*

V. Munus eorum varium erat, respectu rerum quas iis Deus mandaverat, voluntatem divinam revelare, populum monere, corripere, docere vel voce vel scriptis, futura praedicere, operibus mirandis veram religionem confirmare, indigentibus opem ferre, de rebus gravioribus respondere, aliaque hujus generis praestare, quae passim memorantur in sacris literis, quarum consignatio etiam

iis, instinctu divino actis, debetur.

§. VI. *Inauguratio.* VI. Huic muneri initiatos eos fuisse unctione olei, uti reges & sacerdotes, quidam colligunt ex *Psal.* 105: 15. & 1 *Reg.* 19: 16. Alii tamen putant in loco priori non necessario per unctos intelligendos esse Prophetas, quum prophetae fuerint, diu antequam oleum sacrum confectum fuit, & postquam illud inter Judaeos defecit, & si veri prophetae omnes oleo sacro uncti fuissent facilius a falsis potuissent discerni; & posteriorem locum conferri debere cum 1 *Reg.* 19: 20. ubi Elisam inauguratum fuisse sola pallii injectione, non unctione, legitur. Certe משח sive *ungere* pro *inaugurare* aut *promovere ad dignitatem* usurpatur aliquando; quare Chaldaeus interpres רבי ponit pro משח *Exod.* 28: 41. & 29: 7. *Levit.* 7: 35. Et Judaei משיחה notionem habere גדולה *magnitudinis* fatentur. Sic interpres Armenus, scholiastae Syro laudatus, *Act.* 1: 20. ἐπισκοπὴν αὐτοῦ reddit ܡܫܝܚܘܬܗ *unctionem ejus*, quod *Ps.* 109: 8. est פקודתו. Graeci eodem modo usi sunt voce χειροτονεῖν. Ita Alexander M. (vid. *Joseph.* XIII: 5.) scribit ad Jonathanem, χειροτονοῦμέν σε σήμερον Ἀρχιερέα, id est, *constituimus pontificem.*

VII. Ve-

VII. Veſtibus eos diſtinctos fuiſſe a reliqua Hebraeorum turba videtur colligi poſſe ex *Zach.* 13:4. ubi אדרת שער *pallium hirſutum* vel villoſum iis tribuitur, & 2 *Reg.* 1: 8. ubi Elias בעל שער, *piloſus* vel *pellitus* appellatur. Huc facit quod *Hebr.* 11: 37. oberraſſe amicti *pellibus caprinis & ovillis* legantur, ἐν μηλωταῖς, ἐν αἰγέιοις δέρμασιν, quorum verborum ultima ne gloſſam eſſe male receptam in contextum ſuſpicemur Cyrillus facit qui ita haec citat *lib.* VI. *c. Julianum* & Clemens ipſe *in epiſtola ad Corinthios.* §. VII. *Veſtes.*

VIII. Tempore prophetarum nefariae idololatriae ſaepius ſe reos fecerunt Iſraëlitae (ob quam deſtructum praecipue templum primum fuiſſe legitur, *Jerem.* 44: 22. *Gem. Joma.* 9: 2.) & praeter infandum illud ſcelus in adoratione vituli aurei commiſſum (cujus poenam ſe in hunc usque diem ferre exiſtimant) omnes fere gentium vicinarum Deos, Molochum, Baalem, Adrammelech, Anamelech, Kiun, Remphan, Camos, Tammuz, Aſtaroth, Baalpeor, Baalzebub, Baalberith & alios coluerunt. At nullae inter eos toto illo temporis ſpatio ſectae exortae fuiſſe leguntur. Verum poſt prophetarum exceſſum ſollicite ſibi caverunt ab §. VIII. *Sectae poſt Prophetas ortae.*

ab idololatria, quam in hunc usque diem execrantur, & sectae inter eos exoriri coeperunt, quarum praecipuae tres sunt, Sadducaei, Pharisaei, & Essaei.

§.IX. *Sadducaei.* IX. Sadducaei, צדוקים, ita dicti a Sadok, discipulo Antigoni Sochaei, antiquissimam sectam Judaeorum constituunt. Nata illa creditur ex male intellectis vel in malignum sensum detortis verbis magistri eorum. *Pirke avoth* 1: 3. Negabant resurrectionem mortuorum & consequens praemium poenamve post hanc vitam, uti & existentiam angelorum & spirituum. *Act.* 23: 8. Rejiciebant praeterea traditiones & explicationes Pharisaïcas Sacri Codicis. Ex quo fonte manarunt plurima in quibus abeunt a Pharisaeis, quaeque in Sacro Codice longe aliter ac illi interpretantur, quale est quod falsum testem non occidendum dicant antequam reus occisus sit, quod gallinas non comedant, putantes esse animal immundum, דוכיפת dictum *Lev.* 11: 19. quod libamen aquae rejiciant, quodque circa suffitum die expiationis adolendum, vaccam rufam, aliaque diversum sentirent a Pharisaeis. Praeterea in poenis infligendis erant severiores aliis omnibus Judaeis. *Joseph. Antiq.* xx. 8. Cum Sadducaeis conve-

convenisse in nonnullis saltem capitibus Herodianos (de quibus vide supra) colligitur ex *Matth.* 16:6. ubi ζύμη Φαρισαίων καὶ Σαδδυκαίων nuncupatur, quae *Marc.* 8:15. Ζύμη Φαρισαίων καὶ Ἡρώδε.

X. Sunt qui eos solum Pentateuchum pro verbo Dei habuisse scribant, sed idoneis testimoniis destituti, nam in *Cod. Sanhedrin* initio capitis *Chelek* ipse R. Gamaliel resurrectionem mortuorum contra Sadducaeos demonstrat non ex Pentateucho tantum sed & prophetis ac hagiographis. Haec opinio ex eo nata videtur, quod Josephus eos soli legi scriptae Mosis adhaerere tradat (*Antiq.* 13: 18.) opposite nempe ad traditiones, quodque Christus *Matth.* 22:31. resurrectionem mortuorum ex pentateucho demonstraverit contra Sadducaeos, quum ex aliis libris sacri codicis clariora testimonia mutuari potuisse videretur. Denique nata est haec opinio aut firmata ex eo quod Sadducaei communi cum Samaritanis nomine כותיים *Cuthaei* appellentur, Samaritani autem solum pentateuchum pro libris divinis agnoscant. §.X. *Num solum pentateuchum pro S.S. habuerint.*

XI. Condiscipulus Sadoci, ביתום *Baithos*, nomen dedit sectae Baithosaeorum, quos male nonnulli cum Essaeis confun- §.XI. *Baithosaei.*

 dunt,

dunt, ac si ביתוסים componeretur ex בית אוסים *secta Essaeorum*, quum *Baithos* nomen sit satis notum, *Avoda Zara*. v: 2. *Bava Mezia*. v: 3. *Gem. Hier. Ketuvoth*. 30. 2. *Gem. Bava Bathra* 13: 2. *Gem. Hier. Eruvin*. 23: 3. *Gem. Gittin*. 56: 1. *Gem. Pesachim*. 37: 1. Videtur natum ex Graeco Βοηθός. Non satis distincte liquet qua in re a Sadducaeis diversi fuerint; quibuscum in eo convenerunt, quod resurrectionem negaverint, ex male detortis Antigoni verbis, quod crimen utrique & Sadoco & Baithoso tribuitur. Quidam putant Sadducaeos fuisse iis pejores: sed quum Judaei nomina Sadducaeorum, Cuthaeorum, מינים, *haereticorum*, Baithosaeorum, Epicuraeorum, & Karaeorum saepe confundant, & vere in iis ludant tanquam synonymis, vix aliquid certi de Baithosaeis statui posse videtur. In *Gem. Hier. Joma*. 39: 1. & *Siphra fol.* *169. 1. quaedam narrantur singularia de Baithosaeis, uti quod libationem aquae rejicerent, & quod suffitum incendendum esse extra sanctum sanctorum & deinde inferendum dicerent: sed haec etiam Sadducaei dicebant, sic ut credibile sit aut eosdem fuisse Baithosaeos & Sadducaeos aut certe haud multum diversos.

XII. Ka-

XII. Karaei, קראים & בני מקרא, *scripturarii*, ita dicti quod rejectis traditionibus plurimis Pharisaeorum sensum literalem פשוט Sacri Codicis observent, & hac parte oppositi τοῖς רבנים, quando ita appellari coeperint vix constat. Memoratur in Misna Eliezer quidam הקראי *Karaeus*. Et alibi quoque in Basileensi & Amstelodamensi Talmudis editione in Misna *Megilla* קראים Karaei memorantur; sed quum in prima, quae Veneta est, pro ea vox מינות legatur, quas voces confundere Judaei solent, vix inde certo colligas Karaeos proprie dictos ibi innui; nec solet nomen sectae nominibus Rabbinorum unquam addi. Non sunt habendi pro Sadducaeis aut eorum propagine, licet cum iis in rejectione legis ore propagatae, sive traditionum, conveniant. Praeterea ab aliis Judaeis discrepabant in die festi novilunii, quem non ex calculo Astronomico sed apparitione Lunae figendum autumabant; in tempore jugulandi agnum paschalem, quod אחר שקיעת השמש *post solis occasum* statuunt; & personis ad pascha edendum idoneis, quas Karaei solos mares esse dicunt; in tempore quo reliquiae coenae paschalis comburi debebant, quod §. XII. *Karaei.*

ipso die 15 fieri debuisse contendunt; quum Rabbanitae non die 15, qui est יום טוב, sed die 16; aut si dies 16 sit sabbathum, die 17 id fieri oportere statuant; in tempore oblationis manipuli paschalis quem illi מחרת השבת *crastina sabbathi* hebdomadalis, non sabbathi, sive diei primi festi azymorum, putant offerendum fuisse, unde & pentecoste in alia tempora incidit; in cerimoniis festi tabernaculorum, gestatione mali citrei & לולב, ac libatione aquarum, quos ritus Karaei negligebant. Etiam in operibus Sabbatho prohibitis dissentiebant cum Rabbanitis, qui licita esse illa opera putabant quae fiunt sine concursu praesenti agentis, licet iis causam praebuerit, uti lychnum habere ardentem die sabbathi si ante sabbathum accensus sit, pati ut destillent olivae in sabbatho pressae ante sabbathum, molas die sabbathi sinere agitari paratas ante sabbathum.

§.XIII. *Pharisaei, & eorum origo.* XIII. Pharisaei, פרישים, ἀφωρισμένοι, interpretibus Epiphanio & Suida (quo Pauli verba spectare vulgo creduntur *Rom.* 1: 1.) ita dicti sunt, quod vitae sanctimonia, sive vera sive ficta, se ab aliis separarent. Creduntur propago fuisse ה‍ חסידים Chasidaeorum, quos generis nobilitas,

bilitas, & ſtudium pietatis, ac ardor pro religione, commendabant; quique ἀγαθοὶ Graece dicuntur *Joh.* 7: 12. *Rom.* 5: 7. In *Siphra fol.* *200. 1. quod *Levit.* 19: 1. Deus jubet קדושים תהיו explicatur per פרושים היו & ſimiliter *fol.* *215. 1. Deus dicit, uti ipſe פרוש eſt, oportere illos eſſe פרושים. Et *fol.* *231. ubi de Naziraeis, dicitur נזרה eſſe פרשה. A tempore Simeonis Ben Shetach & deinceps fit eorum mentio in ſcriptis Hebraeorum. At non ſimul orta eſt haec ſecta, ſed lapſu temporis incrementa cepit, prout traditiones magis magisque in honore eſſe coeperunt, & סיג *ſepes* Legi facta eſt.

§.XIV. *Inſtituta eorum theoretica.*

XIV. Quod ſingulare huic ſectae erat, verſabatur circa res credendas & faciendas. Ad prius genus pertinet, quod jactarent ſe prae aliis notitiam legis Divinae habere & traditiones πατροπαραδότυς magni facerent, atque inſtituta humana populo obtruderent pro divinis *Matth.* 15: 9. *Marc.* 7: 8, 13. quod fato & providentia Dei res omnes regi aſſeverent, contra ac Sadducaei; quare Joſephus modo ſcribit illos εἱμαρμένῃ καὶ Θεῷ προσάπτειν πάντα, & λέγειν τινὰ καὶ ὐ πάντα εἱμαρμένης εἶναι, modo illos credere πράσσεσθαι εἱμαρμένῃ πάντα, ita ta-

 men

men ut hominis arbitrium non tollant & Dei βυλευτηρίῳ res gerantur. Sunt qui dogmatibus Pharisaïcis μετεμψύχωσιν adnumerent, quod Josephus scribat eos credere animas piorum in aliud corpus migrare, μεταβαίνειν εἰς ἕτερον σῶμα; alii vero putant his verbis tantum innui animarum immortalitatem, ita ut hoc corpore relicto, in aliud gloriosum, non substantia sed qualitate diversum (confer *Luc.* 9: 29. εἶδ☉· ἕτερον) transeant: ut ita de Sadducaeis tradat, eos negare animarum praemia aut poenas post hanc vitam; de Essaeis, animas sine corporibus permansuras; de Pharisaeis, mansuras quidem animas sed ita ut in alterum corpus migrent, uti *lib.* III. *de Bell.* 14. dicit de animabus in coelo ἁγνοῖς πάλιν ἀντενοικίζονται σώμασιν. Huc quoque trahunt nonnulli *Matth.* 16: 14. ac si credidissent Pharisaei animam Eliae in Christum migrasse: verum Pharisaeos id credidisse illic non legitur, sed vulgo creditum fuisse; & ita Christus Elias dici non magis potuisset quam ille in quo anima Eliae ante Eliam fuit; & probabilius est homines credidisse Christum ipsum Eliam fuisse, vel prophetam alium ex mortuis resuscitatum *Luc.* 9: 7, 8.

XV. In

XV. In praxi opera eorum ad inanem ostentationem erant comparata, ut ab hominibus conspicerentur, & famam pietatis sibi acquirerent, *Matth.* 23: 5. Huc spectant frequentes lustrationes *Marc.* 7: 3, 4. jejunia *Luc.* 5: 33. & 18: 12. *Matth.* 19: 14. decimarum exacta solutio etiam de rebus minimis dum graviora legis capita negligerent *Matth.* 23: 23. preces longae & in locis publicis ac frequenter peractae *Matth.* 6: 5. *Luc.* 5: 33. observatio sabbathi eo usque ut gestationem lecti, spicarum evulsionem ad sedandam famem, sanationem aegrorum, eo die prohibitam censerent *Matth.* 12: 2. *Luc.* 6: 7. *Joan.* 9: 16. vitatio consortii aliorum hominum, quos ne tangere quidem audebant. Dicuntur etiam Pharisaei dilatasse phylacteria sua *Matth.* 23: 5. Per quae intelliguntur vulgo תפילין composita ex certis sacrae legis pericopis, quae thecis inclusae capiti & manui sinistrae adaptatae a Judaeis gestabantur. Alii tamen dubitant an illorum phylacteriorum dilatatio, quae ea illegitima fuisse reditura videtur, ibi intelligatur: quamvis certum sit aliquas partes phylacteriorum potuisse dilatari, veluti קציצה *nodum*, vasculumve in quo membranae includun- §.XV. *Instituta practica.*

 tur,

tur, & cujus magnitudo definita non est, sic ut vel majus sit vel minus pro arbitrio dominorum. Epiphanius in ἀνακεφ. pag. 134. φυλακτήρια scribit fuisse clavos sive segmenta purpurae, σήματα πορφύρας vestibus intexta, idemque *lib.* 1. *contra haereses*, *pag.* 33. Τὰ δὲ σήματα τῆς πορφύρας φυλακτήρια εἰώθασιν οἱ ἠκριβωμένοι μετονομάζειν. Scilicet ne quis eos tangeret, ἵνα μηδεὶς ἅψηται, gessisse eos & haec φυλακτήρια & fimbrias in oris vestium majores & quatuor corymbos malorum Punicorum specie e pallio pendentes ibidem legitur: sic ut illa φυλακτήρια dicta credi possit, quod eorum ope tuti praestarentur a contactu hominum aliorum. Confer *Chagiga*. 11.7. *Mikvaoth*. IX. 6. Fimbriis quoque vestium longioribus usi sunt, quae cum φυλακτηρίοις junguntur *Matth*. 23: 5. uti Judaei quoque תפילין & ציצית jungunt de quibus *Num*. 15: 38.

§. XVI. *Essaei.* XVI. Essaei, Ἐσσαῖοι, ita nuncupati sunt, uti quidam volunt, per apocopen a חסידים *Chasidaeis*, vel ab אסא quod multi ex iis medicinam exercerent, vel חסה, quod ad loca deserta confugerent, vel verosimilius a Graeco ὅσιοι. Philo ipse eos dictos παρὰ τὴν ὁσιότητα scribit. Chrysostomus *hom*. 47. *in Acta cap*. 22. Essaeos

Essaeos ὁσίυς appellari notat: & nomen θεραπευτῶν ipsis datum non ad medicinam corporis, sed animi, poenitentiam videlicet, referendum est. Origo eorum non arcessenda est a Rechabitis, *Jerem.* 35: 2. quod non sectae sed familiae nomen est, ortae non e populo Dei sed Kenitis (הַקֵּינִים uti *Chron.* 2: 55. in libris accuratis se invenisse Judaei testantur, non הַקִּינִים) quique alia instituta servabant; verum a temporibus Antiochi Epiphanis, quum plurimi ad loca deserta fugerent, licet demum Hyrcano imperante expressa eorum mentio fiat. Quidam ex iis erant κοινόβιοι, alii μόναχοι: utrique abstemii vitam agebant a voluptatibus remotam, plerumque coelibes, bona privata non habentes, a jure jurando alieni, nec ementes nec vendentes, in martyriis constantissimi, semper occupati in cultu Dei & operibus iis quae ab ἐπιτρόποις sive praefectis jussa erant, vitantes ἑτεροδόξων qui ipsorum sectae non erant addicti commercia: unde in N. T. altum de iis silentium. Quare cum Pythagoreis in multis conveniebant, uti Sadducaei cum Epicureis, Pharisaei cum Stoïcis.

XVII. Solent sectis Judaeorum adnu- §. XVII. *Scribae.*

 merari

merari Scribae, Γραμματεῖς. Nomen quidem scribarum apud Judaeos late patet, & eos nonnunquam notat, qui praefecti aut שטרים nuncupatur. Ita *Deut.* 20: 5, 9. Versio Samaritana habet ספרים, Graeca Γραμματεῖς, quam & confer *Ex.* 5: 6, 10. Aliquando vox scribae prophetam indicat. Vide *Targum Ps.* 62: 12. & *Targum Hier. Num.* 11: 26. Pro מחוקק *Deut.* 33: 21. ספרא in Targum legitur. Judaei doctores suos סופרין appellant, uti quum dicunt חביבין דברי סופרין מדברי תורה *amabiliora esse verba scribarum quam verba Legis divinae*, in *Midrasch Schir Haschirim.* 6: 2. & Christus quidem hos doctores fuisse indicat, quum eos in cathedra Mosis sedere cum Pharisaeis affirmat *Matth.* 23: 2. quumque *Marc.* 1: 22. populum docuisse leguntur: confer *Matth.* 17: 10. Multa eos cum Pharisaeis communia habuisse liquet non ex eo tantum quod passim in euangeliis jungantur: vide *Matth.* 23: 13. *& seqq.* sed quod diserte *Luc.* 20: 46. scribis tribuantur quae alias Pharisaeis. Vid. *Matth.* 23: 6. & *Marc.* 12: 39. Fuisse tamen etiam inter eos, qui cum Pharisaeis non facerent colligitur ex *Act.* 23: 9. & *Luc.* 11: 44. Auctoritate illos valuisse

luisse inter Judaeos patet ex eo quod Christum examinarint & eorum jussu captus & iis traditus fuerit. *Marc.* 10: 33. *Luc.* 22: 2. Commemoratur denique 1 *Macc.* 7: 12. Synagoga scribarum Συναγωγὴ γραμματέων: & gradus quosdam dignitatis inter eos fuisse patet ex eo quod 2 *Macc.* 6: 18. legitur τὶς τῶν πρωτευόντων γραμματέων. Josephus *lib.* VII. 12. *de bello* ἱερογραμματεῖς memorat. Hi judicabant portenta plurima praesagire excidium Hierosolymorum, & non videntur alii esse ac hi Γραμματεῖς.

XVIII. Νομικοὶ denique aut νομοδιδάσκαλοι creduntur sectam singularem constituisse: suntque qui eos Karaeos fuisse putent, qui legem scriptam, מקרא, neglecta orali docerent. A Pharisaeis distingui videntur *Luc.* 11: 45. sed tamen Gamaliel & Pharisaeus & νομοδιδάσκαλος appellatur *Act.* 5: 34. & hi multa cum iis habebant communia. Vid. *Luc.* 5: 17. & 7: 30. & 14: 3. Sic ut eosdem fuisse illos ac scribas probabile sit, nam & *Matth.* 9: 3. & *Marc.* 2: 6. scribae appellantur, qui *Luc.* 5: 17. νομοδιδάσκαλοι, & Epiphanius ἐν ἀνακεφαλ. *p.* 113. idem scribit, & huc facit *Luc.* 11: 45. dictum Νομικοῦ ad Christum scribas corripientem,

§. XVIII. *Legis doctores.*

etiam

ſed ſe ipſum Deo ſacrat : quare *μεγάλην εὐχὴν* dici Philo tradit : vel quod נזר *coronam* Dei, promiſſos capillos, gererent. *Num.* 6: 7.

II. Dividuntur in ſpecies duas, reſpectu ſexus, mares & faeminas. vide *Num.* 6: 2. *Nazir.* IX. I. Praeterea diſtinguuntur reſpectu temporis I. In Naziraeos qui in perpetuum ſe devoverunt, & dividebantur iterum in נזירי עולם *Naziraeos perpetuos*, *ἁπλῶς* ita dictos, qui ad haec duo tenebantur, alendos capillos (quos tamen ſi incommodo iis eſſent ſemel quotannis tondere licebat, quod exemplo Abſchalomi probant *Gem. Nazir.* 4: 2. & *Mechilta.* 25: 2.) & abſtinentiam a vino, qui ſi polluuntur tres pecudes offerunt & tondentur, & in נזירי שמשון *Naziraeos Schimſchonaeos* quibus tondere capillos nunquam licuit, quique polluti nihil offerunt. *Nazir.* 1: 2. II. נזירי זמן קצוב *Naziraeos ad tempus devotos*, vel נזירי ימים (in *Mechilta* 25: 2.) id eſt, minimum ad 30 dies, qui non tantum capillos alere, a vino abſtinere, ſed puros ſe ſervare a mortuis debebant. *Nazir.* 1: 3. Confer *Eduioth.* IV. II. & VII. 5. *§. II. Species.*

III. Poſterioris Naziraeatus leges *Num.* 6: 2. *§. III. Leges Nazir.*

raeatus temporarii. 6: 2. & *seqq.* enarrantur. In *Nazir.* VI. I. ea quae Naziraeis prohibita sunt tria esse dicuntur. 1. Immundities. 2. Tonsura. 3. Quicquid a vite proficiscitur. Alias solent leges Naziraeatus ad haec 10 capita referre, 2 praecepta videlicet & 8 interdicta, quae in serie praeceptorum & interdictorum sunt 365-374. Horum etiam Hieronymus meminit in *comm. ad Amos.* 11. *pag.* 1386.

1. Ut comam alat.
2. Se non radat.
3. Abstineat vino, aceto, & omni potu inebriante.
4. Ne uvas recentes comedat.
5. Ne passas. Confer Hieronymum in *Jes.* VI. *pag.* 55.
6. Ne acinorum nucleos comedat.
7. Ne corticem uvarum edat.
8. Ne domum mortui ingrediatur.
9. Ne polluatur ob mortuos, exceptis 6 propinquis *Levit.* 21: 2. memoratis, & mortuo praecepti, מת מצוה: sic ut sanctitas eorum conveniat hac parte cum sanctitate sacerdotum.
10. Ut finito tempore Naziraeatus offerat ea quae a Deo praescripta sunt;

ſunt; quemadmodum & ſi caſu pollutus ſit, id eſt, ſi quis ad latus ejus mortuus fuerit, quando primum 7 dies immundus eſſe, ſe radere die ſeptimo & capillos ſepelire, cinere vaccae rufae aſpergi die tertio & ſeptimo, & die octavo munus ſuum i. e. agnum pro delicto, afferre, *Num.* 6: 10. & denuo tot dies, quot ante voverat, in Naziraeatu tranſigere debuit. *Nazir.* 111: 3.

IV. Ea autem quae exacto tempore Naziraeatus peragenda fuere ſex ſunt. §. IV. *Voti ſolutio.*

1. Ut agnus offeratur in holocauſtum.
2. Agna in ſacrificium piaculare.
3. Aries in ſacrificium ſalutare.
   Haec & praecedentia ſolent שלש בהמות *tres pecudes* Naziraeorum appellari. Vid. *Gem. Hier. Nazir.* 54: 2. *Midraſch Cobeleth.* 107: 3. ubi hiſtoria 300 Naziraeorum, quibus 900 pecudes partim Rex Jannaeus partim Schimeon Ben Schetach ad hunc uſum donabat.
4. Simila infermentata oleo mixta, & רקיקי מצות oleo uncta, cum ferto

ferto & libaminibus eorum offerantur.

5. Capillos radat ad ostium tabernaculi, vel stante templo in conclavi Naziraeorum, & eos conjiciat in ignem sub olla in qua sacrificium salutare coquitur.

6. Armus coctus arietis, placenta azyma cui oleum immixtum est & רקיק sive laganum, azyma quoque (sed quibus pro pane azymo in Paschate uti non licuit. *Pesachim.* 11: 5.) oleo uncta a sacerdote imposita manibus Naziraei agitentur una cum pectore & femore crudo, quae cedunt sacerdotibus *Num.* 6: 20.

§. V. *De voto Pauli num fuerit Naziraeatus.*

V. Votum Pauli *Act.* 18: 18. se tondentis Cenchreis, non erat votum Naziraeatus: sed longe diversum. Nam non fuit *tonsura munditiei*, תגלחת טהרה uti Judaei loquuntur, id est, tonsura Naziraei voto suo soluti, quoniam illa non alibi quam in templo fieri debuit: nec fuit *tonsura immunditiei* תגלחת טומאה, id est, tonsura Naziraei qui ante dies Naziraeatus sui impletos polluitur, quoniam illa tonsura fieri debuit in terra Israëlitica,

raëlitica, vel in tali loco unde ſpatio diurno ad templum aliquis pervenire poteſt; nam die ſeptimo jubetur tonderi & octavo afferre ſacrificium. Nec licebat Naziraeo eſſe extra terram Iſraëliticam. *Nazir.* III: 6. Si quis voviſſet Naziraeatum extra terram, proficiſci debuit in terram & illic votum implere. *Eduioth.* IV: II. Helena idcirco regina Adiabenorum Naziraea fuit per 21 annos, quamvis modo ſeptennii Naziraeatum voviſſet, quia extra terram voverat, & circa finem alterius ſeptennii polluebatur. *Nazir.* III: 6. Sic quoque Naziraeatus locum non habuit, niſi ſtante tabernaculo & templo; quoniam voto ſolvi non potuere, niſi ad tabernaculum vel templum acceſſiſſent. Hinc I *Macc.* 3: 50. Naziraei voto ſolvi non poterant templo partim polluto partim deſtructo.

PARS III.

DE

REBUS SACRIS.

Cap. I.

De ſacrificiis generatim, & ritibus ad ſacrificia ſpectantibus.

§. I. *Nomen ſacrificiorum.*

I. mnes oblationes, quae ſecundum voluntatem Dei certis ritibus ei ſacratae conſumebantur, generali nomine קרבנות appellantur. Dicuntur etiam *Dona* מתנות *Exod.* 28: 38. *Ezech.* 20: 26, 39. & Δῶρα *Matth.* 5: 23. & 23: 18. & κορβᾶν eſt δῶρον *Marc.* 7: 11. uti & Joſephus *Ant.* IV. 4. Κορβᾶν δῶρον σημαίνει. Hae quum vel ex animalibus conſtent, vel ex farina oleove vino & thure, in duas ſpecies diſpeſcuntur, quarum illa, videlicet cruentae oblationes, *Sacrificiorum* nomen vulgo accepit, haec vero, id eſt, incruentae, *Fertorum* & *libaminum.* Quae fere conveniunt cum nomine זבחים, quod prioribus, & מנחות ac נסכים, quod poſterioribus datur: quamvis זבח de holocauſto

locausto avium recte dici negent Judaei, quod קרבן est, & זבח propric id est quod cultro jugulatur.

II. Quum vero plurium sacrificiorum in sacro Codice fiat mentio, ad certas species referenda sunt, ut distinctius de iis agi possit. Sunt qui in tres species ea dividant, unam eorum quae Deo cedebant, ut holocausta, alteram, quae Deo & sacerdotibus veluti piacularia, tertiam quae dominis, uti agnus paschalis. Sed Judaei in *Siphra & Gem. Rosch hasschana.* 4: 1. & alibi vulgo quatuor recensent tam publica quam privata עולה חטאת ואשם ושלמים. 1. Holocausta. 2. Sacrificia piacularia. 3. Sacrificia pro delicto, & 4. Salutaria. Quibus addunt tria privata, דומים לשלמים, quae similia sunt salutaribus, בכור מעשר ופסח. 5. Primogenita animantium. 6. Decimas eorundem. & 7. Agnum paschalem. Quem ordinem nos quoque in eorum descriptione servabimus, ubi prius illa quae pluribus sacrificiis communia sunt hoc capite breviter indicaverimus. §. II. *Species diversae.*

III. Sacrificia porro in species diversas a Judaeis distribuuntur. Nonnunquam in duas, quarum una est חובה sacrificia *debita* ob mandatum Dei uti decima §. IV. *Qualia debita, & arbitraria.*

animantium, altera רשות *arbitraria*. In *Siphra fol.* *23.2. canon est generalis, omnia sacrificia quae quis offert quia lege tenetur illa offerre nonnisi ex re profana esse offerenda, quoniam eadem res nequit bis Deo consecrari, כל דבר שהוא בא בחובה לא יבא אלא מן החולין. Excipiuntur tamen ferta נסכין, quae בכל מקום לא יביאו אלא מן החולין semper ex profanis, nunquam e sacris debent desumi, sive sacrificia, quorum sunt appendices, sint debita & חובה sive non. *Siphra fol.* *23. 2.

§. IV. *Quae & quot publica.* IV. Solent praeterea Judaei dispescere sacrificia in quatuor alias species. I. In Publica. II. Privata. III. Publica privatis similia. IV. Privata similia publicis. Publica *pellunt sabbathum & immunditiem*, דוחין טומאה ושבת, sed privata nequaquam. *Siphra fol.* 97. 1. Publicis nihil addendum erat nec de illis detrahendum. In publicis, a Deo jussis, nunquam animal sexus foeminei oblatum fuit. *Temura.* 11: 1. אין הציבור מביאו נקבה, *Siphra fol.* 105. 1. nec aves. *Siphra fol.* 64. 1. In publicis non habebat locum permutatio victimarum, אין הציבור ממירין *Siphra fol.* 105. 1. Publica sacrificia piacularia non coguntur mori (אין חטאת ציבור

צִיבּוּר מתח) uti privata, siquidem tale quid ei acciderat quale in *Joma* VI. 2. memoratur. Publicorum, si holocausta essent, delatio ad altare per solos sacerdotes fiebat, privatorum etiam per Pontificem M. si vellet *Joma* II. 7. Hirci quoque erant in omnibus sacrificiis publicis seriei mox dandae §. IV. excepto primo, secundo, & quinto. Erantque *hi hirci sacrificia piacularia* *שעירי חטאת*. In *Midrasch Schir Hasschirim*. 24: 3. legitur ubique in lege Dei de hircis dici quod fuerint לחטאת *piaculares*, excepto hirco offerendo die festo Pentecostes בעצרת אין כתיב חטאת *de Azereth haud scriptum est* חטאת, quia scilicet Israëlitae illo die legem accipientes ab omni peccato erant puri. Fateor illud חטאת omitti *Num*. 28: 30. ubi legitur שעיר עזים אחד לכפר עליכם, sed notatu dignum est interpretes Alexandrinos illic vocem לחטאת legisse, reddentes χίμαρον ἐξ αἰγῶν ἕνα ΠΕΡΙ ΑΜΑΡΤΙΑΣ ἐξιλάσασθαι περὶ ὑμῶν. Et fuisse hircum hunc piacularem patet ex adjecta voce לכפר *ad expiandum*, & loco parallelo *Levit*. 23: 19. ubi diserte legitur fuisse חטאת. Ceterum sacrificia undecim publica enumerantur. I. Agni duo in sa-

crificio jugi sive quotidiano. *Exod.* 29: 38. *Num.* 28: 3, 8. *Ezr.* 3: 5. *Neh.* 10: 33. *Eccles. Siracid.* 45: 17. II. Additamentum sabbathicum, quum duo agni praeterea offerebantur *Num.* 28: 10. III. Additamentum novilunii, duo juvenci, aries, & 7 agni in holocausta & hircus in sacrificium piaculare, *Num.* 28: 11. quod sacerdotes comedebant. *Joseph. Ant.* III. 10. *Pesachim* VII. 4. IV. Oblatio festi azymorum: quum per 7 dies quotidie idem quod in novilunio offertur. *Num.* 28: 16. 25. *Deut.* 16: 2. V. Agnus in holocaustum die oblationis manipuli. VI. Additamentum dici עצרת festi pentecostes, quod idem erat ac in novilunio. *Levit.* 23: 17. *Num.* 28: 27. VII. Oblatio ejusdem diei, videlicet cum panibus duobus, juvencus, arietes duo, 7 agni in holocausta, hircus in sacrificium piaculare, & 2 agni in salutare. *Lev.* 23: 18. VIII. Additamentum novi anni, quum praeter sacrificia jugia & addititia novilunii offerebantur juvencus, aries, & 7 agni in holocausta & hircus in sacrificium piaculare. *Num.* 29: 2. IX. Oblatio diei expiationis, juvencus, aries, & 7 agni in holocausta, hircus in sacrificium piaculare. Praeterea hircus, emissarii socius,

in

in ſacrificium piaculare, aries in holocauſtum. *Num.* 29: 8. X. Oblatio primo die feſti tabernaculorum, 13 juvenci, arietes 2, 14 agni, & hircus in ſacrificium piaculare. Ex arietibus, agnis, & hircis nnmerus idem per omnes dies hujus feſti offerebatur, ſed juvencorum numerus decreſcebat indies, ſic ut ſeptimo die 7 eſſent offerendi juvenci, duo arietes, 14 agni & hircus in ſacrificium piaculare. *Num.* 29: 12. XI. Oblatio diei octavi עצרת feſti tabernaculorum, juvencus, aries, 7 agni in holocauſta, & hircus in ſacrificium piaculare. *Num.* 29: 36.

V. Privata (id eſt יחיד, unius hominis ſive ſit perſona publica ſive privata, ſive pontifex maximus ſive alius) ſunt quinque, videlicet I. Offerenda ob peccatum dicto vel facto commiſſum. II. Ob aliquid quod corpus tangit, quales oblationes 6 ſunt, 1. Maris aut faeminae fluxu laborantis. 2. Leproſi. 3. Menſtruatae. 4. Puerperae. 5. Polluti a mortuo. 6. Proſelyti. III. Ob aliquid, quod bona tangit, ut ſi quis haberet primogenita animantium, decima &c. IV. Ob certum tempus quod advenit, uti עולת ראיה *holocauſtum praeſentiae* in 3 feſtis majoribus, קרבן חגיגה *oblatio celebritatis,* §.V. *Quae privata.*

tis, & שלמי שמחה *salutaria laeta*. V. Ob votum vel promissum, uti oblatio Naziraei.

§. VI. *Publica quasi privata, & vice versa.* VI. Publica, sed privatis similia, erant ob errorem a populo commissum &c. *Lev.* 4: 13. *Num.* 15: 24, 25, 26. Privata, sed quae speciem habebant publicorum, quod a stato tempore nec ob sabbathum nec immunditiem eorum qui illa jugularent aut sanguinem spargerent dimoveri nequiverint, sunt agnus paschalis, juvencus in sacrificium piaculare & aries in holocaustum, quos P. M. die expiationis offerebat, & propterea haec pellebant sabbathum. *Temura*. II: I.

§. VII. *Quae sanctissima & minus sancta.* VII. Distinguunt Judaei inter קדשי קדשים *Sacrificia sanctissima*, & קדשים קלים *minus sancta*. *Zevachim*. V: 1, 7. *Gittin*. II: 8. *Eduioth*. VIII: 6. Haec in *Siphra fol*. 131: 2. ita distinguuntur, in המיוחדים לשם ea quae Deo dantur, & quae לשם ולבעלים Deo dantur & dominis offerentibus. Sacer Codex hanc distinctionem confirmat; & quemadmodum *sancta sanctorum*, id est *sanctissima*, nuncupat altare exterius *Exod.* 29: 37. & 40: 10. & interius *Exod.* 30: 10. suffitum *Exod.* 30: 36. vasa tabernaculi interiora *Num.* 4: 19. reliquias fertorum

torum post pugillum exceptum comedendas a sacerdotibus *Lev.* 2: 3. & 10: 12. & 24: 9. *Num.* 18: 9. res devotas per חרם *Lev.* 27: 28. ita quoque ex sacrificiis *piacularia* קדש קדשים, id est, *sanctissima* appellantur *Lev.* 6: 17. & *sacrificia pro delicto Lev.* 7: 1. & 14: 13. Quibuscum quoniam holocausta conveniebant, jugulanda videlicet jussu Dei eodem loco sanctiore, id est, ad septentrionem altaris, *Lev.* 14: 13. & Deo tota consecrata in altari exteriori, cumque iis etiam salutaria publica comedenda a sacerdotibus ephemeriae ministrantis in atrio, loco sancto, ideo quatuor species sacrificiorum sanctissimorum statuuntur. 1. Holocausta omnia. 2. Sacrificia piacularia omnia. 3. Sacrificia pro delicto omnia. 4. Sacrificia salutaria, non omnia, sed duntaxat publica. Reliqua, id est, salutaria privatorum hominum, primogenita animantium, decima eorundem, & agnus paschalis, minus sancta appellantur. Sacrificia sanctissima jugulabantur ad septentrionem altaris. *Levit.* 14: 13. *Levit.* 6: 18, 22. & 10: 17. Sacrificia minus sancta ad ortum vel austrum. Sacrorum sanctissimorum, sive ea publica sive privata essent, pelles erant sacerdotum, ex-

 ceptis

ceptis illis victimis piacularibus quae integrae comburi debuerunt *Lev.* 4: 11. & 16: 27. at sanctorum levium, sive minus sanctorum, redibant ad dominos. *Zevachim* XII: 3. *Siphra fol.* 82. 1. Sanctissimis quoque aut vesci omnino non licuit, aut solis sacerdotibus masculis, & quidem in loco sancto, id est, in atrio magno: verum sacrificiis minus sanctis & viri & faeminae vescebantur, etiam in urbe Hierosolymitana, exceptis sacrificiis primogenitorum animantium, quibus soli vescebantur sacerdotes. *Levit.* 6: 11. *Sota.* 11: 7.

§. VIII. *Gradus* 10 *sanctitatis in sacrificiis.* VIII. Gradus sanctitatis in sacrificiis varii a Judaeis statuuntur in *Zevachim.* X: 2. & *Siphra fol.* 94. 1.

1. Sacrificii piacularis sanguis, quia expiat, est sanctissimus, שהוא מרצה, & sanguine holocausti sanctior.
2. Membra holocausti sanctiora sunt ablegminibus sacrificii piacularis, quia omnia cedunt in אשים *ignita.*
3. Sacrificium piaculare sanctius est sacrificio pro delicto, quia sanguis adspergitur 4 cornibus, & infunditur fundamento altaris.

2. Sa-

4. Sacrificium pro delicto sanctius est sacrificio תודה & ariete Naziraei, quia est e numero sanctissimorum.

5. Sacrificium תודה & aries Naziraei sanctiora sunt τοῖς שלמים sacrificiis salutaribus, quia eduntur die uno & requirunt panem.

6. Sacrificia salutaria sanctiora sunt primogenitis, quia requirunt 4 sparsiones sanguinis, impositionem manuum, libamina & agitationem חזה ושוק pectoris atque femoris.

7. Primogenitum sanctius est decimis animantium, quia sanctitas ejus incipit ab nativitate, & a sacerdotibus comeditur.

8. Decima animantium sanctiora avibus oblatis, quia sunt veri nominis זבח sacrificium cultro jugulatum, & sanguis eorum ac ablegmina sunt sancta sanctorum, & semper altari cedunt, quod non ita est in sacrificiis avium.

9. Avium oblationes sanctiores fertis, quia sanguine constant.

10. Fertum peccatoris sanctius ferto נדבה, quia pro peccato est.

IX. San-

§. IX. *Locus sacrificiorum peragendorum.*

IX. Sanctissima jugulabantur, & sanguis eorum excipiebatur, ad septentrionem altaris *Lev.* 1: 11. *Lev.* 6: 25. *Lev.* 7: 2. *Lev.* 23: 19. Hoc nomine intelligitur omne spatium atrii a latere altaris septentrionali usque ad murum atrii septentrionalem. *Siphra fol.* 63. 2. Sed minus sancta sive sacra levia jugulari poterant in omni loco atrii, excepta parte ad septentrionem & occidentem altaris. *Lev.* 3: 2, 8. ubi plaga septentrionalis non est definita ut in sanctissimis: & quia ibidem dicitur ad introitum tabernaculi debuisse offerri, colligunt inde Judaei non ante reseratas templi fores jugulari licuisse. *Zevachim.* v: 6. Ceterum non nisi in loco quem Deus elegit, *Deut.* 12: 14. id est, templo Hierosolymitano, sacrificare licuit, postquam id exstructum fuit; & eo loco quem designavimus: secus qui faceret, diceretur שוחט או מעלה בחוץ *jugulans vel offerens extra.* Victima loco illegitimo jugulata comburebatur; quod Judaei colligunt ex *Lev.* 6: 23. *Temura.* VII: 6. & qui hoc prudens faceret, poenam כרת *excidii* meruerat, qui imprudens, חטאת קבועה *sacrificium piaculare fixum* offerre debuit. Quod si victimae ab eo jugulatae aptae non essent ut offerrentur

rentur in altari, poenae hujus rèus non habebatur. Hodie si quis extra locum atrii victimas sacrificaret, quae idoneae essent, ut intra atrium sacrificarentur; licet templum non sit, reus tamen esset.

§.X. *Tempus sacrificiorum.*

X. Lex communis omnia sacrificia tangebat, quod interdiu debuerint offerri; id Judaei colligunt ex *Lev.* 7: 38. adeoque de die jugulari victima & sanguis ejus adspergi debuit. Quod si de die victima altari fuisset admota, noctu in altari adolere ablegmina licuit, uti & membra holocaustorum, usque ad auroram diei sequentis. *Megilla* 11:6. quamvis usque ad mediam modo noctem ea adolere consuevissent, & quantùm poterant operam darent, ut de die forent consumta.

§.XI. *Animalia sacrificiis apta quot & qualia.*

XI. Quinque sunt species animalium, quas sibi offerri Deus jussit, tres ex genere quadrupedum, quae distinguebantur in minores, quae annum aetate non superabant, & majores quae omnino, duas ex avibus, הבקר כבשים עזים תורים ובני יונה *boves*, *oves*, *capras*, *turtures*, *& pullos columbae*: ita quidem ut voce פר indicetur juvencus infra triennium aetatis (R. Meir tamen juvencos 4 & 5 annorum putabat esse legitimos בשרים. *Siphra, fol.* 94. 1.) עגל infra primum

mum aetatis annum, כבש agnus infra primum aetatis annum, ab octavo die nativitatis *Levit.* 22: 27. איל mas ovium & caprarum intra primum & secundum aetatis annum, & שעיר עזים *hircus caprarum* supra annum aetatis primum, infra secundum. *Para.* 1: 3. *Gem. Rosch hasschana* 10: 1. *Siphra fol.* 94. 1, 2. Tres autem hae species animalium respectu aetatis & sexus evadunt duodecim, his nominibus in sacris literis distinctae: vide *Menachoth*. VIII. 7.

Sexus masculini.	Sexus faeminini.
1. פר, *juvencus.*	1. פרה, *vacca.*
2. עגל, *vitulus.*	2. עגלה, *vitula.*
3. איל, *aries.*	3. רחל, *ovis.*
4. טלה, *agnus.*	4. טליה, *agna.*
5. שעיר, *caper.*	5. שעירה, *capra.*
6. גדי, *hoedus.*	6. גדייה, *hoeda.*

Turtures autem debebant esse adulti, & ex columbis non nisi pulli. *Siphra fol.* 64. 2. Nam principium splendoris utrosque reddit פסולין. *Chullin.* 1. 5. id est, turtures tum demum legitimi sunt quum plumae splendent: sed pulli columbae tum fiunt illegitimi. Ad holocaustum nonnisi animalia sexus masculini admittebantur ex quadrupedum speciebus modo memo-

moratis, sed ex turturibus & pullis columbarum tam mares quam faeminae: *Gem. Temura.* 114. 1. *Siphra fol.* 48. 1. ad sacrum piaculare eaedem 5 species animalium, mares aeque ac faeminae: ad sacrificium pro delicto soli agni mares: ad sacrificia salutaria mares & faeminae ex tribus speciebus quadrupedum, nullae aves, שלמים לא כשרו לבא מן העוף, *Siphra fol.* 48. 1. & 64. 1. & 86. 1. Decima & primogenita generis sive masculini sive foeminini legitima erant. *Siphra fol.* 86. 1. Agnus paschalis masculus esse debuit. Haec autem oportebat esse תמימים *perfecta*, non בעלי מומין *vitiata. Malach.* 1: 8. Sed in avibus non attendebatur ad sexum vel vitia. תמות וזכרות בבהמה ואין תמות וזכרות בעופות uti legitur in *Siphra fol.* *239. 9. quia nempe *Levit.* 22: 19. tantum de quadrupedibus jubetur. Erant ad perlustrandas victimas constituti מבקרי מומי קדשים, μωμοσκόποι nuncupati a Clemente Romano, Philone, Chrysosthomo & Clemente Alexandrino, qui ex teruma conclavis mercedem percipiebant: vide supra. *Lev.* 22: 20. Vitia ejusmodi, quae hominum aeque ac pecudum erant, 50 Judaei recensent, quae pecoribus propria 23. Praeterea permu-

permutare illa animalia Deo sacrata non licebat *Levit.* 27: 10. quod si factum esset, utrumque animal Deo sacrum erat. Vide codicem *Temura*, qui de hoc argumento agit.

§. XII. *Munda animalia sacrificanda.*

XII. Munda haec esse animalia debuerunt & quidem ex domesticis. Sunt enim בהמות *animalia domestica* & חיות *fera*. Ex domesticis tria sunt genera animalium mundorum, quae comedere Judaeis licebat eademque sacrificare, *bos* videlicet, *ovis*, & *capra*. Ex feris septem sunt munda. 1. cervus, 2. caprea. 3. יחמור· 4. אקו· 5. דישון· 6. תאו· 7. זמר· vide de his *Tanchuma* 55. 3. ubi voce בהמות latius sumta dicitur esse non nisi עשר בהמות טהרות בעולם *decem animalia munda in orbe*. *Deut.* 14: 4.

§.XIII. *Inde argumentum pro creophagia ante diluvium.*

XIII. Distinctio animalium in munda & immunda jam ante diluvium fuit *Gen.* 7: 2. quumque & sacrificia fuerint, & pastae legantur oves pinguissimaeque laudentur ut optimae, & pelles animalium usum amictus praebuerint, probabile est etiam carne usos ad alimentum patres ante diluvium. Accedit carnium usum post diluvium fuisse licitum, nec usquam legi antea licitum non fuisse, nec rationem ullam esse discriminis hac parte tem-

temporum ante diluvium & post diluvium. Praeterea dominium hominis in animantia concessum id suadet, quum v. g. pisces certe usui sint hominibus fere nulla alia ratione quam alimentum praebendo: & post diluvium illud hominis privilegium latius quam antea patuisse non sit verosimile; quod tamen fuisset, si tum demum creophagia generi humano esset concessa.

XIV. Varii ritus fuere, quibus victimae Deo offerri consuevere. In his autem partes aliae sacerdotum erant, aliae dominorum offerentium. Judaei vulgo haec quinque 1. Manuum impositionem. 2. Jugulationem. 3. Excoriationem. 4. Dissectionem. 5. Lotionem viscerum, a dominis peragi potuisse tradunt; at quinque alia 1. Sanguinis exceptionem. 2. Sparsionem. 3. Ignis accensionem. 4. Lignorum dispositionem in altari. 5. Delationem membrorum ad altare, & quodcumque in altari peragendum erat, ad functiones sacerdotales referunt. *Siphra fol.* 54. 1. Confer *Joma.* 11.7. Cujus distinctionis fundamentum est in descriptione rituum ad sacrificia spectantium *Lev.* 1. 3, 4. & *seqq.* ubi quaedam praestare jubetur dominus victi- §.XIV. *Distinctio rituum ad sacrificia pertinentium.*

mae, quaedam ſacerdos. Nos & hos ipſos ritus, quales fuerint, luſtrabimus, & alios, qui ſub his continentur, vel praeter hos in ſacris literis & ſcriptis Judaeorum memorantur, ſuis locis inſeremus.

§. XV. *Conſtitutio victimae ante faciem Dei.*

XV. Requiritur ante omnia ut victima adducatur a domino qui eam Deo offert, & conſtituatur ante faciem Dei: olim quidem ante oſtium tabernaculi, id eſt, in atrio *Levit.* 1: 3. poſtea in atrio interiori templi לפני יהוה *coram facie Dei*, facie ad occidentem verſa (*Siphra fol.* *133. 1.) uti & de ipſis Levitis, qui agitandi fuere ut ſacrificium תנופה *agitationis* (quod alii de *ſeparatione* eorum a populo intelligunt) & quibus manus imponebantur, bis dicitur הקרבת לפני יהוה *duces eos in conſpectum Dei. Num.* 8: 9. Ad quem ritum reſpicere videtur Paulus *Rom.* 12:1. voce παραςῆσαι, quum vult nos *conſtituere* corpora noſtra in ſacrificium vivum, ſanctum, & gratum Deo. Sacrificia autem ſanctiſſima eo ducebantur per portam atrii ſeptentrionalem, quae oblationis dicitur, minus ſancta per auſtralem: quod ſi victimae tenerae eſſent, pedibus ligatis portabantur a dominis. Vide *Malach.* 1: 13.

§. XVI. *Impoſitio manuum.*

XVI. Hanc ſequebatur impoſitio manuum,

nuum, vel manus, ut quidam volunt, licet probabilius ſit utramque manum victimis fuiſſe impoſitam, quae per enallagen numeri ſaepe per ידו indicatur. Confer *Num.* 27: 18. & 22. In *Siphra fol.* *176. 1. legitur, quoniam Aharon dicitur utramque manum impoſuiſſe hirco die expiationis, eſſe canonem generalem, omnem impoſitionem fieri duabus manibus בניין אב לכל סמיכות שיהיו בשתי ידים. Haec autem in eo conſiſtebat, quod dominus vel domini, ſi plures eſſent, unus poſt alium (nam unus poterat agitare pro omnibus ſociis, ſed non manus imponere. *Siphra fol·* *38. 1.) manus ſuas antea lotas maximo niſu (בכל כוחו) imponeret capiti victimae occidentem ſpectantis. In atrio hanc fieri oportebat: ſi enim extra atrium jam impoſuiſſent manus, debuerunt iterum in atrio manus imponere. *Siphra fol.* 50. 2. Debebat illa fieri ab ipſo domino, non ejus vicario. *Siphra fol.* 50. 2. nec ea legitime peragebatur a ſtulto, minorenni, ſervo, ſurdo, aut coeco. Qui Iſraëlitae non erant, non imponebant manus victimis ſuis, אין עכ׳ום סומכין *Siphra fol.* 42. 2. & *38. 1. uti nec mulieres אין בנות ישראל סומכ׳. Ibidem *fol.* 43. 1. Diſtin-

ſtinguebat tamen R. Schimeon inter victimas רשות, libere oblatas, quibus putabat mulieres manus poſſe imponere, & ſacrificium debitum ſive חובה, dicebatque ſibi narraſſe R. Eleazarem, vitulum ſacrificio ſalutari deſtinatum ad atrium mulierum fuiſſe deductum & manus ipſi impoſuiſſe mulieres, non quidem quod mulierum eſſet manus imponere, ſed ut illis id poſtulantibus morem gereret. In commentario ad hunc locum, Corban Aharon dicto, obſervatur hoc ſacrificium רשות fuiſſe, quoniam ſi חובה fuiſſet, non fuiſſet neceſſe vitulum ad atrium mulierum deducere, ſed mulieres ipſae intrare in atrium magnum potuiſſent uti Naziraea & ſuſpecta adulterii. Victimis privatis omnibus imponebantur manus, excepto ſacrificio primogenitorum ex animantibus, decimis, atque agno paſchali, quoniam de manibus imponendis hiſce nihil jubetur in ſacris literis, etiamſi uti de agno paſchali ſigillatim multa praecipiantur, & ſub generali nomine ד׳ שלמים, quibus *Levit.* 3: 2. jubentur manus imponi, non poſſunt cenſeri eſſe comprehenſa: nam ibi Deus legem tulit de iſtiusmodi שלמים in quibus arbitrium offerentis locum habet,

bet, si velit offerre, si ex illo genere animalium, si ex alio, *Levit.* 3: 1, 6. &c. sed primogenita & decima animantium atque agnus paschalis certo tempore debuerunt adduci atque adeo sunt alius speciei. *Siphra fol.* 83: 2. quibus addi debent oblationes ex avibus. Victimis publicis non imponebantur manus nisi his duabus, hirco dimittendo die expiationis, *Levit.* 16: 21. cui Pontifex, & juvenco ob peccatum ignorantiae, cui tria membra synedrii manus imponebant. *Levit.* 4: 15. Ita quidem Judaei tradunt הסמיכה אינה נוהגת אלא בקרבן יחיד in *Siphra fol.* 50. 1. licet 2 *Chron.* 29: 23. hircis piacularibus, pro toto populo oblatis, manus impositae legantur, & hinc R.Schimeon collegerit victimis omnibus piacularibus publicis, quarum sanguis aedi sacrae inferri debuit, manus impositas fuisse, כל חטאת ציבור שדמה נכנס לפנים טעונה סמיכה. *Siphra fol.* 100. 1. & 105. 1. Eodem tempore quo manus imponebantur, dominus peccata sua confitebatur, ea transferens in victimam: quod si sacrificium salutare esset, Deum laudabat.

XVII. Erant tamen victimae quaedam, quibus non statim manus imponebantur, postquam essent adductae, sed quae agitan- §. XVII. *Agitatio.*

tandae fuere coram facie Dei *Lev.* 14: 12. & 23: 20. In *Siphra fol.* *247. 2. בנין אב & canon generalis traditur, omnes agitationes fieri ope sacerdotis. Haec actio תנופה appellatur, & non victimas tantum vivas, sed & membra quaedam earum & ferta nonnulla spectat. *Exod.* 29: 27. *Lev.* 7: 34. & 8: 27. *Num.* 5: 25. *Menachoth.* v. 7. *Siphra fol.* 42. 2. & *38. 1. Sed distinguenda est illa agitatio, qua membra jugulatae victimae agitabantur, uti pectus & femur dextrum, חזה ושוק, victimarum salutarium cum אימורים *ablegminibus*, ab hac agitatione vivarum victimarum quam hic explicamus, & quae jugulationem praecessit. Consistebat autem in eo (vide *Gem. Kiddufchin.* 36. 2. *Gem. Succa.* 37. 2.) quod victimam impositam manibus domini sacerdos stans in atrio ad ortum altaris manibus suis, quas supponebat manibus domini, agitaret versus quatuor oras 1. Promovendo eam 2. Reducendo, 3. Sursum elevando 4. deorsum ducendo: quae his verbis in *Menachoth.* v. 6. & *Siphra fol.* *40. 2. notantur מוליך ומביא מעלה ומוריד. Eadem phrasi utuntur in *Rosch haschana* 11. 2. ubi de facibus in monte olivifero accensis agunt, quae his 4 modis quatiebantur,

bantur, ut aliis innotefceret confecratio novilunii. Sunt qui fex motus in hoc ritu diftinguunt, antrorfum, retrorfum, dextrorfum, finiftrorfum, furfum & deorfum. Sed Judaei non nifi quatuor norunt, ita quidem ut תנופה *agitatio* appelletur duplex motus, promovendi & reducendi, i. e. מוליך ומביא, & תרומה *elevatio* reliqui duo motus attollendi & demittendi, quos indicant voces מעלה ומוריד: ita ut nunquam fuerit agitatio fine elevatione. *Siphra fol.* *40. 1. Alii tamen, quia *agitatio* תנופה uti quid proprium pectori five חזה falutarium adfcribitur, & *elevatio* תרומה femori dextro *Lev.* 7: 30, 32. uti & in ariete inaugurali *Exod.* 29: 27. putant agitationem fine elevatione uni, alteri elevationem fine agitatione, convenisse. Sed *Levit.* 10: 15. de utroque & שוק התרומה & חזה התנופה dicitur quod debeant הניף agitari. Voces תרומה & תנופה etiam ut fynonymae permutantur *Exod.* 38: 24. *Num.* 31: 52. Mulieres nunquam agitabant, nifi fufpecta adulterii & Naziraea. *Num.* 5: 18. *Num.* 6: 2. & 19. *Kiddushin.* 1. 8. Gentes nunquam agitabant. *Siphra fol.* *38. 1. Ceterum in *Menachoth* v. 7. tres fpecies rerum agitandarum ita recenfentur.

1. שלמי יחיד *sacrificia salutaria privata* agitantur jugulata, non viva: & iis imponuntur manus.
2. שלמי ציבור *sacrificia salutaria publica* agitantur & jugulata & viva: nec iis imponuntur manus.
3. אשם מצורע *sacrificium pro delicto leprosi* agitatur non jugulatum sed vivum. Ei imponuntur manus. Holocausta non indigebant agitatione אין העולות טעונות תנופה. *Siphra fol.* 43. 2.

Ex his omnibus *in Siphra fol.* *38. 1. comparatio instituitur inter impositionem manuum & agitationem hoc modo.

1. Quod impositio manuum, si plures victimam unam adferant, ab omnibus & singulis debeat fieri, non ab uno pro omnibus sociis. Secus se res habet in agitatione.
2. Quod impositio manuum locum habeat in sacrificiis publicis aeque ac privatis, sed ex istis in quibus impositio manuum locum habet tantum privata agitentur.
3. Quod manus non imponantur nisi rebus animatis, sed res inanima-

tae uti panes Pentecoſtales & placentae ac lagana Naziraei etiam agitentur.

XVIII. Eodem loco, quo manus impoſitae erant, victima jugulabatur: & quidem nulla mora interpoſita. *Gem. Beracoth.* 42. 1. Victimae nempe conſtrictae ad annulos in loco jugulationis ad ſeptentrionem altaris, ſi eſſent ſacrificia ſanctiſſima, quorum erat שחיטת צפון, at ſi minus ſancta, in quovis loco atrii, vulgo tamen ad orientem, gula & arteria aſpera, quae Judaei שתי הסימנין *duo ſigna* vocant, manu prehenſa, cultro ſacro, dicto סכין, incidebantur, ut ſanguis in vas המזרק influat. Peragi jugulatio potuit etiam ab Iſraëlita *Levit.* 1: 5. licet eſſent victimae ſanctiſſimae, & jugulans mulier, ſervus, vel immundus eſſet, ſic ut atrium ei intrare non liceret; ſi modo extra atrium conſtitutus cultro in atrium porrecto jugulaſſet. *Zevachim* 111. 1. *Gem. Hier. Joma* 39. 2. *Midraſch Schemuel.* 52. 1. videlicet שחיטה כשרה בזרים ובנשים ובעבדים ובטמאים אפילו בקדשי קדשים: *Siphra fol.* 53. 2. atque ita omnes hujus ritus periti jugulare poterant, excepto ſurdo, §. XVIII. *Jugulatio.*

surdo, stulto, & minorenni, qui animum advertere ad actum sacrum non poterant. *Chullin.* 1. 1. Sacerdotes tamen has partes plerumque in se suscepisse videntur, aut, si hi non sufficerent, Levitae 2 *Chron.* 29:24, 34. quod etiam ex fortibus aliquo modo liquet, de quibus supra.

§.XIX. *Quibus rebus vitiaretur.*

XIX. Quinque autem res jugulationem reddebant illegitimam. I. שהייה, *Mora*, si quis in actu jugulationis cultrum ad tempus retraheret ante perfectam jugulationem. II. דרסה, *Pressio*, si quis sine משיחה jugularet, & jugulum perrumperet caesim magis quam ductim: debuit enim esse מוליך ומביא, cultrum promovens & reducens. III. *Occultatio*, si culter in jugulatione absconderetur. IV. גרמה, *Aberratio*, si culter supra *annulum* הטבעת aberraverit. *Chullin.* 1. 3. V. עיקור *Eradicatio*, si totum jugulum abscinderet. Ad haec bene attendere debuit, quicunque victimam jugularet, & aliquoties se exercere in hoc actu coram sapientibus antequam solus jugularet. Praeterea non licebat duas victimas uno ductu cultri jugulare. *Siphra*, *fol.* *201. 2. nec bovem & foetum ejus uno eodemque die *Levit.* 22:27. Ea re quater in anno, quando animalia eme-

emebantur ſtatim jugulanda & edenda, venditor animalis debuit ſignificare ſe illius animalis matrem aut ſoetum vendidiſſe ut jugularetur. Quatuor illa tempora erant 1. Veſpera (intellige id more Judaico pro toto die qui feſtum antecedit) diei feſti ultimi, i. e. octavi tabernaculorum. 2. Veſpera diei feſti primi Paſchatis, i. e. diei 15 Niſan. 3. Veſpera Pentecoſtes. 4. Veſpera novi anni civilis. *Siphra fol.* *244. 2.

XX. Necabantur quidem aves (vide *Chullin.* 11. 1.) ſed alio modo: מליקה appellatur hic ritus: nec dicuntur זובחין *sacrificantes*, nec זבח eſt. *Siphra fol.* *32. 1. ſed חונקין *ſtrangulant* eas. שחט quidem de avibus uſurpatur in *Midraſch ſchir haſſchirim*, יונה פושטה צוארה לשחיטה *columba collum extendit ut jugulетur*, & in *Chullin.* 11. 1. Sed hoc alio ſpectat: nam ut de profanis nil dicam, in ſacris etiam avis leproſi appellatur שחוטה *jugulata*, non מלוקה *ungue ſecta:* & ſi ſacerdos avem leproſi מלק ungue ſecuiſſet, erat פסולה temerata. *Siphra fol.**129. 2. & *fol.**190. 1. Sacerdos duos pedes avis apprehendebat duobus digitis manus ſiniſtrae, minimo videlicet & qui ei proximus erat, alas vero duobus aliis, atque

§. XX. *Unguesectio avium*

atque ita inter pollicem & indicem collum retortum ungue secabat. Haec inter functiones sacerdotales difficillima fuisse dicitur. Vide *Siphra*, *fol.* 66. 2. *Gem. Joma*. 47. 2. & 49. 2. *Gem. Zevachim*. 64. 2. Judaei volunt in holocaustis avium caput a corpore plane fuisse separatum, sed in sacrificiis piacularibus incisum quidem, sed non penitus ablatum. *Siphra*, *fol.* 67. 1. & 125. 1. *Zevachim*. VI. 4, 5. Confer *Levit*. 1: 16, 17. & 5: 8. Poterat illa peragi in quavis parte altaris: sed solebat fieri ad cornu euroaustrale, quia vicinum erat loco cineris, quo ingluvies avis & plumae projiciebantur, siquidem esset holocaustum: sed si sacrificium piaculare ad cornu notozephyrinum. *Siphra fol.* 67. 1. *Zevachim*. VI. 2. at sanguis exprimebatur ad altare, si holocaustum esset, supra lineam rubram; si piaculare sacrum, infra. *Zevachim*. VI. 2.

§. XXI. *Sanguinis exceptio.* XXI. Sanguis victimarum excipiebatur vase argenteo, מזרק dicto in V. T. & כוס in Siphra. Αἱμνίον Graeci vocant & σφαγεῖον, Philo φιάλην. idque sat magnam sanguinis copiam continere poterat: quo facit phrasis *Zach*. 9: 15. מלאו כמזרק Haec actio קבלה & לקיחה dicitur. Fieri illa debuit eodem loco quo victima jugulata

jugulata erat: quod si jugulatio facta esset in plaga australi, exceptio sanguinis in plaga septentrionali, aut vice versa, victima habebatur temerata, פסולה. *Siphra fol.* 110. 1. Philo *lib. de victimis, p.* 838. alium fuisse scribit qui jugularet, alium qui sanguinem exciperet. Aliquando manu, non vase, sanguis excipi solebat: veluti quum vacca rufa jugulabatur, manu sinistra sacerdos sanguinem excipiebat, & digitum manus dextrae immittens in sanguinem sinistra contentum eum spargebat versus aedem sacram. Illegitimum enim esse sanguinem vaccae rufae, nisi exceptum manu, דם פרה לא היה כשר אלא ביד legitur in *Siphre.* 20. 3. Ita quoque quum leprosus in porta Nicanoris constitutus sanguine victimae jugulatae adspergi debuit, duo sacerdotes sanguinem excipiebant, unus vase, alter manu. Qui vase exceperat, sanguinem ad altare spargebat, qui manu, ibat ad leprosum & illum tingebat. *Negaim.* XIV. 8. *Gem. Zevachim.* 47. 2. Confer *Lev.* 4: 25. Quod si uno vase sanguis omnis contineri non posset, & quatuor vasis esset exceptus, sacrificiumque esset piaculare, quod requirit 4 מתנות sive sparsiones sanguinis, peragit sacerdos

dos ſparſionem unam ex ſanguine unius vaſis, alteram ex altero atque ita porro, ut ita reliquiae ſanguinis in unoquoque vaſe ſint quas Deus juſſit effundere ad baſin altaris. *Siphra fol.* 110. 1. Quod ſi ex uno tantum vaſe ſparſiones 4 feciſſet, reliquias ſanguinis in uno illo vaſe ad baſin effundebat, ſed ſanguinem qui in tribus reliquis vaſis erat effundebat לאמה in canalem templi, qui in atrio erat & ducebat verſus vallem Kedron. *Siphra ibidem.* Quod ſi ſanguis ſacrificii piacularis qui altari interiori debet adſpergi exceptus fuerit duobus vaſis, & unum vas ſanguine repletum delatum ſit extra atrium, alterum tamen quod intra atrium manſit idoneum cenſetur ut ex eo fiat adſperſio. Si autem contra ſanguis ſacrificiorum piacularium, adſpergendus altari exteriori, duobus vaſis exceptus fuerit, & unum vas illatum in Sanctum, alterum vas putabat R. Joſe idoneum ut ex eo fiat adſperſio, ſed ſapientes contra dicunt eſſe פסול. *Siphra fol.* *17. 2.

§. XXII. *Varii modi ſpargendi ſanguinem.* XXII. Sequitur ſparſio ſanguinis זריקה, ſecundum illud Talmudicum in *Gem. Hier. Terumoth.* 45. 2. מקבל ואחכ' וורק *excipit ſanguinem & dein ſpargit.* Haec הזיה etiam dicitur, unde ſacerdos appella-

pellatur מזה בן מזה, *spargens, filius spargentis.* Nuncupatur etiam נתינה *datio*, quomodo & sanguis Christi ὑπὲρ ἡμῶν ἐδόθη, quae verba sunt Clementis in epistola ad Corinthios, temere sollicitata, & apud Fabium Pictorem *lib.* XVI. *Juris Pontificii* legitur, *aquam manibus dato.* Quatuor diversis modis sanguis victimarum, a sacerdote agitatus si metus esset ne concresceret, spargebatur, 1. Ad cornua altaris exterioris. 2. In sancto & sancto S. 3. Ad angulos 4. altaris exterioris: 4. Ad basin altaris. Duae priores sparsiones digito fiebant, posteriores vase. Hic ritus ex praecipuis est qui ad sacrificia requiritur, עיקר הקרבן, qùum ipsam expiationem peccati tùm demum factam esse Judaei credant quando victimarum sanguis altare humectabat: secundum verba Gemarae *Zevachim.* 26. 2. כיון שהגיע דם למזבח נתכפרו בעלים *quum sanguis attingit altare, expiantur peccata offerentium:* quo & illud *Hebr.* 9: 22. facit, χωρὶς αἱματεκχυσίας ὐ γίνεται ἄφεσις, *sine effusione sanguinis* (non illa modo effusione qua ex corpore victimae effluit, sed qua affunditur altari) *non fit remissio peccatorum.* Sic ante sparsionem sanguinis jus non habebant sacerdotes in pelles victimarum:

marum: nec ante illam licuit Naziraeo vinum bibere, aut pollui mortuis. *Nazir.* VI. 9. nec licebat carne victimae vesci, quod ex *Lev.* 19:26. eliciunt in *Siphra fol.* *210. 1.

§. XXIII. *Adspersio sanguinis ad 4 cornua altaris.* XXIII. Ut autem distinctius intelligatur ritus adspersionis sanguinis ad quatuor cornua altaris, quae propria est victimis piacularibus quae comedebantur, *Lev.* 4:7. (quae sparsiones 4 מתנות nuncupantur, aut sparsiones 4 quae valent octo, מתנות ארבע שהן שמונה) notandum est sacerdotem sanguinem detulisse ad altare, & conscenso clivo per locum transitus qui ad orientem clivi erat perrexisse ad circuitum medium, & ad cornu altaris quod inter orientem & austrum erat substitisse. Hoc loco digitum indicem manus dextrae in sanguinem intingebat, & illum exemtum admoto ungue pollicis ita premebat, ut sanguis angulum illius cornu adspergine tingeret. *Gem. Zevachim.* 53. 1. Αἵματι δεύει τῶν γωνιῶν τὰς ἐξοχὰς, scribit de hac sparsione Josephus *Antiq.* III. 10. Reliquias sanguinis digito adhaerentes, quibus aliud cornu adspergere non licuit (ad unamquamque enim sparsionem intingere denuo digitum in sanguinem debuit, secundum canonem Judaeo-

Judaeorum (על כל הזיית טבילה) ad marginem vasis abstergebat: dein ad cornu alterum perrexit, repetito eodem ritu; tum ad tertium, denique ad quartum, sive notozephyrinum, in quo omnes sanguinum adspersiones & effusiones desinebant, & ad cujus basin in foramen australe reliquiae sanguinis effundebantur, ad torrentem Kedron deferendae. *Meila*. 111. 2.

§. XXIV. *Sparsio in aede sacra.*

XXIV. Illarum autem victimarum piacularium, quae comburebantur, sanguis inferebatur in aedem sacram, ubi sparsiones vel in sancto sanctorum vel ad cornua altaris suffitus fiebant ita ut a cornu quod inter ortum & septentrionem est inciperet & dextram versus pergendo cornu quod inter ortum & austrum est ultimo tingeretur, quod in altari exteriori primum tingi solebat. vide *Siphra fol.* *175. 1: *Joma* v. 5. & reliquum ad basin altaris exterioris in foramen occidentale effundebatur. vid. *Lev.* 4: 7. & 8: 15. Quia videlicet id foramen propinquius erat exeunti ex aede sacra: secundum canonem R. Jose in *Siphra fol.* *168. 2. quod ex aede sacra ad altare exterius defertur & vicissim ab altari ad aedem sacram, a loco maxime vicino desumitur,

aut ad maxime vicinum defertur. Vacca quidem rufa comburebatur, sed uti multa habebat singularia, ita non tantum cum pelle & fimo sed & ablegminibus (quae ceteroquin in altari adolebantur *Lev.* 8: 16.) tanta quanta igne consumebatur: nec sanguis in aedem sacram inferebatur, sed quicquid supererat praeter sanguinem manu sacerdotis sparsum versus aedem sacram, igni cedebat.

§. XXV. *Sparsio sanguinis ad 4 latera altaris.*

XXV. Sanguis holocaustorum, uti & sacrificiorum pro delicto & salutarium, tam privatorum quam publicorum, adspergebatur altari hac ratione quae multum diversa est ab adspersione sanguinis sacrificiorum piacularium. Sacerdos sanguinem vase exceptum deferebat ad angulum altaris qui orientem & aquilonem interjacet, & ibi sanguinem ex vase spargebat in ipsum angulum, infra lineam rubram, ita ut sanguis hac & illac instar Graeci Γ diffusus latus orientale & aquilonare (זוית המזבח, *Zach.* 9: 15.) humectaret. Hoc appellant Talmudici sparsiones duas quae efficiunt quatuor. Deinde ad angulum notozephyrinum pergens eodem ritu duo latera altaris occidentale & australe adspergebat & reliquias sanguinis effundebat ad basin.

XXVI. De-

XXVI. Denique in sacrificiis primogenitorum ex animantibus, decimis eorundem, & agno paschali sufficiebat, uti Hebraei tradunt, sanguinem effundi ad fundamentum altaris: quo cum caruerit angulus altaris euroaustralis, uni ex reliquis tribus ille affundi debuit: solebat autem fieri ad angulum altaris notozephyrinum: sic ut hic unica tantum sparsio requiratur. *Num.* 18: 17. *Zevachim.* v. 8. §. XXVI. *Effusio sanguinis ad basin.*

XXVII. Nonnunquam sanguis effundebatur in canalem templi אמה dictum, per quem in torrentem Kedron deferebatur. Haec effusio שפיכה dicitur & locum habebat in sacrificiis pro delicto dubio, si post jugulationem victimae intelligatur offerentem non peccasse. Tunc videlicet caro in בית שרפה, *loco combustionis*, cremabatur & sanguis infundebatur in canalem templi. Ita quidem R. Eliezer opinabatur, secundum cujus tamen opinionem הלכה non est. *Kerituth.* vi. 1. XXVII. *Effusio sanguinis in canalem templi.*

XXVIII. Excoriatio, ad quam non requirebatur (poterat tamen adhiberi, 2 *Chron.* 29: 34.) opera sacerdotis, fiebat, post sparsionem sanguinis. Ut autem haec commodius peragi posset, octo columnae lapideae ad septentrionem altaris XXVIII. *Excoriatio.*

erant collocatae, quibus impoſita erant ligna cedrina, quae tranſtra appellari poſſunt. *Middoth.* III. 5. Hinc ſuſpendebantur victimae, ita ut pedes poſteriores perforarentur. Pelles autem ſacrificiorum ſanctiſſimorum erant ſacerdotum. De holocauſtis certe expreſſa lex eſt *Levit.* 7: 8. & de ceteris id colligitur quia ea ſunt ſacrificia ſingulari ratione לשם, *Deo*, ſacrata, & in loco ſancto edenda data a Deo miniſtris ſuis, non לבעלים, *dominis* offerentibus, veluti ſacrificia minus ſancta quorum pelles domini recipiebant. Ideo quia pellis non eſt דבר ראוי למזבח, *aliquid altari conveniens*, quum ſacerdotes carnem haberent illorum ſacrificiorum, etiam pelles nanciſcebantur. Ita diſſerunt in *Siphra fol.* *20. 2. Quod autem in ſola holocauſti deſcriptione pellis fiat mentio dandae ſacerdoti, inde eſt quia illic excoriari jubetur victima. Ea re addi aequum erat cui pellis danda ſit, ne quis putaret pellem eo deferri oportere ubi caro comburenda erat i. e. ad altare. Verum in reliquorum ſacrificiorum deſcriptione non erat id addere neceſſarium, quia ſemper העור הולך אחר בשר *pellis ſequitur carnem. Ibidem in Siphra.*

XXIX.

XXIX. Hanc ſequebatur diſſectio victimae in partes, *Lev.* 1: 6. caput, femora, armos, atque ita porro decenti ordine, ad quem vulgo creditur ſpectare τὸ ὀρθοτομεῖν 2 *Tim.* 2: 15. Aliud eſt קליערן de qua legitur in *Joma* VI. 7. quando juvencus & hircus comburendi extra urbem incidebantur במקלעות, ut ablegmina in altari cremanda eruerentur: nec tamen diſſecabantur ut holocauſta ſed membra cohaerebant. Viſcera autem & pedes holocauſtorum lavabantur (*Lev.* 1: 9.) in conclavi lavantium, ſtante videlicet templo II. & dein referebantur ad menſas marmoreas poſitas inter columnas, ubi eadem accuratius lavabantur, excepto ventriculo, & ut quidam volunt inteſtinis, bile, liene, & ſi quid aliud hominum alimento minus conveniens eſt; quum ob eandem rationem etiam pellis in altari offerri non conſueverit, aut menſae Dei (quo nomine altare *Malach.* 1: 7. nuncupatur) imponi. Haec omnia videntur, antequam ad altare deferrentur, ſpongia ſiccata fuiſſe, ut flammam citius conciperent, cujus ritus Hebraei meminerunt in enarrando holocauſto arietis ab Abrahamo oblati, loco Iſaaci Vide *Tanchuma* 78: 4. *Schecalim.* VI: 4. §. XXIX. *Diſſectio & lotio.*

Poteſt & hoc ſub καθαροποιεῖν comprehendi, quam vocem de ſacerdotibus circa victimas occupatis Joſephus uſurpat, *Antiq.* III: 10.

§. XXX. *Delatio ad altare.* XXX. His peractis deferebantur membra victimae a loco jugulationis, per ſpatium inter altare & aedem ſacram, usque ad menſam marmoream ad occidentem clivi altaris, & inde ad altare, ſi holocauſtum eſſet, & quidem ſi ex minori pecore, per ſex ſacerdotes. *Siphra fol.* 59. 2. *Schecalim.* VIII: 8. Quid ſinguli tulerint, dictum eſt ſupra. Quod ſi non eſſet ovis vel capra, ſed aries, duo ſacerdotes inteſtina portabant. His ſi addamus unum qui fertum, alterum qui libamen, portabat, intelligitur ad ſacrificium ovis & caprae 8 ſacerdotes requiſitos fuiſſe, ad arietis 11, (nam duo fertum, duo libamen portabant) ad bovis 24, quia majores partes erant & per plures portandae. Ita legitur in *Echa rabbati.* 62: 1. Diverſis quoque locis in altari reponebantur partes victimarum offerendarum antequam in ignem altaris porricerentur. Vide *Schecalim.* VIII: 8. *Gem. Succa.* 54: 2. חלבי תמיד, *membra* (nam nomine חלבי omnia membra victimae intelligi כל איברי דעולה קרי חלבי Judaei monent)

nent) *sacrificii jugis* collocabantur in clivo altaris medio ad ortum מחצי כבש ולמטה *infra partem clivi mediam.* Sacrificia addititia, מוספין, ad occasum infra partem clivi mediam. Sacrificia noviluniorum infra כרכוב, ambitum altaris supremum. Quando autem delata erant sacrificia ad altare, sanctificabat illa altare מקדש את הראוי לו *Siphra fol.* *1. 2 confer *Matth.* 23: 19. Sic ut quae semel eo adscendissent, non descenderent etiamsi pollucerentur (נפסלו) verum sanguis & נסכין, sive ferta & libamina si polluantur descendunt, quoniam non sunt לאישים igni destinata. Ita R. Josua putabat: sed R. Gamaliel etiam haec descendere oportere dixit. R. Schimeon ferta separata (הבאין מפני עצמה) dixit non descendere, quia altare illa sanctificat plane uti holocausta, quorum speciem habent quia separatim offeruntur, sed ferta sacrificiis juncta (הבאין עם הזבח) omnino descendere. *Ibidem in Siphra.*

§. XXXI. *Salitio & collocatio super ignem.*

XXXI. Deinde saliebantur partes victimarum in ipso clivo על גבי הכבש *Gem. Menathoth.* 21: 2. At in summo altaris, בראשו של מזבח, saliebantur pugillus farinae, thus, pulvis suffitus, fertum sacerdotum, fertum pontificis maxi-

maximi, ferta libaminum, & holocausta avium. Adhibebant plerumque ad hunc usum sal Sodomiticum, petitum ex lacu asphaltite; quod si illud haberi non posset, licebat uti מלח איסתרוקנית, id est, sale Ostracinensi. Urbs Ostracine vicina fuit Rhinoculuris & lacui Sirbonis, cujus aquae forsitan huic sali conficiendo fuere adhibitae. Partes salitae in ignem foci altaris immittebantur, quod הקטר dicitur in sacris literis & scriptis Talmudicis.

XXXII. *Comestio.* XXXII. Quaedam sacra comedebantur ex parte, uti victimae piaculares & pro delicto (si non essent totius populi vel pontificis maximi; eae enim extra castra comburebantur) uti & quaedam ex fertis. Haec autem tria, ut & salutaria publica, nonnisi a sacerdotibus familiae ministrantis iisque maribus & quidem in atrio magno comedebantur. *Num.* 18:10. Sed salutarium privatorum pectus & femur comedebantur a faeminis aeque ac maribus mundis *Num.* 18:11. (confer *comma* 18.) per totam urbem. *Lev.* 10:14. Ita quoque se res habebat cum decimis & agno paschali. Primogenitis vero soli sacerdotes vescebantur. Sorte autem distribuebantur sancta edenda inter sacerdotes.

Vide

Vide *Schabbath.* XXIII: 2. licebatque iis ea assata, elixa, cocta, pro arbitrio comedere. *Zevachim* x: 7.

XXXIII. In quatuor actibus, videlicet 1. jugulatione, 2. exceptione sanguinis 3. delatione ejus ad altare vel 4. oblatione victimae (quae 4 his vocibus indicantur השוחט המקבל ומהלך והזורק ita ut in fertis quae etiam פגולים fieri poterant hi quatuor actus convenirent cum 1. pugilli acceptione. 2. impositione pugilli in vas sacrum. 3. adductione. 4. incensione thuris) poterat sacrificium fieri פגול rejectaneum, ἄθυτον voce Alexandrina ab interpretibus V. T. Graecis nuncupatum, sic ut nec sacerdoti nec Israëlitae, cujuscunque sexus foret, id comedere liceret, secundum Legem *Deut.* 14: 3. Ita quidem Talmudici docent in *Zevachim* II. 2. quamvis alii existiment verba illa Dei aliovorsum dicta esse, non isthuc quod isti opinantur. Credunt id rejectaneum fieri, si sacerdos, dum victimam jugulat, vel sanguinem excipit, profanas intentiones circa illam concipit, & sibi proponit illam edere extra tempus a Deo comestioni destinatum, aut adolere ablegmina ejus. Cogitationes quae polluunt (פוסלין) sacrificia, ita ut sanguis

XXXIII. *De* פגול *sive sacrificio rejectaneo.*

ſpargi & caro edi nequeat ad tres referri poſſunt מחשבת שנוי השם מחשבת המקום, ומחשבת זמן, id eſt, 1. nomen ſacrificii non ſuum ſive illegitimum, ſi holocauſtum offerre proponat nomine ſacrificii piacularis, 2. locum illegitimum, 3. tempus: ſed ſola cogitatio de tempore reddit ſacrificium פגול. Hujus mali propoſiti & inde ortae pollutionis poena ſolum ſacerdotem ſequitur, & illum qui ſciens de illo ſacrificio comederit. Si quis autem inſcius de eo comediſſet, offerebat חטאת קבועה *ſacrificium piaculare fixum*. Ne autem rejectaneum redderetur hoc modo ſacrificium, aderant jugulationi qui ſacerdotes admonerent, ne committerent ejusmodi facinus היו מזהירין אותם בעת, ששוחטים שלא יפגל אחר מהזבחים *Schir haſſchirim rabba fol.* 22: 1. Habebatur ſane inter res pollutas haec maxime impura, in qua פגול locum habebat, & pejor quam טמא quod pollutum erat & alia polluit, uti טמא pejus eſt quam פסול quod pollutum quidem erat ſed non polluit alia.

XXXIV. *Tempus comeſtionis.*

XXXIV. Tempus comeſtioni deſtinatum in ſacrificiis piacularibus, pro delicto, ac ſalutaribus publicis (quibus additur hoc reſpectu ſacrificium תודה, & aries

aries Naziraei) erat יום ולילה dies jugulationis & nox ſequens *Lev.* 7: 15. ſed in reliquis ſacrificiis ſalutaribus privatis, primogenitis animantium, & decimis, erant שני ימים ולילה dies jugulationis, nox, & dies ſequens usque ad occaſum ſolis. Agni paſchalis comeſtio usque ad mediam noctem erat permiſſa, non ulterius: quod conſtituerunt Judaeorum doctores, ut eo longius a peccato homines arcerentur, ſepem legi circumdantes, uti loquuntur Gemarici, licet ſecundum mandatum Dei tota nox apta eſſet ad comeſtionem, & qui modo ante ortum aurorae comediſſet, officio ſuo ſatisfecerat, quod Hebraei dicunt, יצא ידי חובתו. Quod autem extra tempus comeſtioni deſtinatum ſupererat, igne cremari, & quidem interdiu, debuit. *Levit.* 7: 17. In *Mechilta* 6: 1. haec tria אכילת פסחים ואכילת זבחים והקטר חלבים *comeſtionem agnorum paſchalium, & ſacrificiorum comedendorum & adolitionem adipum* ſecundum legem Dei licita eſſe ſcribunt usque ad ortum aurorae.

XXXV. In atrio magno, vel intra vela ſtante tabernaculo, nonnulla comedi a ſacerdotibus debuere, nonnulla extra atrium fuere licita. Quum Schilunte eſſet taber-

XXXV. *Comeſtionis locus.*

tabernaculum, sanctissima quidem intra vela comedebantur, sed minus sancta in omni loco unde Schilo videri poterat. *Megilla.* 1: 11. Ut autem distinctius intelligatur, quae extra atrium comedenda a sacerdotibus fuerint, examinanda sunt 24 מתנות, sive *dona*, quae sacerdotibus dabantur, & partim ex animantibus, partim e rebus inanimatis constabant; quaeque respectu comestionis aut usus distinguuntur, de quibus supra egimus.

XXXVI. *Personae comedentes.* XXXVI. Ad sacrificiorum quorundam comestionem ipsi domini admittebantur, uti agnum paschalem, decima, & salutaria: ad sanctissima autem, & ad omnes illas decem res, quas supra recensuimus, nomine קדשי המקדש, soli sacerdotes, quos liquido constabat esse ex posteris Aaronis *Nehem.* 7: 65. & quidem mundi, iique mares. *Levit.* 6: 22. Ad illa quae Hierosolymis comedi debuere, sacerdotes eorumque uxores & filiae, ac filii apti erant. *Num.* 18: 11. etiam servi & ancillae: non tamen illa tradebantur, nisi sacerdotibus ephemeriae ministrantis, qui ex 24 donis 19 accipiebant. Sed ad omnes promiscue sacerdotes pertinebant, & dari poterant cui aliquis vellet,

1. Pri-

1. Primitiae, 2. Decimae e decimis. 3. Placenta, חלה, 4. Armus, maxillae, & ventriculus animantium profanorum. 5. Primitiae lanae tonſae. Alii tamen paulo aliter ea diſtinguunt. Vide ſupra.

XXXVII. Nonnullae erant victimae quae comburebantur, vel in altari exteriori, uti holocauſta; vel extra urbem, qui locus בית הדשן dicitur quod cineres altaris eo deferrentur. *Meila.* 11: 4. & בית שרפה. *Joma.* VI: 7. *Kerituth.* VI: 4. uti illae quarum ſanguis in aedem ſacram fuerat illatus, aut quae tempore non ſuo erant jugulatae uti agnus ſacrificii jugis, deceptis lunae fulgore ſacerdotibus, ante ortum ſolem jugulatus ad בית שריפה legitur fuiſſe deductus in *Joma* III. 2. Praeterea erat locus aliquis combuſtionis in monte templi לפני הבירה, id eſt, ἄντικρυς τῆς Βάρεως (Baris, quod idem eſt ac בירה, nomen erat arcis templo adſitae, quae poſtea turris Antonia dicta eſt teſte Joſepho) ſi hoſtiae piaculares cremandae fuiſſent, & poſtquam elatae fuerant ex atrio vitium contraxiſſent. Denique in ipſo atrio omnes victimae ſanctiores in atrio temeratae comburebantur: nam ſi extra atrium vitium contraxiſſent extra atrium debuere conſumi

XXXVII *Combuſtio.*

sumi etiam victimae sanctiores. *Schecalim* VIII. 7. Confer *Siphra fol.* *18. 1. *Temura.* VII: 6. Prima combustio a sacerdote fieri debuit, ad reliquas alii quoque erant idonei. Erant praeterea victimae, quarum אימורים, *ablegmina*, comburebantur in altari exteriori, & quidem e tribus sanctioribus sacrificiorum speciebus, sacrificiis piacularibus, sacrificiis pro delicto, & salutaribus publicis, quae אימורי קדשי קדשים *ablegmina sacrificiorum sanctissimorum* nuncupantur, distincta ab אימורי קדשים קלים *ablegminibus sacrificiorum minus sanctorum*, id est 1. Sacrificiorum salutarium privatorum, 2. Primogenitorum animantium. 3. Decimorum animantium, & 4. Agni Paschalis. Vide *Echa Rabbati.* 54: 3. *Midrasch Esther* 127: 2. *Seder olam rabba cap.* 7. Denique comburebantur quaedam in aedibus privatis, uti residuum ex sacrificiis minus sanctis aut פסולי בשר קדשים קלים: quia illa fas erat edere tota urbe Hierosolymitana, etiam tota urbe cremare fas erat: sed nonnisi interdiu combustio, qualiscunque fuerit, peragi debuit, uti docetur in *Siphra fol.* *28. 1.

§. XXXVIII. *Series rerum comburendarum.*

XXXVIII. Non videtur inconveniens huic loco, dum de combustione agimus,

so-

seriem exhibere rerum illarum, quas Judaei comburendas fuisse tradunt, quasque sepeliendas; quum natura sacrificiorum hinc lucem accipiat, & omnes illae res sacrae dici possint. Comburenda haec sunt 1. כל הקדשים, omnia sacra, tempore aut loco non suo jugulata, & ferta contaminata. 2. Sacrificium pro delicto dubio, si ante sparsionem sanguinis domino innotuerit se nihil deliquisse. 3. Sacrificium ex ave pro delicto dubio. 4. תרומות sive primitiae pollutae, 5. Miscella vineae *Deut.* 22: 9. 6. Praeputium arborum, ערלה. *Levit.* 19: 23. Confer codicem *Orla.* 7. Capilli Naziraei mundati *Num.* 6: 18. R. Juda his addit fermentum tempore Paschatis. *Temura.* VII: 5.

XXXIX. Sepelienda vero haec sunt. 1. Victimae vel altari sacratae vel reficiendo templo, quae mortuae sunt. 2. Quae abortum fecere: quod si secundinas enixae fuissent, solae secundinae comburebantur. 3. Bos lapidandus. *Exod.* 21: 28. &, quae illo nomine continentur, jumenta, ferae & aves quae nocere possunt. 4. Vitula decollanda, *Deut.* 21: 4. 5. Avis leprosi. *Levit.* 14: 7. 6. Capilli Naziraei immundi. 7. Primogenitus asini. 8. Caro lacte condita *Deut.*

§. XXXIX. *Series rerum sepeliendarum*

Deut. 14: 21. *Exod.* 23: 19. & 34: 26. (quae tria loca indicantur in *Gem. Kidduschin.* 57: 2. notaturque esse interdictum, 1. אכילה, *edere.* 2. בשול, *coquere.* 3. הנאה, *fructum inde percipere*) & 9. Bestiae profanae aut ferae in atrio jugulatae. *Temura.* VII: 4. Nunquam illa quae comburenda erant, licebat sepelire, aut comburere sepelienda.

CAP. II.

De holocaustis.

§. I. *Nomen.* I. De septem generibus sacrificiorum ante memoratis acturi ab holocaustis initium facimus. Appellantur ea עולות, Graecis interpretibus καρπώματα *Exod.* 30: 9. ὁλοκαυτώματα *Exod.* 10: 25. Philoni & aliis ὁλόκαυςα, & Latine *solida*, quod tota, paucis exceptis quae mox indicabuntur, igne consumerentur: unde & nomen כליל *Psal.* 51: 21. (quod alii de ferto sacerdotum intelligunt) & גמירא iis tribuitur.

§. II. *Distinctio ab aliis sacrificiis.* II. Hieronymus ad *Ezech.* 45: *p.* 1042, scribit, *Holocaustum esse quod totum offertur Deo & sacro igne consumitur*, idemque ad *Jes.* 56. *pag.* 411. *Holocausta sunt, quae super altare integra concremantur. Vi-*

ſtimae & hoſtiae, quarum pars offertur altari, pars ſacerdotibus traditur. Heic diſtinguuntur holocauſta a reliquis ſacrificiis, veluti *Exod.* 18: 12. Jethro obtuliſſe legitur עלה וזבחים, quod Hieronymus reddit, *holocauſta & hoſtias.* Joſephus etiam *lib.* III. *Antiq. cap.* 10. ubi diſtinxiſſet ἱερυργίας omnes in duo, publicas videlicet ac privatas, ſubjungit utramque κατὰ δύο τρόπυς *duobus modis* fieri, aut enim ὁλοκαύτωμα eſſe, quod totum igne conſumitur, vel eſſe χαριςήριον & in epulum offerentium cedere: ſubditque χαριςηρίοις ſive ſacrificiis ſalutaribus piacularia & pro delicto, quia modo non multum diverſo a ſalutaribus, ὁμοίως τῷ προειρημένῳ τρόπῳ τ̃ χαριςηρίων ἱερυργίας, illa offeruntur. Videtur tamen & haec eſſe ratio quam ob rem jungantur toties עולות וזבחים, quod illa זבחים notent ſacrificia ſalutaria, & inter omnes ſeptem ſacrificiorum ſpecies, ſola haec duo ſint quae libere offerebantur, quum ad reliqua lege tenerentur. Sic junguntur עולות ושלמים alibi, & apud Joſephum ὁλοκαυτώσεις καὶ χαριςήριοι θυσίαι frequenter.

III. Holocauſta dignitate excellunt prae aliis ſacrificiis, quod tota Deo cederent, flammis §. III. *Praeſtantia.*

flammis in altari exteriori comburenda, quum reliquorum portio ad sacerdotes aut dominos offerentes rediret. Philo propterea *lib. de victimis*, *pag.* 838. ab holocaustis initium se facere describendorum sacrificiorum scribit, quod illa essent praestantissima, τὴν ἀρχὴν ποιησαμένυς ἀπὸ τῆς ἀρίστης· ἀρίστη δέ ἐστιν ἡ ὁλόκαυτος. Moses etiam *Levit.* 1: 3. ab holocaustis exordium ducit legum a Deo de sacrificiis latarum.

§.IV. *Antiquitas.* IV. Creduntur vulgo omnium sacrificiorum antiquissima, quod Jobus, Abrahamus, *Gen.* 22: 13. & ipse Noachus *Gen.* 8: 20. עולה Deo obtulisse legantur. An vero sacrificium Abelis, qui מבכורות צאנו ומחלביהן *de primogenitis pecudum suarum & adipe earum* Deo munus obtulit, ad holocausta potius referri debeat, quam ad sacrificiorum speciem quintam id est primogenitorum animantium, multi dubitant; licet respectu rituum magnam differentiam fuisse concedant inter Abelis sacrificium primogenitorum & illud quod stante republica Judaica offerebatur. Porro oblatio Caini, quae ante sacrificium Abelis describitur *Gen.* 4: 3. & appellatur מנחה מפרי האדמה *munus e fructu terrae*, a nonnullis in censum ☞

שלמים

שלמים ſive ſacrificiorum ſalutarium referri ſolet, quum frugum primitiae una cum agnis duobus ſacrificium ſalutare conſtituentibus oblatae legantur *Lev.* 23: 17. & 19. ſed praeſtat eam *fertis* מנחות annumerare. Diſputatum fuit olim de hac re inter R. Lazarum & R. Joſen filium Chaninae in *Gem. Hier. Megilla.* 72. 1. & in *Schir haſchirim rabba.* 29: 4. R. Lazar dicebat Abelem & alios ante Moſen, quos בני נוח appellant, obtuliſſe שלמים, quia legitur *Gen.* 4: 4. מחלביהן: ſed R. Joſe dicebat fuiſſe עולות; ideoque, quum in Levitico legitur, haec eſt Lex ‍‍‍‍‍ה׳ שלמים, addi אשר יקריבו, *quae offerent*, deinceps videlicet, quoniam holocauſta jam olim obtulerant. Verum & de holocauſtis legitur יקריבו aeque ac de ſalutaribus.

V. Erant illa duorum generum: Publica, qualia agni ſacrificii jugis, & Privata, qualia agnus leproſi. Praeterea diſpeſci poſſunt in illa quae Iſraëlitae offerebant, & quae a Gentibus offerebantur: ſola enim inter omnes ſacrificiorum ſpecies holocauſta tam avium quam quadrupedum fuerunt, quae gentes offerre Deo poterant. Ea tamen lege ut holocauſtum eſſet illius ſpeciei quae נדר ונדבה §. V. *Diviſio.*

 erat

erat (nam non nisi talia sacrificia a Gentibus recepissent) quapropter holocaustum puerperae non admittebatur, etiamsi Gentes id offerre voluissent. *Siphra fol.* *239. 1. sic aves, serta, vinum, thus & ligna si vovissent Gentes, ea Judaei recipiebant. *Siphra ibidem.* Sacrificia piacularia & pro delicto a Gentibus non recepissent Judaei. *Siphra fol.* 87. 2. Salutaria autem recipiebant quidem a Gentibus, sed offerebant ea ut holocausta. Non licebat Judaeo hostias has gentium extra atrium sacrificare aut offerre animalia vitiata. Quum sub Romanis essent Judaei, hostias ab iis datas sacrificabant: unde Tertullianus in *Apolog. Cujus & Deum victimis, & templum donis, & gentem foederibus aliquamdiu Romani honorastis.* Vide Josephum de *Bell.* 11:30. Eleazar autem filius Ananiae persuasit sacerdotibus ministrantibus ne holocaustum ab Ethnicis acciperent: & hinc origo tumultuum contra Romanos. Hebraei scriptores narrant hostias a Romanis missas ad templum Hierosolymitanum a Bar Kamza, scelerato homine, clam mutilatas vitiatasque fuisse ut evaderent בעלי מומין, & quum propterea illas offerre recusarent Judaei, Romanis id significasse homines

mines alios, Imperatori, five השולטון, dicentes אילין קורבנ״א דארת משלח לידואי למיקרבינהו אינון אכלין להון ומקרבין אוחרינן בחילופייהו *Hostiis, quas mittis Judaeis ut eas offerant, non utuntur: sed alias earum loco offerunt.* Ita legitur in *Echa Rabbati.* 82. 3. Imperator Augustus jusserat quotidie in templo holocausta, agnos duos videlicet, & taurum, offerri pro se, διετάξατο ἐκ τῶν ἰδίων προσόδων ἀνάγεσθαι θυσίας ἐντελεῖς ὁλοκαύτους τῷ ὑψίστῳ θεῷ καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν, αἳ μέχρι νῦν ἐπιτελοῦνται. Ἄρνες εἰσὶ δύο καὶ ταῦρος τὰ ἱερεῖα, οἷς Καῖσαρ ἐφήδρυνε τὸν βωμόν. Sunt verba regis Agrippae in epistola ad Cajum, quae leguntur apud Philonem, *Legatione ad Cajum. p.* 1036. Si cum his holocaustis Gentes *ferta & libamina*, נסכים, misissent, offerebantur: si non, aere publico emta holocaustis addebantur: quae sententia est R. Simeonis, *Gem. Menachoth.* 73. 2. *Schecalim.* VII. 6. Huc referunt Judaei verba *Deut.* 7: 16. ואכלת את כל העמים quia videlicet Israëlitae edunt נסכיהם של אומות העולם *ferta Gentium.* vide *Midrasch schir haschirim.* 36. 3. Ceterum in his gentium holocaustis & fertis multa erant singularia: manus iis non imponebantur,

nebantur, leges de פגול & נותר in iis locum non habebant, id est, non fiebant rejectanea mala intentione sacerdotis (de qua antea actum est) nec necesse erat ut reliquiae post tempus comestioni destinatum comburerentur. *Zevachim*. IV. 5.

§. VI. *Animalia & eorum oblatio.*

VI. Quinque erant animalium species, e quibus holocausta parari poterant, boves, oves, caprae, turtures, & pulli columbarum: quorum tria priora sexus masculini esse debuerunt. *Levit.* 1: 3. 10. Josephus, *Antiq.* III. 10. Ἄῤῥενα ὁλοκαυτῦται πάντα. Atque ita Hebraei, אין עולה נקבה. Cui legi contraria non est oblatio vaccarum a Bethsemitis in holocaustum, 1 *Sam.* 6: 14. qui casus plane erat extraordinarius, & הוראת שעת, uti Judaei dicunt in *Gem. Avoda Zara.* 24. 2. vel combustio vaccae rufae, quod sacrificium proprie non erat. Haec si integra essent & immaculata nec morbo aut senio confecta (id est, bos supra triennium aetatis, agnus supra biennium) in tabernaculum aut templum deducta, & quo dictum est modo supra *cap*: 1. jugulata, pelle nudata, ad altare delata, in altari conflagrabant, & quidem omnes omnino animalium partes excepto ventriculo,

triculo, &, ut quidam volunt, intestinis, liene, & folliculo fellis. Eximebatur etiam ex victima גיד הנשה, *nervus luxationis*, & in pomum cineris, quod erat supra altare, conjiciebatur. vide *Chullin.* VII. 1. & *Gen.* 32:33. Nervus hic e sanctis aeque ac profanis animalibus, quum jugulantur, eximi debet, tam intra quam extra terram Israëliticam, sive stante templo sive non. Pelles holocaustorum cedebant sacerdotibus, qui inde quaestum percipiebant uberrimum: ita Philo notat *lib. de Sacerdotum honoribus. pag.* 833. Δορὰς προστάττει τοὺς ὑπηρετοῦντας ταῖς θυσίαις ἱερεῖς λαμβάνειν, οὐ βραχεῖαν, ἀλλ' ἐν τοῖς μάλιστα πολυχρήματον, δωρεάν.

§. VII. *Holocaustum avis.*

VII. Si aut turtures aut pulli columbarum in holocaustum offerrentur, eo modo, quo capite primo indicavimus, sacerdos avem ungue secuit in quavis parte altaris sed plerumque ad angulum euroaustralem, & sanguine omni ex capite & corpore avis, ראש וגוף, expresso ad latus altaris supra lineam rubram (quum sanguis holocaustorum e quadrupedibus infra illam spargeretur *Siphra fol.* 125. 2.) caput a corpore separatum & in summo altaris salitum in ignem injecit: dein ingluvie & extis minus aptis ad ho-

minis alimentum, &, ut quidam volunt, etiam plumis, in locum cineris ad orientem altaris abjectis, alis nequaquam avulsis, corpus ipsum avis salitum igni tradidit. *Levit.* 1: 14-17. In *Kinnim*: 1. 1. notatur omnia sacrificia ex avibus quae erant voluntaria, נדר ונדבה, holocausta esse debuisse, quae autem erant debita & lege mandata, חובה, postulasse unam avem in holocaustum, alteram in sacrificium piaculare.

Cap. III.

De sacrificiis piacularibus.

§.I. *Nomen.* I. Secunda sacrificiorum species חטאת appellatur, Graecis interpretibus *περὶ ἁμαρτίας*, Josepho *περὶ ἁμαρτάδων*, Latine vulgo sacrificium piaculare. Vocem חטאת explicant in *Gem. Hier. Joma.* 40. 4. & *Siphra fol.* *167. 1. per שגגות *errores*, veluti פשע per מרדים *rebelliones* & עונות per זדונות *commissa de industria*. In Targum חטאתם *Gen.* 18: 20. redditur חובתהון *debitum eorum*, uti & *Math.* 6: 12. *ὀφειλήματα* appellantur peccata, & *remittere debitum* ibidem, quod Chaldaei dicunt שבק חובין. vide Targum *Exod.* 32: 32. Certe qui non per

per errorem, sed sciens prudensque peccaverat, ἑκουσίως ἁμαρτάνων, non expiabatur culpa ejus ullo sacrificio piaculari, οὐκ ἔτι περὶ ἁμαρτιῶν ἀπολείπεται θυσία. *Hebr.* 10: 26. Debet etiam animus adesse erroris sui conscius cum dolore: &, uti Philo fatetur *lib.* III. *de vita Mosis*, sacrificia ab hominibus pravis, qui se non corrigunt, oblata nil promovent, quoniam sacrificia *nequaquam abolent ipsa peccata, sed in memoriam revocant*, οὐ λύσιν ἁμαρτημάτων ἀλλ' ὑπόμνησιν ἐργάζονται. Paulus quoque in Epist. ad Hebraeos *cap.* 10: 3. in sacrificiis factam ἀνάμνησιν ἁμαρτιῶν, *commemorationem peccatorum* agnoscit. Ita & in *Siphra fol.* *252. 1. legitur חטאת ואשם אין מכפרים אלא על השבים *sacrificia piacularia & pro delicto non expiant peccata nisi resipiscentium*. Ista sunt sacrificia stultorum, *Ecclesiast.* 4. *ult.* quae ab iis offeruntur qui non resipiscunt, דמקרבין קרבנ׳א על חוביהון ולא תיבין מן עובדיהון. Ita est in Targum eo loco. *Si enim in sceleribus permanentes putaverimus votis atque sacrificiis redimere nos, vehementer erramus*, sunt verba Hieronymi ad *Jerem.* 14. *pag.* 597.

II. Sunt inter Judaeos & Christianos qui- §. II. *Distinctio a*

sacrificiis pro delicto. qui sacrificia haec sub uno genere & nomine ἱλαστικῶν cum אשמות, sacrificiis pro delicto, quae nobis tertia species est, comprehendant, quod utraque pro culpis commissis eodem nomine חטאת (vide *Zevachim.* IV. 6. & *Siphra fol.* 84. 2.) offerrentur, & neutris ferta aut libamina addi consueverint, quae holocaustis & sacrificiis salutaribus addebantur; quod neutra fierent ex voto vel promisso; quodque nihil ex his duobus sacrificiis domini comederent, sed pars altari, pars sacerdotibus, cederet. Nos tamen, quum haec duo sacrificia habeant distincta nomina, culpae quoque quae unum & alterum postularunt, & animalia ad oblationem idonea, & ritus diversi sint, separatim ea exponi debere arbitramur. Adde quod nomen ἱλαστικῶν non his tantum sed & aliis sacrificiis conveniat. Noachus holocausto ἱλαστικῷ Deum placavit. *Gen.* 8: 21. & in *Tanchuma* 52. 4. holocaustum scribunt esse ἱλαστικὸν, עולה מכפרת על עונותיהם של ישראל *Holocaustum expiat peccata Israëlis.* Ita & in *Siphra fol.* 107. 1. quamvis sacrificia piacularia & pro delicto sint זמינין לכפרה *expiationi unice destinata*, & ideo a sacerdotibus edantur, uti est in *Zohar in Levit.* 11.

III. E-

III. Erant ea vel publica vel privata, uti supra cap. 1. videri poteſt. Inter illa autem magnum intercedebat diſcrimen. Ex publicis nulla comburebantur praeter 1. 'שעיר יום הכיפ hircum die expiationis offerendum, ſocium hirci emiſſarii, & 2. 'שעירי עז hircos ob idololatriam, & 3. פר עלם juvencum ob errorem: *Lev.* 4: 13. cetera enim a ſacerdotibus comedebantur. Publica omnia maſculis, privata conſtabant animalibus faeminis, excepto hirco principis, juvenco ob errorem pontificis uncti, על כל המצוות, (*Levit.* 4: 2.) & ejusdem juvenco die expiationis offerendo. *Gem. Temura.* 116. 1. Privata nulla comburebantur praeter 1. על כל מצוות *Lev.* 4: 2. juvencum ob errorem P. M. 2. "פר יום הכיפור, & ejusdem juvencum die expiationis offerendum, quem ſtatim memoravimus, ſed comedebantur.

§. III. *Publica & privata, qua in re diverſa.*

IV. Dividuntur quoque ſacrificia piacularia I. In *fixa* & *non variantia*, quae ſive a divite ſive a paupere offerrentur, eandem oblationem poſtulabant; quum ut Judaei volunt in *Siphra fol.* 88. 2. peccatum erat 1. Per errorem. 2. Contra praeceptum negativum, ſive *interdictum*, מצות לא תעשה, qualia ex Pentateucho

§. IV. *Piacularia fixa.*

cho collecta a Judaeis sunt 365, uti praecepta affirmativa sive mandata, מצוות עשה sunt 248, quae juncta 613 efficiunt. 3. Opere, non verbo. 4. Quod si data opera admissum fuisset, poenam *excidii* כרת meruisset, quae poena a Deo infligitur, distincta tamen a morte coelitus inflicta מיתה מידי שמים, uti liquet ex *Siphra fol.* 51. 1. & quidem ob sex & triginta res, quae recensentur in *Kerituth.* 1. 1. veluti 1. si quis rem habuerit cum matre. 2. cum noverca. 3. cum sponsa; atque ita porro. & II. In *Sacrificia variantia*, quae plus a divite quam a paupere offerri jubebant. Illam speciem קבוע Judaei appellant, quasi sacrificium *fixum* aut definitum, hanc עולה ויורד *crescens* & *decrescens* (*Kerituth.* 11. 3. *Gem. Horaioth.* 8. 2.) sive *majus & minus*, quod pro facultatibus hominum offerentium augeretur vel minueretur.

§. V. *Variantia.* V. Sacrificia posterioris generis, sive variantia, a sex hominibus offerri poterant. I. Leproso, qui a lepra mundatus agnum unum ad holocaustum, alterum ad sacrificium pro delicto, & agnam ad sacrificium piaculare afferebat: quod si facultates ejus id non paterentur, turtures duos, aut pullos columbae, alterum ad holocau-

caustum, alterum ad sacrificium piaculare, & agnum ad sacrificium pro delicto. *Levit.* 14:21. II. Puerpera, quae agnum anniculum ad holocaustum & pullum columbae vel turturem ad sacrificium piaculare, offerebat die 41 a puerperio, si masculum; die 81, si faeminam peperisset. Quod si pauper esset, turtures aut pullos columbae duos, unum ad holocaustum, alterum ad sacrum piaculare, uti Maria, obtulit *Luc.* 2: 24. Confer *Levit.* 12:4. III. Qui rem sibi cognitam celaverat, de qua *Levit.* 5: 1. id est, si testimonium ab eo requiratur, & juret se id praebere non posse. IV. Qui inscius falso juraverat. V. Qui quum pollutus esset, inscius rem sacram comederat. VI. Qui pollutus existens templum intraverat. Hi quatuor agnam aut capram ad sacrificium piaculare offerebant: quod si pauperes essent, turtures duos vel pullos columbae, alterum ad holocaustum, alterum ad sacrum piaculare. *Lev.* 5: 2. 3. &c. Quod si ne hoc quidem prae paupertate sibi comparare possent, decimam partem ephae similaginis, sine oleo & thure, in sacrum piaculare offerebant, quod *fertum peccatoris* appellatur. In *Kerituth.* 11. 4. & in Gemara ejusdem tractatus,

37. 2. quinque tantum recenseri videntur, qui sacrificium hujusmodi ex genere sacrificiorum variantium afferunt, sed hoc inde est quod quem nos quinto & sexto loco memoravimus, pro uno censeant, aut ita jungant על טומאת מקדש וקדשיו, qui tamen *capite* 1. *Kerituth. m.* 1. distinguuntur uti duo טמא שאכל את הקדש והבא למקדש טמא *immundus qui sacra comedit, & qui in templum ingreditur.*

§. VI. Sacrificia exteriora, quae comedebantur.

VI. Quaedam sacrificia piacularia comedebantur a sacerdotibus, quaedam comburebantur. In *Siphra fol.* 49. 1. & alibi prior species appellatur nomine חטאות החיצונות *sacrificiorum piacularium exteriorum*, id est, quorum sanguis altari exteriori adspergebatur; posterior autem חטאות הפנימיות *sacrificiorum piacularium interiorum*, quod sanguis eorum adspergeretur במזבח הפנימי *altari interiori*. Illorum, quae prioris generis erant, sanguis 4 cornibus altaris exterioris adspergebatur a sacerdote, altare a dextra circumeunte, *Zevachim.* v. 3. אימורים Deo dabantur in altare, & in focum quidem majorem, ubi adolebantur. Haec *ablegmina*, *interanea*, vel *adipes* appellari solent. In Codice sacro *Lev.* 4: 8. quinque

que res distinctae nomine ablegminum recensentur.

1. כל חלב המכסה על הקרב, id est, omnis adeps tegens intestina.

2. Adeps qui est על הקרב.

3. Renes duo.

4. Adeps qui est על הכסלים,

5. יותרת על הכבד על הכליות. Ἐπίπλοον, *omentum supra jecur, juxta renes.*

יותרת reddunt Judaei per טרפש τράπεζαν. Est τράπεζα, uti & ὄνυξ, μάχαιρα, πύλαι, κάνεον, pars hepatis ita dicta. Vide scholiasten Nicandri *pag.* 27. & Rufum Ephesium *de nominibus partium corporis humani*, *cap.* 28. Solebat autem hepar, quum apponitur in cibis (uti altare erat mensa Dei) involvi omento. Athenaeus, *lib.* III. Δειπνοσοφ. *cap.* 25. ἥπατα περιειλημμένα τῷ καλουμένῳ ἐπίπλῳ. Philo, *lib. de victimis*, ad tria haec refert 1. *adipem*; 2. *lobum hepatis*. 3. *renes duos*, τὸ στέαρ, λόβον ἥπατος, καὶ νεφροὺς δύο. Josephus autem *Antiq.* III. 10. *renes*, *omentum*, *& omnem adipem cum lobo hepatis*, τοὺς νεφροὺς, καὶ τὸν ἐπίπλουν καὶ πάντα τὰ πιμελῆ σὺν τῷ λοβῷ τοῦ ἥπατος, addens, si agni sint victimae, caudam. Nota hunc quoque adipem triplicem, intestinorum, renum,

renum, & iliorum, esu interdictum fuisse Judaeis *Lev.* 7: 23. Caro ipsa victimae comedebatur a sacerdotibus *Lev.* 6: 19. intra vela, stante tabernaculo, at in atrio magno, stante templo, & quidem eo die, & nocte sequenti, non tamen integra, ut sapientes constituerunt, sed usque ad medium. Si vero ex avibus sacrificium piaculare fieret, nil praeter sanguinem infra lineam rubram altaris expressum, quod plerumque fiebat ad angulum notozephyrinum (*Zevachim*. VI. 2.) altari cedebat, caput non avellebatur: *Lev.* 5: 8. & vel gula vel arteria aspera secabatur: nam in jugulatione quadrupedum & gula & arteria asperia שני סימנין perrumpebantur, sed in ave altera tantum, בהמה ניתרת בשני סימנין ועוף ניתר בסימן אחד. *Midras Coheleth.* 109. 2. Ipso corpore vescebantur sacerdotes. *Zevachim* IV. 4.

§. VII. *Interiora quae comburebantur.*

VII. Quae ex posteriori genere erant, non in altari ut holocausta, sed extra castra, in loco cineris, vel stante templo, extra urbem, ἐν προαστείοις, uti Josephus scribit, dissecta in partes, comburebantur. Haec erant omnia illa, quorum sanguis inferebatur in aedem sacram, ubi spargebatur coram velo & ad cornua altaris

ris interioris, at reliquum effundebatur ad basin altaris exterioris. *Levit.* 4: 3. 12. & 6. 23. *Hebr.* 13: 11. ita tamen ut אימורים eorum ex corpore extracta in altari exteriori adolerentur. Pellis ipsa non detrahebatur his victimis. *Lev.* 1: 17. & quum altare carnem non nancisceretur, etiam sacerdotes jus in pellem non habebant. *Zevachim* XII. 2. Confer *Levit.* 10: 16. ubi Moses indignabatur hircum piacularem pro peccato populi combustum fuisse, quum comedendus fuisset: *Quare*, inquit, *non comedistis illum in loco sancto? Nam sanguis ejus non est illatus in sanctuarium interius*, id est, in aedem sacram. *Omnino comedendus fuisset in loco sancto, quemadmodum praecepi.*

§. VIII. *Distinctio personarum hoc sacrificium offerentium.*

VIII. Inter illa quae sacrificio piaculari propria sunt hoc est, quod sanguines ejus digito adspergerentur altari sive exteriori sive interiori, non effunderentur ex vase; quodque, quum in reliquis sacrificiis nihil interesset, sive a principe sive ab homine privato offerrentur, sed idem omnium jus esset, in hoc sacrificio differentia esset inter personas offerentes. Ita si sacerdos unctus vel P. M. peccasset, juvencum dabat in sacrificium piaculare,

qui comburebatur extra castra vel urbem, quum ablegmina in altari essent oblata. Ita quoque se res habet cum coetu qui per imprudentiam erraverat. Si princeps peccaverat vel judex, hircum caprarum offerebat, cujus ablegminibus in altari adolitis ipse comedebatur. Si privatus peccaverat, faeminam ovem vel capram debebat offerre.

§. IX. *Rigor in hoc sacrificio singularis.*

IX. Magnus erat rigor, חומר, in offerendo sacrificio piaculari, major quam in aliis sanctissimis. Omne quod attigerat carnem victimae illius, יקדש *Levit.* 6: 19. Quicquid sanguine ejus (antequam altari adspersus esset) inficiebatur erat pollutum: & vestimentum sanguine ejus infectum lavari debuit in loco sancto sive atrio; vas testaceum in quo coctum fuit sacrificium piaculare, in atrio quoque confringi debuit, vas aeneum ibidem mundari & immergi. *Levit.* 6: 20. *Zevachim.* 11. 4. Huc spectat, quod in *Chagiga* 11. 7. legitur בגדי קדש מדרס לחטאת *vestes sacras esse instar strati ab homine fluxum passo conculcati respectu sacrificii piacularis.* In *Siphra fol.* *186. 2. canon generalis legitur בניין אב כל שדמו נכנס לפנים השורפו מטמא בגדים *Victi-*

Victima, cujus sanguis in aedem sacram infertur, polluit vestes illius qui eam comburit. Aberat quoque εὐωδία (quae sacrificio piaculari Christi *Eph.* 5: 2. adscribitur) nec thus huic sacrificio addebatur (quod εὐωδίαν Graeci nuncupare solent, uti Maximus Tyrius diss. 34. Ἄραβες πέμπουσι εὐωδίαν) nihil olei nullum fertum, nulla libamina, quae & ipsa ὀσμὴ εὐωδίας appellantur in *Eccles. Syrac.* 50: 18. *Non addet ei thus, quia sacrificium piaculare est.* legitur *Levit.* 5: 11.

Cap. IV.

De sacrificiis pro delicto.

I. Succedit sacrificium quod אשם Hebraeis, Graecis τῆς πλημμελείας, (πλημμελεῖν Suidas reddit per ἀτακτεῖν, ὑβρίζειν καὶ ῥαθυμεῖν. Glossae πλημμελέω, *delinquo*) Latinis dici solet sacrificium pro reatu, vel delicto: quod nomen licet id a sacrificio piaculari non ita videatur distinguere, uti nomina Hebraea postulant, quia tamen aptius aliquod non occurrit, & usu haec appellatio invaluit, nos quoque Hieronymum & alios secuti τὸ אשם *sacrificium pro delicto* nuncupabimus. §.I. *Nomen.*

§. II. *Differentia sacrificiorum pro delicto a piacularibus.*

II. Mire se torserunt tum Judaei tum Christiani in distinctione invenienda inter sacrificium pro delicto sive אשם & piaculare sive חטאה, vel potius inter culpas ipsas, aut peccata quae hoc & quae illud sacrificium postulabant. Difficultas maxime in peccatis tribus prioribus consistit, qua ratione illa a reliquis peccatis distinguantur, & peculiarem speciem constituant, ita ut singulari ritu sacrificia pro iis offerri debuerint. Nam duo posteriora constat in eo convenire quod hominem reum faciant ob contractam immunditiem ex casu, quem evitare non erat in ejus potestate, uti si ad latus Naziraei homo moreretur, vel lepra quispiam infectus fuisset. Illa non satis apte videntur peccata חטאות dici posse: quia tamen hominem reum constituebant, & peccata ejus meruerant, ut is casus ei eveniret, pro contracta immunditie אשם offerre debuit.

§. III. *Josephi & Philonis ea de re sententia.*

III. Ex collatione Sacri Codicis, Josephi, ac Philonis, quorum uterque ex genere sacerdotali ortum traxit, aliquid videtur erui posse, quod lucem huic argumento inferat. Pro peccatis istis tribus aries offerri debuit, uti Moses testatur. Josephus autem *Antiq.* III. 10. ait arietem

arietem fuisse oblatum ab homine qui peccaverat, ita ut sibi quidem conscius esset se peccasse, sed a nullo alio redargui posset aut criminis convinci, ὁ δὲ ἁμαρτὼν μὲν, ἑαυτῷ δὲ συνειδὼς καὶ μηδένα ἔχων τὸν ἐλέγχοντα κριὸν θύει. Philo quoque de victimis agens scribit, *pag.* 844. si quis arguente conscientia sua crimen admissum confessus fuerit & suus ipse fiat accusator, eum sacrificium pro delicto obtulisse, ἐάν τις δόξας ἐκπεφευγέναι τὸν ἀπὸ τῶν κατηγοριῶν ἔλεγχον αὐτὸς ἑαυτοῦ γένηται κατήγορος ἔνδον ὑπὸ τοῦ συνειδότος ἐλεγχθείς. Unde suspicari licet tria illa peccata clam sine teste commissa fuisse, sic ut per alios testes non potuerint illum ejus criminis convincere. Hinc culpa minor erat hujus, qui non per testes, sed vim conscientiae, convictus crimen erat confessus. Nam & qui convincitur de rapina per alios solvebat duplum *Exod.* 22: 9. sed si ipse sponte fateatur, non solvebat. *Levit.* VI: 2. Confer *Bava Kama.* IX: 8. Hinc quoque videtur esse quod pro toto coetu si aberraverit, & peccatum id ei indicatum fuerit, offeratur חטאה non vero אשם, quod publicum non fuit; quia nunquam in totum coetum cadit sacrificium pro delicto dubio;

 aut

aut pro certo, quod fine tefte committi debuit. *Lev.* 4: 14. Confer *Lev.* 4: 23. & *Pfalm* 69: 6. אשמותי *delicta mea* (quae videlicet clam fine tefte commifi) *tibi non funt abfcondita*, quamvis alios lateant. Huc quoque refero quod *Hof.* 5: 15. Deus fe receffurum minatur, donec יאשמו i. e. confcientia arguente fe reos agnofcant, quaerantque faciem ipfius.

§. IV. *Sacrificium pro delicto dubio.* IV. Dividi folent illa in duas fpecies, refpectu caufarum quae eorum oblationem requirunt. Harum prima eft אשם תלוי *facrificium pro delicto dubio*, *Levit.* 5: 18. fi quis dubitet an illa commiferit peccata, quae fi ex induftria effent commiffa excidio teneretur, fi ex errore, facrificio piaculari fixo; quod quidem effe proprie dictum facrificium pro delicto plurimi contendunt, quodque Hebraei volunt obligare privatum quemlibet & principem, non vero pontificem maximum aut Senatum, fecundum *Lev.* 4: 14. qui non tenentur facrificare nifi ob peccatum notum. Tale Chafidaei quotidie offerebant & id אשם חסידים nuncupatur. *Kerituth.* VI: 3. In *Gem. Hierof. Jevamoth.* 5: 3. culpâ, ob quam facrificium pro delicto dubio offerri debet, ita illuftratur. Si quis ex duabus portionibus,

bus, quarum una est adeps esu interdictus, id est, חלב, a carne separabilis, alteram comederit, nec scit comederitne cibum interdictum an licitum, teneretur offerre sacrificium pro delicto dubio: *Siphra fol.* 133.2. *Kerituth.* v. 5. vel si certo sciat se adipem, cibum interdictum, comedisse, at de quantitate dubitet, num tantum comederit, quantum olivae magtudinem aequat, offert אשם תלוי sive *sacrificium pro delicto dubio.* Sed si una sit in mensa patina vel portio, & dubitet an sit cibus licitus vel illicitus, non tenetur ad sacrificium. Videlicet, quando comedens potest eadem actione peccare & non peccare (uti in duobus prioribus exemplis) tenetur ad sacrificium hoc: sed quando non potest simul peccare & non peccare (ut in posteriori exemplo, ubi necessarium est ut vel peccet vel non peccet) non tenetur. Sic in *Gem. Hier. Beracoth.* 2: 2. legitur: qui die Veneris circa initium sabbathi viderit tres stellas mediocris magnitudinis & operatus fuerit, tenetur offerre sacrificium piaculare, חטאת, quia peccavit. Qui viderit unam, & operatus fuerit, liber est a sacrificio. Qui viderit duas stellas & fuerit operatus, quia dubium est an sit dies

 vel

vel nox, adeoque an peccaverit, nec ne, tenetur offerre ſacrificium pro delicto dubio. Sic quoque qui circa finem ſabbathi conſpectis duabus ſtellis opus fecerit, tenetur ad hoc ſacrificium pro delicto dubio.

§.V. *De eo ſi dubium tollatur inter ſacrificandum.*

V. Quod ſi quis adduxerit ſacrificium pro delicto dubio jamque jugulaverit victimam & ſanguis ejus adſperſus ſit altari, & tunc (antequam caro victimae comeſta eſt) ipſi innoteſcat ſe revera peccaſſe, aut certior fiat ſe non peccaſſe, alterutrum verum eſt, aut nihil omnino eſſe offerendum ſiquidem non peccavit, aut ſacrificium piaculare ſi peccavit. Carnem quidem victimae tunc licet comedere. Verum ſi ſanguis nondum ſit adſperſus altari & contingat aliquem certum evadere ſe peccaſſe aut non, ſanguis effunditur in canalem templi & caro victimae comburitur in בית שריפה. Quod ſi ſanguis victimae necdum adſperſus altari in vaſe, quo exceptus eſt fuerit, & tunc offerens certus fiat ſe aut peccaſſe aut non peccaſſe, R. Joſe exiſtimabat ſanguinem nihilominus adſpergi altari & carnem victimae licere comedere (אפילו הדם בכוס יורק והבשר יאכל) uti eſt in *Siphra fol.* 135. 2. Quod ſi victima non-

nondum jugulata ſit, quando domino offerenti conſtat ſe aut peccaſſe aut non peccaſſe, paſtum ducitur victima una cum grege reliquo, & habetur in numero animalium profanorum (חולין גמורין) nam illud animal non habet ſanctitatem niſi quia offerens id conſecravit, quoniam credebat id ſibi eſſe neceſſarium: ſed poſtquam comperit ſibi id non eſſe neceſſarium, aboletur illa ſanctitas. Haec quidem eſt ſententia R. Meir: ſed ſapientes talem victimam voluerunt paſcere donec labem contrahat, qua inepta redditur altari, & tunc vendi, ita ut pretium ejus cedat in ſacrificium voluntarium נדבה, id eſt, holocauſtum, cui ex publico adduntur נסכים. R. Eliezer cenſebat illam eſſe offerendam, ſi non pro hoc, certe pro alio, peccato. *Siphra ibid. & Corban Aharon.*

VI. Altera ſpecies אשם ודאי *ſacrificium pro delicto certo*, ſecundum doctrinam Hebraeorum, privatum, principem, & pontificem maximum obligat, non vero ſenatum, quod ſecundum 5 caſus, in lege definitos & hoc ordine in *Maſſechet Zevachim c. 5. m. 5.* memoratos, quintuplex eſt. §. VI. *Sacrificium pro delicto certo.*

1. אשם גזילות, ob rapinam. *Levit.* 6: 2.

2. אשם מעילות, ob res ſacras inſcienter in uſum ſuum converſas. *Levit.* 5: 15.

3. אשם שפחה חרופה, ob concubitum cum ſerva deſpecta Domino. *Lev.* 19: 20.

4. אשם נזיר, ob immunditiem contractam ex repentina cujusdam morte ad latus Naziraei *Num.* 6: 10. Ex eo nihil unquam ſe comediſſe, nihil ſemel quum ex *Daroma*, דרום, aliquis ad eum veniſſet, Simeon juſtus profitetur *Gem. Hier. Nazir.* 51: 3. Et de eodem ibidem legitur quod nec de ſacrificio piaculari unquam comederit לא אכל חטאת מימיו.

5. אשם מצורע, ob purgationem a lepra. *Lev.* 14: 12. offerendum, poſtquam ז׳ ימי ספירה *ſeptem dies inter duas tonſuras* praeteriiſſent.

§.VII. *Animalia offerenda.* VII. Tria priora ſacrificia arietem (איל) requirunt offerendum, quartum & quintum agnum, כבש. Agnum leproſi utrumque, & qui holocauſto & qui ſacrificio

crificio pro delicto erat destinatus בני שנה *anniculos* esse debuisse legitur in codice Pentateuchi Samaritano & Graeco *Levit.* 14: 10. quas voces codex Hebraeus non agnoscit. Nonnisi masculi huic sacrificio inserviunt (unde simul colligunt Judaei culpam אשם esse leviorem τῇ חטאת) & oblatio caprae, de qua *Lev.* 5: 6. non in אשם proprie dictum sed חטאת sacrificium piaculare cessit: nec turturum aut pullorum columbae substitutio locum hic habuit. Arietis vel agni jugulati sanguis adspergebatur e vase סביב, i. e. *duabus adspersionibus quae erant quatuor*, שתי מתנות שהן ארבע, ut loquuntur Judaei, infra lineam rubram altaris: caro erat sacerdotum ministrantium, qui eam comedebant. *Lev.* 7: 7. Ablegmina cremabantur in altari; quae eadem videntur fuisse ac in sacrificiis piacularibus, supra *cap.* 3. §. 6. recensitis. In *Levitico cap.* 7: 3. & 4. illa enumerantur; verum si conferas cum ablegminibus sacrificii piacularis *Levit.* 4: 8. non recensetur inter ablegmina sacrificiorum pro delicto את כל החלב אשר על הקרב *omnis adeps qui juxta intestina est*, qui inter illa quae ablegmina sacrificiorum piacularium constituunt secundum

locum

locum tenet. Verum in Pentateucho Samaritano ea verba, quae mox dedimus & Hebraeus non agnoscit, extant *Levit.* 7:3. & Graeci interpretes ea quoque habent, καὶ πᾶν τὸ στέαρ τὸ ἐπὶ τ̃ ἐνδοσθίων.

Cap. V.

De sacrificiis salutaribus.

§. I. *Nomina.* I. Quarta species sacrificiorum est illorum quae שלמים Hebraeis, Graecis Σωτήρια, εἰρηνικὰ, χαριστήρια, εὐχαριστικὰ, Latinis *pacifica* & *salutaria* dicuntur. Sunt qui illa *completoria* nuncupent, quia in oblatione plurium sacrificiorum hoc genus nunquam primo, sed contra ultimo offerri solebat, & inde putant שלמים esse appellata; quamvis verosimilius שלמים nuncupentur a *reddendo* aut *persolvendo*, ac si ἀποδοτικὰ dicas, aut *donata* (qua voce χαριστήρια glossae vett. explicant) quoniam sacrificia vota נדר & תודה dicuntur persolvi (שלם) hoc modo *Proverb.* 7: 14. *Ps.* 56: 13. *Hos.* 14: 11. & homines ἀποδοῦναι Θεῷ χάριν & εὐχὰς pro acceptis beneficiis. Dicitur & זבח שלמים haec species sacrificiorum in Levitico *cap.* 3: 1. & alibi frequenter, quum vox זבח non soleat jungi cum

cum עולה aut חטאה vel אשם: unde est quod & haec nomine זבחים, nulla alia voce adjecta, saepe innuantur, sic ut עולות וזבחים notet *holocausta & sacrificia salutaria.* Ita *Levit.* 17: 8, & *Num.* 15: 3. עולה או זבח legitur, quibus verbis non nisi hae duae species sacrificiorum, quae solae erant נדר ונדבה, indicantur.

II. Sacrificia salutaria in duas species dividi queunt, privata & publica. Privata a Judaeis distribuuntur in species tres. I. תודה *Confessionis*, τῆς αἰνέσεως Aquilae, pro accepto beneficio singulari, quod proprie ἐυχαριστικὸν erat. Hujus victimae carnes ab offerente & familia ejus comedebantur, ne quid remaneret in crastinum mane. *Levit.* 7: 15. & panis iis junctus לחם תודה dicitur. Judaei in *Menachoth.* 111. 6. distinguunt quatuor species rerum quae in hac oblatione requiruntur ארבעה מינים שבתודה. Confer *Levit.* 7: 11. tres ἄζυμοι, una fermentata, quarum singularum partem decimam sibi capiebant sacerdotes. Confer *Levit.* 7: 11. Sacrificia haec esse poterant votiva & quidem generalia, ad impetrandum beneficium aliquod, ex voto, נדר, ut si quis dixerit, *§. II. Sacrificia privata quae.*

rit, sancte promitto me oblaturum sacrificium salutare, aut נדבה, vota specialia, ut si quis dixerit; sancte promitto me hanc pecudem Deo oblaturum in sacrificium salutare. II. Sacrificia quae sine pane offeruntur, uti salutaria solemnitatis & laetitiae (שלמי חגיגה ושמחה) quae vulgo שלמים solent dici. III. Sacrificia quae a Naziraeis offeruntur postquam tempus voto definitum elapsum est, quae & איל נזיר, aries Naziraei, dici solent & cum pane offeruntur.

§.III. *Publica.* III. Publica distinguuntur a nonnullis in necessaria, שלמי חובה & voluntaria שלמי נדבה, quamvis Judaei *in Siphra fol.* *239. 2. scribant sacrificia salutaria publica, eaque voluntaria, nulla fuisse, איש היחיד מביא שלמי נדבה ואין הציבור מביאים שלמי נדבה. Necessarium fuit sacrificium, idque unicum, duorum agnorum masculorum die pentecostes *Levit.* 23: 19. Sacerdotes ephemeriae ministrantis eos comedebant, exceptis tamen ablegminibus, quae in altari erant comburenda. Voluntaria quidam illa nuncupant quae in solemnitatibus publicis oblata fuerunt, uti quum foedus inter Deum & Israëlem sanciretur. *Exod.* 24: 5. quum arca foederis Hieroso-

rosolymas a Davide transferretur. 2 *Sam.* 6: 17. & templum dedicaretur. 1 *Reg.* 8: 63. & in paschate 2 *Chr.* 30: 22. & 29: 31.

IV. Publicum, quod pro toto populo offerebatur, agni nempe duo masculi in festo Pentecostes, adnumerantur sanctissimis, ideoque victima ad septentrionem altaris jugulari debuit, & ablegminibus altari exteriori impositis caro ipsa comedebatur a sacerdotibus masculis in atrio. Agitabantur autem bis, tum ante tum post jugulationem. *Menachoth.* v: 7. §. IV. *Oblatio sacrificii publici.*

V. Privata offerri poterant ex bubus, ovibus, capris, tam faeminis quam masculis *Lev.* 3: 1. modo sine foetu essent. *Lev.* 22: 28. Aves vero non licebat offerre. Victima jugulabatur ad austrum altaris, & nonnunquam ad ortum. Sanguis exceptus a sacerdote spargebatur ad quatuor latera altaris infra lineam rubram, & reliquum ad basin effundebatur. Dein dissectae victimae ablegmina, eadem videlicet quae in sacrificiis piacularibus (λωβὸς ἥπατος, στέαρ καὶ νεφροὶ, *lobus hepatis, adeps & renes*, uti Philo *lib. de victimis pag.* 845. loquitur (στέαρ ἀφωρισμένον, מרום, ἀπὸ σωτηρίε solum memorat §. V. *Oblatio privatorum.*

Ecclef.

Ecclef. Siracid. cap. 47: 2.) in patina collocata & una cum pectore & femore dextro manibus offerentis impofita agitabantur, eo fitu locata ut inferiori loco effent חלבים adipes, fupra illos pectus & femur, tum duo renes & fupra illos omentum jecinoris: quod fi panis adeffe debuit, ponebatur fupra haec omnia. *Siphra fol.**40.1. Ablegmina quidem in altari exteriori comburebantur: cetera dividebantur inter facerdotes & perfonas offerentes, ita ut facerdotes nancifcerentur pectus & femur (חזה ושוק) in quae tamen jus non habebant אלא לאחר הקטיר חלבים antequam adipes effet oblati in altari. *Siphra fol.* *40. 2. Ex ferto habebant placentam rite elevatam: reliqua excepto pugillo, & thure altari facro, tradebantur offerentibus. *Lev.* 3: 14.

§.VI. *Comeftio.* VI. Carnes hae facerdotum coctae, quod non adeo fanctae effent ac carnes facrificiorum piacularium & pro delicto, a facerdotibus puris, non tantum mafculis, fed & faeminis, ipfisque fervis & vernis emtis, comedebantur vel in atrio vel extra templum in aedibus privatis, modo extra moenia Hierofolymae non efferrentur. *Lev.* 22: 11. *Deut.* 12: 18. Carnes autem, quae dominorum erant,

in

in urbe comedebantur ab ipſis & domeſticis eorum, & convivis, ſive Levitis, ſive aliis, at puris, habita ratione carnium ne polluantur, & quidem eo ipſo die vel ſequenti. *Lev.* 7: 17. id eſt, per dies duos & noctem unam, uti Judaei loquuntur. His autem, ſi in atrio templi carnes ſuas comedere vellent, etiam vinum modice bibere permiſſum erat, nequaquam vero ſacerdotibus.

Cap. VI.

De primogenitis animantium, decimis eorundem, & agno paſchali.

I. Poſtquam de quatuor ſummis generibus ſacrificiorum egimus, ad reliqua tria tranſitum facimus, quae non recenſentur in enumeratione praecipuorum ſacrificiorum *Lev.* 7: 37, 38. quaeque privata tantum erant, & a quibusdam annumerantur ſacrificiis ſalutaribus privatis, quia cum iis conveniunt in loco jugulationis, combuſtione ablegminum, & perſonis comedentibus quae vel faeminae vel ſervi ſunt, & tempore comeſtionis, excepto agno paſchali. §. I. *De tribus reliquis ſacrificiorum generibus.*

II. Omnes primogenitos ſibi ſacros eſſe Deus juſſit, ſed alia ratione filios §. II. *Lex de primogenitis.*

primogenitos, alia pecudes mundas, alia denique immundas. Voluntas haec Dei revelata extat *Exod.* 13: 2. *Num.* 3: 13. Et lex quidem de primogenitis hominum & animalium immundorum sacerdotes & Levitas non obligabat, *Num.* 3: 45. & 18. 15. *Mechilta.* 15. 2. sed de primogenitis pecudum mundarum, id est boum, ovium & caprarum, quas aeque offerre tenebantur ac reliqui Israëlitae. *Becoroth.* 11: 1. Nunc templo destructo primogenita *pascunt donec labem contrahant*, ירעו עד שיסתאבו & tunc a dominis comeduntur.

§. III. *Locus, unde adducuntur.* III. E terra Israëlitica adduci debuere primogenita animantium; quod ex *Deut.* 14: 23. Judaei colligunt, ubi primogenita cum decimis frugum conjunguntur, quae non nisi e terra Israëlis adferri solebant. *Temura.* 111: 5. Quod si aliquis illa ex regionibus extra terram in terram Israëliticam adduxisset, offerri debebant, si integra & legitima essent: si non, comedebantur cum vitiis, ac si ex terra Israëlis venissent.

§. IV. *Primogeniti hominum.* IV. Hominum quidem primogeniti respectu matrum redimebantur die 30 aetatis quinque siclis, quos sacerdos accipiebat. *Num.* 18: 16. Horum singuli argentei

tei ſtante templo II dicuntur aequaſſe pondus 384 granorum hordeaceorum. Excipiebantur, qui e tribu Levitica erant: illi enim omnes Deo ſacri erant. Inter Iſmaëlitas *ἀπογόνους τοῦ Ἰσμαὴλ* etiam hunc morem viguiſſe, *οἱ ἀντιλαντεύουσι τοῖς εὐθυγενέσι βρέφεσιν ἄργυρον, καὶ τοῦτον προσκομίζουσι τῷ θεῷ* notat Theodoretus, *quaeſtione* 38 *in Leviticum.*

V. Primogenitus aſini, animalis immundi, ipſe quoque redimi ſubſtituta ove (aut ſi ovis ad manum non ſit, pretio ejus, quod סלע erat) vel capite truncari *Exod.* 13:13. & quidem בקופיץ *copide*, non alio inſtrumento, uti Judaei volunt, & dein ſepeliri debuit, iſque, ſi Judaeis credimus, ſolus; quia equi, cameli, aliaeve ſpecies animalium immundorum apud Iſraëlitas in Aegypto habitantes non erant. Quamvis *Num.* 18:15. redemtionem animalis immundi *ἁπλῶς* lex divina juſſerit. Confer caput primum codicis *Becoroth* & *Mechilta.* 35. 2. *§.V. Primogeniti aſinorum.*

VI. At primogenita pecudum mundarum intra primum aetatis annum (id eſt ab octavo aetatis die numerandum niſi cum vitio natum eſſet) adducta ad ſacerdotes in templo miniſtrantes (vide *Nehem.* 10:36. & *Gem. Hier. Challa.* 60:2.) *§.VI. Primogenita animantium mundorum.*

Aa 2 &

& Deo consecrata hac formula הרי זה קדש *sacrum hoc esto*, jugulari in atrio debuerunt, sanguis adspergi adspersione una ad basin, ablegmina Deo dari in altare & adoleri admixto sale, & caro reliqua ab sacerdotibus comedi per totam urbem Hierosolymitanam, quocunque modo in cibum praeparata, sive assata, sive cocta, sive condita, secus ac cum agno paschali fiebat, qui nonnisi assatus comedebatur. *Zevachim*. v. 8.

§. VII. *Vitia primogenitorum.*

VII. Quod si primogenitum vitio affectum esset, sive ab ipsa nativitate sive postea labem contraxisset, jugulari quidem non poterat, sed sacrum tamen erat, & quidem קדושתו מרחם *sanctitate ab utero matris nata*, secus ac decima & alia animalia. *Siphra* fol. 48. 2. Idcirco dandum erat sacerdotibus, qui id comedere poterant ubicunque vellent, aut vendere aut gentibus in cibum dare *Deut.* 15: 21. *Maaser scheni*. 1: 1, 2. Si labem contraxerat intra annum, usque ad finem ejus anni dominus id retinere potuit, & post annum nonnisi ultra triginta dies, *Becoroth*. IV.

§. VIII. *Primogenita quae commer-*

VIII. Ceterum comedenda erant primogenita quae labem contraxerant, nec commercium iis exercere licebat, אסור לסחור.

לסחור בהן. Res quas emere aut vendere non licet, octo recensent Judaei. Harum quatuor priores a commercio excluduntur ob excellentiam suam, quatuor posteriores ob vilitatem. Sunt autem hae. *cio sunt interdicta.*

1. הקדש וצדקה *Sancta & eleemosynae:* non licet ad lucrum percipiendum aliis ea mutuo dare, aut ex vasis nummisve sacris destinatis לבדק הבית *reparationi templi* licet τῷ גובר utilitatem capere.
2. בכור *primogenita animantium*, quae ob vitium in atrio jugulari nequeunt.
3. מעשר *decima animantium*, si & haec vitio contracto inepta essent jugulationi in atrio.
4. פירות שביעית *fructus anni sabbathici:* sunt לאכלה *Lev.* 25:6.
5. נבלות *cadavera.*
6. טרפה *discerptum.*
7. שקצים *pisces immundi*, qui pinnas & squammas non habent. *Deut.* 14:9. 10.
8. רמשים *reptilia.*

Vendere quidem nonnulla ex his licebat,

 sed

ſed non ultra commercium exercere. Sic primogenita vitiata dabantur ſacerdoti, qui ea comedere poterat ubicunque locorum, aut vendere aliis. *Maaſer Scheni.* 1: 2. Sic cadaver venditur. *Deut.* 14: 21. Ceterum quaedam ex hiſce rebus octo mox recenſitis ſunt *uſu quoque prohibitae*, id eſt אסורים הנאה & quaedam *eſu* אסורים לאכלה. Eſu prohibita ſunt reptilia, piſces immundi, uti & omnia animalia immunda, ſanguis, adeps חלב, &c. Uſu prohibita ſunt omnia quae ſunt eſu prohibita exceptis hiſce ſeptem, e quibus duo priora per legem Dei prohibita, quinque reliqua per conſtitutiones doctorum.

1. Cadaver.
2. Adeps.
3. Piſces immundi.
4. Reptilia.
5. Membra vivi animalis.
6. Nervus luxationis.
7. Sanguis.

§. IX. *Quis de iis judicaret.*

IX. De vitiis autem primogenitorum, ſive manifeſta eſſent & in oculos omnium incurrerent, ſive dubium eſſet forentne קבועות *perduratura*, an vero עוברות *peri-*

peritura brevi tempore, judicare nonnisi illorum hominum erat, quibus a praeside synedrii in terra Israëlitica (quod proprie בית דין appellatur) haec potestas data erat, quique ממחי בית דין dicuntur: quorum sapientia inde colligi potest, quod si in urbe aliqua sapiens non esset, qui quaestionem de votis נדרים motam decidere posset, tres idiotae viri pii id praestarent: sed de primogenitis non ita, nisi vitium esset manifestissimum uti auris ablata, oculus effossus, &c. Vide, quae habet auctor libri *Juchasin* in vita sapientis אילא *Ila*, qui habitabat in urbe Jafne, & pro inspectione pecudis primogenitae tam perfectae quam vitiosae quatuor איסרות assarios accipiebat, si ex genere parvorum pecorum essent, si ex magnis, sex. De vitiis iis agitur in *Becoroth. cap.* VI. uti & de vitiis hominum *cap.* VII.

X. Voluit Deus decimam pecudem ex bubus, ovibus & capris sibi sacram esse, ita ut non seligeretur ab ipso domino, sed nulla habita ratione praestantiae animal quod decimo loco sub virga transiret, ei sacraretur. *Lev.* 27: 32. Quod si sacrificio aptum erat, sine impositione manuum jugulabatur in atrio, sanguis ad-

§.X. *Decima ex animantibus, Deo Sacra.*

adspergebatur altari adspersione una, uti primogeniti & agni paschalis (*Zevachim.* v. 8.) excoriabatur, & ablegmina in altari offerebantur: caro ipsa à dominis offerentibus Hierosolymis comedebatur, uti decimae secundae: quod si temerata esset victima, etiam extra urbem comedi poterat. Debuerunt enim decima animantium comedi, qualiacunque essent, sive perfecta essent & viva, sive vitiata & viva, sive jugulata; non vendi. *Maaser Scheni.* 1: 2.

§.XI. *Modus decimandi.* XI. Hebraei ita describunt modum decimas pecudes legendi in *Becoroth.* IX: 7. Cogebantur omnes in caulam, cui erat exiguum ostium per quod nonnisi una simul ovis vel capra transire posset. Tum exeuntes dominus virga instructus numerabat & quae decima egrediebatur, virga minio infecta notabat, dicebatque הרי זה מעשר *hoc decimum sacrum esto. Gem. Becoroth.* 58: 2. Ad hunc morem respici *Jer.* 33: 13. *transibunt pecudes* על ידי מונה *sub manu numerantis*, multi putant: alii tamen existimant iis verbis indicari numerationem, a villico praesente domino institutam quum pecudes caulam ingrediuntur, vel a pastoribus qui τὰ μᾶλα ποθέσπερα πάντ᾽ ἀριθμεῦντι, uti canit

canit Theocritus *idyll.* VIII.

XII. Tria tempora sunt decimationi pecorum destinata, quae Hebraeis גרנות *areae* appellantur, dies decimus quintus ante festum paschatis, dies 15 ante pentecosten, & dies 15 ante festum tabernaculorum. *Becoroth.* IX: 5. Haec autem tempora constituerunt, ut pecudum copia esset in usum eorum qui ad solennia festa quotannis adscenderent: quia vendere aut jugulare illas ante decimationem non solebant (quamvis liceret: vide *Gem. Hier. Rosch hasschana.* 56: 4.) quia plerique malebant praeceptis Dei satisfacere, quamprimum tempus advenerat, maxime quum id sine damno fieri poterat: ipse enim dominus has decimas comedebat. *Gem. Becoroth.* 58: 1. Ceterum novilunium mensis Elul est initium anni pro decimandis pecudibus: sic ut ovis eo anno nata diceretur quae inter initium unius Elul & initium alterius nata esset. *Rosch haßchana.* 1: 1. §. XII. *Tempus.*

XIII. Nata debuerunt esse haec animalia decimanda eo anno in grege domini sui, non emta vel dono data, quae legi decimarum non adstringuntur. *Becoroth.* IX: 3. & nisi 10 talia fuerint, non decimantur. Praeterea, quum lex dicat §. XIII. *Quae decimanda sint.*

non esse distinguendum inter bonum & malum, tradunt Hebraei omne genus pecudum aptum decimationi esse, licet ineptum sit sacrificiis, uti destinatum cultui idolorum, hermaphroditum, &c. Exceptis tamen discerptis, morbo confectis, miscellis, orphanis, e latere materno excisis & מחוסרי זמן quorum tempus decimandi nondum advenit. *Becoroth.* IX: 4.

§. XIV. *Sacrificium agni paschalis.* XIV. Ultimum ex septem sacrificiis ante recensitis fiebat agno, quem quotannis die decimo quarto mensis Nisan inter duas vesperas sibi offerri Deus voluit. Appellatur autem hoc זבח *Num.* 9: 7. θυσία Josepho *Ant.* XI. 4. Graeci dicunt, *διαβατήρια θύειν*, & *πασχα θύειν. Marc.* 14: 12. Verum & *θύειν* usurpant Graeci etiam de iis quae proprie sacrificia dici nequeunt, uti Xenophon *ἀναβασ. Κυρ. lib.* I. *τὰ Λύκαια ἔθυσε*, ad quae Aristides notat *τῷ ὀνόματι τῆς ἑορτῆς ὅτω κέχρηται ὡς αὐτῷ τῷ θυομένῳ.* Dicitur etiam *ποιεῖν Πάσχα*, *Matth.* 26: 18. Et quamvis *ποιεῖν*, uti & *ῥέξαι*, id est, *ποιῆσαι* (vide Suidam ad hanc vocem) & *facere* apud Romanos idem sit quod *θύειν* & sacrificare, quia tamen etiam de festis legitur *ποιεῖν*, uti *ποιεῖν τὰ Ὀλύμπια* apud Xe-

Xenophontem *lib.* VII. *ἱστορ.* hoc solo argumento non liqueret agnum paschalem esse verum sacrificium.

XV. Ad hoc sacrificium requirebatur שה *pecus*, quae ex duabus speciebus מן הכבשים ומן העזים *ex agnis aut hoedis* eligi debuit *Exod.* 12:5. eaque immaculata, sexus masculini, & בן שנה quae annum aetatis implevit. Agnus talis decimo mensis Nisan separari solebat a reliquo grege & servari diligenter ab omni macula, *Exod.* 12. 6. quem in finem lectis suis agnos alligare consueverant. *Kelim.* XIX: 2. & hinc Clemens Alexandrinus *στρωμάτων lib.* II. *pag.* 280. Ἡ δὲ Πάσχα ἑορτὴ ἀπὸ δεκάτης ἤρχετο. Voluntque in *Pesachim* IX. 5. illam separationem a decimo die spectasse singulari ratione ad pascha Aegyptiacum, non ad paschata deinceps celebranda, פסחי דורות: & constat ex historiis posteriorum temporum agnos non decimo die, sed biduo, triduove demum postea a dominis acceptos fuisse & sacrificio paschali destinatos. Poterat etiam ante diem decimum agnus separari, & hoc respectu pascha censetur נדבה. *Chullin.* 11. 10. debuit tamen agnus ille ex חולין offerri, quia in Aegypto non erant sacra animalia, & ad pa-

§. XV. *Agnus qualis esse debeat.*

paſchatis Aegyptiaci imitationem offerendus eſt. *Menachoth* VII. 6.

§. XVI. *Jugulationis tempus, inter duas veſperas.*

XVI. Agnus ille die decimo quarto menſis Niſan jugulari debuit, *Exod.* 12. 6. poſt peractum ſacrificium juge veſpertinum, ſed ante adolitum ſuffitum & accenſos lychnos, ut Judaei tradunt, in *Gem. Peſachim* 58: 1. תנו רבנן תמיד קודם לפסח פסח קודם לקטורת קטורת קודמת לנרות *Tradiderunt Rabbini. Sacrificium juge praecedit ſacrificium agni paſchalis. Agnus paſchalis praecedit ſuffitum. Suffitus accenſionem lychnorum.* Comedebatur autem nocte ſequente, quae partem faciebat diei decimi quinti, *Exod.* 12: 7. 8. Sacer codex tempus jugulationis *Exod.* 12: 6. definivit, בין הערבים *inter duas veſperas:* per quae verba Judaei Rabbanitae (Karaei enim diſſentiunt) intelligere ſolent maximam, & tantum non omnem, temporis poſtmeridiani partem, ſic ut innuatur ſpatium diei omne quod ab hora ſexta, id eſt, meridie protenditur uſque ad ſolis occaſum. Alii vero putant proprie innui tempus proximum occaſui ſolis, quod alias ἁπλῶς ערב *veſpera* appellatur, etiam quum de paſchate jugulando agitur, uti *Joſ.* 5: 10. dicitur בערב eſſe jugulatum,

quod

quod *Num.* 9: 5. & alibi בין הערבים factum legitur. Ita quoque בערב *Exod.* 16. 8. legitur, & *commate* 12 idem tempus בין הערבים appellatur. Sic & in *Zohar in Numeros, fol.* 242. 2. sacrificium juge vespertinum nuncupatur קרבן דבין הערבין sic ut existiment tempus vespertinum, id est, quod proxime antecedit occasum solis, proprie a Deo esse destinatum jugulationi paschatis; sed quum id spatium non sufficeret postea jugulationi omnium agnorum florente republica Judaïca, potuisse, imo debuisse, partem magnam inclinati jam in postmeridianum tempus diei jugulationi agnorum tribui. Huc facit quod in *Negaim.* 11. 2. & libro *Siphra fol.* *107. 2. legitur: *non lustrant plagas mane nec* בין הערבים *inter duas vesperas: Quando igitur? hora tertia, quarta, quinta, septima, octava & nona.* Ubi opponuntur mane & τὸ inter duas vesperas, uti tempora obscuriora & lustrationi non opportuna: & post nonam innuitur incepisse proprie τὸ בין הערבים. Ita & Josephus *lib.* VII. 45. *de bell. Jud. a nona ad undecimam,* ἀπὸ ἐννάτης ὥρας μέχρι ἑνδεκάτης pascha jugulari consuevisse scribit: quo tempore etiam Christus, verus agnus paschalis,

schalis, exspiravit. *Matth.* 27:46. 50.

§. XVII. *Ritus jugulationis.* XVII. Jugulatio peragebatur, interea dum sacerdotes tubas inflarent, licet libamina hic nulla essent (vid. *Gem. Hier. Pesachim.* 32. 3.) & Levitae hymnum canerent, sive *Psalmos* 113---118. in atrio ab Israëlitis, qui in tres catervas divisi per vices in atrium intromittebantur, ita ut atrii fores mox clauderentur. *Eduioth.* v. 6. *Gem. Beracoth.* 19. 1. Non enim tunc, ut alias, Israëlitae victimas ad altare adducunt quas sacerdotes jugulant, sed quisque sacerdotis vices gerit & jugulat, ἐν ᾗ (ἑορτῇ) οὐχ' οἱ μὲν ἰδιῶται προσάγουσι τῷ βωμῷ τὰ ἱερεῖα, θύουσι δ' οἱ ἱερεῖς, ἀλλὰ νόμου προςάξει σύμπαν τὸ ἔθνος ἱερᾶται τῶν κατὰ μέρος ἑκάστου τὰς ὑπὲρ αὐτοῦ θυσίας ἀνάγοντος τότε καὶ χειρουργοῦντος, uti Philo scribit *de vita Mosis*, *pag.* 686. Sacerdotes quidem seriatim constituti sanguinem ab uno ex societate sua exceptum vase בזיך de manu in manum transmittebant, donec sacerdos altari proximus eum ad basin altaris effunderet. *Pesachim.* v. 6. Excoriationi autem tot agnorum quum non sufficerent unci & columnae quae in atrio erant, dicuntur *baculos tenues* מקלות דקים humeris suis sustinuisse, unde agnos suspensos excoriabant:

riabant: dein fiſſo agni ventre educebantur ablegmina ejus, & patinae (מנים) impoſita comburebantur in altari. *Exod.* 23: 18. *Gem. Peſachim.* 65. 2. Ex numero renum (qui inter ablegmina ſunt) rex Agrippa legitur edoctus fuiſſe numerum Iſraëlitarum. vide *Gem. Peſachim.* 64. 2. & *Echa rabbati.* 62. 1.

XVIII. Agnum ſibi redditum dominus portabat ad locum deſtinatum comeſtioni. Debuit autem ille aſſari, non coqui; צלי אש *igne aſſatum* comedetis illud *Exod.* 12: 9. quod 2 *Chron.* 35. 13. dicitur מבשל באש. Confer *Gem. Nedarim.* 49. 1. *Gem. Hier. Nazir.* 55. 3. & *Gem. Hier. Eruvin.* 20. 4. Dicunt autem Judaei veru ex ligno malogranati ori agni infixum ipſum totum penetraſſe. *Peſachim.* VII. 1. & ſuſpenſum eum fuiſſe in furno, ita tamen ut ignis in furno remaneret (debuit enim *ipſo igne*, באש, aſſari) & viſcera ejus extra corpus agni protracta in furno ſuſpenſa fuiſſe, ne ſi intra agnum manſiſſent ſpeciem elixationis haberent. Furni hi paſchales lateritii erant, formam habentes ollae ſine fundo, foramine inſtructi עין dicto (uti & Graeci ὀφθαλμὸν vocant foramen per quod remi triremium mittebantur) per quod §. XVIII. *Aſſatio & comeſtio.*

quod ignis immitti solebat & cineres educi. פרן autem foramen erat in summo, per quod agnus paschalis demittebatur in furnum, sic ut agnus esset in medio furni & ignis infra eum. vide *Schabbath*. I. 11. *Kelim*. IX. 8. *Eduioth*. VII. 7. *Taanith*. III. 8. *Moëd katon*. I. 9. *Bava bathra*. IV. 3. Ita vero assabatur agnus ut ligna agnum penetrantia formam crucis exhibuerint, quoniam lignum adactum erat per medium agnum ab imo ad summum, & aliud transversum armos ipsos sustineret, quod Justinus Martyr, Sichemis in terra sancta natus & patre Samaritano, ipse rituum Judaïcorum gnarus, testatur *in dialogo cum Tryphone Judaeo*. Ossa autem confringi non debuere, & ipse agnus cum pane azymo & oleribus amaris comedi a domino & convivis ejus, quibuscum *societatem* quandam, חבורה, inivit, quique non infra decem nec supra viginti esse solebant. Hinc est, ut quidam suspicantur, quod Christus Judam חבר, ἑταῖρον, appellat *Matth*. 26. 50. quia in eadem societate cum eo agnum comederat, nisi forsan ad munus Apostolatus, quo eum promoverat, respiciat, quia erat חבר τοῦ Ἰησοῦ. Nihil ex eo superstes manere

manere debuit usque ad mane: sed eadem nocte comedi, nec ultra mediam noctem, uti sciscunt doctores. *Gem. Beracoth.* 9. 1. quod si tamen superstes aliquid fuisset, igne comburendum erat; nec aliquid ex domo foras efferendum.

Cap. VII.

De fertis & libaminibus.

I. Praeter oblationes e pecoribus fieri solitas erant & oblationes e rebus inanimatis, simila, oleo, &c. quae *ferta* appellantur, Hebraice מנחות a מנח منح *donavit* (quare & δῶρα reddidit Aquila) & libamina. Nonnunquam vox נסכים & ferta & libamina simul notat, uti quum praefectum libaminibus dicimus, qui & ferta & libamina offerentibus suppeditabat. *Schecalim.* v. 4. Quum Judaei ferta ipsa, sive farinam, distinctam a libaminibus sive vino, indicare volunt, nuncupant illa מנחות נסכים.

§. I. *Nomen.*

II. Fertorum species una erat נסכים *libamina* dicta, vel נסכים הבאים עם הזבח uti appellantur in *Gem. Temura.* 114. 2. vel הבאים עם הבהמה, uti in *Zevachim*, IV. 3. His semper libamina

§. II. *Ferta libaminum nomine dicta quae.*

ex vino juncta erant, quadrupedumque (non avium) sacrificiis quasi appendices addi solebant, לעולות בהמה ושלמים, id est, holocaustis quadrupedum & sacrificiis salutaribus, non autem piacularibus & pro delicto, nisi solius leprosi, nec primogenitis, decimis aut agno paschali, quia sunt debita. *Menachoth.* IX. 6. *Siphra fol.* 109. 2. Haec autem constabant e סלת simila triticea, oleo, sale & vino: & nihil horum sacerdoti, omnia altari, cedebant. *Menachoth.* VI. 2. Alteram speciem constituebant ferta נסכים הבאין בפני עצמן *libamina* dicta *per se*, sive *sola*, quae separatim offerebantur sine sacrificiis quadrupedum & constabant ex simila triticea, &c. excepto manipulo paschali & ferto zelotypiae, quae hordeacea erant; *Sota.* II. 1. ille quidem, quia hordeum tritico citius maturescebat; hoc autem, quia quo peccatum gravius erat oblatio erat vilior, uti Judaei tradunt: & quia, in Oriente praesertim, hordeum *vita damnavit quadrupedumque tradidit refectibus*, uti Plinius loquitur *lib.* XVIII. 7. & κτηνοπρεπὴς est vita adulterae κτηνοπρεπὲς ἔδεσμα esse debuit ejus oblatio, uti & Cyrillus in *Hos. pag.* 61. & Judaei observant. Omnis autem farina

rina erat ſine fermento in omnibus fertis, exceptis panibus pentecoſtalibus *Lev.* 23. 17. & fermentato ſacrificii ſalutaris תודה *Levit.* 7: 13. *Amos* 4: 5. quorum proinde nihil altari inferebatur. *Levit.* 2. 11. *Menachot.* v. 1. *Siphra fol.* 77. 1. His addunt nonnulli panes duos fermentatos, שני תודות dictos, qui, quum locus esſet ſacrandus aut amplianda urbs, ad finem loci ſacrandi deferebantur, ita ut unus combureretur, alter comederetur. vide *Nehem.* 12: 31.

§.III. Ferta ſola: quae publica erant.

III. Secunda haec ſpecies fertorum dividitur in מנחת צבור. fertum publico nomine oblatum, & מנחת יחיד fertum hominis privati. Fertum publico nomine oblatum triplex eſt. I. עמר ſive manipulus paſchalis, conſtans hordeo, oleo & thure mixto, offerendus ſecundo die feſti paſchatis, e quo pugillus exemtus adolebatur, ita tamen ut omne thus cum pugillo hordei ſimul adoleretur, quod erat אשה *igne conſumendum*: quum panum pentecoſtalium & propoſitionis nihil esſet לאישים. *Siphra fol.* 77. 1. reliqua a ſacerdotibus comedebantur. II. Panes duo ex tritico offerendi in feſto pentecoſtes & a ſacerdotibus comedendi, dicti vulgo שתי הלחם. III. Panes propoſitionis,

 quos

quos sacerdotes quoque singulis sabbathis in loco sancto comedebant. *Levit.* 24. 5—9. nec ullis aliis, praeter sacerdotes licebat iis vesci, uti Sospitator noster docet *Marc.* 2. 26. licet in casu extraordinario etiam David & socii ejus illos ederint. Ceterūm tribus his fertis nonnisi sacerdotes mundi vescebantur. *Pesachim.* VII. 4. Quinque enim haec 1. manipulus paschalis. 2. Panes duo pentecostales. 3. Panes propositionis. 4. Salutaria publica. & 5. hirci noviluniorum non nisi a mundis edi debuerunt, uti Judaei notant. Nec unquam aliquid פסול pollutum in his fertis repertum fuisse traditur in *Pirke avoth.* V. 5.

§. IV. *Et privata.* IV. Ferta privata sunt vel a Deo jussa, vel ex voto offerenda. A Deo jussa sunt quatuor. I. מנחת חוטא *fertum peccatoris*, qui unius ex quatuor peccatis recensitis *Levit.* 5: 1—4. reus est, idemque pauperior, quam ut hostiam solvere posset. II. מנחת סוטה vel קנאות *fertum mulieris declinantis*, aut *zelotypiae. Num.* 5: 15. 26. III. מנחת חינוך *fertum initiationis* sacerdotis gregarii, offerendum eo die quo primum munus suum aggrederetur, *Lev.* 6: 20. cum sacrificio jugi.

IV.

IV. מנחת חביתין, *fertum crustulorum* Pont. Max. quod mane & vesperi offerebatur. Τήγανον ȣ̃ μεγάλȣ ἱερέως. 1 *Chron.* 9: 31. Eadem voce טיגן, τήγανον, Samaritanus reddit מחבת plus semel. Ferta בנדר ובנדבה ex voto offerenda sunt quinque. 1. מנחת הסלת *fertum similae*, constans e simila oleo subacta. *Levit.* 2: 1. 2. מנחת מאפה תנור, *fertum in clibano coctum*, constans e placentis. 3. מנחת מאפה רקיקין *fertum laganorum coctorum Lev.* 2. 4. & unctorum oleo. Sunt רקיקין tenuia, sed חלות crassa. Videtur רקיקין esse contractum ex רקריקין quod tenuia ac gracilia notat (nam רקרק lingua Samaritana est *extendit*, *diduxit*) & in Samaritanorum pentateucho ea vox pro Hebraea רקיקין usurpatur. 4. מנחת על המחבת *fertum in patina* frictum, aut vase plano sine margine, ita ut quod in eo paratur durum sit & consistens. 5. מנחת על המרחשת *fertum in aheno* paratum, quod vas profundum est, & quod in eo coquitur tenue & fluidum est. *Menachot*. v. 8. *Siphra fol.* 75. 2. Novem hae fertorum species eodem ritu offerebantur, sic ut quum pugillus inde exemtus in altari combureretur, reliquiae eorum a sacerdotibus comederen-

 tur,

tur, quae שירי מנחות ישראל *reliquiae fertorum Ifraëlis* nuncupantur. Excipiuntur ferta facerdotum mafculorum, quae tota ignis fibi vindicabat *Lev.* 6: 23. *Siphra fol.* 77. 1. qualia funt ferta initiationis facerdotalis & cruftula pontificis maximi, quae fimilia erant fertis quae נסכים five libamina appellant, juncta videlicet facrificiis. Solebant autem fingulis vefperis haec inter fe dividere ברמשא יהוון כהניא מפלגין קורבניא דבני ישראל uti legitur in Targum Hierofolymitano *Gen.* 49: 27. Pugilli acceptio, dicta קמיצה, ita defcribitur in *Siphra fol.* 71. 1. ut facerdos tribus mediis digitis ad volam manus incurvatis farinam acciperet, & pollice ac minimo digito fuperfluum abraderet.

§. V. *Fertorum quantitas.* V. Ferta privata nunquam excedebant 60 decimas. *Menachot.* XIII. 1. & XII. 4. quia publica non erant plura quam 61, videlicet die primo fefti tabernaculorum, fi in fabbatum incideret, nempe decimae tres pro quolibet juvenco, fecundum hanc tabellam.

13 juvenci	decimae	39
14 agni		14
2 arietes		4
		2 agni

2	agni ſacrificii jugis	2
2	agni ſabbathi	2
		61

Aequum vero erat privatum fertum eſſe publico minus. Nunquam autem fertum erat minus una decima.

VI. Quaedam ex iis agitari debebant, uti fertum pro delicto leproſi, & panes pentecoſtales; quaedam adduci ad cornu altaris notozephyrinum & non agitari, uti ferta quinque privata ex voto, & ferta ſacerdotum. Ferta zelotypiae & manipulus paſchalis agitabantur & adducebantur, ita quidem ut agitatio praecederet adductionem תנופות קודמות להגשות *Siphra fol.* *40. 2. Ferta libaminum & panes propoſitionis nec agitationem, nec adductionem requirebant, quae ex hac tabella melius intelligentur. Confer *Menachoth* v. 5. & *Siphra fol.* 76. 2. *§.VI. Fertorum adductio & agitatio.*

Debuerunt	
Ferta libaminum.	Nec agitari nec adduci.
Manipulus paſchalis.	Agitari & adduci.

 Panes

Panes pentecostales.	Agitari, non adduci.
Panes propositionis.	Nec agitari nec adduci.
Fertum peccatoris.	Adduci, non agitari.
Fertum zelotypiae.	Agitari & adduci.
Fertum initiationis sacerdotum.	Adduci, non agitari.
Fertum crustulorum P. M.	Adduci, non agitari.
Quinque ferta spontanea.	Adduci, non agitari.
Log olei leprosi, & pro delicto ejus.	Agitari non adduci.

§. VII. *Oleum & thus.* VII. Quibusdam fertis addebatur oleum & thus, ita ut ex hac tabella videri potest. *Menachoth.* v. 3. confer *Siphra fol.* 81. 2.

Requirebant

Oleum & thus. { Ferta quinque privata (quae sunt *fertum similae* & 4. consequentia) fertum sacerdotum & pontificis maximi, fertum gentium & mulierum, & manipulus paschalis.

Oleum,

Oleum, non thus.	Ferta libaminum, מנחות נסכים
Thus, non oleum.	Panes propositionis.
Nec oleum, nec thus.	Panes duo pentecostales, fertum peccatoris & zelotypiae.

Sola lagana sive רקיקין ungebantur oleo, ad formam Graeci X, ut quidam volunt, quum reliquis, quae oleum requirebant, oleum immisceretur. Thus autem non solebat separatim offerri in altari exteriori. Semel tantum id factum legitur *Numer*. 7. 13. sed erat, uti Judaei loquuntur, הוראת שעה id est casus extraordinarius.

VIII. Tradunt in *Siphra fol.* 74. 2. in praeparatione fertorum quae parantur in vase requiri tres כתנות השמן *effusiones olei*. I. Oleum inditur vasi, tum oleo additur simila. II. Oleum superfunditur & miscetur simila. Haec actio est בלילה. Tum sequitur לישה *subactio* aqua addita, deinde עריכה *formatio* qua fertum figuram suam accipit, & coctio. Post comminutio in frusta, dicta פתיתה. vid. §. VIII. *Modus affusionis olei, & unctionis.*

Bb 5 *Levit.*

Levit. 2: 6. & *Menachoth.* VI. 4. Haec locum non habebat in ferto ſacerdotum aut Pontificis M. quia nec pugilli acceptio. *Siphra fol.* 75. I. Verum hanc R. Simeonis ſententiam ſapientes non probant. *Menachoth.* VI. 4. ubi docemur panes pentecoſtales & propoſitionis non requirere פתיתה, quod non parentur in vaſe, בכלי. III. Oleum tertio affunditur. Haec eſt יציקה. Denique pugillus eximitur a ſacerdote & adoletur, quum בלילה & יציקה non neceſſario requirant operam ſacerdotis *Levit.* 2. 2. *Siphra fol.* 70. 2. reliquum comeditur a ſacerdotibus. Ceterum רקיקין *lagana* oleo ungebantur, (erant משוחים non בלולים *Siphra fol.* 73. 2. & *fol.* *74. I. dicitur de laganis ſacrificii תודה uncta fuiſſe digito כמין כי inſtar X Graeci) & reliquum oleum quod a laganis non imbibebatur, effundi debuit ſuper ignem, ſi ſint lagana Pont. M. vel ſi ſint alia, comedebatur a ſacerdotibus. Huc facit dictum R. Simeonis; ſi videris oleum quod partiuntur inter ſe ſacerdotes in atrio, ne quaere quid ſit: eſt enim Log olei leproſi vel *reliquiae laganorum ex fertis Iſraëlis* מותר רקיקי מנחות ישראל, quae ungebantur & reliquum comedebant ſacerdotes.

dotes. Si videris oleum effundi super ignem ne quaere quid sit: est enim reliquum ex laganis fertorum sacerdotum, מנחת כהן רקיקי מנחות כוהנים vel מנחת כהן משיח ferti sacerdotis uncti. *Menachot.* XII. 5. & VI. 3. *Zevachim.* x. 8.

IX. Quatuor erant mensurae diversae fertorum ac libaminum, quae tesseris 4, quarum usus in templo erat, fuere distinctae. *Schecalim.* v. 3. Primae tesserae inscripta erat vox גדי *hircus*, sacrificia omnia notans ex genere caprino & parva generis ovini. Illa requirebat decimam Ephae similae & quartam partem Hin olei & 4 partem Hin vini. Alteri tesserae inscriptum erat זכר *masculus*, id est aries (Samaritana lingua etiam aries דכר dicitur) sacrificia notans ex genere ovium majora, & requirebat duas decimas similae cum tertia parte Hin olei & pari quantitate vini. Tertiae tesserae inscriptio erat עגל *vitulus*, sacrificia notans ex genere boum. Ad hanc requirebantur tres decimae similae & dimidium Hin olei ac par quantitas vini. Quarta tessera erat חוטא *peccatoris*, id est leprosi divitis, qui tres decimas similae oleo mixtas offerebat, & Log olei. Si pauper esset, offerebat cum agno decimam

§. IX. *Mensurae fertorum & libaminum diversae.*

cimam similae. Hinc videmus libamina agnorum & caprarum, sive holocausta sive sacra salutaria fuerint, fuisse trium logorum, arietum quatuor, boum sex: 12 logi autem faciunt unum Hin. Excipiebatur tamen a communi regula agnus die secundo paschatis, sive 16 Nisan, in holocaustum Deo offerendus cum manipulo hordeaceo: ei enim addebantur 2. decimae similae, quum ceteroquin una decima sufficeret, tertia pars Hin olei & quarta pars Hin vini. Confer *Siphra fol.* *10. 1.

§. X. *Tabella mensurarum sacrarum.* X. Quod ut distinctius intelligatur, trademus hoc loco tabellam mensurarum sacrarum, quibus in fertis dimetiendis & aliis rebus utebantur, ad quantitatem ovorum gallinaceorum a Judaeis redactas. L praefixum notat mensuras Liquidorum, A, Aridorum.

Liq. רביעית *Quartarius*, sive quarta pars logi, continet ova $1\frac{1}{2}$

Haec erat mensura poculi paschalis; nec licebat sacerdoti sacris operaturo plus vini, licet aqua mixti, bibere, si tantum meri bibisset. *Siphra fol.* *55. 2.

L. לוג.

{L.	לוג.	6
{A.	רובע. *Quadrans*, five quarta pars Cabi.	6
A.	קב. *Cabus.*	24
A.	עומר. *Omer.*	$43\frac{1}{5}$
L.	הין. *Hin.*	72
A.	סאה. *Satum.*	144
{L.	בת. *Bathus.*	432
{A.	איפה. *Epha.*	432
A.	כור. *Corus.*	4320

Ejus dimidium in aridis quoque לתך dicitur.

Ex quibus intelligitur decimam partem Ephae aequalem esse quantitati ovorum 43 & quintae parti ovi, quam mensuram Josephus vocat ἀσσάρωνα, עשרון, Moses עומר *Exod.* 16: 36. & tertiam partem Hin esse 4 logos seu 24 ova, quartam partem Hin, 3 logos, sive 18 ova, atque ita porro. In *Menachoth.* IX. 2. docemur septem in templo fuisse vasa quibus liquida metiebantur, quae μέτρα Josephus vocat.

1. *Hin.* Eo vase nil nisi olei unctionis quantitatem explorarunt tempore Mosis.

2. *Di-*

2. *Dimidium Hin*, ut metiri possent quantitatem vini debitam sacrificiis quorum tessera erat עגל.
3. *Triens Hin*, in usum sacrificiorum tesserae זכר.
4. *Quadrans Hin*, in usum tesserae inscriptae גדי.
5. *Log*, pro tessera חוטא.
6. *Dimidium logi*, ad metiendam quantitatem olei infundendi lychno unicuique lychnuchi sacri, & oleum sacrificii תודה, & aquam mulieri adulterii suspectae dandam.
7. *Quadrans logi*. Haec erat quantitas olei singulis crustulis Pontificis addendi, & aquae supra quam avis leprosi mundandi jugulatur.

§. XI. *Libamen vini.*

XI. Vinum quum libaretur, id על גבי המזבח in summo altari fiebat, in alterum ex duobus simpulis ad angulum altaris notozephyrinum constitutis. *Eduioth.* VI: 1. *Succa* IV: 7. ita quidem ut inde versus inferiora altaris, לשיתין, descenderet: & hoc modo videntur debere intelligi qui scribunt vinum effusum fuisse in fundamentum altaris, uti in *Ecclesiast. Siracid.* 50: 18. legitur ἐξέχεεν εἰς θεμέλια

θεμέλια θυσιαςηρίȣ ὀσμὴν εὐωδίας. Videlicet angulus altaris notozephyrinus tribus rebus inserviit parte sui superiore, 1. Libamini aquae. 2. Libamini vini. 3. Holocaustis avium; si ab ortu altaris spatium non esset. Parte autem sui inferiore tribus his rebus inserviit. 1. Sacrificiis piacularibus avium. 2. Adductioni fertorum. 3. Excipiendis reliquiis sanguinis. Vide *Zevachim*. VI: 2.

CAP. VIII.

De primitivis & primitiis.

I. Quae Hebraei בכורים appellabant, vulgo *primitiva* dicimus, ad distinctionem τῶν תרומות, sive *primitiarum*, de quibus postea agetur: quamvis non desint inter Christianos qui nullam inter haec duo distinctionem agnoscant, quum tamen & ex ipso Sacro Codice *Num.* 18: 12. & 13. & *Nehem.* 10: 35. ubi de ביכורים sive *primitivis* agitur & commate 37, ubi de primitiis, uti & ex traditionibus Judaeorum appareat ea fuisse diversissima. Graecis πρωτογεννήματα appellantur *Num.* 18: 13. 1 *Macc.* 3: 50. at primitiae ἀπαρχαὶ τῶν γεννημάτων. *Tob.* 1: 6. §. I. *Primitiva quae.*

II. Lex

§. II. *Quando & unde afferenda.*

II. Lex de afferendis primitivis non obligabat Judaeos (ita ipsi contendunt) nisi stante templo vel tabernaculo Schilunte exstructo, quia Deus ea ad בית aedem sacram afferri jussit. *Exod.* 23: 19. *Deut.* 26: 2. *Nehem.* 10: 35. *Schecalim.* VIII: 8. Atqui aedes Schiluntica בית appellatur 1 *Sam.* 1: 24. Verum mea quidem sententia primitiva deferenda fuere ad tabernaculum, ubicunque locorum esset, non ad solum Schilunticum. Fuit enim revera בית, quamvis hoc nomen in emphasi sua templo magis conveniat: nam Deus 2 *Sam* 7. 6. negat se ab exitu ex Aegypto usque ad tempora Salomonis habitasse in בית. Atque ita alterutrum dicendum videtur, aut non fuisse tabernaculum Schilunticum בית, aut certe tabernaculum alibi fixum aeque ac Schilunte בית dici posse, prout vel magis aut minus late notio בית patere existimatur. Ex terra Canaan illa afferri debuere, cui adnumerantur regiones Sichonis & Ogi, ac Syria a Davide subjugata. Aegyptus autem, Babylonia, Ammonitis & Moabitis, terrae Israëlitis propinquae, decimas quidem & primitias solvebant, secundum traditiones Judaeorum, neutiquam vero primitiva.

III. Ex

III. Ex septem rerum generibus primitiva adducebantur, tritico, hordeo, uvis, ficubus, malogranatis, olivis & dactylis: non ex aliis, si Judaeis credimus: *Biccurim.* 1:2. *Gem. Becoroth.* 35:1. quia haec species tantum recensentur *Deut.* 8:8. & in pentateucho aliorum fructuum illius terrae non fit mentio. Deus autem jusserat ex omni fructu terrae illa adferri. *Deut.* 26:2. Atque ita etiam *Nehem.* 10:36. legimus eos attulisse ביכורי ארמתנו ובכורי כל פרי כל עץ *primitiva terrae & primitiva omnium fructuum arboreorum ad templum*: adeoque possemus nos more Judaico argumentantes dicere; ת' ל' כל עץ. Debuerunt haec omnia esse optima & selecta. Quod si viae longinquitas non pateretur ea recentia adduci, uti uvas aut ficus, siccatas eas aut passas afferebant. Si autem hae 7 species uni corbi essent imponendae, infimum erat hordeum, supra id triticum, dein olivae, dactyli, malogranata, ficus, & circa illas vel supra uvae. §.III. *Species eorum septem.*

IV. Lex divina non definivit quae quantitas primitivorum adduci debuerit, uti in decimis; sic ut omnis agri proventus in primitiva consecrari possit: *Biccurim.* 11:4. *Siphra fol.* *25. 1. At si §.IV. *Primitivorum quantitas.*

quis totius agri proventum in תרומות sive *primitias* sacrare voluisset, non licebat, quia scriptum est non omne ראשית sed aliquid de eo, מראשית, esse dandum. *Gem. Hier. Pea.* 15: 1. *Gem. Hier. Terumoth.* 42: 4. Recensentur videlicet primitiva inter sex res, quibus in lege Dei nulla mensura est statuta sed per decreta doctorum. Vid. *Pea.* 1: 1. Sunt autem hae

1. פאה, angulus agri demessi pauperibus relinquendus.
2. Primitiva.
3. Sacrificia praesentiae, ראייה, in festis.
4. Sacrificia solennitatis, חֲגִיגָה.
5. Officia pia, גמילות חסידים, uti mortuos sepelire, aegrotos visitare: quod corpore praestatur. Sed si nummis alios juvet, quinta pars bonorum est mensura, quam non transgrediuntur: erant enim Jeschubab & alii qui omnia bona sua erogabant in pauperes. Sapientes itaque in Usha constituerunt, ne quis ultra quintam bonorum partem daret.
6. Studium legis. *Jos.* 1: 8.

Addunt in *Gemara Hierosol. Pea.* 16: 1.

7. עפר

7. עפר סוטה, pulverem mixtum aquis Sotae.
8. רוק יבמה, ſputum fratriae a leviro repudiatae.
9. אפר פרה, cinerem vaccae rufae.
10. דם צפור של מצורע ſanguinem avis leproſi.

Sed ex decreto ſapientum unum de 60 dari debet, אחד מששים *Gem. Hier. Biccurim.* 65: 3. *Siphra fol.* *202. 2. cujus numeri memoriale eſt in voce טנא, *caniſtrum.*

V. Non ante pentecoſten licuiſſe ea Hieroſolymas afferre colligunt Judaei ex *Exod.* 23: 16. *Levit.* 23: 16, 17. nec poſt feſtum encoeniorum, 25 diem menſis Kiſleu; quia viles illi fructus erant, qui poſt hoc tempus matureſcebant. *Biccurim.* I: 6. *Challa.* IV: 10. §.V. *Tempus.*

VI. Nonnunquam dominus fructus primos ante maturitatem in ipſa arbore notabat & deſtinabat primitivis. *Biccurim.* III: I. Aliquando ex fructibus decerptis & ſimul collectis primitiva ſeparabat, ita tamen ut ſeparatio primitivorum praecedat primitias & decimas. *Terumoth.* III: 7. Dein vel ipſe, vel alius ejus nomine, ea impoſita caniſtro (cui §.VI. *Modus ea ſeparandi & offerendi.*

turtures plerumque vel pulli columbarum appensi erant) afferebat ad atrium (quod maxima pompa fieri solebat, uti videre est in *Biccurim.* III: 2.) & tradebat, recitata confessione (*Deut.* 26: 3—10.) sacerdotibus ephemeriae ministrantis, qui ea inter se dividebant & Hierosolymis comedebant, ipsi & uxores & servi & pecora, dum dominus ipse Hierosolymis pernoctabat. Est enim hoc quoque unum ex 7 requisitis primitivorum, quae hoc ordine Judaei recensent. I. Requiritur eorum adductio Hierosolymas, quam primitiae & decimae non requirebant. II. Vasi debent indi, quod si metallicum esset sacerdotes domino reddebant, si junceum, servabant. III. Confessio הגדה super iis recitanda est, a qua tamen liberae sunt mulieres, tutores, servi. *Biccurim.* I: 5. quaeque tantum recitabatur inter pentecosten & festum tabernaculorum. Quae postea afferebantur, confessione carebant. *Biccurim.* I: 6. IV. Sacrificium requiritur: id colligunt ex *Deut.* 16: 14. V. Canticum, quod Levitae canebant. *Psal.* 30: 2. VI. Agitatio & collocatio eorum ad angulum altaris notozephyrinum. Vid. *Gem. Hier. Biccurim.* 65: 4. Contra stare videtur Misna

Me-

Menachoth. v: 6. VII. Pernoctatio dominorum in urbe. *Deut.* 26: 2. *Biccurim.* II: 2, 3, 4.

VII. Primitias nuncupamus, quas Hebraei תרומות dicunt & תרומת כהנים *Nehem.* 13: 5. (licet primitiva *Deut.* 12: 17. etiam dici תרומות fateantur) Graeci ἀφαιρέματα & ἀπαρχὰς τῶν γεννημάτων, vel πρωτογεννημάτων *Eccles. Sirac.* 46: 28. (quae una cum πρωτοκουρίαις, primitiis lanae detonsae, Tobias sacerdotibus dare solebat, *Tob.* 1: 6.) alii delibationes, ablationes, vel oblationes primas. Hoc nomine intelligimus dona, quae Israëlitae sacerdotibus dabant e fructibus terrae Israëliticae (e vicinis quatuor, Babylonia, Aegypto, Ammonitide & Moabitide uti & e Syria dabantur, sed eas inferre in terram Israëliticam non licuit. *Schevüth.* VI: 6.) jam ad usum humanum praeparatis, פריות הנגמרים, qua ratione a בכורים sive primitivis distinguuntur quae constant ex fructibus non elaboratis, *Deut.* 18: 4. Appellatur hoc ipsum תרומה גדולה *ablatio magna*, ἀφορισμὸς μέγας, & sequitur illa separationem primitivorum. *Terumoth.* III: 7. *Gem. Betza.* 13: 2.

§. VII. *Primitiarum nomen & distinctio a primitivis.*

VIII. Quantitas non erat a Deo definita: verum Judaei tradunt vulgo unum ex

§. VIII. *Quantitas*

primitiarum. ex 50 pro primitiis datum fuisse: si liberalis quispiam esset, unum ex 40 dabat (ita Hilleliani statuunt) vel secundum Schammaeanos, 30: quo refertur *Ezech.* 45: 13. si avarus, unum ex 60. Ipsam vocem תרומה volunt innuere תרי ממאה *duo de centum*: & hujus traditionis Judaeorum meminit Hieronymus ad *Ezech.* 45. *p.* 1040. qui tamen has תרומות appellat *primitiva*, quae nunc vulgo, ut a בכורים distinguantur, *primitias* nuncupamus.

§. IX. *Cui dandae.* IX. Dabantur hae sacerdoti, cuicunque dominus vellet. In *Nehemiae cap.* 10: 37. primitiae leguntur datae fuisse sacerdotibus in templo ministrantibus & delatae ad conclavia domus Dei (confer *Nehem.* 13: 5.) quod eo tempore factum fuisse videtur ut major frequentia sacerdotum ad templum conflueret. Simile quid & eodem scopo videtur factum 2 *Chron.* 31: 4. In apocrypho libro Judith legitur quoque ἀπαρχὰς τοῦ σίτου, videlicet has primitias, destinatas fuisse sacerdotibus ministrantibus Hierosolymis.

§. X. *Quomodo comedendae.* X. Comedi debuere in terra sancta a sacerdotibus mundis, *Num.* 18. 11. *Terumoth.* IX: 3. Nec illi tantum tam adulti quam impuberes, sed & uxores, liberi, servi

servi eorum & pecudes ad harum primitiarum comestionem admittebantur. *Terumoth.* XI: 9. Videlicet primitiae erant intermediae sanctitatis inter decimas & קדש, cibos sacros. Decimae, חולין sive *res profanae* appellantur respectu primitiarum: & primitiae respectu קדש, sive ciborum sacrorum, quasi profanae censentur. Homo leprosus die septimo rasus, & corpore ac vestibus lotus, mundus est nec alios polluit, & טבול יום existens edit illo die de decimis. Postquam sol ejus diei occidit, edit de primitiis. Denique quum obtulit sacrificium suum, admittitur ad קדש sive edendos cibos sacros. *Chagiga.* III: 3. *Kelim.* I: 5. *Negaim.* XIV. 3. Partes sacrificiorum comedendae appellantur קדש *sacra* singulari ratione, atque ideo Josephus legem a Deo latam *Levit.* 12. 4. בכל קדש לא תגע *sacra ne attingat*, explicat *lib.* III. 10. θυσιῶν μὴ ἅπτεσθαι, sic ut קדש sint θυσίαι. Ceterum filiae sacerdotis nuptae Israëlitae non licebat comedere de primitiis. *Jevamoth.* IX: 6. nec servis ejus. *Ibid.* VII: 2. sed filia Israëlitae nupta sacerdoti comedit de primitiis. *Ibid.* IX: 5. etiam servi ejus. *Ibid.* VII: 2. sed mortuo marito non. *Gittin.* III: 4. Praeterea in

Sota. 1:3. recensentur quinque uxores sacerdotum, quae, etiamsi filiae essent sacerdotum, prohibentur in perpetuum edere primitias. Non licebat autem ex dactylis mel, e pomis vinum, acetum ex uvis hyemalibus conficere, vel ullos fructus coctione vel mixtione ita permutare ut aliam naturam induant, & ex cibo convertantur in liquores, exceptis solis olivis & uvis, e quibus vinum & oleum parare licitum erat. *Num.* 18: 12. *Terumoth.* XI: 3. *Schevüth.* VIII: 4.

CAP. IX.

De decimis.

§. I. *Decimarum nomina & species* 4.

I. Ablatis primitiis reliquum acervum fructuum lustrabat dominus, & decimam partem inde decerptam Levitis dabat quibus vellet. *Num.* 18: 21. Haec מעשר *decimae*, & מעשר ראשון sive δεκάτη πρώτη *decimae primae* nuncupabatur, respectu decimarum secundarum quas ipsi domini comedebant. Ex his decimis primis Levitae decimam partem pendebant sacerdotibus, quae תרומת מעשר sive מעשר מן המעשר *ablatio decimarum* vel *decimae e decimis*, dicebantur. Tum dominus ex reliqua massa alias decimas

cimas ſeparare debebat eaſque Hieroſolymis comedere, quae ſunt מעשר שני *decimae ſecundae.* Hae quum anno tertio & ſexto ab anno ſabbathico non comederentur Hieroſolymis, pauperibus dari ſolebant, dictae מעשר עני *decimae pauperum.* Sic ut quatuor hinc naſcantur ſpecies decimarum. 1. *Decimae primae.* 2. *Decimae e decimis.* 3. *Decimae ſecundae.* 4. *Decimae pauperum.*

II. Singulis annis, excepto anno ſabbathico decimae primae ſolvebantur de omni proventu terrae, videlicet Iſraëliticae, & 4 regionum vicinarum, Babyloniae, Aegypti, Ammon & Moab, ſecundum conſtitutiones doctorum: ceteroquin enim חוצה לארץ extra terram נפטרו מן המעשרות *liberi ſunt a decimis. Echa Rabbati.* 57: 3. *Midraſch Ruth.* 47: 4. Proventum intellige qui in eſcam cedit & cuſtoditur *Maaſeroth.* 1: 1. etiam ſiliquas, oryzam, cuminum, ex inſtitutis ſcribarum. *Demai.* 11: 1. *Matth.* 23: 23. De tribus fructibus praecipuis nuncupantur *Nehem.* 13: 5, 12. decimae frumenti, muſti, & olei. §.II. *Decimae primae quae.*

III. Levitis dabantur *Num.* 18: 21. *Nehem.* 13: 5, 10. qui eas comedebant; nec ii tantum ſed & uxores eorum ac liberi. §.III. *Quibus dandae.*

Tobias scribit *cap.* 1. 7. se πρώτην δεκάτην dedisse sacerdotibus τοῖς υἱοῖς Ἀαρὼν τοῖς θεραπεύουσιν ἐν Ἱερουσαλήμ. Quod non convenit cum prima Dei institutione, qua Levitis decimae primae assignatae sunt. Sed in Hebraeo libro Tobiae dicitur, מעשרות *decimas* & primogenita (animantum, ut videtur) ad sacerdotes detulisse, & frumentum, vinum &c. ad Levitas, ac decimas secundas tertiasque dedisse peregrinis & pupillis. Quia autem hae decimae חולין, non sanctae, habebantur, negligentiores fuere in his solvendis Judaei, & licet primitias, תרומות, studiose solverent, quarum neglectus poenam כרת, sive excidii, mereretur, vendebant saepe fruges non decimatas pro decimatis *Gem. Hier. Maaser Scheni.* 56.

§. IV. *Illustratur* Hebr. 7:5.

IV. Quaeri hoc loco potest de sensu verborum Pauli *Hebr.* 7:5. Οἱ ἐκ τῶν υἱῶν Λευὶ τὴν ἱερατείαν λαμβάνοντες *mandatum habent accipiendarum decimarum a populo.* Ubi non Levitis sed sacerdotibus decimae videntur tribui. Dici posset respici hic ad decimas, quas Levitae dabant sacerdotibus, ita ut populus sacerdotibus per Levitas decimas solveret, quemadmodum Deus ipse primitias accipere dicitur, quae sacerdotibus dabantur, in *Gem.*

Gem. Sanhedrin. 39: 1. At videtur potius hic agi de Levitis ipsis, sic ut *illi qui ex filiis Levi sunt*, intelligantur esse Levitae *quorum tribui jura sacerdotii concessa sunt*, sive τὴν ἱερατείαν λαμβάνοντες, qui jus habent ad decimas. Nam commate 14 tribui Leviticae sacerdotium a Mose tributum memorat, & commate 9 *Levi* scribit *decimas accipere*. Ita in Targum *Hieros. Gen.* 25: 31. legitur pontificatum maximum datum tribui Levi איתיהיבת כהונתא רבתא לשיבתא לוי & *Jos.* 8: 7. Sacerdotium esse haereditatem Levitarum. Nec dubium esse potest, quin Levitae illi fuerint, quibus Deus mandaverit decimas a populo accipere, non sacerdotes: etiamsi, ut Judaei tradunt, in *Gem. Ketuvoth.* 26: 1. stante templo II, decimas Levitis aliquando non dederint, vetante hoc Ezra, sed sacerdotibus. Hic autem agit Paulus non de consuetudine, sed de mandato Dei, quo certe Levitae ad decimas jus acceperunt.

§. V. *Decimae e decimis.*

V. Ex his decimis Levitae sacerdotibus decimas pendebant, secundum mandatum Dei *Num.* 18: 26. *Nehem.* 10: 38. ubi illae ad templum delatae fuisse dicuntur (uti & in libro Tobiae *c.* 5: 19. legitur δεκάτας τῶν γεννημάτων Hierosolymas

lymas fuisse delatas) quum tamen Judaei velint licuisse eas dare cuicunque sacerdoti aliquis vellet, quod ad consuetudinem, non jus, referri debet, & ad illa tempora spectare videtur ad augendam sacerdotum in templo frequentiam, utque eo magis templo adhaererent, uti commate ultimo ejus capitis monetur. Solebant enim a templo aufugere quod illuc debita munera non afferrentur: id de Levitis notatur *Nehem.* 13. 10. Saepe enim cibus deerat sacerdotibus atque ideo decimae jubentur afferri ad templum ut sacerdotes haberent quod ederent. *Maleach.* 3. 10. Et Chizkias conclavia paravit ad eundem usum in templo. 2 *Chron.* 31: 11. Quod si decimis carerent sacerdotes, saepe contingebat eos fame enecari, teste Josepho *Ant.* xx. 8. Has Hieronymus *comment. ad Ezech.* 45. *p.* 1040. *δευτεροδεκάδας* appellat, sive *decimas secundas*: quo nomine Judaei aliter utuntur, uti §. sequenti videre est. Nec tamen erat necessarium ut Levita has decimas ipse sacerdoti daret: poterat id Israëlita facere & portionem Levitis dandam ea parte imminuere. Sic David legitur dedisse sacerdoti Irae Jairitae decimas, quapropter volunt 2 *Sam.* 20: 26. dici

dici illum fuisse לו, Davidi, sacerdotem, cui David dona daret, non aliis.

VI. Decimae autem secundae Hierosolymis a domino (qui solebat sacerdotes & Levitas in convivium adsciscere) debuerunt comedi, nec in luctu nec immunditie. *Deut.* 12. 17. & 14. 27. vel dum tabernaculum Schilunte fuit, in omni loco unde Schilo conspici potuit, uti Judaei tradunt in *Megilla.* I. II. Non licuit pretium earum aliis rebus impendere quam cibo, potui, vel unctioni. *Schevüth.* VIII. 2. Tobias testatur se decimas secundas vendere consuevisse, & pretium earum Hierosolymis quotannis impendisse. *Tob.* I. 7. *Maaser scheni.* I. 7. & II. in quo codice hoc argumentum copiose illustratur. Decimis his adnumeratur fructus plantae quarti anni, Hierosolymis uti decimae secundae comedendus. *Lev.* 19: 24. *Maaser scheni* v. I. *Gem. Hier. Pea.* 20. 3. *Siphra fol.* *210. I. §.VI. *Decimae secundae.*

VII. Ad decimas pauperum, πτωχοδεκάδας dictas Hieronymo, non tantum Israëlitae sed sacerdotes & Levitae tenebantur, quia videlicet urbes suas ערי מגרש habebant. Has praeter decimas secundas persolutas fuisse, uti δεκάτην τρίτην, Josephus videtur putasse *Antiq.* IV. §. VII. *Decimae pauperum, & eorum privilegia.*

1v. 8. Erat hoc unum ex quinque privilegiis quae Deus pauperibus concesserat, quorum primum hoc erat, alterum פאה, angulus agri non metendus sed relinquendus iis. *Lev.* 19. 9. (confer *Massechet Pea.*) tertium, spicae decidentes, לקט *Levit.* 19. 9. quartum, uvae cadentes *ibid. comm.* 10. quintum, manipulus per oblivionem in agro relictus, uti & olivae. *Deut.* 24. 19. Confer *Pirke Avoth.* v. 9. In *Siphra fol.* *202. 1. legitur si quis Ethnicus messe segetis suae peracta proselytus fieret, non teneretur ad haec tria, הלקט, והשכחה ופאה.

§. VIII. *Confessio decimarum.* VIII. Omnibus his rite & legitime ablatis confessionem decimarum הדירן המעשר edebat dominus, quae extat *Deut.* 26. 13. quamque abrogavit Jochanan P. M. *Sota.* IX. 10. *Maaser scheni.* v. 15. quia in illa occurrunt haec verba, *dedi Levitis.... & secundum omnia quae praecepisti mihi:* quod vere dicere non poterant, quia Ezras constituerat (ita Judaei scribunt, sed alii negant) ne Levitis decimae darentur sed sacerdotibus, quia recusabant cum ipso Hierosolymas adscendere. *Ezr.* 8. 5.

CAP.

CAP. X.

De votis.

I. Poterat aliquis res profanas ſacras fa- cere ſuſcepto voto, & vel perſo- nas, ſe & alios qui ſub poteſtate ejus erant, vel res, Deo ſacrare. Vota haec נדרים appellantur: de quibus agitur *Num.* 30. & per totum codicem Talmudicum *Nedarim.* §. I. *Vota quae.*

II. Perſonae ſecundum aeſtimationem ſuam Deo conſecratae ἁπλῶς redimi poterant, *Levit.* 27: 3. & ſacerdotum erat eas aeſtimare, uti jam ante indicatum fuit. Maris ערך ſive aeſtimatio, a nato 20 annos uſque ad 60, erat 50 ſiclorum argenteorum. Faeminae, 30 ſiclorum. Maris a nato 5 annos uſque ad 20, ſiclorum 20, faeminae 10 ſiclorum. Maris a nato menſem unum, 5 ſiclorum, faeminae trium. Maris ſupra aetatis annum 60, ſiclorum 15, faeminae ſiclorum 10. Qui victimam Deo ſacraverat altari idoneam, offerre eam debuit: nec redimere nec commutare eam licuit. *Levit.* 27: 10. Animalia immunda redimebantur addita quinta parte pretii. *Ibid. comm.* 13. Primogenita animantium, & ſi quae etiam ſine §. II. *Perſonae & res devotae quae.*

sine votis Deo sacra erant, denuo voveri non poterant. Domum Deo devotam & agros haereditarios aestimabat sacerdos & vendebat: quae si ipse dominus non redimeret, etiam in jubilaeo ad eum non redibant. Quod autem per חרם erat devotum redimi non poterat sive esset homo, sive bestia, sive ager possessionis, לא יגאל *non redimetur*; sed erit קדש קדשים ליהוה res sanctissima, Deo sacra. Homines per חרם devoti mortem subibant. *Levit.* 27:29. Confer *Erachin.* VIII:6.

§. III. *Vota prohibentia quae.* III. Judaei dispescunt vota in species duas, quarum priorem constituunt נדרי אסור *vota prohibentia*, posteriorem נדרי הקדש *vota consecrantia*. *Vota prohibentia* illa nuncupantur, quum aliquis vovet abstinentiam a re licita, veluti si cibis, vestibus, actionibus his aut illis se non usurum promittat. Formula horum votorum erat: *haec res sit mihi* כקרבן *sicut res Deo sacra*: & per illam interdicebat sibi illius rei usum. Aliquando per compendium hae formulae pronunciabantur, verbi gratia, שאני אוכל *me non comesturum*: talesque Judaeis ידות, quasi *ansas* dicas, appellantur, quas qui habet, reliquum vasis facili negotio adsequetur.

IV. *Vota*

IV. *Vota consecrantia*, sive נדרי הקדש sunt illa per quae aliquid libere vovetur in usus sacros, dividunturque & ipsa in species I. קדשי המזבח *sacra altari* & II. קדשי ברק הבית *sacra reparationi templi*. *Sacra altari* distinguuntur in נדרים, *vota generalia*, veluti si quis dicat, *voveo holocaustum*, & נדבות, *vota specialia*, ut si quis dicat, *voveo hoc animal in holocaustum*. Confer *Lev.* 23: 38. & *Kinnim.* 1. 1. Quod si essent animalia immunda consecrata altari, veluti equi, habebantur ac si consecrata non essent: at si quis ea holocausta voverat, vendi debuere & pretium in holocausta impendi. Confer *Siphra fol.* 131. 2. Animalia munda offerebantur: sed si vitium contraxissent ante votum sive consecrationem, ipsa a sacerdote aestimabantur & communi usui permittebantur, ita tamen ut eorum pretium simili victimae esset impendendum: atque ita etiam omnia apta ut offerantur in altari דברים הראוים למזבח uti oleum, vinum, simila. *Siphra fol.* 131. 2. *Sacra* autem *reparationi templi* spectabant vel personas vel res. Poterat aliquis pretium aestimationis sui vovere. *Lev.* 27: 2. vel res, animalia videlicet, domos, agros, aut res mobiles.

§. IV. *Vota consecrantia quae.*

§. V. *Votum Jephtae erat bipartitum.*

V. De voto Jephtae, quo illud devovit quod sibi reduci primum occurreret, disputari solet, quomodo intellexerit ipse haec verba והיה ליהוה והעליתיהו לעולה quae nos, existimantes Jephtam non immolasse filiam suam, reddimus, *erit illud Deo sacrum, aut in holocaustum id offeram*. Quandoquidem enim constat ex *Exod.* 21: 15. & aliunde, literam Vav per *aut* aeque ac *et* posse verti, hunc sensum fuisse verborum ejus suspicamur, quia de eo agens quod egrediens ex domo sibi occurreret, de solis hominibus cogitare non potuit, quod illos in holocaustum Deo offerre nec licitum nec Deo gratum esse sciret: & de solis animantibus brutis cogitare non potuit, quod homines magis quam bruta animantia ei occursuros esset probabile, nec omnia animantia Deo in holocaustum offerri possent. Videtur itaque ipsa rei natura flagitare ut bipartitum concipiatur votum: sic ut vel generatim Deo sacrum esset, quo poterat modo; & speciatim si animal esset sacrificiis aptum quod Divina providentia ei in occursum mitteret, holocaustum esset. Oblatio quidem animalis mundi in holocaustum res tanti momenti non erat, ut ea sola in signum grati

ti animi pro reportata victoria Deo voveri debuerit: sed nec hoc solum vovit Jephta, & se in illo discrimine constituit, ut non animantibus, sed rebus carissimis, privari posset.

VI. Ad voti hujus illustrationem sequentia notari merentur. Primo quidem, votum hoc ita debere explicari, ut Jephta credere potuerit rem quam vovebat fore Deo gratam. Ideo enim vovit ut a Deo victoriam consequeretur, aut certe grati animi signum ederet. Non potuit itaque vovere, se illum e domesticis qui primum ei occurreret interfecturum. Id gratum esse Deo non poterat. Secundo: res omnes posse sacrari Deo, licet modis diversis: & de mulieribus ipsis legi *Num.* 31: 35. quae concubitum maris non cognoverant, eas Deo datas, id est, sacras fuisse. Tertio: per *Cherem* non licuisse devovere homini Israëlitae domesticos suos Israëlitas, qua data licentia caedibus lata porta fuisset aperta. Hominem immolans Deo erat abominatio, *Jes.* 66: 3. Servos ipsos non licuit laedere, oculisque aut dentibus privare, *Exod.* 21: 26. Quid? quod nullum proximum laedere licuerit, *Lev.* 24. 20. Adeoque devoti per *Cherem* fuere ex

§. VI. *Illustratur idem.*

Cananaeis, captivis &c. *Num.* 31: 7. 1 *Sam.* 15: 33. Quarto. De immolatione filiae Jephtae, ubi, quando, & per quos illa peracta sit nihil in Sacro codice legitur. Fuissent autem sine dubio hae circumstantiae notabiles: e contrario status innuptus filiae deploratur, nusquam mors: ne jam dicam de itinere puellarum ad filiam Jephtae *commate* 40: & pietate ejus *Hebr.* 11: 32. celebrata, quacum immane hoc facinus parum convenit.

§. VII. *Formula voti temerarii ex N. T.*

VII. Mentio fit in N. T. alterius voti temerarii, quo se Pharisaei subtrahere solebant officiis quae parentibus debebant, dicendo Κορβᾶν ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφεληθῇς. *Matth.* 15: 5. quod Hebraïce esset קרבן שאתה נהנה לי: nam נהנה est *utilitatem percipiens*, ut in *Midrasch schir hasschirim fol.* 7. 1. מריח נהנה אתרוג לא חסר, *utilitatem percipit qui odoratur, & pomum ipsum non minuitur.* Quales formulae in codice *Nedarim.* VIII. 7. XI. 11. & alibi plures inveniuntur, uti קרבן שאני נהנה לך vel קונם.

PARS

PARS IV.

DE

TEMPORIBUS SACRIS.

CAP. I.

De annis.

I. Anni initium quadruplex ab Hebraeis statuitur in *Rosch haschana* 1. 4. I. A mense Nisan incipit annus sacer, secundum quem festa disponuntur, quae si celebranda essent mense primo, vel tertio, a Nisan anni initium capiebatur *Exod.* 12: 2. Inde etiam anni regum Hebraeorum supputabantur, ita ut si quis rex in Adar regnaret, a Nisan alter annus imperii ejus inciperet. R. Nathan & R. Isaac etiam hoc anni initium fuisse dicunt לשכירת בתים *locationi aedium. Mechilta.* 2. 2. Hinc quoque annos tum ante tum post diluvium videntur patriarchae fuisse exorsi. II. A mense Tisri incipit annus civilis, quo in contractibus, creandis magistratibus (vide Chrysostomum *homil.* 27. *de nativ. Johann.*) sup- §. I. *Annorum initium quadruplex.*

 putan-

putandis jubilaeis & annis sabbathicis utebantur, uti & in annis plantarum, quae si modo 30 dies ante primum diem Tisri fuissent plantatae, anno videlicet decimo, censebatur id spatium pro anno primo: dein manebat in praeputio anno undecimo, duodecimo & decimo tertio usque ad diem 15 mensis Schebet. *Gem. Rosch hasschana.* 10. 1. III. A mense Elul incipit annus pecorum decimandorum, sic ut quae inter initium unius & alterius Elul nata essent, ejusdem anni foetus censerentur. IV. A die 15 Schebet initium capiebat annus fructuum ex arboribus decimandorum.

§. II. *Annorum inaequalitas.* II. Anni omnes veterum Hebraeorum non uno eodemque modo se habuerunt, sed alter altero longior fuit, quum illi quidem secundum cursum solis debuerint disponi, menses vero secundum cursum lunae (unde differentia dierum undecim nascitur inter dies 354 & 365) & nonnunquam mensis integer intersereretur. Lunae prae sole rationem habebant Judaei in constituendis temporibus, & hoc quoque respectu se a gentibus distinguebant, uti in *Zohar* legitur *in Genesin fol.* 236. 2. אומות העולם עבדין חשבן לשמשא וישראל לסיהרא *gentes in*

in computo solem sequuntur, Israëlitae lunam, & in *Mechilta* 3. 1. Annum quidem solarem 365 dies complecti scribunt in *Gem. Hier. Nazir.* 51. 3. *Gem. Beracoth.* 32. *Gem. Rosch hasschana.* 6. 2. vel, ut alii distinctius notant, dies 365, horas 5, minuta 817. Lunarem vero dies 354, horas 8, minuta 777. Annus *communis*, שנה פשוטה appellabatur, alter vero *intercalaris*, שנה מעוברת. Ille complectebatur aliquando dies 352, si menses plenos 4, cavos 8 contineret; 353, si plenos 5 cavos 7; 354 si plenos 6 & cavos 6, (qualis annus est in quo Judaei nunc versantur) 355 si plenos 7, cavos 5, & 356 si plenos 8, cavos 4. Annus autem intercalaris, auctus mense cavo, sive 29 dierum, modo erat 381, modo 382, 383, 384, & 385 dierum: si vero augeretur mense pleno, annus minimum erat 382 dierum, atque ita porro. Sic ut *in anno communi inter pentecosten unam & alteram, aut inter festum novi anni unum & alterum, eßet tantum 4 dierum differentia, & in anno intercalari dierum quinque* אין בין עצרת לעצרת ואין בין ר' השנה לר' השנה אלא ד' ימים בלבד ואם היתה שנה מעוברת ה' היה uti legitur in *Gem. Schabbath.* 87. 2. *Gem.*

Erachin. 9. 2. *Gem. Rosh hasschana.* 6. 2. & 20. 1. *Gem. Succa.* 5. 4. Confer *Erachin.* 11. 2.

§. III. *Anni intercalares qui.* III. Anni intercalatio fiebat inserto inter Adar & Nisan mense uno, ואדר appellato, & אדר בתראה *Gem. Rosh hasschana.* 6. 2. & אדר שני *ibid.* 19. 2. (de quo disputant an ille, an vero praecedens Adar sit insititius in *Gem Hier. Megilla* 71. 1.) quasi alterum Adar dicas. Haec erat necessaria, quia sine illa festum paschatis, quod in tempus maturescentis hordei incidere debuit, in ipsam hyemem incidisset: eaque fiebat, uti Talmudici tradunt, per praesidem synedrii & nonnullos ex collegis ejus qui ad hanc rem electi erant. *Gem. Sanhedrin.* 11. 1. Erant autem ad minimum tres, sed ad septem augeri poterant: inter quos summa erat auctoritas praesidis synedrii, sine cujus voluntate annus intercalari non poterat, & cujus nomine literae ad Judaeos procul degentes scribebantur, ut annum intercalatum esse, & quas ob causas, noscerent. Formula earum legitur in *Gem. Sanhedrin.* 11. 2. & in *Gem. Hier. Maaser sheni.* 56. 3. Tradunt Judaei in *Gem. Sanhedrin.* 18. 2. inter illos, qui de intercalatione deliberarent, nunquam fuisse

fuiſſe pontificem maximum, quippe cui intercalatio anni non placebat, quod per eam dies expiationis (quo ſe lavare aliquoties debuit & diu inſiſtere ſolo frigido) in tempora hyemi propiora incideret; aut regem, cui intercalatio anni placebat, quod ita ſtipendium anni communis extendere ad 13 menſes poſſet. Karaei autem intercalationem ſtante templo a pontifice maximo & reliquis ſacerdotibus, aut propheta, factam fuiſſe exiſtimant.

§. IV. *Cauſae intercalationis.*

IV. Tres cauſae praecipuae intercalandi annum recenſentur in *Gem. Sanhedrin.* 11. 2. תקופה *aequinoctium* (quam vocem nonnulli volunt aequinoctium autumnale ſemper indicare, uti *Exod.* 34. 22. ſed obſtat 2 *Chron.* 24. 23. coll. cum 2 *Sam.* 11. 1.) ſi ex tabulis aſtronomicis ſynedrium deprehenderet aequinoctium vernum futurum eſſe die 16 Niſan, aut poſtea, annum intercalabant. Sunt autem 4 tekuphae, Niſan, Tammuz, Tiſri, & Tebeth. Inter unamquamque erant 91 dies, 7 horae & dimidia. *Gem. Eruvin.* 56. 1. II. על האביב. Si ſeges hordeacea tardius proveniret, quam ut die ſecundo paſchatis, id eſt, 16. Niſan, meti poſſet. III. על פירות האילן. Si arbores,

res, quarum בכורים in pentecoste offerri debuere, baccas suas nondum, ut solebant, profudissent. Praeter has gravissimas erant aliae leviores causae intercalandi, in *Gem. Sanhedrin.* 11. 1. memoratae, 1. מפני הדרכים si viae per quas proficisci Hierosolymas solebant, refici deberent; vel 2. מפני הגשרים si pontes essent reficiendi, vel 3. מפני תנורי פסחים si furnos, in quibus agni paschales assabantur, imber ita vitiasset, ut inepti essent ad usum; vel denique 4. מפני גליות ישראל, si Judaei procul in exilio degentes in itinere haererent nec stato tempore Hierosolymis adesse possent; vel si ante initium anni instantis sabbathici vindemia sperari non posset.

§.V. *Tempus.* V. Non ante festum novi anni intercalare licuit, & plerumque exspectabatur mensis Adar. Toto autem mense Adar labente, usque ad diem 29, poterat annus intercalari, & senatus dicere; mensis qui cras initium capiet erit ואדר *Adar secundus. Eduioth* VII. 7. *Gem. Rosh hasschana.* 7. 1. *Gem. Hier. Sanhedrin.* 18. 4. & pro arbitrio illum Veadar plenum aut cavum statuebat. Non autem licuisse annum intercalare die 30 Adar, tradunt Judaei, quia si Nisan sequeretur, is

is dies ad Nisan pertineret: at quum sunt duo Adar, prior 30, posterior 29, dies complectitur. Hinc sapientes Chiskiae vitio verterunt quod עיבר ניסן בניסן *intercalarit Nisan in Nisan. Pesachim.* IV. 9. *Gem. Sanhedrin.* 12. 2. *Gem. Hier. Nedarim.* 40. 1. *Gem. Beracoth.* 10. 2. *Gem. Hier. Sanhedrin.* 18. 4.

§. VI. *De vario initio anni politici.*

VI. De initio anni politici, sive primo die mensis Tisri, observandus est canon Judaeorum לא אד"ו ר"ה ולא בד"ו פסח *nunquam* Adu *caput anni est, nec* Badu *pascha.* Id est, primum diem Tisri, si incideret in diem hebdomadis primum, quartum, aut sextum, non ab illo sed sequenti demum mensis initium esse faciendum; ad vitandum concursum duorum festorum se consequentium, uti sabbathi & festi tabernaculorum, si in diem primum hebdomadis incidat, diei expiationis & sabbathi si in quartum diem incidat, festi tabernaculorum & sabbathi si in sextum. Hanc trajectionem dierum vocant דחייה: at ea usitata semper apud Hebraeos non fuit, quum ex ipsa Misna probari possit diem expiationis proxime sabbathum praecessisse. Vide *Menachot* XI. 7. & *Schabbath.* XV. 3.

§. VII. *Annorum*

VII. Olim quidem anni supputati fuere

aerae antiquae. re initio ducto a vitis prophetarum aut clarorum hominum, uti *Gen.* 7. 11. vel exitu ex Aegypto *Exod.* 19. 1. *Num.* 33. 38. 1 *Reg.* 6. 1. vel exstructione templi 2 *Chr.* 8. 1. & annis regum. Postea ab initio exilii Babylonici epocham duxerunt. *Ezech.* 33. 21. & 40. 1. & quum in patriam rediissent, a condito templo secundo. Confer *Mechilta* 39. 2. ubi de variis aeris agitur. Verum anno quadragesimo hujus epochae, quum Alexander Macedo urbi Hierosolymitanae pepercisset, ab eo tempore aeram novam inchoarunt, qua ultra mille annos usi sunt, quaeque מנין שטרות *aera contractuum*, dicitur, vel ut aliis placet, aera *principatuum*, a 4 imperiis, in quae scissum fuit Alexandri regnum post ejus obitum. *Avoda zara.* 1. Annus labens est secundum hanc aeram contractuum ex mente Judaeorum 2020.

§. VIII. *Aera hodierna.* VIII. Hac aera abolita aut neglecta post Gemarae obsignationem coeperunt annos numerare a creatione mundi, quem morem nunc quoque habent; ita ut hic annus qui nobis est 1708, ipsis sit 5468, si videlicet addamus partem aliquam anni 1707: nam annus Judaïcus 5468 incepit a die 27 Septembris anni nostri 1707,

1707, qui ipſis erat primus dies Tiſri, & deſinet in 14 diem Septembris anni labentis 1708, qui ipſis erit ultimus ſive 29 Elul. Compendii cauſa ſolent millenarios numeros abjicere, & annum לפ׳ק תסח, ſecundum aeram minorem ſcribere, id eſt, 468; cui numero ſi addamus 1240, reſultabit annus labens aerae Chriſtianae.

§. IX. Sex tempeſtates anni.

IX. Dividitur annus in ſex tempeſtates a Judaeis in *Gem. Bava mezia.* 106: 2. Quarum ſingulae duos menſes integros compleƈtuntur.

זרע *Sementis.*	Dimidium Tiſri. Marcheſvan. Dimidium Kiſleu.
חורף *Hyems.*	Dimidium Kiſleu. Tebeth. Dimidium Schebat.
קור *Frigus.*	Dimidium Schebat. Adar. Dimidium Niſan.
קציר *Meſſis.*	Dimidium Niſan. Ijar. Dimidium Sivan.
קייץ *Aeſtas.*	Dimidium Sivan. Tammuz. Dimidium Ab.

חום
Calor.
{ Dimidium Ab.
Elul.
Dimidium Tisri.

§.X. *Usus hujus divisionis.*

X. Hinc illustrantur multa tum in sacro codice tum scriptis Judaïcis. *Joh.* 10: 22. hyems fuisse dicitur in festo encoeniorum id est 25 Kisleu. Videlicet tunc erat חורף. Dies quinquagesimus post חג, id est, festum tabernaculorum, incidit in חורף. Vide *Schir Haßchirim Rabba.* 36. 1. Mense nono rex sedebat ad ignem. *Jer.* 36. 22. Die vigesimo mensis noni, qui est Kisleu, erat tempus pluviarum. *Ezr.* 10. 13. Nota tria fuisse potissima pluviarum tempora *Gem. Nedarim.* 63. Pluvia prima descendit die 17 mensis Marchesvan. Tunc armenta redibant domum: nec pastores in tuguriis amplius habitabant in agris ut pecora observarent: sed circa pascha iterum pecora educebant. Pluvia secunda die 23 ejusdem mensis. Pluvia tertia primo die mensis Kisleu: atque hinc aestas nomine ימות החמה hiems vero ימות הגשמים nuncupari solet. Sic in *Gem. Joma.* 15. 2. dicitur fuisse תקופת טבת & nix Hierosolymis descendisse super Hillelem in fenestris auditorii sedentem. In Tekupha Tammuz vitis

vitis habet uvas & ficus fructus suos. *Echa rabbathi.* 70. 2. Et in Targum Coheleth, *da partem 7 & da partem* 8, ita redditur; partem seminis optimam terrae manda in Tisri mense septimo, sed & ne neglige mensem octavum. In *Nedarim* VIII. 4. קייץ id tempus esse legitur quo ficus maturae in corbes colliguntur. Haec & similia ex tabella modo exhibita haud parum lucis accipiunt.

§. XI. *Mensium nomina.*

XI. Menses, חדשים, in anno Hebraeorum sunt duodecim, nisi annus esset intercalaris, quo tredecim erant. Solebant autem olim nominari ab ordine quem in anno obtinebant, unde primus, secundus, &c. dicebantur. *Gen.* 8: 13. *Num.* 9: 11. 2 *Chron.* 15: 10. Postea his Chaldaicis nominibus insigniti sunt, & hoc ordine recensentur in *Gem. Pesachim.* 94. 2. & libro *Jetzira cap.* 5. *sect.* 2.

I. ניסן Nisan. *Nehem.* 2: 1.
II. אייר Ijar.
III. סיון Sivan. *Esth.* 8: 9.
IV. תמוז Tammuz.
V. אב Ab.
VI. אלול Elul. *Neh.* 6: 15.
VII. תשרי Tisri.
VIII. מרחשון Marchesvan,

IX. כסלו Kisleu. *Zach.* 7: 1. χασλεῦ 1 *Macc.* 1: 57.

X. טבת Tebet.

XI. שבט Schebat. *Zach.* 1: 7.

XII. אדר Adar. *Esth.* 3: 7. ita dictus Συριακῇ φωνῇ. 2 *Macc.* 15: 37. ὕσατος μὴν τοῦ ἔτους Josepho *Ant.* IV. 8.

Nomina alia mensium, ut זיו, mensis secundi 1 *Reg.* 6: 1. & בול octavi 1 *Reg.* 6: 38. & mensis 7, ירח האתנים 1 *Reg.* 8: 2. aut אביב mensis 1, *Exod.* 13 4. creduntur nomina non esse propria. Veluti de אתנים legitur, quia eo mense nati sunt patriarchae איתני עולם, hoc nomen tulisse, in *Gem. Rosh hasschana.* 11. 1. (quo faciunt haec Hieronymi ad *Mich.* 6. *pag.* 1538. *Sunt qui fortia fundamenta terrae Abrahamum Isaacum & Jacob & patriarchas reliquos interpretentur*) & ibidem de זיו, quia venit זיוא דאילני, vel quod eo nati sint זיותני עולם. Eademque fere de mensibus בול, אתנים, & זיו in *Gem. Hierosol. Rosh hasschana.* 56. 4. leguntur.

§. XII. *Convenientia cum nostris.* XII. Certo dici nequit quis horum mensium cum mensibus nostrorum annorum conveniat, siquidem anni Judaeorum

daeorum & menses inaequalis mensurae sunt. Plerumque *Nisan* cum nostro Martio, *Ijar* cum Aprili, convenire dicitur: atque ita etiam in *Midrasch Megillath Esther*. 132. 2. dicitur מזל טלה משמש בחדש ניסן, *signum arietis convenire mensi Nisan*, tauri τῷ Ijar, atque ita porro, ut signum piscium mensi Adar tribuatur. Sed nonnunquam dies mensis Nisan in Majum incidunt, uti anno elapso, aerae videlicet Judaicae 5467, quum dies 30 mensis Nisan idem esset ac 2 Maji, anni aerae nostrae 1707, propter insertum mensem ואדר. Atque ita Josephus *l.* VII. *de bell.* 12. diem festum azymorum scribit fuisse nonum Aprilis. Quomodo autem menses Judaici hoc anno conveniant cum nostris hinc colligitur.

Anno Judaico 5468.	*Anno aerae Christianae* 1707.
Primus dies Tisri est	Dies 27 Septembr. 1707.
1. Marchesvan.	27 Octobris. 1707.
Kisleu.	25 Novembr. 1707.
Thebet.	25 Decembr. 1707.
Schebat.	23 Januar. 1708.
Adar.	22 Februar. 1708.

Nisan.	22 Mart. 1708.
Ijar.	21 April. 1708.
Sivan.	20 Maj. 1708.
Tammuz.	19 Jun. 1708.
Ab.	18 Jul. 1708.
Elul.	17 August. 1708.

§. XIII. *Distinctio in plenos & cavos.*

XIII. Menses Judaici sunt vel *pleni* מלאים sive 30 dierum (quales omnes fuisse viventibus primis patriarchis vulgo colligitur ex collatione *Gen.* 7: 11. & 8. 4.) vel *cavi* חסרים dierum 29. *Gem. Beracoth.* 30. 2. Olim quidem stante templo id a lunae phasi plurimum dependebat, nunc a solo calculo astronomico: sic ut aliquando 8 cavi vel e contrario totidem pleni in anno inveniantur. Nunquam fuere plures pleni quam octo & pauciores quam quatuor. *Erachin.* 11. 2. Ita in anno 5467 proxime elapso *Tisri* erat mensis plenus, *Marchesvan* cavus, *Kisleu* cavus, *Tebet* cavus, *Schebat* plenus, *Adar* plenus, *Veadar* cavus, *Nisan* plenus, *Ijar* cavus, *Sivan* plenus, *Tammuz* cavus, *Ab* plenus, *Elul* cavus. Hoc autem anno 5468 alternatim menses pleni sunt & cavi, Tisri plenus, Marchesvan cavus &c. Tradunt Talmudici in *Gemara Hierosf. Megilla.* 71. 1. semper men-

mensem illum Adar cavum fuisse qui praecedebat mensem Nisan, sive *Veadar* esset, sive alius (לעולם אדר סמוך לניסן חסר) & in *Gem. Betza.* 6. 1. & 22. 1. uti & *Gem. Rosh hasschana.* 19. 2. Elul plerumque fuisse cavum, nec a diebus Ezrae ullum Elul plenum fuisse: quapropter si synedrium Judaeis procul habitantibus per legatos non significasset Elul esse plenum, Judaei eum pro cavo habebant, & post diem 29 Elul novum annum ordiebantur. Nunc cessat destructo synedrio inter Rabbanitas consuetudo menses plenos cavosque pronunciandi secundum phasin lunae, sed secundum cyclum Hillelianum novendecim annorum annos suos mensesque disposuerunt inde ab anno 670 aerae contractuum, ita ut non dependeat anni intercalatio, mensiumque quantitas & numerus, a causis incertis, ut olim, sed certissimis. In cyclo hoc Hilleliano anni intercalares sunt 3, 6, 8, 11, 14, 17, 19. Karaei non Hillelem sed Isaacum Naphcha hujus rei auctorem faciunt.

§. XIV. *Consecratio eorum an semper a phasi dependerit.*

XIV. Menses stante templo & sedente in Palaestina synedrio consecrari solebant non secundum solas rationes astronomicas, sed phasin lunae, a praeside sy-

ſynedrii, & quidem interdiu, hac formula, מקודש, *conſecratus eſt:* quum teſtes fide digni novae lunae primum adſpectum obſervaſſent, viſamque ſignificaſſent ſynedrio, quod ipſos examinabat (vid. *Rosh haſchana.* 11. 6.) ſi videlicet ſit dies 30: nam ſi ſit dies 31, non eſt ראיה neceſſaria: & ſi luna lateat, novi tamen menſis initium conſtituebatur, ne confuſio temporum naſceretur. Poſtea everſo ſynedrio phaſin lunae neglexerunt Judaei Rabbanitae, a quibus hac in parte Karaei abeunt, qui ſemper a ראיה *apparitione* lunae, non חשבון *calculo* aſtronomico, menſes metiuntur. Urgent illi 1 *Sam.* 20: 5. ubi David ait cras fore novilunium, quod ſi a lunae phaſi dependiſſet, ſcire David non potuiſſet, & 1 *Chron.* 12: 32. ubi ſcientia rerum aſtronomicarum tribuitur filiis Iſſchar, unde Iſraëlitae ſcirent quid ſibi faciendum eſſet: quod plus arguit requiri ad figenda tempora quam conſpectum lunae. Quibus addunt ex *Nehem.* 9: 19. totis 40 annis in ſolitudine lunae conſpectu deſtitutos fuiſſe majores ſuos, quum columna ignis noctu illuſtrarentur: & etiamſi luna die 31 non appareret tamen alterius menſis initium eo die conſtitutum eſſe ſtante tem-

templo, quia ex calculo aſtronomico notum eſt menſem longiorem eſſe non poſſe 30 diebus.

XV. Dies vel ſpatium νυχθήμερον indicat, adeoque 24 horas complectitur, uti *Pſ.* 88. 2. vel ſpatium quod ab ortu ad occaſum ſolis protenditur, & opponitur nocti. Illum naturalem, hunc civilem, appellare poſſumus. Diem naturalem inchoant Judaei ab ortu ſtellarum, quando nempe tres ſtellae mediocres apparent, quia *Nehem.* 4. 21. 22. finis diei ſtatuitur בצאת הכבבים *in ortu ſtellarum.* In *Gem. Schabbath.* 35: 2. dicitur, ſi una ſtella appareat, eſſe adhuc diem; ſi duae, eſſe tempus quod בין שמשות *inter ſoles* appellatur; ſi tres, eſſe noctem. Adeoque diem inchoant, uti Athenienſes, de quibus ex Varrone Gellius Noctium Atticarum III. 2. *eos a ſole occaſo ad ſolem iterum occidentem omne id medium tempus unum diem eſſe dicere.* Tempus nocturnum diurno praemittunt, quum tenebrae priores luce fuerint *Gen.* 1: 3. (quo loco Judaei jam olim coram Alexandro Macedone ad hanc rem probandam uſi fuiſſe leguntur in *Gem. Tamid.* 66. 1.) & integri diei ſpatium primo per veſperam deinde per mane deducatur *Gen.* 1: 5. In

§. XV. *Dies.*

sacrificiis tamen comedendis dies praecedit noctem : בקרבנות הלילה הולך אחר יום, uti legitur in *Gem. Hier. Joma.* 38. 2. & *Gem. Chullin.* 83. 1. quod colligunt Talmudici ex *Lev.* 7: 15. *ipso die sacrificii comedetur : nil remanebit usque ad mane.* Confer *Berachot.* I. I. *Menachot.* XI. 9. & *Chullin.* v. 5. Sed alias, uti quum bos & foetus ejus vetantur eodem die jugulari, nox praecedit diem, uti in opere creationis. *Siphra fol.* *244. 2.

§. XVI. *Horae majores, & minores.*

XVI. In 12 horas minores & vulgo ita dictas dies dispescitur *Johan.* 11. 9. יב׳ שעות הוי היום 12 *horae sunt diei. Gem. Sanhedrin.* I. 4. atque ita etiam nox, cujus sexta hora & nona Josepho memorantur *lib.* VII. *de bell. Jud. cap.* 12. Hae erant καιρικαὶ, vel longiores vel breviores pro mensura diei aut noctis. Porro dies, quatenus nocti opponitur, dividitur in 4 quadrantes. *Nehem.* 9: 3. רביעית היום *quadrans diei* unus & alter memorantur. Et per haec quoque intervalla operae hominum conductorum ad vineam colendam fuere distributae *Matth.* 20. 1—5. summo mane, hora tertia, sexta & nona. Patitur autem linguae Graecae genius spatium ejusmodi ὥραν dici, uti quadrantes anni ὥρας vocant. Quapropter

propter hinc conciliatio a multis petitur locorum *Marc.* 15: 25. & *Johann.* 19: 14. ubi ille Chriſtum hora *tertia* crucifixum, hic *ſexta* traditum ſcribit a Pilato ut crucifigeretur. Nam Marcum volunt horam tertiam majorem intellexiſſe, id eſt, tertium diei quadrantem, Johannem vero horam ſextam minorem.

XVII. Sed nobis haec conciliatio non probatur, quod horarum illarum majorum nulla plane in ſcriptis Judaicis fiat mentio, & Marcus ipſe, quemadmodum & omnes ſcriptores ſacri, de horis loquentes, ſoleant horas ordinarias, id eſt, particulas diei duodecimas, intelligere. Quid? quod Marcus in hoc ipſo capite, commate 33 & 34 ſcribat *hora ſexta* tenebras eſſe obortas, *hora nona* exclamaſſe Jeſum: quibus oſtendit ſe horas ordinarias intelligere. Voluiſſe autem illum in eodem hoc capite, commate 25, per *horam tertiam* indicare tertium diei quadrantem, & voci ὥρας, non admonito lectore, aliam notionem dare quam ſemper conſuevit, ego mihi non perſuadeo: hoc enim eſſet, ſi quid judico, de induſtria obſcuritatem ſectari. Crediderim itaque illa Marci, *erat hora tertia & crucifixerunt eum*, referenda ad diviſionem

§. XVII. *Num per illas conciliari queant dicta Marci & Johannis.*

vestium Christi, quae facta sit hora tertia postquam Christum crucifixissent: uti *Nehem.* 8: 1. legitur Καὶ ἔφθασεν ὁ μὴν ὁ ἕβδομος καὶ οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἐν πόλεσιν αὐτῶν. Vel, si hora tertia crucifixionis actus potest dici cepisse initium, legendum esset *Johann.* 19: 14. τρίτη pro ἕκτη. Exstat haec scriptura in variis codicibus MSS, & ita jam olim in antiquissimo codice Ephesino, qui ipsius Johannis αὐτόγραφον putabatur, lectum fuisse Petrus Alexandrinus testatur, cujus haec verba in Chronico, quod vulgo Alexandrinum dicitur, leguntur, *pag.* 5. & 219. Ὥρα ἦν ὡσεὶ τρίτη, καθὼς τὰ ἀκριβῆ βιβλία περιέχει, αὐτό τε τὸ ἰδιόχειρον τοῦ Εὐαγγελιστοῦ ὅπερ μέχρι τοῦ νῦν πεφύλακται χάριτι Θεοῦ ἐν τῇ Ἐφεσίων ἁγιωτάτῃ Ἐκκλησίᾳ. Quod si olim notis expresserint numeros, facile ϛ pro Γ scribi potuit, id est, ἕκτη pro τρίτη.

§. XVIII. *Vigiliae noctis.* XVIII. Nox dividitur quoque in quadrantes, dictos אשמורות, vigilias, Graecis φυλακάς. *Luc.* 12: 38. *Matth.* 14: 25. Saepe quidem apud Judaeos אשמורה sive vigilia tertiam partem noctis significat (uti & Graeci veteres solebant noctem in tres μοίρας sive λάχη, quod Homerus docet & Moschus, distinguere) &

& propterea quidam putant divisionem noctis in quatuor vigilias a Romanis profectam esse, cujus meminit Censorinus *de die natali*, *cap.* 21. verum in ipso initio Gemarae *Beracoth*. 3. 2. & *Echa rabbati* 78. 2. ubi sententia R. Eliezeris refertur, dicentis tres esse noctis vigilias, scriptum est תנו רבנן ד'משמרות הוי הלילה *tradidisse Doctores*, 4 *esse vigilias noctis*, & testimoniis Sacri Codicis eas firmare satagunt.

XIX. Dividuntur horae in minuta vel חלקים 1080, quod is numerus commodissime per 2, 4, 8. & 3, 6, 9. & 5, 10 & plurimos alios numeros dividi possit. Sic mensem verum lunarem synodicum terminant diebus 29, horis 12 & minutis 793: annum lunarem 354 diebus, horis 8, & 876 minutis. Solarem lunari majorem statuunt diebus 10, horis 21, & & minutis 204. Habent quoque illorum minutorum rationem in figendo initio mensis veri lunaris, seu nativitate lunae, ut loqui amant, vel המולד: & nostram divisionem horae in 60 minuta negligunt, quod per 8 & 9 dividi nequeat. Denique Judaei memorant minimam horae & temporis particulam, רגע, *momentum*, ἄτομον χρόνȣ, quales in unaqua-

§. XIX. *Horarum partes* 1080.

que hora sint 56848. uti legitur in *Gem. Hier. Beracoth.* 2. 4. & in *Echa rabbathi.* 78. 2.

§. XX. *Pars horum omnium pro toto accipitur.*

XX. Denique observandum est partem horum omnium, videlicet anni, mensis, diei, & horae accipi nonnunquam pro toto, & partem anni annum nuncupari. Disertis verbis hoc monetur in *Gem. Rosh hasschana.* 2. 2. & 7. 2. & *Gem. Nidda.* 48. 1. יום אחד בשנה חשוב שנה *unus dies in anno habetur pro anno.* Ita tres menses dicuntur intercessisse inter pascha & pentecosten, quae tamen festa dierum modo quinquaginta, adeoque ne duorum quidem mensium, spatio distabant. Deus ipse in *Schir hasschirim rabba fol.* 15. 4. & 5, ita loquens introducitur de Israëlitis ex Aegypto egressis יתעדנו בני עד שלושה חדשים, & mox, יתעדנו בני כשלושה חדשים *delicientur filii mei usque ad tres menses*, antequam nempe legem in Sinai accipiant. Sic in *Seder olam rabba c.* 5. legitur שלשום ג' ימים *nudius tertius esse tres dies.* Nam Hebraeis idem est לשלשת ימים & ביום השלישי, significatque diem tertium, uti liquet ex collatione *Exod.* 19: 15. & 11. & hinc Graeci illud τρεῖς ἡμέρας, vulgatus interpres *in diem tertium,* reddiderunt.

XXI.

XXI. Hunc morem loquendi imitatus etiam Christus est, quum se resurrecturum ex mortuis dixit μετὰ τρεῖς ἡμέρας *Matt.* 27. 63. ἐν τρισὶν ἡμέραις *Matth.* 27. 40. τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ. *Matth.* 16. 21. & 17. 23. & 20. 19. Illud *post tres dies*, idem est ac *tertio die*, uti *Deut.* 14. 28. μετὰ τρία ἔτη exponitur *cap.* 26. 12. ἐν τῷ ἔτει τῷ τρίτῳ, & apud Josephum, *Ant.* 1: 12. μετ' ὀγδόην ἡμέραν, id est, *octavo die*, circumcidi infantes leguntur. Ita apud Josephum scribitur *Ant.* VI. 7. μετὰ ἡμέρας ἑπτὰ πρὸς αὐτὸν ἥξειν ὅπως θύσωσι τῇ ἑβδόμῃ τῶν ἡμερῶν, *se venturum ad ipsum post dies septem ut die septimo sacrificarent.* Sic *lib.* VIII. 3. μετὰ τρεῖς ἡμέρας scribit, & mox id explicat per τρίτῃ τῶν ἡμερῶν. Usus in istiusmodi loquendi formulis magis spectandus est quam Grammatica singularum vocum vis & origo; uti πρὸ δέκα καλανδῶν, & *ante diem* x *Kalendarum*, non est pridie, sed ipso die x Kal. Quod si quem male habeat nihilominus Christum *Matth.* 12: 40. dixisse se tres dies & tres noctes fore in sepulcro, quum non nisi noctes duas fuerit, die Veneris nempe sepultus, & die solis resurgens, sciat genium linguae Hebraeae id pati, ut dies tres & noctes duae appellentur dies

§. XXI. *Hinc illustratur tempus resurrectionis Christi.*

dies tres & noctes tres, quoniam partes ſunt integri νυχθημέρυ: quare etiam Graeci interpretes *Gen.* 7: 17. pro *diebus* 40 reddiderunt 40 dies & 40 noctes, quod vox *dies* ita uſurpari ſoleat ut & diem & noctem comprehendat, quemadmodum vice verſa ليلة *nox* Arabibus & diem & noctem, ſive νυχθήμερον, ſignificat. Verba Chriſti hanc interpretationem pati, nec abhorruiſſe ab uſu ſermonis eo tempore inter Judaeos uſitati, abunde liquet ex eo quod nunquam Chriſto aut apoſtolis controverſia mota fuerit a Judaeis de ſpatio hoc dierum trium & noctium, quo ſe Chriſtus in ſepulcro manſurum eſſe praedixerat.

CAP. II.

De diebus feſtis.

§. I. *Feſta majora tria.* I. Ter quotannis Hieroſolymas adſcendere unumquemque marem inter Iſraëlitas Deus juſſerat, ut ſe coram facie Dei ſiſterent, tribus feſtis majoribus, רגלים, quae מועדות & כנפ׳א nuncupantur, *paſchate*, *pentecoſte*, & *feſto tabernaculorum.* *Exod.* 23: 17. inſtitutis in memoriam trium beneficiorum inſignium, quae

quae Deus in populum Iſraëlitarum contulit, egreſſum ex Aegypto, lationem legis, & poſſeſſionem terrae. Mulieres itaque, ſurdi, coeci, ſtulti, infirmi, pueri, ſenes, & quiſcunque tandem foret, qui pedibus proficiſci Hieroſolymas non poterat, eo non obligabantur. Nunc quamvis templum deſtructum ſit, tamen tenentur haec feſta aliqua ratione ubivis terrarum celebrare. *Midraſch Schir haſſchirim*. 13: 2. Olim tamen major erat illorum feſtorum celebritas, quod ſacrificia fieri poſſent & templum ſtaret: ſolebant enim puerperae, fluxu ſeminis laborantes, & alii differre oblationes ſuas uſque ad haec feſta, (confer *Joh*. 11: 55.) & rei plectendi ad feſta haec ſervabantur, quia tunc magna vis populi congregata erat Hieroſolymis, ſecundum dictum *Deut*. 17: 13. *ut omnis Iſraël videat & timeat. Sanhedrin*. XI. 4. Dies feſtos etiam, & convivia quae in iis celebrabantur, maxime ſeditionibus occaſionem praebuiſſe Joſephus adnotat *lib*. I. 3. *de bell*. & liquet ex *Matth*. 26. 5. ideoque & Romani ſolebant praeſidium militum porticui templi imponere, ut motus qui orirentur compeſcerent. *Joſ. Ant*. XX. 4.

II. Tria

§. II. *Requisita horum festorum.* II. Tria in illo praecepto contineri tradunt Judaei in *Gem. Chagiga.* 2: 1. & 6. 2. ad quae obligantur, I. ריה *praesentiam*, ut unusquisque se sistat in templi atrio, & primo die festi, si possit, aut uno ex sex sequentibus, holocaustum sive ex quadrupedibus sive ex avibus adducat, quod inde holocaustum ראייה sive praesentiae appellatur. *Exod.* 23: 15. *Deut.* 16: 16. & ex חולין *profanis* debebat adduci, non ex decimis animantium, &c. II. חגיגה *celebritatem*, ut unusquisque sacrificium salutare offerat primo die festi. Hoc constabat ex quadrupedum generibus, tam masculis quam faeminis, comedebaturque per duos dies & noctem unam. Hoc quoque e profanis adduci debuit: poterat tamen offerri ex argento decimarum secundarum mixto cum pecunia profana, verum ita ut tota prima comestio, אכילה ראשונה censeri posset facta esse ex חולין profanis. Notandum omnino hic intelligi חובת חגיגה sive *sacrificia celebritatis a Deo mandata*, quae erant ex חולין; nam in festo paschatis erat duplex sacrificium chagigae, videlicet chagiga diei decimi quarti, quod est sacrificium quod comedi poterat ante agnum paschalem ut ita agnus *על השבע*, post-

poſtquam alio cibo jam erant aliquo modo ſaturati, ederetur, & *liberum* erat, ſive רשות, (quum chagiga diei decimi quinti aeque ac ſacrificia ראייה & שמחה eſſent חובות) comedebaturque ut omnia alia ſacrificia ſalutaria intra duo dies & noctem unam. *Peſachim.* VI: 4. nam erat ſacrificium ſalutare, & in *Siphra fol.* *26. 1. 2. iſtiuſmodi ſacrificia appellantur שלמים הבאים מחמת פסח: poteratque e ſacris, uti e decimis animantium, deſumi. Sed chagiga diei decimi quinti eſt hoc ſacrificium, quod erat חובה *praeceptum:* nec ex rebus Deo ſacris offerri poterat. *Levit.* 23: 41. III. שמחה *laetitiam Deut.* 27: 7. ſive *hilaria*, ut voce utar Lampridii, aut *laetam celebritatem feriarum*, uti *Gellius* XVI: 10. ut moerore omni valere juſſo (ὀ γὰρ ἐξεῖναι ἐν ἑορτῇ Joſephus ſcribit *Ant.* XI. 5.) gaudeat, & praeter illud ſacrificium modo memoratum, alia offerat ſacrificia ſalutaria quae a laetitia nomen habent. Haec poterant ex rebus votis & decimis animantium offerri, licet eſſent חובה, quoniam laetitia illud unice erat, cujus cauſa haec edebantur, & ſacerdotes ipſi piacularibus & pectore ac femore ſalutarium uti poterant ad haec hilaria, ad quae (ſecus

ac

ac ad antecedentia) etiam obligantur mulieres, quod Judaei colligunt ex *Deut.* 27:7. Si quis autem neglexisset holocaustum illud aut sacrificium salutare offerre die primo festi, poterat offerre sequentibus sex usque ad finem festi: & quum festum pentecostes unum modo diem habeat, septem tamen habere censebatur, quibus aliquis illa sacrificia offerre poterat, *Moed katon.* III: 6. *Chagiga.* I: 6. Nulla mensura his tribus sacrificiorum speciebus erat praescripta in lege Dei, sed duabus prioribus mensura praescripta est per decreta doctórum. *Deut.* 16: 17. *Pea.* I: I.

§.III. *Dies in his minus festi.* III. Erant in his festis quidam dies *minus festi*, videlicet inter primum & ultimum intermedii, quorum minor erat sanctitas quam aliorum, quique nomine חול מועד & מועד קטון, ἑορτῆς μεσούσης *Joh.* 7: 14. veniunt. His offerebantur sacrificia נדבה & נדרים. *Chagiga.* I: 3. Nonnulla opera quae incoepta erant & vitium contraherent, nisi perficerentur, per eos dies licuit absolvere. *Sota.* IX: 10. Licebat etiam opera facere, quorum omissio damnum inferret, & quae ad publicam utilitatem spectant, uti sepulcra calce signare, ne quis inscius iis pol-

pollueretur, irrigare agrum ſiticuloſum, ſi abſque magno labore fieri poſſit, & ſimilia, de quibus vide *Moed katon.* At dies *maxime feſti* erant ſex, quibus omne opus, excepto illo quod ad cibi praeparationem pertinet, erat interdictum, ſecundum *Exod.* 12: 16. Nam ſi inſtituta eſſet עירוב תבשילין *mixtura ciborum* die feſtum antecedente, id eſt, בערב יום טוב, tunc licebat die feſto coquere & aſſare: qua in re ימים טובים a ſabbatho diſtinguebantur. vid. *Gem. Hier. Jevamoth.* 8. 4. Hi dies ſex erant primus dies paſchatis & ſeptimus: primus feſti tabernaculorum & octavus, dies pentecoſtes, & primus dies menſis Tiſri. Hi appellantur proprie ימים טובים *dies boni*, id eſt, *feſti*, uti apud Plautum *dies bonus*, & *bona verba* & καλαὶ ἡμέραι pro feſtis, & de his agitur in codice *Betza.* Sed aliquando nomen ימים טובים latius patet, uti quum in *Gem. Schabbath.* 21. 2. octo dies encoeniorum ita appellantur, & in *Gem. Peſachim.* 47. & *Echa rabbati* 60. 1. שני ימ'של רה' duo dies feſti novi anni. Confer *Taanith.* IV. 8. ubi legitur non fuiſſe ימים טובים Iſraëlitis, quales dies 15 Ab & dies expiationis. Inter hos autem dies quatuor ſunt, uti

Ff do-

docemur in *Siphra fol.* *244. 1. quos multitudo ſacrificiorum & epulae cum laetitia celebratae diſtinguebant ab aliis. I. *ultimus* ſive octavus *dies feſti tabernaculorum*, quia unus hic dies erat רגל: ideoque videtur hic, etiamſi primus quoque dies illius feſti eſſet יום טוב ſive dies maxime feſtus, magnus dies κατ' ἐξοχὴν appellari *Joh.* 7. 37. quo etiam liberius ſacrificiis & conviviis vacare poterant quam die primo, quando faſcis ramorum & tentoria ipſos occupatos tenuerant. II. *Primus* יום טוב, ſive dies maxime feſtus, *paſchatis*, id eſt, 15 Niſan, qui propterea *Joh.* 13. 1. ἑορτὴ dicitur ſingulari ratione. III. *dies pentecoſtes*, qui erat רגל. IV. *Initium* novi *anni* civilis, primus dies Tiſri.

§. IV. *Graeca feſtorum nomina.* IV. Graeci feſtos dies ἑορτὰς dixerunt, ἡμέρας πανηγύρεως, & κλητὰς ἁγίας: quae tamen nomina modo latius, modo minus late, patent. Nonnunquam vero vox ἑορτὴ diem 15 Niſan notat, qui חג dicitur *Num.* 28: 16. 17. *die* 14 *primi menſis erit πάσχα κυρίῳ, & die* 15 *ἑορτή.* Quare dies 14 Niſan, quo paſcha jugulabatur a Chriſto comedendum, erat hoc ſenſu πρὸ τῆς ἑορτῆς ante feſtum *Joh.* 13: 1. id eſt, ante diem 15: & coena paſchali

ſchali peracta, ac Juda abeunte, putabant Chriſtum ei dixiſſe, *eme quae nobis neceſſaria ſunt ad feſtum*, εἰς τὴν ἑορτήν, id eſt, ad ſolemnitatem diei 15, qui חג, ἑορτή, erat. Aliquando & illos dies, qui feſti ipſis habebantur, ἡμέρας μεγάλας appellabant. Ita *Johan.* 7: 37. poſtremus dies feſti tabernaculorum magnus dicitur, ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ τῇ μεγάλῃ τῆς ἑορτῆς & *Joan.* 19: 31. ἦν γὰρ μεγάλη ἡ ἡμέρα ἐκείνȣ τȣ̃ Σαββάτȣ, quia incidebat in diem 16 menſis Niſan (quod Judaei dicerent חד׳ ששה עשר להיות בשבת. vide *Peſachim.* VII. 10.) quo manipulus meti & offerri debuit, & is dies jura ſabbathi pellebat. Vide *Menachot.* x. 1. Fiebat autem id magna cum ſolemnitate, & publice rogabatur שבת זו *an hoc ſabbatho?* videlicet metam, & reſpondebant: *hoc ſabbatho.* ibid. x. 3. Praeterea ab hoc die ſupputatio pentecoſtes ſumebat exordium.

V. Tribus hiſce feſtis majoribus aequalis portio ex ſacris ad omnes ephemerias 24 perveniebat, ex ſacrificiis feſtorum & panibus propoſitionis. At ephemeria miniſtrans, cujus vices erant ea hebdomade ſacris operari, offerebat ſacrificia coetus, uti juvencum a coetu ob er- *§. V. Portiones ephemeriarum in tribus feſtis majoribus.*

rorem offerendum. *Succa.* v. 8. Quod si יום טוב sabbathum proxime antecederet vel sequeretur, in distributione panum propositionis omnes ephemeriae quoque aequales erant. Alias panes dividebant inter se ephemeriae accedens & recedens, illa ad septentrionem, haec ad meridiem atrii, excepta sola ephemeria Bilgae, (quae 1 *Chron.* 24: 14. ordine quinta & decima numeratur) ob facinus Mariae filiae Bilgae, quod narratur in *Gem. Succa* 56. 2. cujus proinde annulus etiam fixus in loco jugulationis ab utraque parte manebat, sic ut ea jugulatura aliarum ephemeriarum annulis uti debuerit, & reconditorium vestium fuerit occlusum.

§. VI. *Mensis tria festa praecedens.* VI. Mensis, qui proxime praecedebat unumquodque ex tribus his festis, dicitur a Judaeis destinatus fuisse exponendis festi secuturi ritibus. *Gem. Megilla.* 29. 2. *Gem. Schecalim.* 5. 1. *Gem. Becoroth.* 58. 1. *Gem. Rosch hasschana.* 7. 1. Praeterea solebant die 15 Adar, id est, spatio menstruo ante pascha, pontes, plateas, vias aliaque restituere in usum adscendentium ad pascha, potare mulieres adulterii suspectas, vaccam rufam comburere, aures servorum terebrare, saxa a puteis amovere, & sepulcra calce pingere.

gere. Sepulcra talia calce superfusa notata τάφοι κεκονιαμένοι *Matth.* 23. 27. appellantur: quod si calx non appareret iis qui illac iter facerent, homines, ignorantes ibi sepulcrum esse, & transeuntes quasi per locum purum, polluebantur. Coemiteria quidem erant cadaveribus condendis extra urbes destinata: poterant tamen etiam alibi cadavera esse sepulta. Hanc enim unam ferunt ex decem constitutionibus Josuae, ut מת מצוה, id est, cadaver hominis insepultum, in agro conspectum, sepeliretur vel eo loco quo jaceret. vide *Gem. Bava kama.* 81. 1. Dies hujus mensis medius, sive decimus quintus ante festum, si pascha sequeretur, פרום הפסח dicebatur, si festum pentecostes פרום עצרת, si festum tabernaculorum פרום החג. Qui tres dies quotannis insignes erant decimatione pecorum tunc instituenda & collectione siclorum, de qua vide *Schecalim.* III. I.

§. VII. Divisio festorum in species.

VII. Praeter haec tria festa majora dicta רגלים alia erant, quorum nonnulla sunt ab ipso Deo instituta, ut dies expiationis, festum novi anni, novilunium, sabbathum, anni sabbathici & jubilaei; aliqua a Judaeis, uti festum pu-

 rim,

rim, encoeniorum, &c. de quibus nos suo loco breviter agemus.

CAP. III.

De paschate & festo azymorum.

§. I. Pascha, quid. I. Pascha, פסחא, vel פסח, Graecis Διαβατήρια & Ὑπερβάσια, transitum notat, & nonnunquam festum in memoriam transitus angeli *Exod.* 12. institutum, aut quandoque ipsum agnum, die 14 mensis Nisan jugulandum. *Ezr.* 6: 20. פסח הוא *Exod.* 12: 11. 1 *Cor.* 5: 7. Simili loquendi modo utuntur hodieque Judaei patres familias in coena paschali de pane azymo, quem elevant, dicentes הא לחמא דעניא די אכלו אבהתנו בארעא דמצרים *hic est panis afflictionis, quem comederunt patres nostri in Aegypto:* unde illustratur formula coenae Dominicae. *Matth.* 26: 26.

§. II. Festum azymorum. II. Pascha quoque ἑορτὴ τῶν ἀζύμων, vel Ἀζυμοφαγιῶν, חג המצות *festum azymorum* dicitur, quia ei quasi immixtum est (συνάπτει τοῖς διαβατηρίοις ἑορτὴ, Ἄζυμα, uti Philo loquitur *lib. de festis pag.* 1190.) & cum agno paschali panes azymos comedebant, *Luc.* 22: 1. *Marc.* 14: 12. quamvis nonnulli id distinguant, uti

&

& distinguitur *Ezr.* 6: 20. & 22. & in Chronico Alexandrino *pag.* 227. Ἐκείνην τὴν ἡμέραν μόνην Πάσχα οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ προσηγόρευον, τὴν δὲ ιέ καὶ τὰς μετ' αὐτὴν ς' ἡμέρας ἑορτὴν Ἀζύμων, quia *Levit.* 23: 5. & 6 legitur: *die* 14 *inter duas vesperas est pascha Domino: Et die* 15 *est festum azymorum.* Hoc nomen autem convenit huic festo, quod per septem dies panibus infermentatis vesci deberent, a die 14 Nisan usque ad 21. *Exod.* 12: 18. *Num.* 28: 17. sic ut dies 15 Nisan fuerit primus azymorum, in cujus nocte agnum paschalem & panes azymos comederunt. *Deut.* 16: 8. est sex, omisso primo quem Hierosolymis transigebant *comm.* 7. vel quo ex proventu anni elapsi comedebant, reliquis sex diebus comesturi de proventu novo anni hujus: vel quod die primo sit חובה, sex reliquis רשות. Ita explicatur in *Siphra fol.* *247. 1. & *249. 1. & *Mechilta.* 8. 2. & 16. 2. In codice Samaritano ac Graeco *Exod.* 13. 6. ubi שבעת septem *dies azyma comedetis* legitur in Hebraeo, ששת & ἕξ scriptum est.

III. Quum autem *Matth.* 26: 17. & *Marc.* 14: 12. ipse dies 14 Nisan appellatur primus dies azymorum, intelligendum

§.III. *An dies 14 Nisan sit primus*

azymorum. dum id eſt ſecundum canonem Judaeorum mox traditum, videlicet in ſacris comedendis diem praecedere noctem; ſic ut tempus veſpertinum diei 14 & nox ſubſequens hoc modo diei 14 accenſeantur. Vel dies 14 appellatur πρώτη τῶν ἀζύμων, id eſt, πρωτέρα, dies videlicet antecedens τὰ ἄζυμα (nam τὰ ἄζυμα hoc feſtum nuncupatur *Marc.* 14: 1.) uti *Joh.* 1: 30. πρῶτός μου eſt πρώτερος, & *Luc.* 2: 2. πρώτη ἡγεμονεύοντος, id eſt, antequam Quirinus praeeſſet (qui ἀπογραφὴν inſtituit notiſſimam relegato Archelao & ἁπλῶς ita dictam Judaeis, *Act.* 5. 37. *Joſeph.* XVIII. 1.) quomodo & ראשון Hebraeis accipitur pro die qui eſt לפני השבע *ante ſeptem.* vide & *Job.* 15:7. Nam ceteroquin certum eſt diem 15 Niſan primum azymorum a Judaeis appellari. Sic olim Joſephus, δευτέραν τῶν ἀζύμων eſſe ἕκτην καὶ δεκάτην, diem 16 Niſan. *lib.* III. *Antiq. cap.* 10. & ibidem. Πέμπτη δὲ καὶ δεκάτη διαδέχεται τὴν τοῦ Πάσχα, ἡ τῶν Ἀζύμων ἑορτή. *Dies* 15, *videlicet feſtum azymorum, ſequitur diem paſchatis.* Hodie quoque in ephemeridibus ſuis Judaei notant ad diem 14 Niſan, eſſe ערב הפסח *veſperam paſchatis*, (ערובת פיסחא appellatur in *Midras Ruth* 46, 4.) ad diem

15,

15, יום א' דפסח *diem primum paſchatis:* *ad* 16, יום ב' דפסח, & 21, יום שביעי של פסח *diem ſeptimum paſchatis.* Sic in *Mechilta* 8. 1. *Midraſch Coheleth*, *fol.* 118. 3. ז' ימי הפסח ſeptem dies paſchatis.

IV. Paſcha diſtinguitur in primum, die 14 Niſan celebrandum, & ſecundum quod & parvum dicitur. *Challa* 1. 11. *Midraſch Megillath Eſther*. 132. 2. quodque in diem 14 menſis ſequentis, Ijar videlicet, incidit. In utroque agnus aſſatus cum oleribus amaris & pane azymo comedebatur: in utroque ad pernoctationem Hieroſolymis tenebantur (diſputatur tamen ſitne ea nox qua agnus comeditur, an vero ſequens) utrumque pellebat jura ſabbathi: in utriuſque immolatione cantabatur hymnus: ſed inter comedendum non canebatur hymnus in ſecundo; & omne fermentum aboleri non debuit ante, & aliquam partem agni ex ſocietate efferre licuit, nec conjunctum habebat ſacrificium חגיגה. Secus itaque ſe res habebat ac in paſchate primo, ut Rabbanitae tradunt. Karaei has differentias ignorant. *Num.* 9: 12. *Peſachim.* IX. 3. Porro aliud eſt paſcha Aegyptiacum, celebratum 1. ita ut agnus

§. IV. *Diviſio paſchatis in ſpecies.*

 die

die 10 separaretur. 2. Sanguis ejus fasciculo hyssopi limini & duobus postibus adspergeretur, sic ut quasi trium altarium speciem haberent (ג' מזבחות היו במצרים על המשקוף ועל שתי מזוזות) *Gem. Pesachim.* 96. *Mechilta* 5. 2. 3. Adeps in altari non combureretur. 4. Puri & impuri eo vescerentur. 5. In festinatione 6. Sine hymno. 7. Sine panegyri, 8. In loco profano. Haec aliter se habuerunt in paschate Hierosolymitano, uti stante templo celebratum fuit. Praeterea Hierosolymitanum differt ab eo, quod nunc, eversa urbe, celebrant, quod olim agnus jugulari in templo posset, & quando Judaea a procuratoribus regebatur captivus dimitteretur in memoriam exitus e servitute Aegyptiaca, ut quidam putant *Matth.* 27: 26. quem morem alii a lectisterniis Romanorum derivant. Verum Judaei illo tempore ritus hos idololatricos non admisissent, & Pilatus Christum cum Barabba simul dimisisset liberum, quoniam non unum sed omnes captivos e carcere dimittere solebant in lectisterniis Romani: certe hoc fecisset Pilatus, qui studebat Christum dimittere. Videntur ergo procuratores ut Judaeis faverent reum dimisisse, uti Fe-

Festus (*Joseph. Ant.* xx. 8.) & Judaei ipsi Archelaum rogabant δεσμώτας ἀπολύειν in signum laetitiae, *id. lib.* 11. 1. *de bello.*

V. An pascha pelleret sabbathum, דוחה השבת, ut Judaei loquuntur, id est, an ceremoniae paschales peragi deberent etiamsi dies jugulandi agni, id est, dies 14 Nisan, incideret in sabbathum, disputatum olim fuit inter Judaeos. Verior sententia, & recepta quoque in populo Judaïco tam apud Karaeos quam Rabbanitas, est quae affirmat; quum pascha sit festum alligatum a Deo tempori suo, במועדו, qualia festa a tempore suo dimoveri non potuerunt. *Mechilta.* 5. 1. Sic circumcisio pellit sabbathum, quia die octavo peragi debuit: si itaque die nono fuisset peracta ob sabbathum quod erat die octavo, satis factum haud fuisset mandato Dei, qui die octavo, non nono aliove, eam institui jusserat. Sic sacrificium juge pellebat sabbathum, & hac argumentatione olim usus fuisse Hillel dicitur, quum filii Betirae de hac re dubitarent; qui praeterea auctoritate magistrorum suorum Schemaiae & Abtalionis, a quibus ita fieri oportere acceperat, confirmavit hanc veritatem, pa-

§.V. *Num pascha cedat sabbatho.*

scha pellere sabbathum. *Gem. Pesachim.* 33.1. & 66.1.

§. VI. *Comestio panum azymorum.* VI. Ad tria praecipue capita referri ea possunt quae in hoc festo observanda sunt, panes videlicet azymos, agnum paschalem, & manipulum hordeaceum. Panes azymi jussu Dei comedendi fuere per septem dies a die 14 Nisan usque ad 21. Fermentum omne debuit ante diem 15 Nisan summa cura aboleri; in cujus inquisitionis tempore, modo, & personarum ad hanc rem delectu multi sunt Judaei. Vide *Pesachim.* 1. & 11. Nec a meridie diei 14 (ita definiverunt sapientes: confer Suidam ad vocem Ζύμη) & deinceps comedere fermentatum licuit. Vide *Deut.* 16:4. *Exod.* 12:19. Hinc lucem accipit 1 *Cor.* 5:7. Nocte autem diei 15 Nisan (quae dicitur ליל יום טוב הראשין של פסח in *Echa rabbati.* 55. 4.) panis azymus, quem fractum pater familias unicuique convivae distribuebat, comedendus erat, etiamsi tantum quantitate olivae. *Challa.* 1.2. Quantitatem autem olivae parem statuunt dimidio ovo, id est uni offae mediocri. Memorari quoque debuit a patrefamilias exitus ex Aegypto, quatuorque pocula vini (dicta ארבעה כסי דפסחה in *Gem. Nedarim*

darim 49. 2) ebibi ab unoquoque, etiamsi esset Israëlitarum pauperrimus, & ea quidem aqua mixta, (*Beracoth*. VII. 5.) quorum tertium כסא דברכה *calix benedictionis* (confer 1 *Cor*. 10: 16.) dicitur, & inter quae הלל sive *hymnus Psal*. 113—118. recitatur. Hymnus ille canitur 18 diebus in anno & nocte una, videlicet 8 diebus festi tabernaculorum, 8 diebus encoeniorum & יום ט׳ pentecostes, & primo יום טוב paschatis, & nocte ejus. *Gem. Hier. Succa*. 54. 3. Post illa quintum bibi poterat, si quis hymnum majorem recitare vellet, id est, *Psal*. 120—137. uti dicitur *Gem. Pesachim*. 118. 1. Cum pane azymo etiam olim ut nunc חרסת pulmentum in memoriam luti Aegyptiaci appositum fuisse volunt.

VII. Leges autem quae agnum paschalem spectant a Judaeis ad haec 16 capita referuntur, quae nos singula, eo ordine quo nobis praeeunt, prosequemur; licet ad pauciora referri commode potuissent. Eo facilior erit scriptorum Judaïcorum intellectus, in quibus hic ordo observatur, quoniam ii singula praecepta (מצות עשה) & interdicta (לא תעשה) diligenter solent distinguere, & certum eorum

§. VII. *Agni paschalis*.

eorum numerum jam olim constituerunt, qui nunc haud ita facile mutari posset, auctoritate magnorum nominum & longo saeculorum intervallo stabilitus.

I. Agnus paschalis suo tempore juguletur, id est, die 14 Nisan, inter vesperas duas post sacrificium juge. Vide quae nos de illo diximus parte 3. cap. 6.

II. Ne juguletur ab eo, in cujus aedibus aliquid fermenti invenitur *Exod.* 23: 18.

III. Ne ablegmina ejus pernoctent semota ab altari. *Exod.* 23: 18.

IV. Pascha secundum celebretur mense secundo, quod est institutionis Divinae *Num.* 9: 10. propter pollutos aut illos qui ob viae longinquitatem primo paschati intereſſe non poterant. Hoc פסח קטון & פסח שני appellatur. Differentias, quae inter hoc sunt & pascha primum, vide *Pesachim.* IX. 3. Ad hoc non obligari mulieres volunt Rabbanitae, nec pueros. *Challa.* IV. 11.

V. Caro agni vel *corpus*, uti Judaei loquuntur, (גופו של פסח, *Pesachim.*

ſachim. x. 3.) nocte 15 Niſan comedatur cum pane azymo & oleribus amaris *Exod.* 12: 8. *Peſachim*. v. 6. Mulieres aeque ac viros ad hoc admittunt Rabbanitae. *Peſachim*. VIII. 1. ſed viri tenentur, (eſt חובה) mulieres non tenentur, (eſt רשות) ſi velint licet iis adſcendere Hieroſolymas & paſcha celebrare. *Gem. Peſachim*. 91. 2. *Gem. Hier. Kidduſchin*. 61. 3. Confer *Luc*. 2. 41. Karaei ſolos admittunt viros adultos.

VI. Paſcha ſecundum quoque cum pane azymo & oleribus amaris comedatur. *Num*. 9: 11. Haec picrides appellat Cyprianus *lib*. II. *adverſus Judaeos*.

VII. Ne ſubcruda vel elixa ſed aſſata caro comedatur. *Exod*. 12: 9.

VIII. Ne quicquam carnis agni extra ſocietatem convivarum ſive חבורה deportetur. *Exod*. 12: 46. Nam paſcha κατὰ φρατρίας celebratur, uti Joſephus loquitur *Antiq. lib*. III. 10.

IX. Ne de ea quicquam comedat Apoſtata. *Exod*. 12: 45.

X. Ne

X. Ne profelytus inquilinus aut mercenarius. *Exod.* 12: 45. Nam profelytus juftitiae eodem die quo factus erat profelytus, fecundum Schammaeanos, טובל ואוכל את פסחו לערב *lavat fe & comedit pafcha vefperi:* fed Hilleliani dicebant, qui fe a praeputio feparat, eft ac fi a fepulcro fe fepararet. *Pefachim.* VIII. 8.

XI. Ne incircumcifus. *Exod.* 12:48.

XII. Ne os agni aliquod frangatur. *Exod.* 12: 46. *Joh.* 19: 33.

XIII. Nec in pafchate fecundo. *Num.* 9: 12.

XIV. Ne quicquam agni relinquatur ad craftinum mane. *Exod.* 12: 10.

XV. Nec in pafchate fecundo. *Num.* 9: 12.

XVI. Ne quid fuperfit ad mane de carne facrificii die 14 oblati. *Deut.* 16: 4. id eft, uti quidam explicant, ad mane diei decimi fexti: nam quia erat facrificium falutare, comedebatur intra dies duos & noctem unam.

§. VIII. *Oblatio manipuli.*

VIII. Manipulus ex hordeo עומר dictus metebatur die 16 menfis, qui inde יום הנף

הנף *dies agitationis* manipuli dicitur, *Succa.* III. 12. יום קציר העומר *Midrasch Ruth.* 47. 1. πανήγυρις ἐπὶ τῷ δράγματι Philoni. Nocte videlicet, quae priorem partem diei decimi sexti Nisan facit, metebatur: ideo in *Gem. Rosch hasschana* 7. 2. dicitur diem 16 Nisan esse initium anni respectu manipuli ששה עשר בניסן ראש השנה לעומר: atque uti עומר sive manipulus paschalis permittebat novum proventum ad usum במדינה, ita duo panes pentecostales במקדש in templo permittebant, ut videlicet ferta ex novo illius anni proventu offerrentur. Utrumque & manipulus paschalis & panes pentecostales, ex proventu novo illius anni & quidem ex terra sancta offerri debuere. *Gem. Hier. Schecalim.* 6. 2. Hae erant primitiae messis, ראשית קציר *Lev.* 23. 11. *Challa.* 1. 1. ante quarum agitationem solennem & oblationem falx in segetem quinque rerum tritici, hordei, speltae, avenae, & secalis (vide *Challa.* 1. 1.) immitti non debuit. A Jerichuntinis tamen leguntur segetes fuisse demessae ante oblatum manipulum, & sapientes hoc non improbasse. Fiebat illud maxima cum solemnitate, & cerimoniae ipsae merentur breviter notari ex *Me-*

 nachot.

nachot. x. 3. Delegabantur circa finem diei 15 Nisan aliqui a synedrio magno, qui Hierosolymis egressi cum corbe & falce, trajecto torrente Kedron, in agro vicino, & Hierosolymis, quantum fieri poterat, proximo partem hordei, aere publico emtam (*Schecalim* iv. 1.) demeterent. Nocte ipsa ingruente, a qua dies 16 initium capit, aliquis ex iis rogabat, בא השמש *occiditne sol?* cui alii respondebant הין *ita est.* Atque ita ter rogabat, ter responsum tulit. Dein ter, מגל זו *an hac falce?* Responderunt הין *ita:* quae cum ter rogata essent, ter ad ea responsum, pergebat, קופה זו *an hoc corbe?* & dein אקצור *metamne?* ad quae singula quum הין respondissent, metebatur manipulus & ad sacerdotes deferebatur in atrium, qui illum igne tostum, in vase undique perforato, אבוב dicto, vento expositum in atrio, & mola contusum cribrarunt 13 vicibus, donec decima pars ephae floris farinae inde educeretur *Menachot*. vi 6. Haec oleo & thure addito rite agitata & adducta, pugillo inde exemto & combusto in altari, comedebatur a sacerdotibus. Confer *Joseph. Antiq.* III: 10. Simul cum eo agnus offerebatur in holocaustum, addito ferto

&

& libamine suo *Lev.* 23: 10. Destructo autem templo, quum manipulus hic offerri non posset, qui comestionem proventus novi licitam faciat, constituit R. Jochanan ben Zaccai toto die 16 Nisan, qui est dies agitationis, illicitum esse novo proventu vesci. *Siphra fol.* *247. 2.

IX. Ex quibus intelligitur statum fuisse diem 14 mensis Nisan, praeter quem pascha jugulari nec debuit, nec potuit. Quid? quod in atrio templi, non alibi, agnum paschalem jugulari potuisse Judaei Rabbanitae omnes uno ore tradant (quod eo magis huc facit quoniam ex sententia Pharisaeorum sive Rabbanitarum omnia quae ad cultum sacrum & cerimonias publicas spectabant eo tempore facta esse Josephus testatur *Ant.* XVIII. 3.) & Karaei hoc ipsum confirment. Sic ut omnino Christus paschatis tempus non anticipaverit, sed pascha suum ultimum eodem die cum Judaeis comederit (adeoque usus fuerit in S. Coenae celebratione pane azymo, quod & ecclesia Romana contra Graecam tuetur) id est, die ineunte 15, & eodem crucifixus sit, qui erat simul προσάββατον, quum dies 16 Nisan sabbathum fuerit, quem diem Christus in sepulcro

§. IX. *Christus eodem die pascha edit cum Judaeis.*

transſegit. Quod ſi Chriſtus contra communem morem Judaeorum agnum ſuum aut jugulaſſet aut comediſſet illo tempore quo reliqui Judaei paſcha non celebrabant, quis dubitat quin Judaei hoc ipſum ei vitio vertiſſent, & inter alia tanquam praecipuum hoc objeciſſent, quod ea ipſa nocte contra legem Moſis (quam utique ſe ſequi credebant) paſcha cum diſcipulis ſuis celebraſſet? Atqui ne γρῦ quidem coram Pilato hac de re memorant, quum tamen ſpecioſum hoc fuiſſet, & ipſi cauſas Chriſtum accuſandi undique conquirerent. Conferantur in hanc rem *Matth.* 26. 17. *Marc.* 14. 12. *Luc.* 22. 7. ubi paſcha Chriſti paratum dicitur die illo, quo paſcha jugulari ſolebat & debuit, id eſt, die 14; πρώτη τῶν ἀζύμων, ὅτε πάσχα ἔθυον, & ἐν ᾗ ἔδει θύεσθαι τὸ πάσχα. Heic pars diei 14 appellatur primus dies azymorum, quia in ſacris comedendis, ut ante monuimus, dies praecedit noctem; quum ceteroquin a nocte diem 14 ſequente proprie dies primus azymorum incipiat. Vel πρώτη dicitur veluti προτέρα. vide ſupra.

§. X. *Et jugulatum id eſt die Jovis.*

X. Atque ita Chriſti paſcha jugulatum eſt eodem die hebdomadis, id eſt, die quinto (quem Latini diem Jovis dicunt)

cunt) ſive die 14 Niſan, quo olim Iſraëlitae ex Aegypto egredi parabant, qui die 14 Niſan paſcha jugularunt, die 15 comederunt & egreſſi ſunt ex Aegypto, qui dies erat dies hebdomadis ſextus, ſive dies Veneris, ſecundum Judaeorum teſtimonium, in *Gem. Schabbath* 88. 1. *Seder olam rabba c.* 8. בחמשה עשר יצאו ואותו היום ערב שבת היה atque eodem illo die 15 Niſan, quo Chriſtus mortuus eſt, Deum foedus pepigiſſe cum Abrahamo inter caeſas victimas, angelos nunciaſſe Abrahamo Iſaaci conceptum, natum eſſe Iſaacum, & Iſraëlitas egreſſos eſſe ex Aegypto, tradunt Judaei, *ibid.* in *Seder olam rabba*, & in *Mechilta.* 14. 1.

XI. Tria tamen ſunt quibus huic ſententiae praecipue occurrunt, ex Euangelio Johannis petita. Primo, quod *Johann.* 13. 1. coena Chriſti paſchalis dicatur celebrata πρὸ τῆς ἑορτῆς *ante feſtum*, vel *ante diem feſtum paſchae*, uti interpres vulgatus reddit. Quidam reſpondent, non dici, Chriſtum ante feſtum ediſſe paſcha, ſed ſciviſſe horam ſuam prope eſſe; alii ἑορτὴν *feſtum* paſchatis proprie circa mediam noctem diei 15 demum incepiſſe, quando angelus פסח *tranſiit* aedes Iſraëlitarum *Exod.* XI. 4. & hanc coenam ante

§. XI. Objectiones repelluntur.

te illud tempus celebratam fuisse, tempore tamen legitimo & eodem cum Judaeis. Alii negant illic de coena paschali agi, sed eandem innui volunt quae Bethaniae habita fuit, jubentque conferri *Luc.* 22. 3. & *Joh.* 13. 27. Alii denique dicunt πρὸ τῆς ἑορτῆς ita festum praecessisse ut simul pars festi esset, uti πρόγλωσσις dicitur pars linguae anterior. Sed nos per ἑορτὴν intelligimus solennitatem diei 15, חג dictam, *Num.* 28. 17. ubi Graeci interpretes habent ἑορτή. Ita quoque in *Gem. Rosch haßchana* 4. 1. legitur die 15 Nisan esse festum, בט״ו בניסן הוא, videlicet רגל unum e tribus, quod *Deut.* 16. 16. חג המצות nuncupatur. Atque ita פסח sive pascha septiduum durare dicitur, *Pesachim.* IX. 5. Secundo, quod *Johann.* 18. 28. post coenam paschalem Christi nocte praecedente habitam Judaei dicant, se debere comedere pascha. Verum pascha non semper agnum paschalem notat, sed sacrificia solennitatis *Deut.* 16. 2. 3. & 2 *Chron.* 35. 8. 9. Ita in *Gem. Zevachim.* 99. 2. & in *Gem. Rosh haßchana.* 5. 1. rogant, quid appelletur *pascha*, מאי פסח & respondent שלמי פסח *sacrificia salutaria paschatis*, id est, sacrificia chagigae diei decimi

decimi quarti *Pesachim*. VI. 4. Confer *Mechilta*. 4. 2. & *Siphra fol.* *23. 2. Ita 2 *Chron*. 30. 22. legitur ויאכלו את המועד שבעת הימים מזבחים זבחי שלמים *& comederunt sacrificia festi* (τὸ πάσχα) *per septem dies, offerentes sacrificia salutaria.* Qui panem azymum comedit, dicitur & illa comestione pascha celebrare; & ita invitant convivas hodie ad panem, *edat quisque panem, veniat,* ויפסח *& pascha celebret.* Tertio urgent diem crucifixionis Christi dici παρασκευὴν τοῦ πάσχα, *Joh*. 19. 14. praeparationem paschatis, sive diem antecedentem pascha. Sed παρασκευὴ tantum respectu sabbathi dicitur: quapropter *Marc*. 15. 42. explicatur vox illa per προσάββατον, eaque appellatur παρασκευὴ paschatis, quod in diem primum festi paschatis incideret, uti eadem παρασκευὴ τῶν Ἰουδαίων *Joh*. 19: 42. dicitur, & παρασκευὴ nulla voce addita, vel παρασκευὴ sabbathi. *Joh*. 19. 31. *Luc*. 23. 54. *Matth*. 27. 62. Quod si notetur vocem παρασκευὴ non usurpari ut indicet actionem vel praeparationem, sed tempus, & esse nomen proprium diei sexti sive Veneris, quemadmodum ערובתא in Talmude, facile intelligetur cur dicatur τοῦ πάσχα, quum in pascha incidat,

uti σάββατον τῦ πάσχα Ignatio, epiſtola ad Philippenſes, dicitur ſabbathum quod in paſcha incidit, & σάββατον τῆς ἑορτῆς Socrati *Hiſtor.* v, 22.

CAP. IV.

De feſto pentecoſtes.

§. I. *Nomina.* I. Feſtum alterum ex tribus majoribus, inſtitutum in memoriam datae legis, & oblationem primitivorum, appellatur חג השבועות *feſtum hebdomadum*, quia ſeptem hebdomades numerandae erant a die oblationis manipuli paſchalis ad hunc diem feſtum. Dicitur & חג הקציר *feſtum meſſis*, videlicet triticariae, quae ſerior erat hordearia, (vide *Clement. Alexandr. Stromat. lib.* VI.) & meſſis ἁπλῶς dici ſolet. *Nedarim.* VIII. 4. quamvis R. Samuel bar Nachman in *Midraſch Ruth.* 47. 2. putet tam de meſſe hordearia quam de triticaria accipi poſſe, קציר סתם משמש לכאן ולכאן. Finem habebat haec meſſis circa diem 15 menſis *Tammuz*. *Midraſch Ruth.* 49. 4. יום הבכורים *dies primitivorum* appellatur quoque, & ἑορτὴ πρωτογεννημάτων Philoni, *lib. de feſtis*, *pag.* 1192. & *de decalogo pag.* 766.

§. II. *Cur* II. In Miſna *Erachin.* II. 3. & nunc vulgo

vulgo nomine עצרת indicatur, quod in Sacro Codice de die 7 festi paschatis & octavo tabernaculorum, nunquam de pentecoste, usurpatur, *Deut.* 16. 8. *Levit.* 23. 36. & apud Josephum Ἀσαρθὰ (עצרתא, in *Midrasch Coheleth.* 110. 2.) ὁ σημαίνει πεντεκοστήν. Sunt qui rationem nominis עצרת petant a convocatione solenni, vel interdictis operibus ordinariis, vel retentione fructuum: sed videtur potius ita dici quasi *clausula* vel *conclusio*, respectu paschatis, a cujus die secundo, id est, die sexto & decimo mensis Nisan, usque ad pentecosten jubentur numerari dies 49, sic ut ea quae ad pascha pertinent hoc demum die finem omnino adipiscantur. Hinc est quod pentecoste appelletur עצרת של פסח *atzereth paschatis*, uti dies octavus festi tabernaculorum עצרת של חג *atzereth festi tabernaculorum*, in *Midras schir haßchirim.* 36. 1. ubi etiam disputatur quam ob rem עצרת של פסח absit a paschate 50 dies, עצרת של חג vero cum ipso festo tabernaculorum arcte conjungatur; ne videlicet, si hoc quoque per 50 dies differretur, incommodum esset iter hiberna tempestate. Huc etiam facit quod Philo pascha & pentecosten ita jungat, *lib.* *dicatur Atzereth.*

 de

de festis, ut *pag.* 1192. scribat diem secundum paschatis, sive diem manipuli, προέορτον esse ἑτέρας ἑορτῆς μείζον@., id est, praecedere aliud tempus festum majus, nempe pentecosten, quae, numero ducto a secundo die paschatis, die 50 post illum celebratur, 49 dierum numerum obsignante unitate, ἐπισφραγιζομένης μονάδ@. Videlicet hic dies unus obsignat & claudit illorum 49 dierum numerum, qui a secundo die paschatis effluxerunt. Quid? quod idem hic dies claudat & obsignet omnes dies festos totius anni, quoniam ἡ τῶν σκηνῶν ἑορτὴ τῶν ἐτησίων ἑορτῶν συμπέρασμα ἐςι, uti Philo scribit *lib. de festis. pag.* 1174. & dies octavus festi tabernaculorum ἐξόδιον, id est, עצרת appellatur non tantum illius festi sed omnium totius anni ὐκ ἐκείνης μόνον τῆς ἑορτῆς ἀλλὰ πασῶν τῶν ἐτησίων. Idem *ibid. pag.* 1196.

§. III. *Tempus secundum Rabbanitas.*

III. Incidebat illud in diem quinquagesimum a die 16 Nisan, uti Rabbanitae volunt; id est, *septem hebdomades integrae*, שבע שבתות תמימות intercedere debebant inter pascha & pentecosten, nec vices ephemeriae nonae aut decimae, sive *Jeschua & Schecanja*, *inter haec esse debebant* בזמן שאין ישוע ושכניה ביניהם,

בניהם, uti traditur in *Midrasch Coheleth.* 87. 2. Ab hoc die 16 Nisan, sic ut ille esset primus dierum supputandorum, dies numerare jubentur Judaei, quem in finem formulas habent typis expressas, dictas סדרי הספירה פסח quibus singulis diebus in precibus vespertinis utuntur, diem illum qui incipit ita numerantes, verbi causa, diem 40 ארבעים יום שהם חמשה שבועות וחמשה ימים בעומר *dies 40 sunt, ita ut 5 hebdomades & 5 dies elapsi sint post oblationem manipuli.* Atque adeo hoc anno 16 Nisan nobis est 6 Aprilis, & prior dies pentecostes 6 *Sivan*, & 25 Maji. Nec tamen semper in sextum Sivan incidit: nam si Nisan & Ijar sint pleni, incidit in quintum mensis Sivan, si uterque cavus in septimum, si alteruter, in sextum. *Gem. Rosh hasschana.* 6. 2. Cavent autem ne hoc festum incidat in גהז *Gabaz*, id est, tertium, quintum, aut septimum diem hebdomadae.

IV. Quum vero dissentiant cum Rabbanitis Karaei in eo quod intelligi debet per sabbathum in mandato Dei ממחרת השבת *a crastina sabbathi* numerandas esse hebdomades septem; & illi quidem per שבת diem festum, primum videlicet pa- *§. IV. Secundum Karaeos.*

paschatis, intelligant; vide *Siphra fol.* *248. 1. hi vero sabbathum hebdomadale, sive creationis, ut vocant, facile deprehendimus alio tempore pentecosten a Rabbanitis, alio a Karaeis, celebrari; nisi forte sabbathum & is dies coincidant. Atque ita secundum Karaeos pentecoste semper incidebat in diem primum hebdomadis. *Chagiga.* 11. 4. Sed secundum Rabbanitas in quemvis diem hebdomadis poterat incidere. Sic in *Midrasch Ruth* 46. 3. legitur pentecosten in diem sabbathi incidisse, עצרת שחל להיות בשבת, alibi in alios. Accedit, quod Rabbanitae initium numerandi faciant a vespera & nocte, Karaei a die.

§. V. *Celebratio ejus.* V. Unius tantum diei festum est, & ita dicitur in *Siphra fol.* *189. 1. עצרת שהוא יום אחד: quamvis nunc, dum in exilio & locis extra Cananaeam agunt, per biduum id celebrent, uti hoc anno sextus dies mensis Sivan est יום א׳ דשבועות *dies prior festi hebdomadum*, & septimus יום ב׳ *dies posterior*, qui in sabbathum incidit: & in Gemara *Pesachin.* 52. 1. memoratur יום טוב שני של עצרת. Adde *Gem. Rosch hasschana* 5: 1. Et olim quidem cum sacrificiis *panes duo*, שתי הלחם κατ' ἐξοχὴν dicti, ex novo proventu

ventu tritici in terra Israëlitica nati (*Siphra fol.* 77 1.) offerebantur, fermentati; non velut ante ex hordeo, quum Aegypto primum egressi sine cognitione & lege essent instar pecudum, (uti scribunt Judaei) sed postea lege & scientia a Deo donati. His oblatis licebat demum ferta ex proventu illius anni in templum adducere. *Menachot.* x: 6 Quantitas horum panum in *Menachot.* xi: 4. ita describitur, quod longi fuerint 7 palmos, lati 4, & cornua habuerint 4 digitorum, cujus rei memoriale est זד׳ד׳ id est, 7. 4. 4. Una decima farinae adhibebatur ad panem unum. *Levit.* 23: 17. Comedebantur autem die secundo vel tertio a coctione. *Menachot.* xi. 9. *&* *Erachin.* ii: 2. Josephus *Antiq.* iii: 10. nihil ex iis in crastinum diem εἰς τὴν ἐπιοῦσαν remanere debuisse scribit. Maximo denique gaudio hoc festum agere oportuit *Deut.* 16: 11.

CAP. V.

De festo tabernaculorum.

I. In Codice Sacro festum hoc חג הסכות, חג האסף, & Σκηνοπηγίας appellatur, in Talmude saepe חג ἁπλῶς, Philoni §. I. *Nomen.*

loni ἑορτὴ σκηνῶν, (quod Hebraeum סכות exprimit) nobis vulgo festum tabernaculorum vel umbraculorum, quod ex praecepto Dei per septem dies in tabernaculis habitare quotannis deberent Israëlitae. *Levit.* 23:33.

§. II. *Celebritas.* II. Vix aliqui dies festi tanta cum solennitate & gaudio acti fuere, unde & חג κατ' ἐξοχὴν dicti. Philo *lib. de festis, pag.* 1183. uti & Plutarchus *in apophthegm.* ubi de Antiocho agit Hierosolymas obsidente, ἑορτῶν μεγίστην omnium festorum maximum nuncupant: quare ad gentium notitiam prae reliquis pervenerunt, eosque in illa opinione confirmarunt Bacchum praecipue a Judaeis coli. Plutarchus *lib.* IV. Συμποσιακῶν *cap.* 5. hoc ita describit, esse μεγίστην καὶ τελειοτάτην παρ' ἀυτοῖς ἑορτὴν, celebrari tempore vindemiae, ἀκμάζοντι τρυγητῷ, sub tabernaculis eos considere ἐκ κλημάτων καὶ κιττῦ potissimum textis, & in mensis varias fruges esse expositas. Tum etiam κρατηροφόρια & θυρσοφόρια celebrari paucis diebus post: id respicit libamen aquae & לולב: & σάλπιγξι μικραῖς eos uti aliosque citharis: id ad חלילין pertinet: de quibus supra. At quod ait festum hoc νηςείαν appellari, falsum est, nisi scripserit

rit forte μετὰ τὴν νηστείαν, quoniam quinto die post νηστείαν hoc festum inchoatur: & primum diem, vel qui festum praecedit, σκηνὴν dici, quum continens septiduum סוכות sive σκηνῶν nomen habeat.

III. Primus dies hujus festi incidebat in diem quintum & decimum mensis Tisri, quo die erat מקרא קדש *convocatio sancta*. Licet autem Deus praecipue hoc festum instituerit in memoriam commorationis Israëlitarum in tentoriis quum iter in terram a Deo datam instituerent, quae diu ante mensem Tisri exordium cepit, videtur tamen differre voluisse hoc festum in haec anni tempora frigidiora, quae habitationi in tentoriis minus apta erant, ne quis hos dies in tentoriis voluptatis modo & umbrae capiendae gratia celebrari crederet, & ut singularis Dei providentia & institutum clarius in his ritibus agnosceretur. Fateor aliquando aestum insignem in Tisri fuisse, quod Judaei ipsi non negant: sed plerumque tamen jam a die 15 mensis Ab calor solis imminuebatur sic ut postea ligna caedere ad usum altaris non licuerit, quia siccari non poterant, שהגיע חמשה עשר באב תשש כוחה של חמה ולא היו כוראין עצים למערכה uti legitur in *Gem. Bava Bathra*. 121:2. § III. *Tempus.*

Postea

Postea tamen aestus aliquando urit inter frigora, uti Ovidius canit,

Saepe sub autumnum, quum formosissimus annus,
Plenaque purpureo subrubet uva mero,
Quum modo frigoribus premimur, modo solvimur aestu,
Aëre non certo corpora languor habet.

§. IV. *Ratio institutionis.* IV. Deus ipse hanc rationem reddit instituti festi *Lev.* 23.43. ut aetates secuturae scirent Deum fecisse ut Israëlitae habitarent in tentoriis quum ad terram suam pergerent: & ideo die 15 mensis institutum est, quia die 15 Nisan Aegypto egressi sunt, uti Hieronymus notat ad *Hos.* 12. *pag.* 1321. Alii addunt, quod Succoth, סכות, primus locus dictus fuerit, ad quem post fugam suam appulerunt, & ubi struxerunt tentoria: nec desunt qui putent in memoriam quoque Divini mandati de exstruendo tabernaculo sancto hos dies fuisse institutos, quod tempus utriusque rei conveniat.

§. V. *Sacrificia offerenda.* V. Ritus praecipui, qui hoc festum ab aliis distinguebant, erant sacrificia offerenda, *Levit.* 23: 23. 33. & habitatio in tabernaculis *Num.* 29: 12. Illa quidem erant, primo die festi (qui in *Menachot. lib.* XIII. 5. appellatur יום המרובה quod nullo

nullo die anni tot sacrificia publico nomine offerrentur) 13 juvenci, 2 arietes, 14 agni in holocausta, & hircus in sacrum piaculare comedendum. Atque tot singulis diebus festi, id est septem, sacrificia offerebantur, nisi quod juvencorum numerus uno minueretur, sic ut septimo die festi offerrentur juvenci 7, 2 arietes, 14 agni, & hircus in sacrum piaculare. In his offerendis omnes ephemeriae occupabantur, sic ut die primo 13 juvenci, 2 agni & unus hircus, quae sunt 16 victimae, a 16 ephemeriis offerrentur; octo reliquae ephemeriae 14 agnos offerrent, sex ita, ut quaelibet duos, duae reliquae, ut singula unum offerret. Secundo die 5 ephemeriae, quaelibet duos, reliquarum quaelibet unum. Tertio die quatuor &c. Vide *Succa cap. v. misna 6.*

VI. De tabernaculis eorumque figura & magnitudine fuse disputatur in *Succa*, *c.* 1. &c. Verum Karaei eorum constructionem cujusvis arbitrio permittunt, quod in lege scripta non sit definita mensura tabernaculorum. In *Siphra fol.* *259. 2. legitur noctu & interdiu in tabernaculis eos fuisse, סוכה נוהגת בלילות וכימים. §. VI. *Habitatio in tabernaculis.*

§.VII. *Libatio aquae.*

VII. Praeter hos ritus a Deo praeceptos, alios adjecerunt Rabbanitae, quos inter eminet ניסוך המים *libamen aquae*, 7 diebus hujus festi institutum, quo facit *Joh.* 7: 37. Sunt tamen qui velint jam a Davide hunc ritum observatum fuisse 2 *Sam.* 23: 16. In *Midrasch Ruth* 48: 3. dicit Bar Caphra tunc fuisse festum tabernaculorum, & quia excelsa tunc erant licita Davidem aquam in excelso libasse. Confer *Gem. Hier. Schevüth.* 33: 2. ubi hic ritus a priorum prophetarum temporibus deducitur, & *Gem. Hier. Succa.* 54: 2. ubi dicitur esse הלכה Mosis a Sinai, sed quum neglectui esset data, a prophetis post secutis revocata in usum. Sacerdos libaturus ampullam auream, צלוחית, capacem logorum trium, implebat aqua fontis Siloë. Quaerere solent Judaei (vide *Tosephot ad Succa* 48: 1.) quum canon sit in sanctis adscendendum esse semper, non descendendum, quo jure ex ampulla aurea in simpula altaris argentea aquam effuderint. Respondent 1. etiam thus panibus propositionis adpositum quod in vase aureo fuerat effundi in altare. 2. Simpula non esse vasa separata sed partem altaris. 3. Locum in quo simpula erant, videlicet altare, esse

esse sanctiorem omnibus aliis locis in quibus ampulla fuerat. Repleta itaque ampulla per portam aquae atrium ingressus adscendebat per clivum ad altare, & illic se statim convertens ad sinistram foramini vel simpulo occidentaliori tempore libaminis sacrificii jugis matutini aquam infundebat. Postquam vero sacerdos Sadducaeus, cui hic ritus nulla lege Dei praeceptus displicebat, aquam non simpulis sed pedibus suis affudisset, ipse quidem malis citreis impetebatur, & cornu altaris frangebatur, ita ut salis quadratam molem בול של מלח (in *Gem. Hier. Joma* 39: 1. est גוש של מלח) loco cornu substituerint, ne mutilum altare appareret, ac postea clamare consuevit populus הגבה ידיך *attolle manum*, nempe שנראה אם תתן מים בספל *ut videamus an aquam infundas simpulo. Succa.* IV: 9. & in *Gem. Joma*, *fol.* 26. *fac.* 2. Hunc ritum Rabbanitae volunt innui *Jes.* 12: 3. *Gem. Succa.* 50. 2. *Midrasch Ruth.* 48: 2. & potissimum spectare ad eliciendas a Divina gratia pluvias in annum sequentem, quum tempus sementis instaret. Uti manipulus paschalis offerebatur ad impetrandum favorem Dei circa fructus agrestes, בשרות, & panes pente-

 costales

costales ad impetrandum numinis favorem circa fructus arboreos, פירות האילן Gem. Rosh haſſchana 16: 1.

§. VIII. *Laetitia nocturna.* VII. In atrio quoque mulierum (alii dicunt in atrio magno. vide *Gem. Hier. Succa.* 55: 2) lychnuchi aurei alti 50 cubitos (*Gem. Succa.* 52: 2.) accendebantur die primo festi post sacrificium juge vespertinum & 6 diebus sequentibus, quibus 4 ספילים sive pelves erant impositae ad recipiendum oleum & ellychnia facta ex detritis sacerdotum femoralibus. Quaelibet pelvis capiebat olei logos 120, unde mirum non est quod Judaei narrant, omnia atria urbis Hierosolymitanae hac luce perfusa fuisse, *Succa* v. 2. 3. quae appellatur אור בית השואבה *Gem. Hier. Succa.* 55. 2. quamvis alii velint unamquamque pelvin 30 logos, atque ita quatuor 120, cepisse. *Gem. Succa.* 52. 2. Saltabant quoque illic viri faces accensas manibus tenentes, canentes & alia edentes signa laetitiae, quae in proverbium abiit, *Succa.* v: 1. dum mulieres ex podio suo desuper spectabant.

§. IX. *Mali citrei & ramorum gestatio.* IX. Huc quoque pertinet gestatio אתרוג *mali citrei* sinistra, & לולב *fasciculi ramorum* dextra, ex spatha palmarum una, ramis 2 salicum, & 3 myrti, confecti

fecti de quibus vide 2 *Macc.* 10: 7. & *Siphra fol.* *258. 2. Aliquando malum citreum uti pars לולב censetur. *Menachot.* III:6. Aliquando distinguitur: vide *Succa.* III: 4. & *Gem. Succa.* 31: 2. Gestationem hujus לולב & agitationem Rabbanitae juberi volunt *Lev.* 23:40. & per עץ הדר intelligunt malum citreum. *Siphra fol.* *258. 1. *Zohar in Levit.* Verum Karaei putant ea non manibus gestanda, sed ad constructionem tabernaculorum esse adhibenda. Confer *Nehem.* 8: 16. Quovis die cum lulaf semel altare circumibant, at extra Hierosolymas uno tantum die לולב gestabant (*Rosh hasschana* IV: 3.) clamantes הושענא, (Ὡσαννὰ *Matth.* 21: 8. *Joh.* 12: 13.) at septimo die septies, in memoriam obsidionis Jerichuntinae, in *Gem. Hier. Succa.* 54: 3. Unde dies הושענא רבא dicitur, qui & nuncupatur magnus dies *Joh.* 7: 37. uti quidam volunt; quamvis potius videatur fuisse octavus, יום טוב האחרון של חג dictus Judaeis, quod est idem ac ἡ ἐσχάτῃ ἡμέρα ἡ μεγάλη τῆς ἑορτῆς.

X. Non eodem tempore haec omnia usurpabantur: sed in *Succa cap.* IV. & V. docemur ita se haec habuisse. *§.X. Tempus horum omnium.*

לולב, *fascem ramorum*, in usu fuisse per septem dies: si videlicet dies primus festi sit sabbathum: nam, quia est יום טוב, ideo pellit sabbathum. Secundum constitutionem R. Jochanan ben Zaccai, etiam destructo templo, לולב per septem dies in usu est. *Siphra fol.* *258. 2.

ערבה, *salicem* (non illam quae erat in לולב, sed qua altare circumdabant, qui rami dicuntur alti fuisse undecim cubitos, ארוכות וגבוהות י"א אמה. *Gem. Succa.* 45: 1.) septem dies in usu fuisse: si dies septimus sit sabbathum, pellit sabbathum; at si alius dies sit sabbathum non pellit, & 6 dies tantum in usu est. Hinc legitur in *Gem. Succa.* 43: 2. לולב דוחה את השבת בתחילתו וערבה בסופו *fascem ramorum pellere sabbathum in initio, sed salicem in fine.*

הלל ושמחה, *hymnum sacrum & laetitiam* dies octo.

סוכה וניסוך המים, *habitationem in tentoriis & libamen aquae* dies septem.

החליל,

החליל, *tibiam* dies ſex, ſi ſabbathum in diem primum feſti incideret, dies 5, ſi non: nam tibia nec ſabbathum pellebat nec diem feſtum.

§. XI. *Praelectio legis ſingulo ſeptennio.*

XI. Exacto primo die feſti tabernaculorum, ineunte novo ſeptennio heptaeteridos ſabbathicae (מקץ שבע שנים *a fine 7 annorum*, uti eſt *Deut.* 31: 10.) praelegebat rex in atrio mulierum ſedens in ſuggeſto ligneo, quod ad hunc uſum parari ſolebat, pericopas quaſdam Deuteronomii, quae recenſentur in *Sota* VI. 8. videlicet ab initio Deuteronomii usque ad *Deut.* VI: 4. dein tranſiliit ad *cap.* XI. 13. & inde *cap.* XIV: 22. tum ad *cap.* XXVI: 22. poſtea ad *c.* XVII: 14. quae eſt paraſcha de rege. Denique vota & diras quae habentur *Deut.* 27. & 28.

§. XII. *Dies octavus feſtus.*

XII. Octavus dies עצרת dicitur *Lev.* 23: 36. ſive ἐξόδιον in verſione Graeca, *Lev.* 23: 36. & in chronico Alexandrino: unde *Hieron. ad Zachar.* I. Σκηνοπηγίας *extrema dies egreſſionis appellatur & terminus.* Nam ἐξόδιον τέλος σημαίνει τῶν ἑορτῶν uti Theodoretus ſcribit *quaeſt.* 32. *in Leviticum.* Atque ita Philo *lib. de feſtis p.* 1196. ſcribit ἐξόδιον dici octavum diem

festi tabernaculorum. Adnumerari solet festo tabernaculorum veluti dies ejus octavus, quare in *Gem. Eruvin.* 40. 2. *Midrasch Coheleth.* 118: 3. legitur esse שמונה ימי החג *octo dies festi tabernaculorum*, & 2 *Macc.* 10: 5. & 1. 18. octo dies encoeniorum celebrati dicuntur secundum consuetudinem festi tabernaculorum, cujus memoriam isto dierum numero, lychnis accensis, & fascibus ramorum gestatis referebant quum illos primum festos egerunt.

§. XIII. *Estque festum singulare.* XIII. A quibusdam ut festum singulare consideratur, quia *Nehem.* 8: 18. distinguitur a festo tabernaculorum, nec habitabant eo die in tabernaculis, & illo offerebantur juvencus, aries, 7 agni in holocaustum, & hircus in sacrum piaculare. Non offerebant ephemeriae eo ordine victimas, quo in festo tabernaculorum, sed ad sortes redibant, ut in reliquis רגלים, sive festis majoribus. *Succa.* v: 6. Et hoc ipsum a quibusdam רגל בפני עצמו appellatur, atque adeo quum μεγίϛη Ἰȣδαίων ἑορτὴ dicitur esse ἑπτὰ ἡμερῶν, uti Plutarchus in apophthegmatibus scribit *pag.* 184. non adnumeratur hic dies illi festo maximo, & festum singulare est, atque diversum a diebus septem festi ta-

tabernaculorum ob sex res, quae indicantur his litteris פז ר קש ב *Gem. Rosch haschana*. 4: 2. & *Gem. Chagiga*. 17: 1. quae sunt initiales totidem vocum, uti id explicatur in *Gem. Succa*. 47: 1.

1. פיס *sors*. Quod operae sacerdotales sorte distinguerentur.
2. זמן. *Tempus*. Quod singulari ברכה gratias Deo agant se vixisse usque ad tempus illud. Ita solent Deum laudare שהחיינו לזמן הזה *qui vitam nostram producit usque ad tempus hoc. Gem. Hier. Beracoth*. 14: 1. & *Bab*. 59 2. atque ita in libellis τῶν תחינות frequentes sunt formulae ברוך &c. שהחיינו .... והגיעו לזמן הזה *laudatus sis, o Deus ...... qui vitam nobis concessisti..... ut perveniremus ad tempus hoc.*
3. רגל, *festum* est, & hoc nomine dictum, ab aliis distinctum.
4. קרבן. *Sacrificia*, diversa sunt ab iis, quae 7 diebus tabernaculorum offeruntur, quaeque Judaei oblata fuisse volunt non pro Israëlitis, sed gentibus, על שאר עמין, uti est in libro *Zohar ad Leviticum*,

cum, *fol.* 24. 2. & *Echa Rabbati fol.* 66. *col.* 3. Ideo 70 juvenci fuere ſacrificati ſecundum numerum 70 gentium, אותם שבעים פרים שהיו ישראל מקריבין בחג כנגד שבעים אומות הן. Ita etiam legitur in *Midraſch ſchir haſſchirim fol.* 13. *col.* 2.

5. שיר. *Canticum Levitarum.*
6. ברכה. *Benedictio.* Formula precum, ברוך &c.

§. XIV. *Tibiae ſonus per hos dies.*

XIV. Non parum ad ſolennitatem hujus feſti faciebat חליל *tibia* cani coram altari per ſex dies ex octo hujus feſti בשמוני ימי החג uti legitur in *Erachin.* II. 3. Tibia autem non laetitiae modo ſed & triſtitiae tempore in uſu erat, חלילין לכלה ולמת.

Cantabat templis, cantabat tibia ludis,
Cantabat moeſtis tibia funeribus.

vide *Bava mezia.* VI. I. Erant duodecim modo dies quotannis, quibus tibia coram altari inflabatur; praeter hos videlicet, dies quo jugulabatur paſcha primum, dies quo jugulabatur ſecundum, dies primus feſti paſchatis, & dies pentecoſtes.

CAP.

Cap. VI.

De die expiationis.

I. Dies decimus menſis Tiſri, ſive dies expiationis κατ' ἐξοχὴν יומא a Talmudicis appellatur, aut יום סליחה, ומחילה *dies placationis. Gem. Bava bathra* 121. 1. ἡμέρα ἐξιλασμοῦ interpretibus Alexandrinis, alias & יום הכפורים dies expiationum, quod non pro ſingulari quodam peccata ſed pro peccatis totius anni expiatio fiat: quare & illo die Satanae nullam poteſtatem in gentem Judaicam eſſe volunt, uti reliquis diebus 364 totius anni, quem numerum per Gematriam efficit vox השטן *Gem. Joma, fol.* 20. *fac.* 1. Quo ſpectant ea quae leguntur in *Midraſch ſchir haſſchirim.* 9. 1. ad illuſtrationem verborum quae ſcripta ſunt *Cant.* 1. 5. שחורה אני כל ימי השנה ונאוה אני ביום הכיפורים *nigra ſum, videlicet omnibus diebus anni, at pulcra ſum, videlicet die expiationis.* Etiamſi vero ſacrificia piacularia offerri non poſſint, uti nunc templo everſo, tamen diem expiationis recte ita dici putant quod ipſe dies expiet. *Siphra fol.* *188. 1. Quod ſi nec per diem expiationis nec mortem pecca- §. I. *Nomina.*

ta

ta expiari queant, unica restat סקילה אחר המיתה *lapidatio post mortem* quae & in nostra regione aliquando fit, si aut vir aut faemina eam post mortem fieri voluerint gravium sibi peccatorum conscii. Appellatur hic dies quoque צומא רבא *jejunium magnum* in *Midrasch Ruth.* 46. 4. & *Echa Rabbati.* 80. 1. Graecis *νηστεία jejunium*, uti *Act.* 27. 9. & in scriptis Josephi & Philonis: atque ita *jejunium* nuncupatur a Tertulliano, *lib. adversus Judaeos; duorum hircorum qui jejunio offerebantur.* Erat יום טוב, atque ita appellatur in *Taanith.* IV. 8. at in *Gem. Pesachim* 50. 2. videtur distingui ערב יט a ערב יום הכיפר. Cavebant autem ne hic dies incideret in אגו *agu*, i. e. primum, tertium, & sextum diem hebdomadis.

§. II. *Antecedentes dies novem quales.* II. Dies qui inter initium novi anni, id est, primum Tisri & diem hunc expiationis intercedunt, appellantur ימי תשובה *dies conversionis*, animorum videlicet ad Deum, ita ut dies expiationis ultimus sit, atque ita decem ejusmodi dies numerentur. *Gem. Rosch hasschana.* 18. 1. & in *Gem. Hier. Rosch hasschana* 57. 1. *Gem. Hier. Biccurim.* 64 4. & hos indicari volunt per בעשרת *dies*, 1 *Sam.* 25. 38. post quos

quos Nabal, non acta poenitentia, mortuus est. Dies autem duo praecedentes diem expiationis ימים נוראים *dies terribiles*, appellantur: & jam tum cilicium, סרגנס, induunt.

III. Summa erat hujus diei sanctitas, & cum jejunio, ac omissione operum ab unoquoque celebrari debuit. *Levit.* 23. 27. In *Siphra fol.* *252. 2. ea quae interdicta sunt hoc die ad sex capita referuntur, אכילה שתיה רחיצה סיכה תשמיש המטה ונעילת הסנדל, *edere, bibere, lavari, ungi, re venerea uti, & calceis indui coriaceis*. Ipso die nono praecipiti in occasum jam incipiebat jejunii & quietis observatio, duravitque paulo ultra finem diei decimi: quo sensu dici volunt *Levit.* 23. 32. *nono die mensis vesperi, a vespera ad vesperam, sabbathum vestrum in cessatione ab opere transigetis.* In Judaea certe non nisi aves & pisces edebant die nono, sed in Galilaea etiam carnem. Exacto autem die vesperam & noctem cum amicis hilarem agebant & pontifex maximus & alii: quo referenda reor verba Theodoreti, *quaest.* 22. in Leviticum, ἀλλ' οἱ Ἰουδαῖοι κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν οὐ σκυθρωπάζουσιν, ἀλλὰ γελῶσι καὶ παίζουσι, καὶ χορεύουσι καὶ ἀκολάστοις ῥήμασι καὶ §.III. Sanctitas.

καὶ πράγμασι κέχρηνται, ἄντικρυς τῷ νόμῳ μαχόμενοι. Ipſo enim die decimo ante ſolis occaſum haec a Judaeis non patrari certum eſt.

§. IV. *Tempus.* IV. Cur dies decimus menſis Tiſri a Deo deſtinatus ſit ſolenni huic expiationi inter Judaeos non convenit. Quidam volunt Adamum a peccato ſuo reſipuiſſe hoc die, alii Abrahamum eo circumciſum, alii denique Moſen tertia vice de monte Sinai deſcendiſſe poſt 40 dierum jejunium, ter repetitum *Deut.* 9. 9. 18. & *cap.* 10: 10. & Deum cum populo ſuo reconciliatum nunciaviſſe. *Gem. Bava bathra.* 121. 1.

§.V. *Praeparatio ante hunc diem.* V. Quibus ritibus celebrari ſoleret ſtante templo II. ſolennis hic dies, copioſe traditur in codice *Joma*, unde primum illa quae hunc diem antecedebant, & praeparationis locum tenebant, notabimus, & deinde illa quae ipſo illo die erant peragenda. Septem diebus ante diem expiationis ſecedebat pontifex maximus aedibus ſuis relictis in conclave Parhedrin, & ſingulis his diebus, ut ſe cultui ſacro aſſuefaceret, ſanguinem ſacrificii jugis ſpargebat, adolebat ſuffitum, aptabat lychnos, & caput pedemque agni offerebat. Die tertio & ſeptimo hujus ſeptidui pontifex

tifex vaccae rufae cinere adſpergebatur. Seniores ſynedrii legebant coram eo ſacrum codicem & exponebant ritus diei expiationis. Tradebant quoque eum ſenioribus ſacerdotum, qui eum adjurabant, ne mores Sadducaeorum in adolendo ſuffitu imitaretur: nam omnia quae ſacra & cultum Dei publicum ſpectabant fieri conſueverunt ex ſententia Phariſaeorum, uti Joſephus notat *Ant.* XVIII. 2. Et tamen ex Sadducaeis aliquando nonnulli ad pontificatum evecti ſunt. *Joſeph. Ant.* XX. 8. Ipſa autem nocte diei decimi parce coenare debuit & a cibis libidinem concitantibus abſtinere, ne in ſomnum incideret, quem juniores ſacerdotes ab eo arcebant, ne pollueretur.

§. VI. *Ordo ſacrorum ipſo die expiationis.*

VI. A media nocte miniſterium hujus diei cepit exordium, in quo praecipuae fuere partes pontificis maximi qui quinquies corpus ſuum, manus ac pedes decies & ſexies, ac toties mutare veſtes debuit. Quamvis enim una lotio totius corporis, טבילה dicta, ſufficeret alio tempore, ut per totum diem ſacris poſſet operari, volunt tamen Judaei hoc die feſto ad ſingula miniſteria lotiones inſtitutas fuiſſe. Haec lotio fieri debuit, uti in *Joma* III. 3. legitur, etiamſi quis mundus

dus esset, ab unoquoque homine atrium templi ingressuro ut ministraret. In tabernaculo nonnisi manuum & pedum lotio, קידוש dicta, a Deo sacerdotibus ad altare accessuris vel intraturis in sanctum mandata est *Exod*. 30. 20. Quando autem manus & pedes lavit pontifex maximus, non ut alias ex labro aeneo, sed cothone קיתון aureo id fiebat. *Joma* IV. 5. Ipse ordo sacrorum peragendorum ex hac tabella perspicue intelligitur.

1. Exuit pontifex maximus vestes communes, & *corpus* lavit.
2. Induit vestes aureas & lavit *manus ac pedes*.
3. Jugulavit agnum sacrificii jugis, adolevit suffitum, aptavit lychnos, obtulit sacrificium juge, crustula & libamina: dein juvencum & 7 agnos diei festi, & lavit *manus ac pedes*.
4. Exuit vestes aureas & *corpus* lavit.
5. Induit vestes albas & lavit *manus ac pedes*.
6. Peregit cultum illi diei proprium, initium ducens a confessione pro se & familia, & impositione manuum in

in juvencum ſuum, ſortitione de hirco utroque, reditu ad juvencum ac confeſſione pro fratribus ſuis ſacerdotibus, & poſtea ejus jugulatione. Deinde in ſanctum ſanctorum ingreſſus prima vice adolevit ſuffitum, ſecunda ſanguinem juvenci ſparſit, tertia hirci a ſe jugulati ſanguinem ſparſit, & ſancto ſanctorum egreſſus dimiſſo hirco altero redit ad juvencum & hircum, quorum ſanguinem in aede ſacra ſparſerat, & ablegmina tum juvenci tum hirci cremandi exemit, & lavit *manus ac pedes.*

7. Veſtes albas exuit, & *corpus* abluit.
8. Induit veſtes aureas & lavit *manus ac pedes.*
9. Obtulit hircum piacularem, arietem pro ſe, & arietem pro populo in holocauſta: tum ablegmina juvenci & hirci comburendi obtulit, & juvencum ipſum hircumque, pelle ſua haud nudatos, aliis comburendos dabat extra urbem, ἐν τοῖς προαςείοις ἐν τόπῳ καθαροτάτῳ ut Joſephus loquitur *Antiq.* III. 10. Deinde ſacrificium juge veſpertinum fecit, & lavit *manus ac pedes.*

10. Exuit vestes aureas & *corpus* lavit.
11. Induit vestes albas & lavit *manus ac pedes*.
12. Intravit in sanctum sanctorum, ut acerram & πυρεῖον repeteret, & lavit *manus ac pedes*.
13. Vestes albas exuit & *corpus* lavit.
14. Vestes aureas induit & lavit *manus ac pedes*.
15. Adolevit suffitum vespertinum, lychnos accendit, & lavit *manus ac pedes*.
16. Exuit vestes aureas & communes induit.

§.VII. *Sacrificia illius diei 15.*

VII. Quindecim erant victimae quas hoc die offerebant, duodecim holocausta & tria sacrificia piacularia. In his publica erant tredecim; privata, pontificis videlicet, duo tantum, aries in holocaustum & juvencus in sacrificium piaculare פר חטאת ואיל לעולה, quae tamen, privata licet, publicis erant similia quod sabbathum & immunditiem pellerent. Sunt autem haec: duo agni sacrificii jugis; juvencus, aries, & agni 7 in holocaustum, diei festi causa; recensiti *Num.* 29:8. & 11. aries pontificis in holocaustum, hirci duo piaculares, quorum alter

ter vefperi comedebatur & fanguis ejus adfpergebatur altari exteriori, alter comburebatur & fanguis ejus inferebatur fancto. Denique erat juvencus piacularis pontificis maximi qui comburebatur; fic ut effent agni 9, arietes 2, hirci 2, & juvenci 2. Sunt qui duos arietes inter facrificia publica hujus diei numerent, fic ut unus fuerit diei fefti caufa oblatus, alter ille, qui *Levit.* 16: 2. memoratur. Jofephus etiam *Antiq.* III. 10. recenfens facrificia hujus diei numerat duos arietes publicos, & unum privatum pontificis.

Ταῦρον.	1
Κριὺς δύο.	2
Ἄρνας ἑπτά.	7
Ἔριφον ὑπὲρ ἁμαρτάδων.	1
Ἔριφον ὃν καίουσι ἐν προαστείοις.	1
Ταῦρον Ἀρχιερέως.	1
Κριὸν Ἀρχιερέως, ὁλοκαύτωμα.	1

adde facrificia jugia, agnos duo: fient 16

Sed notandum eft pro κριὺς δύο (quod in Graecis Jofephi codicibus nunc legitur) legiffe veterem interpretem Epiphanium κριόν, quia reddit *arietem*, fic ut 15 vi-

ctimae fuerint. Sed alii eundem fuisse putant arietem festi causa oblatum, & pro populo; cui si addatur aries pontificis maximi, sacrificium privatum, duo tantum arietes hoc die oblati fuerunt.

§. VIII. *Pontificis maximi introitus in sanctum sanctorum.*

VIII. Praecipua hujus diei solennitas consistebat in eo quod hoc die solo in sanctum sanctorum pontifex maximus introiret. Tum quidem pontifex maximus summum gradum honoris adipiscebatur quum in sancto sanctorum esset. Philo *lib. de somniis pag.* 1134. non dubitat ei dignitatem inter Deum & reliquos homines mediam tribuere illo tempore, & μεθόριον τῆς θεοῦ φύσιν, τοῦ μὲν ἐλάττονα, ἀνθρώπου δὲ κρείττονα. Verum male id confirmat verbis sacri codicis, in quo scriptum sit, ὅταν εἰσίῃ εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων ὁ ἀρχιερεὺς ἄνθρωπος οὐκ ἔσται, *quum ingredietur pontifex maximus in sanctum sanctorum, homo non erit. Levit.* 16: 17. ita non legitur, sed, *homo non erit in tabernaculo quum pontifex maximus ingredietur in sanctum sanctorum.* Intrabat autem pontifex maximus in hunc locum illo die quatuor vicibus. *Primo* quidem post jugulatum juvencum suum, & sanguinem ejus sacerdoti traditum ne concresceret, prunas ab altari exteriori desumtas, & vasi aureo

aureo המחתה impositas, una cum vasculo aureo הכף suffitus intulit in sanctum sanctorum, & deposito vase המחתה inter vectes arcae, vel stante templo II. supra lapidem positionis, suffitum super prunas congestum adolevit & exivit. *Secundo* intravit in sanctum sanctorum cum sanguine juvenci sui, ut antequam pro populo intercederet se expiaret, & inter vectes arcae, vel in loco ubi illi olim fuerant, constitutus semel sursum supra operculum, septies deorsum, digito sanguinem sparsit, & vasculum in sancto deposuit. *Tertio* cum sanguine hirci, unius ex duobus piacularibus, quorum alter, hic videlicet, sorte לשם *Deo* erat designatus, alter לעזאזל, لعزازل *secessioni*, *ἀποπομπαῖ&* , & in deserta emittendus. Locus, quo pellebatur, erat 90 stadiis ab urbe צוק dictus in *ὑπερορίῳ ἐρημίᾳ*. Ex Talmudicis, & Josepho id discimus. Postquam igitur juvenci sui sanguinem in sanctum sanctorum intulisset, jugulavit hircum & sanguinem illius eo quoque tulit similesque octo sparsiones peregit. Dein regressus in sanctum juvenci sanguinem accipiebat & contra velum octies eum sparsit: atque

ita similiter sanguinem hirci. Postea sanguine hirci & juvenci commixto cornua altaris interioris adspersit, initium ducens a cornu euroboreali (*Gem. Joma.* 42.4.) & partem ipsius superficiei altaris in summo ad latus meridionale septies; reliquumque sanguinis effudit ad basin altaris exterioris, & manibus impositis hirco emissario, editaque confessione, illum emisit in solitudinem: quo eum pervenisse ex lingua coccinea in templo portae pronai affixa didicisse dicuntur, quae tum solebat albescere, exceptis annis 40 ante templi II. excidium, uti Judaei tradunt in *Gem. Joma.* 39. 2. id est, circa tempus passionis Christi. Confer de lingua coccinea *Schabbath.* IX. 3. *Joma.* VI. 8. Pars altera linguae coccineae inter hirci emissarii cornua erat ligata, quem Tertullianus *lib.* III. *c.* 3. *adv. Judaeos*, *hircum coccino circumdatum* nuncupat, & *maledictum convulsumque a toto populo:* vellicabant enim illi pilos, clamantes טול וצא *vade & exi.* Deinde pontifex maximus in atrio mulierum partem legis divinae populo praelegit interea dum hircus & juvencus extra urbem cremabantur; sic ut nemo simul audire P.M. legentem, & videre combustionem hirci posset. *Joma* VII. 2.

Quarto

Quarto ſanctum ſanctorum intravit ad repetendum thuribulum.

§. IX. An quatuor hi introitus repugnent dicto Moſis & Pauli.

IX. Sunt qui putent quatuor hoſce introitus pontificis maximi in ſanctum ſanctorum adverſari verbis Moſis *Levit.* 16:34. *Exod.* 30:10. ubi אחת בשנה *ſemel quotannis*, non quater, ingredi ſanctum ſanctorum pontifex jubetur, & *Hebr.* 9:7. ubi ſemel tantum in anno ἅπαξ κατ᾽ ἐνιαυτὸν legitur pontifex ingreſſus fuiſſe, & non licuiſſe illi ſine ſanguine eo intrare. Pro iis quoque faciunt verba regis Agrippae in epiſtola ad Cajum imperatorem, quae leguntur apud Philonem *in legatione ad Cajum*, *p.* 1035. ubi ſemel tantum intraſſe in adytum quotannis pontificem maximum ſcribit, & ſi eodem die ter vel quater intraſſet, mortem meruiſſe, κᾂν αὐτὸς ὁ ἀρχιερεὺς δυσὶν ἡμέραις τοῦ ἔτους, ἢ καὶ αὐτῇ τρὶς ἢ τετράκις εἰσφοιτήσῃ θάνατον ἀπαραίτητον ὑπομένει. Addunt rationem typi & antitypi hoc poſtulare, quum ſemel tantum Chriſtus in coelum adſcenderit. Verum vix uno introitu omnia peragi potuere, quae *Levit.* 16. peragi in ſancto ſanctorum jubentur; & poſt ſparſum in ſancto ſanctorum juvenci ſanguinem legitur, & jugulabit hircum & ſanguinem ejus inferet in ſan-

ctum sanctorum & sparget uti sparsit sanguinem juvenci, videnturque distincti introitus commemorari *Levit.* 16: 12, 15. 18. nec similitudo inter typum & antitypum se ad omnia plane extendit; nec repugnat, si quis dicat semel in anno tantum ingressum in sancto sanctorum pontificem, licet vel decies eo die ingressus fuisset. Nam & ipsi Judaei, qui quater pontificem illo die intrasse volunt, ita loquuntur, נכנס בו פעם אחת בשנה *semel in anno pontificem ingressum fuisse in sanctum sanctorum*, in *Gem. Hier. Joma.* 43. 1. *Gem. Pesachim.* 86. 1. Ita & Josephus, & scriptor *lib.* III. *Maccab.* 1. 12. testantur ἅπαξ κατ' ἐνιαυτὸν in sancto sanctorum illum intro ivisse. Ita Israëlitae se ter quotannis in templo stitisse dicuntur, licet vel sexies uno die templum intrassent. Sic semel baptizatus aliquis esse dicitur, licet ter immersus sit, quod hi actus continuati pro uno habeantur. Quare R. Jose in *Mechilta* 65. 1. dixit שלושה פעמים ביום אחד זה אחד *tribus vicibus uno die idem est ac semel.* Quod autem ad verba Agrippae attinet, majorem fidem merentur doctores Talmudici de ritibus patriis testantes quam rex Agrippa, qui in eadem epistola de hoc ipso

ipſo introitu pontificis in adytum agens ſcribit, ſolum ad incendendos odores & preces fundendas illum eo intraſſe μόνον ἐπιθυμιάσων καὶ κατὰ πάτρια ἐυξάμενος φορὰν ἀγαθῶν, quum expiatio peccatorum & ſparſio ſanguinis juvenci & hirci primaria cauſa hujus introitus fuerit, & incenſio odorum quaſi praeparatio.

X. Frequens eſt mentio in ſcriptis Talmudicis trium & quadraginta ſparſionum ſanguinis, quae intus ſive in aede ſacra fiunt die expiationis. vide *Gem. Zevachim.* 42. 1. Sunt autem hae

§. X. *Sparſionum ſanguinis in aede ſacra numerus.*

Una ſparſio ſurſum & ſeptem deorſum inter vectes arcae ex ſanguine juvenci, quae efficiunt	8
Tot ibidem ex ſanguine hirci.	8
Tot contra velum.	16
Quatuor ad cornua altaris interioris ex ſanguine hirci & juvenci commixto.	4
Septem ſuper ipſum altare.	7
	43

XI. De modo ſpargendi ambigitur. Quidam putant ſparſionem quae facta dicitur על הכפרת non pertigiſſe usque ad

§. XI. *Et modus.*

 ipſum

ipſum arcae operculum, niſi aliquando per accidens. vide *Gem. Hier. Joma.* 42. 4. Videtur tamen probabilius ſanguinem ipſum operculum arcae ſemper tetigiſſe, quod inde ἱλαςήριον dictum eſt. Certe diſtinguitur una haec ſparſio facienda על הכפרת, vel uti *Levit.* 16: 15. legitur על פני הכפרת, a reliquis ſeptem quae לפני הכפרת, id eſt, *coram operculo* faciendae erant. Eadem quoque loquendi ratione dicitur *Levit.* 16: 19. de ſparſione ſanguinis ſuper altare interius הזה עליו מן הדם *ſparget ſuper illud ſanguinem*, qua *commate* 16 dicitur הזה אותו על הכפרת *ſparget eum ſuper operculum.* At dubium non eſt quin ſanguis ipſum altare tetigerit: adeoque quum idem ſit loquendi modus nil vetat credere etiam ad operculum arcae ſanguinem pertigiſſe. Sparſio ipſa ſanguinis על פני כפרת fiebat non recta ſurſum vel deorſum, ſed inſtar hominis flagellantis. *Siphra fol,* *169. 2. Praeterea ſparſiones ad cornua altaris interioris fiebant (ex ſententia R. Eliezeris) ſurſum, excepto iſto cornu quod erat proximum pontifici ſpargenti, ad quod ſanguinem ſpargebat deorſum, ne veſtes ſuas ſanguine inficeret. *Gem. Joma.* 55. 1. *Gem. Hier. Joma.* 42. 4. Verum

rum alii sanguinem non adspergere debuisse sed allinere cornibus altaris sacerdotem putant, uti & de cornibus altaris tam exterioris quam interioris נתן עלין usurpatur in sacris literis, non הזה עלין. Adeoque, si stante templo secundo (quando secundum opiniones Pharisaicas omnes cerimoniae publicae factae sunt) sanguinem cornibus altaris ita adspersferint ut Talmudici tradunt, videntur, uti in multis aliis, a prisca consuetudine & lege Dei recessisse.

Cap. VII.

De festo novi anni, & noviluniis.

I. Diem qui novo anno civili praebet initium, & primus est mensis Tisri, יום תרועה *diem clangoris* appellatum legimus *Num.* 29: 1. זכרון תרועה *memoriam clangoris Lev.* 23: 24. Judaeis vulgo ראש השנה *initium anni*, quo titulo codex Mischnicus extat. Ἱερομηνία & σαλπίγγων ἑορτὴ Philoni *lib. de festis pag.* 1193. Sunt autem duo dies hujus festi שני ימים טובים של ראש השנה, uti liquet ex *Schabbath.* xix. 5. & *Gem. Pesachim.* 47: 1. etiam in terra Canaan celebrati: quos observandos esse secundum

§. I. *Festum novi anni.*

dum

dum placita *prophetarum priorum* נביאים הראשונים scribitur in *Gem. Hier. Eruvin.* 21: 3. Sunt duo hi dies ejusdem sanctitatis, quum in noviluniis dies posterior non adeo sanctus sit ac prior. *Gem. Betza.* 6. 1. *Gem. Eruvin.* 39: 2.

§. II. *Clangor buccinae & sacrificia.* II. Clangebatur eo die in templo a mane ad vesperam *buccina* שופר, sive *cornu arietino incurvo*, קרן הכבשים הכפוף, quum in aliis noviluniis tantum uterentur *tubis* sive חצוצרות uti *Num.* 10: 10. praecipitur (licet enim id in sacro codice diserte non extet שופר *buccinam* fuisse adhibitam, colligunt tamen Judaei ex *Levit.* 25: 9. & antiqua traditione) vide *Rosh hasschana.* 111: 2. Quamobrem *Psal.* 81: 4. *buccina clangite in novilunio* בשופר de solo novilunio Tisri, id est, festo novi anni, intelligendum docent in *Gem. Rosch hasschana.* 8: 2. Nunc autem templo diruto nunquam buccina & tubis simul utuntur: id tantum in templo licuit *Psalm* 98: 6. at initio novi anni sola buccina, in jejunio solis tubis, utuntur. Buccina qua nunc utuntur, tum in synagoga hujus urbis Trajectinae, tum alibi in Belgio, constat ex cornu arietis, quod planum est ab utroque latere, & ab eo foramine, quod ori clangentis admo-

movetur, recta protensum est fere ad spatium pollicum quindecim, & inde inflectitur, fere ad angulum rectum (uti Mathematici loquuntur) per spatium pollicum quinque usque ad foramen latius per quod sonus exit. Quod si dies novi anni in sabbathum incideret, Hierosolymis clangebant non alibi. *Rosb haſchana.* IV: I. Praeterea offerebantur sacrificia quaedam singularia, quae recensuimus *parte* III. *cap.* I.

III. Quam ob rem clangor buccinae hoc festo institutus sit disputant Judaei. Volunt respici eo ad libertatem populi, quum in fine jubilaeorum clangore buccinae libertas publicaretur, vel ad liberationem Isaaci & substitutionem arietis, *Gem. Rosh haſſchana.* 16. 1. vel legis lationem, vel Dei regis imperium in eos, vel futuram liberationem per Messiam *Gem. Roſch haſſchana.* 11: 2. *Mechilta* 14. 1. vel futuram resurrectionem. Alii buccina figuram lunae falcatae indicari existimant. Confer Philonem *de festis pag.* 1193. §. III. *Ratio clangoris.*

IV. Novilunia quomodo a calculo astronomico & phasi dependerint supra *cap.* 1. diximus. Celebratur Hierosolymis unus modo dies hujus festi, at in §. IV. *De noviluniis.*

locis

locis remotis duo ob incertam menſis conſecrationem; non enim per nuncios reſciſcere poterant ſat mature, quo die Hieroſolymis novilunium eſſet indictum: ſed in iis locis, ad quae tempeſtive nuncii appellere poterant, unus modo dies celebrabatur. quem morem hodieque ſervant, licet ſolum calculum aſtronomicum ſequantur, ultimum diem unius & primum alterius feſtum habentes: qui ſecundus dies יום שני של גליות dicitur, in *Gem. Peſachim*. 52. *Gem. Betza*. 4. 2. Sunt qui olim quoque biduum celebratum putent ob 1 *Sam*. 20: 27. Hanc conſecrationem olim per ignes accenſos ſignificare conſueverunt: ſed poſtea, fraude Samaritanorum detecta, certos homines ejus rei cauſa miſerunt. *Roſch haſſchana*. 11: 2, 4. *Gem. Betza*. 4: 2. Canebant ſacerdotes *tubis* חצוצרות in feſto novilunii *Num*. 10: 10. & offerebantur ſacrificia ſuperius *cap*. 1. recenſita, undecim videlicet victimae, quod annus lunaris minor eſſet per ſpatium undecim dierum anno ſolari. In *Gem. Chullin*. 60. 2. fingitur Deus dixiſſe *offerte ſacrificium, quod minorem fecerim lunam ſole*, אמר הק'בה הביאו קרבן שמיעטתי את הירח & mox: *hircus hic* (in noviluniis offerendus, qui expiat

piat peccatum hominis mundi, qui comedit cibum immundum, uti est in *Schevuoth.* I. 4.) *sit in memoriam hujus rei, quod lunam fecerim minorem sole*, שעיר זה יהא זכרון על שמיעטתי את הירח וכו׳

Cap. VIII.

De sabbatho, annis sabbathicis, & jubilaeis.

I. Sabbathi nomen in sacro codice nonnunquam latius, nonnunquam minus late, sumitur; & praeter diem septimum hebdomadis, aliis diebus festis tribuitur, *Levit.* 25:4. & 23.32. & integris hebdomadibus *Luc.* 18: 12. illud vero & *Levit.* 23: 16. hebdomadem notare quidam existimant. Certe totam hebdomadem שבת Judaei nuncupant in *Ketuvoth.* I. I. perinde ac שבוע: atque ita ἑβδομὰς pro sabbatho accipitur 2 *Macc.* 6: 11. Hic vero per sabbathum diem septimum hebdomadis intelligimus quieti & cultui divino singulari ratione consecratum, qui יום השבת & ἡμέρα τοῦ σαββάτου opposite ad ששה ימי המעשה *sex dies operum*, & ἡ τῶν σαββάτων ἑορτὴ Plutarcho *lib.* IV. Συμπ. ἡμέρα τῶν σαββάτων, I *Macc.*

§. I. *Nomen* שבת.

1 *Macc.* 2. 32. 41 & 9. 34. dicitur, uti & a Juliano ex versione Graeca V. T. vide *Cyrill. c. Julian. lib.* v.

§. II. *Nomen* שבתון *quid.*

II. Appellatur idem ille dies שבתון, quod tribus diversis modis voci שבת conjunctum legitur שבתון שבת קדש *Exod.* 16: 23. שבת שבתון קדש *Exod.* 31. 15. & קדש שבת שבתון *Exod.* 35: 2. Quae perperam Origenes *in homil.* 1. *ad canticum canticorum* dicta esse credidit uti *sancta sanctorum*, *canticum canticorum*, ac si σάββατα σαββάτων uti ἅγια ἁγίων diceretur. Ita tamen & Hilarius, *in prologo ad Psalmos*, Theodoretus, *quaest.* 22. *in Leviticum*, & Philo ipse *de festis*, *pag.* 1194. reddens σάββατον σαββάτων per ἑβδομάδες ἑβδομάδων. Quia videlicet interpretes Graeci *Levit.* 23: 32. שבת שבתון reddiderant per σάββατα σαββάτων, Nec tamen de solo sabbatho haee vox שבתון usurpatur, sed & de die expiationis, *Levit.* 16. 31. primo & octavo festi tabernaculorum, *Levit.* 23: 24. & anno sabbathico. *Levit.* 25: 4. Adeoque nullis aliis festis datur nisi quae in mensem Tisri incidunt, qui mensis in anno sacro septimus ac quasi sabbathicus erat, & quieti destinatus, peracta messe & collectione fructuum istius anni. Quare & Philo *lib.*

lib. de festis. p. 1183. huic mensi tributum festorum maximum scribit. Nec ullus erat mensis anni in quo tot dies festi agebantur, quos chronicon, vulgo Alexandrinum dictum, ita recenset *pag.* 196.

die 1. Ἑορτὴ σαλπίγγων.
8. Ἐγκαίνια τῦ ναῦ.
10. Ἡμέρα ἐξιλασμῦ.
15. Σκηνοπηγιῶν.
22. Ἐξόδιον, id est, מוצאות vel עצרת, dies octavus festi tabernaculorum. Alii perperam hoc de exitu ex Aegypto acceperunt.

Adde diem 23. שמחת תורה, *gaudium legis*, quo ultimam sectionem pentateuchi publice legunt.

§. III. Σάββατα in N. T.

III. In N. T. hic dies nomine σαββάτων saepe innuitur, uti *Matth.* 12: 1. *Marc.* 1: 21. Τοῖς σάββασιν, atque ita ὀψὲ σαββάτων, idem est quod ὀψὲ σαββάτυ. Similiter quia שבת aliquando totam hebdomadem notat, inde in Nov. Test. μία σαββάτων idem est quod μία σαββάτυ חד בשבתא primus dies hebdomadis, in *Gem. Schabbath.* 156. 1. & חד בשבא. *Gem. Maccoth.* 5. 1. *Gem. Nedarim.* 12. 1. & sunt qui putent μία σαββατῶν olim dictum fuisse ex Hebraeo שבתון, quod

 de-

deinde in terminationem Graecam pluralem abiit, ζαββάτων, uti χείμαῤῥον τῶ κεδρῶν formarunt ex נחל קדרון 1 Reg. 15. 13. Joh. 18. 1. Alii vero suspicantur plurale σάββατα formatum esse ex eo, quod sono conveniret cum שבתא vel ܫܒܬܐ, quemadmodum & Horatio, lib. II. Sat. 9. unicus dies *tricesima sabbatha* dicitur, uti & Josepho scribenti de Ptolemaeo Lagi Hierosolymam ingresso, lib. XII. I. εἰζελθὼν ζαββάτοις εἰς τὴν πόλιν, quod ipse docet *Antiq.* III. 10. ἑβδόμην ἡμέραν ἥτις σάββατα καλεῖται, & lib. III. 8. τὴν ἑβδόμην ἡμέραν ζάββατα καλῦμεν. Ita quoque Philo *de confusione linguarum*, ἑβδόμην οἱ Ἑβραῖοι ζάββατα καλῦζιν.

§. IV. *Quid sabbathum δευτεροπρῶτον.*

IV. Quid in N. T. intelligi debeat per ζάββατον δευτεροπρῶτον *Luc.* 6: 1. non minus exercuit ingenia interpretum. Priscis doctoribus Christianis aqua hic haesit, uti liquet ex diversis sententiis, in quas abeunt, & lepido responso Gregorii Nazianzeni, quod ab illo accepit Hieronymus, & narrat *epistola* 24. *ad Nepotianum*. Sunt qui putent duo fuisse sabbatha in quolibet anno πρῶτα dicta, respectu duplicis initii anni sacri & civilis, sic ut primum sabbathum in Tisri appelletur שבת ראשון הראשון σάββατον

τον πρωτοπρῶτον, primum in Nisan שבת ראשון השני σάββατον δευτεροπρῶτον. Judaeos certe olim peculiarem primi sabbathi in anno rationem habuisse constat quoque ex Clemente Alexandrino *Strom.* *l.* VI. ἐὰν μὴ σελήνη φανῇ σάββατον οὐκ ἄγουσι τὸ λεγόμενον πρῶτον, *nisi luna apparuerit, sabbathum non celebrant quod* primum *dicitur.* Plurimis recentiorum sententia illa probatur, quae sabbathum primum ab oblatione manipuli die secundo festi paschatis ita dictum esse vult quasi πρῶτον μετὰ τῆς δευτέρας τοῦ πάσχα, quia dies omnes, tam sabbatha quam alios, numerant & appellant primos, secundos, &c. לעמר, id est, ἀπὸ τῆς δευτέρας τῶν ἀζύμων, uti Josephus diem 16 Nisan nuncupat, quo manipulus offerebatur. Sane videtur illud sabbathum posterius fuisse die 16 mensis Nisan. Si enim sabbathum hoc ante diem 16 Nisan, id est, diem manipuli fuisset, non modo dixissent, *discipuli tui faciunt quod non licet* ἐν τοῖς σαββασιν, sed, *faciunt quod omnino non licet*, sive sabbatho sive alio die, quoniam nondum est oblatus manipulus, qui die 16 Nisan offerri solebat: ante quod tempus metere, aut evellere spicas, illicitum esse Judaei credebant. Nam spicas vellere est

 spe-

species messis. Ita Philo lib. de vita Mosis *pag.* 657. scribit sabbatho ne folium quidem aut fructum decerpere ab arbore fas esse, οὐ γὰρ ἔρνος οὐ κλάδον, ἀλλ' οὐδὲ πέταλον ἐφεῖται τεμεῖν ἢ καρπὸν ὅντινα οὖν δρέψασθαι.

§. V. *Observatio sabbathi in quibus sita.*

V. Ad legitimam sabbathi observationem requiri quietem, & sanctificationem ejus diei, sic ut publice Deus singulari ratione colatur eo die per preces, lectionem sacri codicis, atque alia exercitia pia, & ab omni opere cessandum esse, nec iter peragendum, colligitur ex *Exod.* 16:29. & 23. 12. & 31. 14. Quum vero Judaei multa subtiliter de his rebus disputare soleant, nos pauca tantum ex iis delibabimus, acturi de observatione quietis & iis operibus, quae Judaei prohibita esse hoc die censent, de celebratione hujus diei cum laetitia, & itinere sabbathico.

§. VI. *Quies.*

VI. Quies sabbatho mandata, secundum sententiam Schammaeanorum, tria involvit 1. שביתת אדם, *quietem hominum.* 2. שביתת בהמה, *quietem bestiarum.* 3. שביתת כלים, *quietem vasorum.* Hilleliani hominibus & bestiis concedunt quietem, sed שביתת כלים *vasorum* σαββατισμὸν negant, id est licitum

tum putant ante ſabbathum aliquod opus inchoare quod durante ſabbatho ſponte perficitur, verbi cauſa ante ſabbathum retia tendere avibus aut piſcibus ut ſabbatho capiantur, atramentum aut alia macerare ante ſabbathum ut perfici queat per ſabbathum maceratio. Pro qua ſententia Dei legem adferunt quae nonniſi ipſo illo die ſabbathi vetuit operari. *Schabbath* I. 5. De hominum quoque quiete diſſenſum fuit. Olim enim hanc adeo ſollicite obſervabant, ut a defenſione ſui & rerum ſuarum abſtinerent: quare ſaepius ab hoſtibus eo die capti ſunt; maxime quum Antiochi Epiphanis tyrannide premerentur. Poſtea vero Mattathias defenſionem corporis ſui contra hoſtes ipſo ſabbatho licitam eſſe pronuntiavit. Joſeph. *lib.* XII. 8. Nec tamen fas eſſe putant hoſtem ipſum ſabbatho aggredi, aut munimenta ab eo ſtructa demoliri: quae res non mediocre momentum attulit ad expugnationem urbis, ab imperatore Tito obſeſſae. Quid? quod inventi fuerint homines adeo ſuperſtitioſi qui ſalutem & vitam ſuam in diſcrimen vocaverint ob eandem cauſam: qualis ille gubernator, Syneſio *epiſt.* 4. memoratus, qui oborta vehementi tempeſtate circa initium ſab-

bathi μεθῆκεν ἐκ τῶν χειρῶν τὸ πηδάλιον *clavum e manibus dimisit*, nec arripere voluit, etiamsi necem ei stricto gladio minarentur.

§. VII. *Opera prohibita.* VII. Opus omne servile מלאכת עבודה Deus prohibuerat. Judaei autem in *Schabbath* VII. 2. opera praecipua, sabbatho prohibita, in certum ordinem redegerunt, quae אבות מלאכות *patres operum* vocant in *Mechilta* 64. 2. ἀρχηγικώτατα αἴτια Philoni dicta, *lib.* III. *de vita Mosis*, *pag.* 686. Ex his nascuntur, vel cum his aliquo modo cognationem habent תולדות sive *proles*. Uti v. g. aedificare est *pater operis*, caseum conficere, *proles*, quia species quaedam est exstructionis. Opera praecipua, quae *patres operum* nuncupant, recensent 39 hoc ordine. 1. Serere. 2. Arare. 3. Metere. 4. Colligere in manipulos. 5. Triturare. 6. Ventilare. 7. Purificare. 8. Molere. 9. Succernere. 10. Depsere. 11. Coquere. 12. Tondere lanam. 13. Dealbare eam. 14. Eam excutere. 15. Eam tingere. 16. Nere. 17. Stamen subtegere. 18. Inducere in spatium filorum. 19. Texere fila duo. 20. Findere fila duo. 21. Ligare. 22. Solvere. 23. Suere suturas duas. 24. Dissecare ut consuas. 25. Venari e.g. capream. 26. Ma-

ctare eam. 27. Excoriare. 28. Salire. 29. Pellem parare. 30. Eam radere. 31. Discindere eam. 32. Scribere literas duas. 33. Delere, ut scribas literas duas. 34. Aedificare. 35. Destruere. 36. Exstinguere. 37. Accendere. 38. Percutere malleo. 39. Adducere quidpiam ex רשות dominio uno in aliud, e. g. ex loco privato in publicum. Hinc lucem accipiunt *Joh.* 5: 10. & 9. 14. *Marc.* 3: 2. *Matth.* 12: 2.

§. VIII. *Quando & ubi sabbathum non ita observetur.*

VIII. In templo ratio non habetur sabbathi in his & similibus. אין שבות במקדש dicunt Judaei, quod Christus *Matth.* 12. 5. dicit, ἱερεῖς ἐν τῷ ἱερῷ τὸ σάββατον βεβηλοῦσι καὶ ἀναίτιοί εἰσι. Mactabant enim, onera ferebant, aliaque faciebant sacerdotes uti diebus profestis. Ita quoque circumcisio & pascha pellunt sabbathum, quia haec adstricta sunt במועד certo tempori, quod proferre non licuit. *Joh.* 7: 22. Legitur etiam in *Gem. Joma.* 15. 2. Hillelem, quum nive tectus reperiretur, sabbatho ablutum, unctum, portatumque in hypocaustum fuisse, & dixisse Schemaiam & Abtalionem ראוי זה לחלל עליו את השבת, *dignus hic est, ob quem sabbathum profanetur.* Sic si bestia in foveam aquae inciderit, pulvini

vini adducendi sunt & substernuntur ei, ut possit adscendere, quod est animal העלות sive ἀνασπᾶν (vide *Habacc.* I. 15.) uti & typhon dicitur Graecis ἀνασπᾶν τὸ ὕδωρ, id est efficere ut aqua adscendat: quod si pabulo solo ibi conservari in vita possit, pabulum ei illic datur. *Gem. Schabbath.* 128. 1. confer *Luc.* 14: 5. In *Joma* VIII. 6. legitur *omne periculum mortis pellere jura sabbathi* כל ספק נפשות דוחה את השבת.

§. IX. *Ritus antecedentes sabbathum.*

IX. Ad celebrationem sabbathi cum gaudio pertinent ritus quidam praevii, uti clangor buccinae sexies repetitus, vide *Gem. Schabbath.* 35. 2. ter ut cessarent homines ab operibus. 1. Ut cessarent fodientes & arantes. 2. Ut officinae clauderentur. 3. Ut ollae ab igne removerentur, & accenderentur lucernae: deinde ter ut distinguerent tempus sacrum a profano, להבדלה. *Chullin.* 1. 7. In templo fiebat id ex tecto sabbathi. 2 *Reg.* 16: 18. *Joseph. de bell.* V. 9. Accensio lucernarum sabbathinarum faeminae mandata est, ex antiquo more, quo domesticus labor fere matronarum erat; quae ערב השבת, id est, die sexto, sabbathum antecedente, fieri debet: nam Judaeos non accendere lucernas sabbathis

this ipse haud ignoravit Seneca *lib.* 15. *epist.* 95. Praeparatio ciborum fiebat etiam die sexto hebdomadis, quapropter a scholiaste epistolarum Ignatii ἕωλα ἐσθίοντες *hesterna edentes* die sabbathi appellantur, & *tepida bibentes* χλιαρὰ πίνοντες, quod calidis uti non possent, quia coquere non licuit. Quod vero calorem cibi & potus, olla calida cophino imposita, & foeno circumjecto, conservabant, quantum fieri poterat, ideo cophinum & foenum Judaeorum supellectilem nuncupat Juvenalis *Sat.* III. 15. & VI. 541. Quod si dies Veneris festus sit, non licet eo cibos parare in usum sequentis sabbathi, sed facienda est die Jovis עירוב תבשילין sive *mixtura ciborum*, quam vocant. vide *Betza.* II. I. Exstruuntur etiam mensae conquisitissimis cibis ad epulas sabbathinas. Tria porro dicenda esse monent Judaei die sabbathum antecedente עישרתם עירבתם הדליקו את הנר 1. *Decimastisne cibos?* 2. *Instituistisne mixturam* videlicet ˀ חצרות? & 3. *accendite lucernam. Gem. Gittin.* 6. 2. Denique in initio & fine sabbathi singularis diei consecratio per poculum vino & aqua repletum in usu est, qua separatio fit temporis sacri & profani.

X. Porro in ipso sabbatho requiritur in- §. X. *Ritus in ipso sab-*

batho observandi. indutio vestium pretiosarum in honorem sabbathi, *Gem. Schabbath.* 113. 1. & summa laetitia, cujus plurima signa edunt, epulando & indulgendo genio, quantum res uniuscujusque patitur: quo trahunt illud quod *Jes.* 58. 13. Sabbathum appelletur עֹנֶג *voluptas. Gem. Schabbath.* 118. 1. 2. at *non est laetitia sine epulis*, אין שמחה אלא במקום סעודה *Gem. Succa.* 25. 2. Disputant quoque an ter (quia *Exod.* 16. 25 *hodie* ter repetitur) an quater eo die sit epulandum, quia coena videtur excipi. *Gem. Ketuvoth.* 64. 2. *Pea.* VIII. 7. ubi pauperi oberranti in sabbatho jubetur cibus trium epularum סעודות dari.

§. XI. *Iter sabbathicum.* XI. Iter, quod sabbatho licitum erat (quamvis enim *Exod.* 16: 29. jubeantur manere loco suo *Levit.* 23: 3. tamen sabbathum dicitur convocatio sancta) definitur a Judaeis spatio bis mille cubitorum, & σαββάτου ὁδὸς dicitur *Act.* 1. 12. Hoc videlicet spatium erat, quo arca & castra inter se distabant, *Jos.* 3: 4. Hinc extra urbem, sive exigua sive magna sit, spatium hoc 2000 cubitorum pro itinere licitum statuunt. Ignatius propterea, *epistola* 3. (vel dicamus potius illa verba non ipsius Ignatii sed scholiastae esse) appellat Judaeos μεμετρημένα βαδίζοντας, & Epi-

Epiphanius *haer.* 66. ſex ſtadiis iter hoc ſabbathicum definit, ὡς ἐξῆν βαδίζειν ἐν σάββασιν ὑπὲρ τὸ μέτρον τῶν ἓξ σταδίων. Sic ut fere iter quadrantis horae fuerit iter ſabbathicum, quoniam 24 ſtadia efficiunt tria milliaria Romana, five horam unam itineris, & ſex partem quartam τῶν 24 conſtituunt.

XII. Et hoc ipſum extenderunt longius per עירובי תחומין *mixturas terminorum*, vel potius *mixturas ciborum in terminis ſabbathicis*, quas ita vocant, quum quis cibum in duas epulas ſufficientem (כמזן שתי סעודות) die Veneris depoſuit in loco aliquo extra urbem intra terminum ſabbathicum, atque illic ſabbathum agere decrevit, quamvis intra urbem redeat, licet ei per ſpatium 2000 cubitorum ab eo loco, quo cibos depoſuit, ſabbatho proficiſci. Vide totum codicem *Eruvin:* ubi non tantum de hac *mixtura* τῶν תחומין, ſed & *atriorum* agitur, עירובי חצרות, quum die Veneris omnes incolae loci alicujus privati vel atrii cibum ad unum locum conferentes quem ſimul comedent efficiunt ex locis, quae antea diverſi erant dominii (רשות dicunt) locum dominii unius, ſic ut vi hujus commixtionis liceat omnibus ejus loci

§. XII. *Mixtura terminorum atque atriorum.*

loci incolis ſabbatho aliquid educere ex una domo in aliam, quod ceteroquin non licebat. Haec mixtura ſi fiat ab incolis urbis, appellatur שיתוף *aſſociatio*. Ceterum auctorem ע״ב עירובין Salomonem regem faciunt in *Gem. Schabbath*. 14. 2.

§. XIII. *Annus ſabbathicus quis.* XIII. Annus ſabbathicus dicitur quilibet annus ſeptimus. Ita ut primus ſabbathicus fuerit ſeptimus ab eo tempore quo terra diviſa atque occupata agris colendis vacare poterant, id eſt, ab anno 14 poſt ingreſſum in terram Canaan, quia ſeptennio uno terram ceperunt, altero diviſerunt: vide *Gem. Kidduſchin*. 40. 2. *Gem. Bava mezia* 89. 1. *Gem. Hier. Pea.* 20. 3. *Gem. Hier. Schevüth*. 36. 2. Nec enim, ſimul ac terram Canaan ingreſſi ſunt, Judaei volunt majores ſuos ad omnia praecepta legis Moſaicae obligatos fuiſſe, ſed hoc ordine, uti eſt in *Siphra fol.* *262. 2.

1. Ad legem de placenta offerenda & praeputium arborum, & novo proventu terrae non guſtando ante oblatum manipulum, obligabantur ſimul ac Jordanem tranſiviſſent.
2. Ad manipulum paſchalem offerendum,

dum, obligabantur die 16 Niſan.

3. Ad panes pentecoſtales, 50 diebus poſt.
4. Ad decimas, poſt annos 14 ab ingreſſu in terram.
5. Ad anni ſabbathici obſervationem, anno 21 ab ingreſſu.
6. Ad jubilaei obſervationem, anno 64 ab ingreſſu.

Ceterum annus hic ſabbathicus dicitur annus שמטה *intermiſſionis*, *Levit.* 25. 2. Graecis ἐνιαυτὸς τῆς ἀφέσεως & ἀργὸν ἔτος Suidae in v. Ἰωβιλαῖος. Nomen etiam שבת *ſabbathi* huic anno dari ante monuimus: & uti dies ſabbathum praecedens ערב השבת *veſpera ſabbathi* appellatur, ita annus ſextus ערב שביעית quaſi *veſperam anni ſeptimi* dicas (*Schevüth.* I. 1.) & octavus מוצא שביעית *ibid.* VI. 4. appellatur. Hoc ſenſu, quo annus ſabbathicus ſabbathum dicitur, illud Chriſti *Matth.* 24. 20. intelligunt quidam, *orate ne fuga veſtra fiat hyeme vel ſabbatho*, i. e. anno ſabbathico, quo nullae fruges in agris inveniebantur, uti & hyeme tempora ſunt fugientibus maxime incommoda. Alii volunt Chriſtum attendiſſe

tendisse hoc dicto ad spatium itineris sabbathici.

§. XIV. *Initium annorum sabbathicorum.*

XIV. Annos sabbathicos a Tisri, non Nisan, esse numerandos constans est Judaeorum traditio, nec destituta firmamento ex sacris literis petito. Nam *Levit.* 25: 3. dicitur, *sex annis seres agrum tuum, & sex annis putabis vineam tuam & colliges proventum ejus. Et septimo anno erit sabbathum* שבתון *terrae, sabbathum Domino; agrum tuum non seres, nec vineam putabis.* *Exod.* 23: 10. Unde liquet, quum tempus agrum serendi sit in Tisri, metendi in Nisan, & sexies ager seri, sexies meti, debeat ante annum sabbathicum, a tempore sementis, id est Tisri, ducendum esse initium. Quod etiam liquet ex commate 20. *Si dicatis quid comedemus anno illo septimo?* Si enim annus septimus a Nisan incipiat quum tempus messis est, fruges antea satas metere & comedere potuissent: sed si annus septimus incipiat a Tisri, quum tempus sementis est, justa erat sollicitudo quid illo anno ederent, quo nihil serebant, nihil metere poterant.

§. XV. *Jura anni sabbathici.*

XV. Ad duo capita referri solent ea quae anno sabbathico praecipiuntur, quo sensu duplex schemitta statuenda est.

est. I. שמטת הארץ *quies terrae Israëliticae* vel שמיטת קרקע in *Gem. Gutin.* 36. 1. & *Gem. Moëd katon.* 2. 2. quod videlicet non sereretur, nec meteretur. *Exod.* 23: 10. aut alio modo tellus coleretur. Licitum tamen esse statuerunt aliquando anno sabbathico serere, tantum quantum nomine tributi debebant. Sub quo comprehenditur usus promiscuus sponte natorum, *Levit.* 25: 5. quamvis Judaei statuant licere sponte nata anni septimi domi recondere & iis uti, quamdiu similes fructus restant in agro: si non restent, debere iterum palam omnibus exponi: & hoc ביעור *pollutura* appellatur, *Schevüth.* IX. 8. cujus formula haec erat אחינו בית ישראל כל מי שצריך ליטול יבא ויטול *fratres nostri, Israëlitae: quicunque vestrum opus his habet, veniat & sumat.* II. שמטת כספים *remissio debitorum* sex annis ante elapsis contractorum. *Deut.* 15. 2. & 31. 10. Hanc Dei legem irritam reddidit Hillel sua constitutione de פרוזבול, qua creditor jus suum, non obstante privilegio anni sabbathici, retinebat adversus debitorem. Confer *Schevüth.* X. 1. & *seqq.*

XVI. Nuncupant Judaei illa quae absque ope & cura humana proveniunt in agris §. XVI. *Sponte na-*

ta quae & cui usui. agris ספיחים. Ea potissimum debent originem suam granis deciduis quae inter metendum spargebantur, & granis, quae in trituratione imprimebantur solo: quoniam trituratio apud veteres Judaeos ope vehiculi fiebat in ipsis agris. Relinquebantur haec sponte nata annis sabbathicis usui pauperum & pecudum. *Exod.* 23: 11. quamvis enim vineae & oliveti illic tantum fiat mentio, sub iis ut praecipuis reliquae species comprehenduntur. Aliqua tamen portio horum sponte natorum servabatur ab hominibus ad id conductis ut manipulus paschalis & panes pentecostales inde fierent, quos ex novo proventu illius anni Deus parari jusserat. *Schecalim.* IV. 1.

§. XVII. *Num dimissio servorum huc pertineat.* XVII. Sunt qui ad jura anni sabbathici etiam *dimissionem servorum* שמטת דרור, vel שילוח עבדים, referant, putentque servos eo dimittendos & in libertatem restituendos fuisse. Verum videntur servi omnes non anno sabbathico, sed septimo anno servitutis, debuisse dimitti, uti *Exod.* 21: 2. & *Jerem.* 34: 14. legitur: quae etiam Judaeorum est opinio. Vide *Siphra fol.* 27. 1. בשביעית אין מוציאת עבדים *anno sabbathico non dimittuntur servi.* Dabantur servis e servitute

vitute exeuntibus triginta sicli, pretium Christi venditi. *Matth.* 26: 16. Quod si servus oblatam libertatem amplecti recusaret, aures ei perforabantur ad postes aedium Domini. *Exod.* 21: 6. at servo e familia sacerdotali id non fiebat, ne evaderet בעל מום sive *vitiatus. Gem. Kiddu-schin.* 16. 2. & 21. 2. & 22 1. 2.

§. XVIII. *Jubilaei nomen.*

XVIII. Annum jubilaeum יובל quidam ita dictum autumant ab הוביל, quod praedia redirent ad pristinos dominos; alii vero a יובל cornu arietino, quo jubilaeus publicabatur die 10 mensis Tisri. *Levit.* 25: 9. nam arietem in Arabia יובלא appellari testatur R. Levi in *Gem. Hieros. Beracoth.* 13. 3. & R. Akiba, *Gem. Rosch haschana.* 26. 1. Quid autem proprie יובל significet disputatur, quum alii quidem eo nomine arietem dici putent, alii buccinam ipsam, alii denique sonum, quem buccina certo modo inflata edebat. Confer *Jos.* 6: 4. שופרות יובלים.

§. XIX. *Annus jubilaeus sitne 49, an 50.*

XIX. Sitne annus jubilaeus annus 49 an vero 50 respectu sabbathicorum, disquirunt interpretes. Nobis quidem videtur, post elapsos septies septem annos, id est, 49 integros, annum qui sequitur esse jubilaeum: & haec est communis Judaeorum opinio tam Rabbanitarum

quam Karaeorum. Hoc ſchema mentem noſtram clarius exponet, ab anno ſexto ſchemittae initium capiens, qui jubilaei praeteriti reſpectu ſimul eſt 48.

VI. Schemittae.	Sabbathicus. VII. Schem.	Jubil.	I. Schem.	II. Schem.
48	49	50	51	52

Eo nos ducunt diſerta verba *Levit.* 25. 8. numerandos eſſe שבע שנים שבע פעמים ſeptem annos ſepties, qui ſint תשע וארבעים שנה, anni 49; & ubi hoc factum eſſet, die 10 menſis Tiſri buccina clangerent per totam terram, & ſanctificarent את שנת החמשים שנה *annum quinquageſimum*, proprie *annum* 50 *annorum*, ita *Gen.* 7. 11. שנת שש מאות שנה *eſt annus ſexcenteſimus*, & 2 *Reg.* 9: 29. שנת אחת עשרה שנה *annus undecimus*. Hinc obſervant quidam jubilaeum nunquam שבת appellari, uti annus ſabbathicus nuncupatur. Confer *comma* 11. & *Deut.* 16. 9. ubi 7 hebdomades numerari jubentur, & poſt eas dies 50, pentecoſte, celebrari. Praeterea ſi annus jubilaeus eſſet quadrageſimus nonus, cur prohiberetur ſeri & meti, quod jam ante prohibitum fuerat, quum de anno ſabbathico ageretur? XX.

XX. Objicitur quidem praecipue, quod si annus jubilaeus a sabbathico distinctus fuerit, & per biennium agri non culti jacuerint, unde ergo victum sibi acquirere potuerint? Respondemus, uti quolibet septennio Deus benedicturum se promiserat proventui anni sexti, ut sufficeret isti anno, anno septimo, & octavo, quo sererent denuo, usque ad ipsius anni noni initium, quo collecto anni octavi proventu frui possent *Levit.* 25: 20. ita etiam instante jubilaeo eadem spe ali debebant, argumento ducto a simili. Confer 2 *Reg.* 19:29. §. XX. *Quid toto illo biennio ederint.*

XXI. Porro disquiritur; fueritne annus jubilaeus primus novae schemittae, an vero annus eum sequens. Judaei, tam Rabbanitae quam Karaei, putant annum jubilaeum non esse primum novae schemittae, sed annum sequentem. Verum alii existimant, ne ordo annorum sabbathicorum continuo interrumpatur per jubilaeos, qui interrupta serie per omnia tempora deduci potest, jubilaeum fuisse primum sabbathicum. Sic quidem in prima schemitta 5 tantum annis sereretur ac meteretur, quum Deus de 6 jubeat: *Levit.* 25: 3. verum ibi de prima schemitta agi notant, quam nullum jubilaeum §. XXI. *Num jubilaeus primus fuerit novae schemittae.*

 prae-

praeceſſit, & de eo quod ſemper contingeret, excepto ſolo interventu jubilaei.

§. XXII. *Jura jubilaei.* XXII. Tria erant jubilaei privilegia quamdiu videlicet terra a tribubus 12 fuit poſſeſſa: nam quam primum tribus trans Jordanem ſitae, Gad, Ruben & dimidia Menaſſe captivae fuere abductae, ceſſarunt obſervari jura jubilaei כיון שגלו שבט ראובן וגד וחצי שבט מנשה בטלו היובלות. Stante templo ſecundo anni ſabbathici quidem obſervati fuerunt (שביעית נוהגת א׳ע׳פי שאין יובל, legitur in *Siphra fol.* *268. 2.) ſed obſervationis jubilaeorum nulla fit apud veteres mentio. Numerabantur tamen anni jubilaei ſuo loco, ut ſecundum illos conſtituerentur anni ſabbathici, ſtante templo ſecundo, uti Judaei tradunt. Privilegia ipſa jubilaei haec ſunt 1. Dimiſſio ſervorum *Levit.* 25: 40. *Kiddushin.* 1: 2. 2. Terrae quies ſine cultura, & 3. agrorum venditorum reditus ad primum dominum. *Quamprimum* videlicet *buccina inflabatur die expiationis, ab ea hora liberi erant ſervi, & agri redibant ad priſtinos dominos* כיון שהגיע יום הכיפורים תקעו ב׳ד׳ בשופר נפטרו עבדים לבתיהם ושדות חוזרות לבעליהם uti legitur in *Gem. Roſch haſſchana.*

schana. 8. 2. Agros quidem vendere non licebat, nisi ob angustias rei domesticae: quod si quis vendidisset, per biennium in emtoris potestate manebant, at post illud redimi potuere *Levit.* 25: 25. quum videlicet emtor bis proventu anni fruitus est: quare in horum annorum censum non veniunt anni steriles aut sabbathici. Si agri redemti non essent redibant tempore jubilaei ad pristinum dominum, etiamsi fuissent venditi. Quod si agrum quis donasset alteri, recipiebat eum anno jubilaeo. Ager ejusmodi donatus alicui vel emtus שדה מקנה dicitur, opponiturque agro haereditario שדה אחוזה. vide *Levit.* 27: 16. Aedium in vicis & pagis (כפרים) idem jus erat quod agrorum. Sed qui domum vendiderat in urbe muro cincta (quae tempore Josuae murum habuit) sitam, redimere eam potuit, quam primum ei liberet, intra spatium anni: postea non *Levit.* 25: 29. 30. adeoque illa domus ipso jubilaeo non redibat ad pristinum dominum, sed emtori manebat propria. Domus autem Levitarum perpetuo redimi poterant. *Levit.* 25: 32. *Erachin*. VII. 5.

CAP. IX.

De festo purim, encaeniorum, &c.

§. I. Nomen festi purim. I. Inter festa quae a Judaeis instituta sunt excellit festum purim, ita dictum a voce Persica פור qua *sors* indicatur. פור הוא הגורל *Esth.* 3: 7. Hodie پور sive פור Persice notat *chalybem*, atque ideo conjectura ducimur ad suspicandum regem Persarum σιδηρομαντείαν sive divinationem per chalybem exercuisse, vel βελομαντείαν, modum sortiendi in oriente olim usitatum. Confer *Ezech.* 21: 26. קלקל בחצים. Festum hoc 2 *Macc.* 15: 37. nuncupatur μαρδοχαϊκὴ ἡμέρα.

§. II. Tempus. II. Celebratur festum purim die 14 & 15 mensis adar, *Esth.* 9: 21. & per canones translationis dierum festorum cautum est ne primus dies purim incidat in ז׳בד, id est septimum, secundum aut quartum hebdomadis diem. Quod si annus sit intercalaris, in primo adar die 14 & 15 פורים קטן *parvum purim* celebrant, in altero פורים גדול *purim magnum:* sic ut tunc bis in anno purim recurrat, quod iisdem ritibus agebatur nisi quod in lectione voluminis Esther, מגילה, &

& largitione donorum esset differentia. *Megilla*. 1. 4. In *Gem. Megilla*, *fol*. 6. *fac*. 2. Eliezer fil. Jose vult megillam non legi in veadar, si in adar primo lecta fuerit.

III. Duo sunt quae ante hoc festum observantur, tria quae in ipso festo. Illorum prius est jejunium die 13 mensis adar, aliquo modo ad exemplum reginae Estherae institutum: quod si dies purim sive 14 adar in diem sabbathi incideret, jejunium retrahebatur in diem quintum hebdomadis, qui יום הכניסה *dies congregationis* dicitur, uti & dies secundus. Die autem illo quinto megilla quoque legebatur. *Megilla*. 1. 1. 2. quia sabbatho non licebat. Posterius est cura eleemosynarum & donorum quae pauperibus mittuntur, ut ipsi quoque cum laetitia festos hos dies celebrent. §. III. *Ritus antecedentes.*

IV. Ad tria autem referuntur illa quae in ipso festo observanda sunt. I. Lectio megillae vel libri Esther (quem solum cum lege Mosis non abrogandum fore per adventum Messiae credunt) quae die 14, ipsa vespera vel nocte quae huic diei initium dat instituenda in synagoga, nisi is dies in sabbathum incidat: Mane sequente parascham de Amaleko §. IV. *Ritus in ipso festo.*

legunt, *Exod.* 17: 8. *Megilla.* 111. 6. Notanda tamen est distinctio Judaeorum in כרכים urbes muro cinctas tempore Josuae, sive in Palaestina sive extra eam, עירות urbes, quae eo tempore muris cinctae non erant, & כפרים vicos: sic ut in כרך megilla legatur die 15, in עיר die 14, in כפר vel secundo vel quinto hebdomadis die, qui festo proximus est.

§. V. *Otium & epulae.* V. Reliqua duo sunt otium & epulae. Quieverunt enim *Esth.* 9. 18. & convivia instituerunt. Quo spectat vulgatum illud, tantum vini bibendum esse ut distinguere nequeant inter ארור המן & ברוך מרדכי *maledictus sit Haman & benedictus Mordechai.*

§. VI. *Festum encaeniorum.* VI. Festum חנוכה vel ἐγκαινίων, *Joh.* 10: 22. 1 *Macc.* 4: 59. aut dedicationis, institutum est in memoriam templi per Chasmonaeos denuo dedicati post expulsos Syros, celebraturque per 8 dies ab 25 Kisleu, voluntque id indicari *Num.* 8: 1. Jejunium & luctus eo tempore prohibita sunt, & recitatione hymni sacri singulis octo diebus repetita, atque accensis noctu luminibus, in memoriam inventi olei sufficientis in tot dies non sine prodigio (quod narratur in *Gem.* *Schab-*

Schabbath. 21. 2.) gaudia sua testantur: unde quidam id festum luminum, & φῶτα ac λυχνοκαΐαν (quo nomine festum singulare ab Aegyptiis celebratum tradit Herodotus, *lib.* II. *cap*: 62. quod Themistio *orat.* IV. λυχνοποιΐα nuncupatur) dictum autumant. Tertullianus *lib.* I. *adversus nationes pag.* 59. id vocat *Judaicos ritus lucernarum.*

VII. Praeter haec erat festum ξυλοφορίας, ita dictum Josepho, quo ligna ad usum altaris afferebantur a certis familiis per vices. *Nehem.* 10: 35. Id זמן עצי כהנים והעם *tempus lignorum sacerdotum & populi* dicitur *Taanith.* IV. 5. quod si in sabbathum incidisset, differebatur in diem proximum. *Megilla.* I. 3. Erant autem novem tempora quotannis allationi horum lignorum destinata, 1. Primo die Nisan posteri Arach e tribu Juda suam portionem afferebant, 2. Vigesimo Tammuz, posteri Davidis, 3. Quinto Ab posteri Parosch ex Juda, 4. Septimo ejusdem, posteri Jonadab Rechabitae. 5. Decimo ejusdem, posteri Senaa ex Benjamin, 6. Quinto decimo ejusdem, posteri Satthu (alii תחואל *Sathuel* eum vocant) ex Juda, & cum iis sacerdotes ac Levitae, proselyti, servi, Nethinaei,

§. VII. *De festo ξυλοφορίας.*

& Israëlitae stirpis incertae. Hic dies in codice veteri *Megillath Taanith* dicto, *cap.* 5. appellatur זמן אעי כהניא *tempus quo sacerdotes ligna adferunt.* 7. Die 20 ejusdem mensis posteri Pachat Moab ex Juda. 8. Die 20 Elul posteri Adin ex Juda. 9. Die primo Tebeth posteri Paroſch. Confer *Gem. Hierosol. Schecalim*, *fol.* 6. *col.* 1. & *Gem. Babyl. Taanith. fol.* 28. *fac.* 1. *Gem. Hier. Megilla.* 70. 3. Erat autem omne lignorum genus aptum ut in altari combureretur, exceptis lignis oleae & vitis. *Siphra fol.* 60. 1.

CAP. X.

De jejuniis.

§. I. *Nomen.* I. Vox תענית, qua *jejunium* appellant Judaei, praecipue *afflictionem* notat; sed desumta illa notio est ex *Levit.* 16: 29. locisque similibus. Νηστεία, non addita alia voce, tum in sacris literis tum alibi diem solennem expiationis notat. Et hinc illustranda reor verba Epiphanii *adversus haereses pag.* 159. scribentis Judaeis esse unum jejunium magnum dictum quotannis, & alterum parvum. Haec erunt יום כיפורים *dies expiationis* decimo die mensis Tisri, & יום כיפור קטון

קטון *dies expiationis parvus* quem adhuc celebrant 30 diebus ante solennem expiationis diem.

II. Jejunare sabbatho non licuit, nec aliis temporibus festis, quae cum gaudio singulari transigenda erant, uti ימים טובים, noviluniis, festo encaeniorum, aut purim, vel diebus festis intermediis, qui חולו של מועד appellantur. *Gem. Hier. Taanith.* 66. 1. Quare nec publica jejunia indicebantur eo tempore. *Taanith.* 11. 10. Ita de Juditha legitur, in *lib. Judith.* 8. 6. jejunare eam solitam πάσαις ταῖς ἡμέραις, χωρὶς προσαββάτων, καὶ σαββάτων, καὶ προνουμηνιῶν, καὶ νουμηνιῶν, καὶ ἑορτῶν καὶ χαρμοσυνῶν οἴκου Ἰσραήλ. Incidit tamen aliquando dies expiationis in sabbathum. vide *Gem. Hier. Taanith.* 69. 1. Solebant usque ad occasum solis & ortum stellarum, ἕως ἑσπέρας, ut Josephus loquitur, se a cibis abstinere; & tantum quod exorientibus stellis tribus mediocribus dies jejunio sacratus praeteriisse censebatur: quo spectant haec Hieronymi *lib.* 11. *adversus Jovinianum, non exspectans stellam more Judaico, sed hora 6. pransurus adscendit.* Et Tertulliani *de jejuniis pag.* 713. *Judaicum certe jejunium ubique celebratur, quum omissis templis per*

§.II. *Tempus.*

omne

omne litus quocunque in aperto aliquando jam precem ad coelum mittunt, & licet cultu & ornatu moeroris nomen infament, tamen fidem abstinentiae affectant, & stellae auctoritatem demorantis suspirant. Fuere qui noctu quoque & interdiu per triduum jejunarunt. *Esth.* 4: 16. At jejunium trium hebdomadum *Dan.* 10: 2. videtur de jejunio a mane ad vesperam, non de abstinentia ab omni cibo tam interdiu quam noctu, intelligendum.

§. III. *Species.* III. Jejunia alia erant jejunia veri nominis, quando quis per 24 aut 12 horas cibo se abstinere constituit, alia jejunia horaria תעניות שעות dicta, quando quis hora demum diei sexta nondum gustato cibo constituit jejunare usque ad vesperam. Dividi etiam queunt in publica תעניות הציבור jejunia coetus, & privata תעניות היחיד jejunia hominis singularis. Illa indicebantur propter calamitates majores quibus res publica premitur, uti sunt repens adventus hostium, obsidiones urbium, pestis; animalia noxia, terrae motus, procellae, rubigo segetum, annonae caritas, defectus pluviarum, & similia. Haec vero ob calamitates privatas, uti si quis a fortuna aut spe derelictus sit, vel a re familiari destitutus,

tutus, si quis amicus aegrotet, aut in carcere vinctus detineatur, aut erret in loco deserto. At nonnunquam aliqui jejunium celebrare consueverunt, solo Deum colendi & numen sibi propitium reddendi animo, cui diem secundum & quintum hebdomadis plerumque sacrabant, quod & alii ad speciem imitabantur, quemadmodum Pharisaeus notatus idcirco *Luc.* 18: 12. *Gem. Bava kama.* 82. 1. Nec defuerunt, qui ut re desiderata fruerentur jejunio se afflixerunt, uti R. Ase, qui 30 dies jejunavit ut videret R. Chaiam, צם תלתין יומין למיחמי ר' חייא *Midrasch Coheleth.* 112. 4. & R. Zadoc qui 40 annos jejunavit, ut averteret templi secundi excidium. *Gem. Gittin.* 56. 1.

IV. Ex his aliquo modo intelligitur qui jejunare soliti fuerint. Mulieres gravidae, lactantes, & pueri a jejunio liberi sunt, exceptis 7 jejuniis a בית דין *consessu judicum* indictis, de quibus in *Taanith.* 1. 6. & nono Ab. §. IV. *Personae jejunantes.*

V. Varii fuere ritus jejunii tam publici quam privati. Ad publicum pertinuit clangor tubarum, eductio *arcae*, תיבה, ex synagoga in plateas, convocatio populi, cineris inspersio eidem arcae, oratio §. V. *Ritus.*

tio habita ad populum, preces tum 18 ordinariae tum 6 superadditae, & ἐυλογίαι. *Taanith*. II. I. 2. *Rosch hasschana*. III. 4. Ceterum personae jejunantes etiam in jejuniis privatis se cilicio, sive sacco (*Josephus l.* I. *de bell. c.* 17. vocat ἐσθῆτα ἐκ τριχῶν πεποιημένην & *lib.* VIII. 7. *Antiq.* σάκκιον) induebant *Ps.* 35: 13. Hunc nigrum esse debuisse (solebat ita sane esse, quapropter μελάντερον σάκκου legitur apud Clementem *in epist. ad Corinthios*) multi contendunt, & corpus ambiebat. *Job* 16: 15. 1 *Reg.* 21: 27. 2 *Reg.* 6: 30. Non tamen semper in privatis jejuniis sacci usus erat 2 *Sam.* 12: 16. *Nehem.* 1: 4. uti & publica sine cinere & cilicio peracta leguntur *Jud.* 20: 26. 1 *Sam.* 7. 6. Porro capiti suo inspergebant cinerem. *Thren.* 2. 10. 2 *Sam.* 13: 19. His addi possunt vestes scindere, pectus plangere, capillos solvere, humi jacere, aliaque luctus indicia. Hieronymus *epist.* 22. ad Paulam ritus jejunii Judaici ita describit: *Flent usque hodie Judaei & nudatis pedibus in cinere volutati sacco incubant: ac ne quid desit superstitioni ex ritu vanissimo Pharisaeorum primum cibum lentis accipiunt, videlicet ostendentes quali edulio primogenita perdiderint.* Nudatos in luctu pedes me-

memorat praeter Hieronymum *Josephus lib.* VIII. *Antiq.*7. qui de Achabo γυμνὸς τοῖς ποσὶ διῆγεν, quod 1 *Reg.*21.27. legitur יהלך אט.

VI. Memorantur in Zachariae *cap.* VIII. *comm.* 19. jejunia mensis quarti, quinti, septimi, & decimi. In *Gem. Hier. Taanith.* 68. illa ita explicantur. §. VI. *Quatuor jejunia* Zach. 8. 19. *quae.*

Jejunium mensis quarti est die 17 Tammuz ob fractas tabulas legis & cessationem sacrificii jugis.
Jejunium quinti est nono die Ab.
Jejunium septimi est tertio die Tisri ob caedem Gedoliae.
Jejunium decimi est die decimo Tebeth quando urbs perrupta est הובקעה העיר. Alii hoc die 9 Tammuz factum contendunt.

Ita quoque in *Gem. Rosch hasschana.* 18. 2. legitur, nisi quod die 9 Tammuz urbis moenia perrupta scribant. Hieronymus autem ex Hebraeis, *in commentario ad Zachariam pag.* 1752. hoc modo jejunia illa digerit.

Jejunium mensis quarti est die 17 mensis quarti, id est, Tammuz, quando

do descendens Moses de monte Sina tabulas legis abjecit, & juxta Jeremiam muri primum rupti sunt civitatis.

Jejunium mensis quinti, quum propter exploratores terrae sanctae seditio orta esset in populo, jussi sunt montem non adscendere sed per 40 annos circuire. In hoc mense & a Nabuchodonosor & a Tito templum incensum est, capta urbs Bethel, ad quam multa millia confugerant Judaeorum, aratum templum a Tito Annio Ruffo.

Jejunium mensis septimi, quum occisus est Godolias & Judae tribus ac Jerusalem reliquiae occupatae.

Jejunium mensis decimi, quum Ezechiel fuit in captivitate & populus audivit templum esse subversum.

§.VII. *Index jejuniorum.*

VII. Lubet hic subjicere brevem indicem jejuniorum, sive dierum quos Romani religiosos aut nefastos dicerent, secundum seriem mensium.

Nisan.

1. Die, jejunium, ob mortem filiorum Aharonis. *Tanchuma.* 60. 4.

10. Ob

10. Ob mortem Mirjam.
26. Ob mortem Josuae.

Ijar.

10. Ob mortem Eli.
28. Ob mortem Samuelis.

Sivan.

23. Ob defectionem 10 tribuum ad cultum vitulorum.
25. Ob necem martyrum decem illustrium a Romanis occisorum, חרוגי מלכות.
26. Ob combustionem R. Chaninae ben Teradjon cum sacro Codice.

Tammuz.

17. Ob fractas tabulas legis & expugnationem urbis per Babylonios. Vide licet eo die muri urbis perrupti sunt הובקעה העיר & cessavit sacrificium juge. *Gem. Hier. Taanith.* 68, 3. Inter hunc diem & diem 9 mensis Ab spatium est 21 dierum. Sunt autem omnino 21 dies inter illud tempus quo amygdali flores producunt & illud quo fructum perficiunt: & huc referunt verba *Jerem.* I. 11. *baculum amygdali video.* Philo *lib.* III. *de vita Mosis* notat amygdalum primam florere ex fructibus arboreis & postremam folia

Mm amit-

amittere. Hi dies 21 qui inter diem 17 Tammuz & 9 Ab labuntur, יומין דעקא *dies angustiae* nuncupantur. vid. *Echa rabbati* 57. 2. & 67. 1.

Ab.

1. Ob mortem Aharonis.
2. Ob dictum Dei de non introituris in terram sanctam. Hoc in *Seder olam Rabba cap.* 8. ad diem 9. mensis Ab refertur.
9. Ob excidium templi primi & secundi. In Babylonia nullum jejunium publicum observarunt Judaei, excepto hoc solo die nono Ab. *Gem. Pesachim.* 54. 2. Erat is dies quo templum secundum destructum est, dies primus hebdomadis, מוצ' שב', id est, dies Dominicus, erantque vices ephemeriae Jojarib ea hebdomade, & annus erat primus Schemittae, מוצאי שביעית. *Gem. Erachin.* 11. 2.
18. Ob exstinctionem lychni occidentalis in lychnucho sacro, imperante Achaz.

Elul.

18. Ob mortem exploratorum terrae sanctae.

Tisri.

Tisri.

3. Jejunium Gedoljae. Huc faciunt haec Suidae, Γοδολίας, ὄνομα κύριον καὶ μήν. Μὴν illic eſt ἡμέρα.

5. Ob incarcerationem R. Akibae.

7. Ob ſententiam latam in cultores aurei vituli.

10. Dies expiationis.

Marcheſvan.

6. Ob excoecationem Zedekiae.

Ciſleu.

28. Ob codicem ſacrum a rege Jojakim combuſtum.

Tebeth.

8. Ob verſionem Graecam Pentateuchi factam imperante in Aegypto Ptolemaeo Philadelpho.

9. Ob mortem Ezrae.

10. Ob urbem corona cinctam a rege Babyloniae.

Schebeth.

5. Ob mortem ſeniorum. *Jud.* 2. 7.

23. Ob congregationem Iſraelitarum contra Benjaminitas. *Jud.* 18.

Adar.

7. Ob mortem Moſis. *Gem. Kidduſchin.* 38: 1. *Gem. Sota.* 12. 2. at in *Midraſch Megillat Eſther.* 132. 2. dicitur Moſes primo die Adar na-

tus & mortuus. *Josephus Ant.* IV. 8. etiam primo die Adar Mosen vita excessisse scribit.

9. Ob dissensum Hillelis & Schammai.

13. Jejunium Esther.

FINIS.

I N-

INDEX
LOCORUM S. CODICIS
Qui aut citantur aut illustrantur.

INDEX.

Cap.

INDEX.

INDEX.

INDEX.

INDEX.

NUMER.

Cap.

INDEX.

Cap.

INDEX.

Cap.

INDEX.

JOSUA.

INDEX.

Cap.

INDEX.

INDEX.

Cap.

INDEX.

INDEX.

Cap.

INDEX.

Cap.

INDEX.

INDEX.

Cap.

INDEX.

Cap.

INDEX.

I N D E X.

Quandoquidem in hoc opusculum ea potissimum conferre studuimus, quae de Antiquitatibus sacris Hebraeorum tum ex sacro codice tum ex antiquissimis Judaeorum monumentis colligere licuit, ut unusquisque auditorum nostrorum ea examinare possit an & quatenus illa quae stante templo secundo fieri consueverunt (quando Josephus omnia quae ad sacra & cerimonias publicas spectant secundum mentem Pharisaeorum facta fuisse testatur) cum lege divina conveniant, sciendum est Gemarae Babylonicae editionem Amstelodamensem nos secutos, Hierosolymitanae Venetam, libri Zohar & Mechilta nuperas Amstelodamenses, libri Siphra illam quae Venetiis prodiit cum commentario Aaronis ben Chajim, Korban Aharon dicto, in quo quia post paginas 139 priores numerus porro paginis inscriptus denuo ab uno incipit usque ad finem i. e. paginas 302, has asterisco post vocem folii scripto distinximus ab illis. De reliquis nihil addo, quae lectorem non morabuntur.

INDEX RERUM.

Res, de quibus integra capita agunt, uti Synagogae, Synedria, Reges, Levitae, *in hoc indice non notantur, quoniam ipse ordo hujus libri satis indicat quo loco quaerendae sint. Sed illa potissimum hic collegimus, quae aliis argumentis immixta haud ita facile possent inveniri.*

A.

Do-

INDEX.

Sancta

Vac-

V.

INDEX.

FINIS.

593

595

F

